JÓZSEF ATTILA ÖSSZES MŰVEI

AKADÉMIAI KIADÓ
BUDAPEST

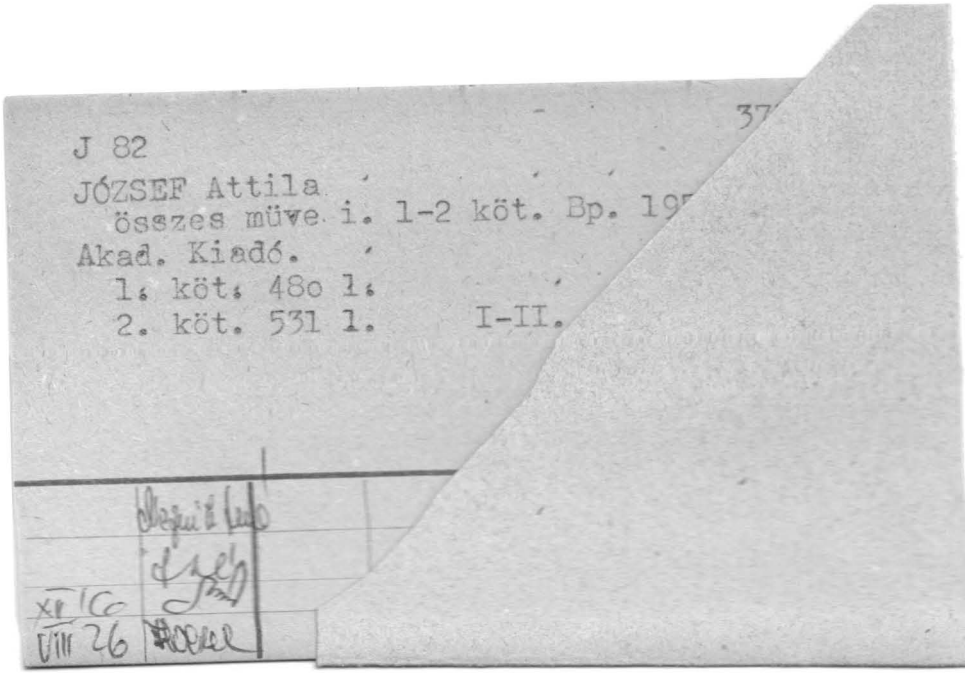

J 82
JÓZSEF Attila
összes müve i. 1-2 köt. Bp. 19
Akad. Kiadó.
1. köt. 480 l.
2. köt. 531 l. I-II.

21001000446148

Miskolci Egyetem

JÓZSEF ATTILA
ÖSSZES MŰVEI I.

JÓZSEF ATTILA
ÖSSZES MŰVEI

AKADÉMIAI KIADÓ BUDAPEST
1955

JÓZSEF ATTILA
ÖSSZES MŰVEI

I.

VERSEK

1922—1928

1955

KÉSZÜLT
A BUDAPESTI EÖTVÖS LORÁND TUDOMÁNYEGYETEM
MAGYAR IRODALOMTÖRTÉNETI INTÉZETÉBEN

Sajtó alá rendezte:
WALDAPFEL JÓZSEF
és
SZABOLCSI MIKLÓS

Lektorok:
BÓKA LÁSZLÓ
és
NÉMETH ANDOR

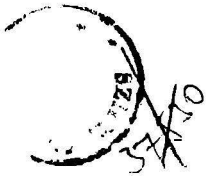

Második, javított és bővített kiadás

A második kiadást gondozta:
SZABOLCSI MIKLÓS

Lektorálta:
PÉTER LÁSZLÓ

Ez a mű a Magyar Népköztársaság és a Román Népköztársaság között létrejött közös könyvkiadási egyezmény keretében készült

A kiadásért felelős az Akadémiai Kiadó igazgatója
Felelős szerkesztő: Vezér Erzsébet Műszaki felelős: Fülöp Antal
A kézirat beérkezett: 1955. II. 8. Példányszám: 4700. Terjedelem: 30 (A/5) ív + 16 melléklet

Akadémiai Nyomda, V., Gerlóczy u. 2. — 35492/55 — Felelős vezető: ifj. Puskás Ferenc

József Attila 1925-ben

1922

A hangok ömlenek a zongorából,
mint illatos teából száll a gőz.
Lassan simítja arcomat a mámor
és bennem most száz élet kergetőz.

Mártának hangja jut eszembe mostan,
oly bársonyos volt s ez nem az övé.
Szegény, talizmánt tőle nem is hoztam.
Szemem mered a zongora fölé.

A csókos ajka itt remeg előttem,
ó jaj, hogy tőle messze elvetődtem,
ó jaj, emléke mért olyan erős?

Hová kell mennem? Nem enyhít a Távol.
És hangok ömlenek a zongorából,
mint illatos teából száll a gőz.

2. ŐSAPÁM

Fakó köntösben, hószín ménlován,
álomban, éjjel, itt jár Ősapám,
ruhája egyszerű, díszt nem visel,
de nagy szemében őserő tüzel.

Dús hosszú fürtje barna mint a föld,
vasmarka kérges, nagy tusákra tört,
süvegje mellett karvalyszárnya száll,
előtte messze száz vitéz halál.

Rézarca, mint a gondos est, nyugodt,
— kacagni tán soha nem is tudott —
nyakán feszülnek holló-vérerek,
tömbmelle vulkán tengerek felett.

Leszáll lovárul — tán Hadúr maga! —
bronzajka mozdul s nem hallik szava,
rám néz, szemembe, kezet fog velem,
bús apa bús fiával, csendesen.

Tele vágyakkal zokog a lelkem,
szerető szívre sohase leltem,
zokog a lelkem.

Keresek Valakit s nem tudom, ki az?
A percek robognak, tűnik a Tavasz
s nem tudom, ki az.

Csüggedő szívvel loholok egyre,
keresek valakit a Végtelenbe,
loholok egyre.

Könnyim csorognak — majd kiapadnak:
vágyak magukkal messzebb ragadnak —
majd kiapadnak!

Búsan magamnak akkor megállok,
szemem csukódik, semmitse látok —
akkor megállok.

Lelkem elröppen a Végtelenbe,
tovább nem vágyom arra az egyre,
a Végtelenbe.

4. KÖNTÖSÖK

Remegni kell a vérsötét,
gyökérző Bánat köntösét
s tisztelni kell, ki hordja Ember
és ebfoggal nem tépi szét.

Csalán s tövisből jólszövött
és nem libeg a test fölött,
tapad, szorul, ölel, fujt és mar,
az emberrel szint' összenőtt.

És néha egyszerű, poros
és néha meg rózsás-piros
és néha szemszinű, meg barna,
de mindig egyformán szoros.

És néha pókhálós, avas
és néha súlyos, mint a vas
és néha meg aranyszegélyű
s csillog, mint messzi kék havas.

Rettegni kell a vérsötét,
gyökérző Bánat köntösét
s tisztelni kell, ki hordja Ember
és ebfoggal nem tépi szét.

Ki fölvette, azon marad
és benne jár és nem szabad.
Elhordja egész életén át,
míg teljesen szét nem szakad.

Ökölnyi nagy rubinkövet adok,
akaszd nyakadba s nézd hogyan ragyog
szived fölött, a melled közepén,
csudáld, hogy izzik, mint parázs, a fény.

Szememből fődre koszorút szövök,
mint istennőhöz, hozzád úgy jövök,
utad selyemmel, rímekkel verem,
de rajt' ne járj, mert ott sohaj terem.

Ha szomjazol, hát asszubort adok,
de pár sötétlő könnyet benn hagyok
s ha érzed, hogy az íze keserű —,
azért csak idd, nincs édesebb nedű.

Ha tested fázik, lelkem Rád adom,
két vállad bársonnyal betakarom.
És reszkető agyam, ha éhezel —,
szükségbe nálam soha nem leszel.

S ha fáradt tested megpihenni vágy,
nyugodj karomba, — nincs puhább faágy
s mert kell majd egyszer mégis oltalom:
fogadd, fogadd el, kérlek, a karom.

Fogadd el, vélük bármit is tehetsz,
azért hozzám kegyetlen nem lehetsz.
Ha nem jönnél is, mind Tiéd marad,
nem kéri vissza gyönge pillanat.

6. FOHÁSZKODÓ ÉNEK

A szívem ócska, istenes, remek
szelence s rajta nem fogott a rozsda.
Nyitott tenyéren nyújtom a magosba,
s a hajnalbíbor ércén megremeg.

— Isten, ha vagy — és Benned hinni kell
kifosztott, földrevert bús jómagamnak —
ha vagy és vélem terveid is vannak,
ó add, a csókját ifjan érjem el.

Akkor nem szólnék többé nagy nevedről,
csak öklöm ütné kétkedők hadát,
s ha nem teszed meg, bárha szeretetből,

marokkal összecíbálom haját,
úgyhogy sikolt, mint süllyedő naszád
bús kürtje távol barna part felé.

Előtte sivár halom mered,
két szemében a szíve remeg.
— Szegény diák.

Illatos és csókos az éjjel;
piros szirmok szállanak széjjel
rózsatövön.

Nagyon szeretne kisuhanni,
mámoros csókban együtthalni
valakivel.

Hanyatt feküdni uccakövön
s úgy várni, ha már nincs más öröm,
naptalanul.

Száguldani egy örök éjen
s az új éji széllel friss fehéren
titkolózni.

Vágyva vár kint az Élet asszony,
egy új sebet hogy fölfakasszon
ifjú ajkon.

De hiába, ő nem csókolhat,
a diák nem megy, int a Holnap.
(Elhal a Vágy.)

S előtte sivár halom mered,
két szeméből a bánat ered.
Szegény diák.

8. A BETŰK SIVATAGÁBAN

A gót s latin betűk sivatagában,
fáradt diák, virágot keresek.
Oly szürke vagyok multban és a mában
s szeretnék élni én is keveset!
Tavasz van, rajtam bágyadt barnaság van,
az utakon vidám szerelmesek
s amíg viaskodom a Bánat-ölyvvel,
az út, a fák, a rét — és minden zöldel.

Az ó betűkre friss könnyűket ejtek,
nem hat reám vitéz lovagkora
és jaj nekem, hogy mindent elfelejtek,
ha nevet alabástrom fogsora,
mert bennem is lassan, szépen megerjedt
s kiforrt a szerelem részeg bora ;
de ajkaimra gyöngyei se jutnak
s én nem lehetek társa mámoruknak.

Így lassan vérzem el a tűnt igéken
és nem csókolhatom meg a kezét.
Fejem sokszor töröm sok semmiségen
s áhítom közben léptei neszét.
És úgy szeretem, mint szerettek régen :
Hektor szerette így Andromachét.
Erősszivű volt Andromaché férje,
én gyönge szívem párját hát ne kérje.

Szeretném bátran becsukni egyszer
a kopott könyvek ócska födelét
és csókolózni illatozó esttel,
mikor reám vár és reá a rét.
De jaj, vigyáz rám sok szigoru mester,
csak vágyam kóborolhat szerteszét,
míg én magam süket betűkben élek,
mint Cháron hídjáról leszédült lélek.

Éneklem a tavaszt, a fényt,
bimbózó ifjú zöld reményt,
szerelmes szívem sóhaját
s csitítgatom szegényt,
nekem nyilik minden berek
— a vérem játékos gyerek —
s a Nap elém hajol
és rám kacag, milyen ravasz
— ó, pompa, szín, ó dús Tavasz! —
csak Márta nincs sehol.

Havas telekre zsenge fű,
a szellő nádi hegedű,
rügyeznek ifjú lányszivek,
az arcokon derű!
Csikó nyerít szerelmi vészt
s a torkom fölkiáltni készt:
Vén Földünk hogy forog!
S a kék ég is milyen magas,
ó, pompa, szín, ó dús Tavasz! —
reá ha gondolok.

Itt ékes, hímes szőnyegek,
ott északon a bús hegyek,
hol nem gondolnék rá soha —
de arra nem megyek.
Rikolts, dalolj szegény torok:
Ihaj, a Földünk hogy forog!
Ihaj szerelmi láz!
Míg jő a Tél, ki béhavaz
ó, pompa, szín, ó dús Tavasz! —
s a halál citeráz.

10. CSÓKKÉRÉS TAVASSZAL

Márta, hajad,
bronz-ajakad
kéri s lázad a vágyam
illatozó,
vészt okozó
csókba lehelni be lágyan.
Megremegő,
hű szerető
karban ölelni igézve,
édes ölön,
rózsatövön
szép szemeket megidézve.

Retten a lomb,
zöldel a domb —
arra szaladnánk ketten,
reppen a szél,
csókra beszél,
dalra kel önfeledetten,
véle dalol
itt valahol
szív-körülöttem a vérem:
Csend, Kicsi, csend!
Így, ez a rend —
most csak a csókod kérem.

Tisztelt Szerkesztőség,

kérem, szíveskedjék az itt küldött verseket közölni és ha van idejük, úgy tudósítani az értékükről, illetve az eredményről, amit hálásan köszönök.

Őszinte üdvözlettel

József Attila
fg. VIII. o. t. Makó

Névnapi dicséret.

Rózsás ajkaidon mámoros élet él,
Munkás kél kezeden nyílik a friss tavasz,
Hajlós-szál derekad – nincs fakadóbb virág,
Hűs és drága zafír szemed.

Nem dicsérhetem én termetedet sehogy,
Oly mű nincs sehol, ó, mely vele érne fel:
Márványkőben a vér – kő, nem igaz, nem él,
Benned vér dübörög, piros.

Istentől ragadott bronzkoszorú hajad,
Arcod lent a Pokol dús tüze érlelé,
Élő kébled a szép, gyönge japáni nipp,
Krisztust vesztene el bokád.

Te vagy máriaként asszonyok asszonya!
Nem meltó Tereád senki se jól tudom,
Ám büszkén akarom, hullva borulj elém,
Mondván: El ne veszíts, szeress!

József Attila

A *Névnapi dicsévet* c. vers kézirata

11 NAPSZONETT

A vén diványon hentereg a Nap,
magával hozta erdők illatát
s kinek örömből semmi sem maradt,
vidultan nézem én, kopott diák.

Hogy nyújtózik, milyen kacér, hamis!
Aranyhajával elborítja arcom,
lágy csókja éri rezgő ajkam is,
ölébe békén árva főmet hajtom.

— Ó Nap, a csókod új életre kelt,
ha símogat selyem hajad, még élek;
rossz idegem új ösztönökre lelt.

Maradj örökre — éjszaka lesz, félek,
az éjnek oly riasztó árnya van
s ó jaj, nem gyújthatom föl önmagam!

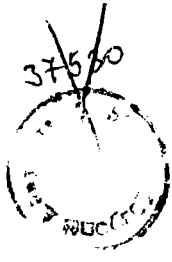

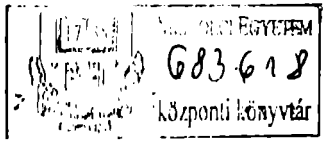

12. NYÁRI DÉLUTÁN A SZOBÁBAN

Fuldoklik már a szétternyedt szoba.
A politúros asztal és a székek
vén arca kéksötét homályba réved.
Vár rám a lépcső villogó foga.

De lenn a fürdő-strandon, a Dunán,
piroscsíkos, vizes trikók feszülnek. —
Jó ára van a könnyű tüllnek,
a friss szél futkos fodrai után.

Nem volna rossz az ódon Óbudába,
ingujjba lenni, vagy nem is ruhába.
Kis korcsmában a sört isszák. — Talán

ha én is innék, habzana a szám.
Száradt a szám padlása és a nyelvem.
Jaj, inni kell, de akkor föl kell kelnem.

A bús biborkirályfi, naplemente
búcsúcsókjától ég a dús kalász.
Néhány vidám tücsök már dúdorász
s úgy ing a földön csendes este enyhe,

mint vén öreg huszáron lóg a mente,
kit nem ölel a nyárestéli láz.
De itt a búza s rozs méhébe száz
apróság vár a fényre, napra, csendbe.

És várnak egyre mind a virradatra,
mikor az égből napsugár pereg.
A duzzadt tábla jó, acélos fajta

s hajnalba jönnek barna emberek,
a válluk széles, nagy kasza van rajta.
Szellő fuvall, a tábla megremeg.

14. ARATÁSBAN

A búzát vágja sok szilaj legény
— marokszedő leány halad nyomukba —
a síma réz-orcájok kipirulva.
És villog a nap kaszájok hegyén.

A rengő búza hódoló remény.
Tikkadtan fekszik lábaihoz hullva,
mint fáradt gyermek, anyjára borulva.
És ihatnék a kutya is, szegény.

Egy szomjazó legény hűs fához lábol,
jó hosszút kortyant öblös kulacsából
és visszaindul, várja a dolog.

A nap forró haragja újraéled,
a homlokokról izzadság csorog,
de gyűl a keresztekbe-rakott élet.

Rózsás ajkaidon mámoros élet él,
munkás két kezeden nyílik a friss tavasz,
hajlós-szál derekad — nincs fakadóbb virág!
Hűs és drága zafír szemed.

Nem dícsérhetem én termetedet sehogy.
Oly mű nincs sehol, ó, mely vele érne fel —
márványkőben a vér: kő, nem igaz, nem él.
Benned vér dübörög, piros.

Istentől ragadott bronzkoszorú hajad,
arcod lent a pokol dús tüze érlelé,
dombor kebled, ime, fénylik, akár a gyöngy.
Krisztust vesztene el bokád!

Te vagy Máriaként asszonyok asszonya!
Nem méltó tereád senki se, jól tudom.
Ám én azt akarom, hullva borulj elém,
mondván: Él ne veszíts! Szeress!

16. A JÁMBOR TEHÉN

A csorda megjött. Vén, rokkant kapukba
piros leányzók állnak illeteg.
Várják az egyetlenke tehenet.
Friss széna barnul már a jászolukba.

Hozza adóját, sok zsíros tejet.
Dús tőgye duzzadt, nagy szemére zúgva
bögölyhad-köd telepszik. Lába durva.
Fődísze rossz kolomp korcs szarv helyett.

Bőgve megáll szokott-kopott helyén.
Most megfejik — a gyér fűből bő tej lett
s tejét nyugodtan adja le szegény.

Lustán csámcsog jó-régi jászla mellett.
Öreg jámbor bolond, de jó tehén —
tavaly is, most is drága borjat ellett.

17 KUKORICAFÖLD

A kukoricaföldön ülök, várok,
tán arra, hogy a varjú mikor károg
és mikor kell zengő címnel tovaűzni.

A hűs Alkony beborít csöndes kékkel,
én Rád gondolok nagy gyönyörűséggel
s szeretném a karom derekadra fűzni.

A Nap lement. Oly egyedül maradtam,
a Föld is kezd kihűlni már alattam.
A néma út fölött már a bagoly huhog.

A Nap lement. És én még várok, várok.
Terád várok. Nem jössz? És sírdogálok:
szivemre a bánat halk csöppekben csurog.

Dalol a madársereg,
hogy az erdő zeng belé,
maszatos parasztgyerek
inal a folyó felé.

A nap is süt melegen,
tüzesíti a leget,
nem is látni az egen
pici keskeny felleget.

A parasztgyerek hevül,
a folyóparton ledül,
homokon gurul tovább,

kavicsot fog, jó lapost,
a folyóba dobja most
s fütyürészve áll odább.

LIRAI ANTOLÓGIA
SZEGEDI KÖLTŐK VERSEI
KOROKNAY KIADÁS MCMXXII

A szegedi Lírai Antológia címlapja

JÓZSEF ATTILA

FIATAL ÉLETEK INDULÓJA

Apáink mindig robotoltak,
Hogy lenne enni kevés kenyerünk,
Bús kedvel, daccal, de dologban voltak
Az isten se törődött velünk.

De fölnőttünk már valahára,
Kik nem tudjuk mi az vigan élni,
És mostan vashittel, jó bátorsággal
Sorsunk akarjuk fölcserélni.

Tudjuk, apánkkal gyávák voltunk,
Nem volt jogunk se, csak igazságunk.
Most nincs, ki megállat az élet-úton,
De, ha akad, nyakára hágunk.

Mi vagyunk az Élet fiai,
A küzdelemre fölkent daliák,
Megmozdulunk, hej, összeroppan akkor
Alattunk ez a régi világ!

József Attila verse a Lírai Antológiában

19. CSÖNDES ESTÉLI ZSOLTÁR

Ó, Uram, nem birom rímbe kovácsolni dicsőségedet.
Egyszerű ajakkal mondom zsoltáromat.
De ha nem akarod, ne hallgasd meg szavam.
Tudom, hogy zöldel a fű, de nem értem minek zöldel,
meg kinek zöldel.

Érzem, hogy szeretek, de nem tudom, kinek a száját
fogja megégetni a szám.
Hallom, hogy fú a szél, de nem tudom, minek fú,
mikor én szomorú vagyok.
De ne figyelmezz szavamra, ha nem tetszik Neked.

Csak egyszerűen, primitíven szeretném most Neked
elmondani, hogy én is vagyok és itt vagyok és csodállak,
de nem értelek.
Mert Neked nincs szükséged a mi csudálásunkra,
meg zsoltárolásunkra.
Meg sértik füledet talán a zajos és örökös könyörgések.
Mert mást se tudunk, könyörögni, meg alázkodni,
meg kérni.

Egyszerű rabszolgád vagyok, akit odaajándékozhatsz
a Pokolnak is.
Határtalan a birodalmad és hatalmas vagy meg erős,
meg örök.
Ó, Uram, ajándékozz meg csekélyke magammal engem.
De ha nem akarod, ne hallgasd meg szavam.

20. ÉHSÉG

A gép megállt. Elfáradt por kering
fölötte, mint az őszi köd meg pára,
s rászáll az emberek hajlott nyakára,
kik esznek most. Átizzadt szennyes ing

hűl a vállukra. Fal, fal egyre mind.
Kenyér s uborka az ebédjük mára
s mind úgy eszik, ne vesszen csöpp se kárba
s hogy jót harap s hozzáharap megint.

Már nem törődnek semmit az idővel.
A harapások majdnem összeesnek,
de jól megrágnak minden falatot.

Egészséges, még jó paraszttüdővel
szívják, rágják a port, szénaszagot
s csak esznek, esznek, nem beszélnek, esznek.

21. (A GÉP ELKAPTA...)

A gép elkapta. Messze fröccsent vére,
fehéren hullott földre a feje.
(A férgek közt lesz immár a helye)
S letették kinn az udvar hűs kövére.

Örök lett munkás két kezének éje.
Irígyen nézte sok bús halvány arc,
az ő kezökben ég tovább a harc:
a sok gyerekszáj vár a kis kenyérre.

Megáll egy percre a dolog zaja,
elszáll egy ember könnyes sóhaja,
két éhes gyermek ágyán felriad.

A gép megindul újra zakatolva
s megy minden, mintha mi se történt volna:
a földön még elég ember marad.

22. HOLTTEST AZ UTCÁN

Már félig készen, büszkén állt a fal,
mikor leszédült. — Orvosért hamar!
Szegény fiú erős volt s fiatal.

Fehéren, törten ott feküdt a holt,
beszéltek hozzá — ajka szót se szólt.
Ki volt az anyja? Jaj, ki volt, ki volt?

Körötte rajzott bámész utcanép,
mesélték, hogy' volt, máris szerteszét
s nem fogta senki malteros kezét.

Ijedt-kerek nagy szeme kimeredt,
lehetett látni benn a kék eget,
amint a Nap sütött a holt felett.

Eszébe tán csak kedvese jutott,
vagy édesapja, s tán az is halott,
vagy akiről soha nem is tudott.

Leszédült vagy leugrott — jaj szegény,
erős, vidám és most halott legény
és senki nem sikolt: Fiam, enyém!

És majd a hullát fel is boncolják.
Nem ide való! Részeg volt? — Nohát.
S ha huga van, azt eltoloncolják.

23. SZEGED ALATT

Tiszánk, ifjú folyónk, e nyári estén
halkan susogja régi bánatunk.
A Nap búcsúzik, tört örömre festvén
a messzit; és az Éjfa rám borul.

Reám borul s arcom simítja lágyan
hűs lombja, rajta nem terem virág,
de béborítja csöndbe síri ágyam,
ha majd lefekszem én is — bús diák.

Öreg, borús vers kél borongva bennem,
rokon hang zendül vissza rá szivemben.
— Mért is kell búmat rímbe önteni?

Lelkemen most halk remegés fut át:
szeretném szépen felköszönteni
magányos, árva, bús Juhász Gyulát.

24. A SZENT JOBB ÜNNEPÉN

Keresztények, ti hajtsatok fejet —
a mai nap az örökéltű Szent Jobb
malasztja száll s a hívő lelkeket
megedzi. Zengjen zsoltárunk — ott fent jobb

lesz élni majd, ha bús fejünk felett
az Úr hatalmával vigyáz a Szent Jobb —
oh áldjuk, áldjuk százszor e kezet
s emelkedjünk fel Krisztushoz, ki lent volt.

De ti, pogány ősöknek vérei
nagy daccal mégse szálljatok Neki —
e kéz apáinkat halomra ölte

s Hadúr e népet akkortól veri,
mikor hitének gyáva lett örökre,
mikor e kéz erős hitünk kiölte.

25. JUHÁSZ GYULÁHOZ

Bátyám, ki bortól mámoros éneket
zengsz húrodon, Te, nézd a magyar hazát,
csitítsd el Anna-kérő szíved
s öntsd az erőd a reménytelenbe.

Hangod legyen az őszi vihar sötét
zúgása, melyben tompa a jajgatás,
de a harangszó messze hangzik
s tornya fehérlik az éjszakában,

ha sujt a villám s retten a gyönge szív.
És ösztökéld a tétova honfiút:
Üzend, hogy nincsen isten, ember,
csak magyarok letiport hazája.

És hogyha kell, ó, csak könyörögj nekik,
hogy dolgozó nép karja erős marad
és vagdald föl meleg nagy szíved
s oszd ki közöttük az éheseknek.

Csak így lehet célt érni magyarral el,
szidj, kérj, dörögj és hozd a reményt nekünk,
mert hogyha nem remél a költő,
más ki remélne az új hazában.

26. NEM TUDUNK ÉLNI

Bennem betöltetlen szomorúság tátong
s gizgazzal benőve minden istenoltár.
Hajh, vágyak anyja, de mostoha voltál.

Eltévedtem járván erdő-rengetegen.
A félelem sikong zirrenő haraszttal
s vén adós erdő nem űz, nem marasztal.

A fák sudarára szállt az Est, az álnok
és torkom szorongatja valami titok:
Ajkat én miért csak sóhajra nyitok?

Magyar vagyok én is (rivallnak a kányák),
ilyen vagyok én és sose leszünk mások.
Jaj, jaj, nem tudunk élni, nyavalyások.

27. RÉSZEG A SÍNEKEN

Egy részeg ember fekszik a síneken,
a balkezében tartja a butykosát
és hortyog. Alszik hajnali hívesen.
Az Éj az úton most üget el tovább.

Kuszált haját már ékesítette sok
giz-gaz-szeméttel lágyan az éji szél,
most hint az Ég rá isteni harmatot
s meg nem mozog, csak melle zihál, hisz él.

Jobb ökle, mint a talpfa, olyan kemény,
úgy alszik mint rég anyja meleg ölén.
Ruhája rongyos. Még fiatal ; legény.

A Nap se kél, az ég hamuszínre tört.
Egy részeg ember fekszik a síneken
és messziről, lassan, döbörög a föld.

28. BOROS KESERŰSÉG

Öblös mellel szeptemberbe
vad dalokra fenekedve,
nekikeserülve most,
rajt', igyunk egy huzamost !
Égjen a bor fene kedve,
forrjon át a dús erekbe,
hát igyunk egy huzamost !

Egyik kortyra jő a másik —
ifjú fogam úgyse vásik,
fejem úgyis szürke lesz,
a bánattól szürke lesz.
Hejh, én láttam a bokáit,
hajh, de bor a bátorság itt
s nagy — sanyarú ünnep ez.

Bor, cselédem, így veszünk el,
egymást égetjük tüzünkkel,
hajh, de virul az a lány !
Hejh, de szép is az a lány !
S élni mégis keserűn kell —
ha veszni kell, hadd vesszünk el,
csak viruljon az a lány !

29. UGYE PAJTÁS

Ugye pajtás mulatunk ma,
pár litert a holnapunkra!
Üsse kő, a bor ha drága —
diák mulat itt magába!

Igyunk azért, igyunk pajtás,
itt a kancsó — egy jó hajtás!

Volna nékem bánatom is,
csitítgatom, altatom is.
Nincs rendben a szíve tája —
legény felejt itt bújába.

Igyunk azért, igyunk pajtás,
itt a kancsó — egy jó hajtás!

Ne gondoljunk bánatunkra,
azért jöttünk, vigadjunk ma!
Hej! az a lány, az se bánja,
ki iszik itt bánatába.

Igyunk azért, igyunk pajtás,
itt a kancsó — egy jó hajtás!

Korcsmárosné! szóljon szép szót,
hadd feledjem, ami rég volt!
Nincs anyám, ki szedjen ráncba —
árva búsul itt magába.

Csak még egyet igyunk pajtás!
üres kancsó — csak sóhajtás.

30. (ARANY KALÁSZTÓL...)

Arany kalásztól duzzadt rónaságon
— úgy véltem — visz keresztül az utam,
madár trilláz gyümölcstől terhes ágon
s majd megpihenek egy kis faluban.

Hogy útra keltem, pirkadott a hajnal,
homály karolta félig át a tájt.
Az Ég szeméből hullt a könnyü halkkal
s fölöttem őszi varjú-horda szállt.

Nincsen kalász a síró pusztaságon
s madár helyett a szárazlombú fákon
sötét Gond rakja barna fészkeit.

A földje is oly bús, szívós, makacs,
virágszál rajta sehol nem virít,
csak itt-ott egy-egy vérszínű pipacs.

31. KESERŰ NEKIFOHÁSZKODÁS

Gyere Úristen, nézd meg, itt vagyok —
tudom előtted el nem sáppadok.

Azt, amit adtál — megvan épen — vedd el!
'sz csak hitegettem magam a Neveddel.

Te oly erős vagy — gondolsz egyet s van,
de nékem kínos a bizonytalan.

Vagy nem is adtál — én véltem bolondul,
hogy számon élet-szőllő mustja csordul.

Ne haragudj hát, Isten, nem hiszek,
de nyakamban száz kétséget viszek.

Szeres nagyon, hogyan, tudod Te jól azt,
mint Nap havat, amit magába olvaszt.

Vagy üss agyon hát, csak törődj velem
s én nem kérdem, hogy nincs-e kegyelem.

Odaadom a vérem is, ha kéred,
— mily furcsa az, hogy Néked nincs is véred !

Te jól tudsz engem, sorsom is tudod,
de vedd el tőlem a talentumod.

Vagy mért faragtál énbelőlem Embert,
kit Bölcseséged gyávasággal megvert!

Tudom előtted el nem sáppadok —
gyere Úristen, nézz meg — itt vagyok!

32. FIATAL ÉLETEK INDULÓJA

Apáink mindig robotoltak,
hogy lenne enni kevés kenyerünk,
bús kedvvel, daccal, de dologban voltak,
az isten se törődött velünk.

De fölnőttünk már valahára,
kik nem tudjuk, mi az vígan élni,
és mostan vashittel, jó bátorsággal
sorsunk akarjuk fölcserélni.

Tudjuk, apánkkal gyávák voltunk,
nem volt jogunk se, csak igazságunk.
Most nincs, ki megállat az élet-úton,
de, ha akad, nyakára hágunk.

Mi vagyunk az Élet fiai,
a küzdelemre fölkent daliák,
megmozdulunk, hejh, összeroppan akkor
alattunk ez a régi világ !

33. LÉLEKSZIRTEKEN

A lelkem életért zúgó tavában
rímek lapulnak, mint a zátonyok.
Szerelmem űz, hogy rajta csolnakázzam
és szívemen el is barangolok.

De csolnakom a habja elragadta,
sodorja éles zátonyok között.
(A tájat erre bánat-népség lakja
s én bánatom is ide költözött.)

Fáradt nyugvással csak hagyom rohanni
s zokogva várok, hátha partot ér;
még könnyem is van nékem; ó van annyi,

hogy vezekeljek minden álmamér' —
és öntöm is sűrűn, bőséggel, híven,
míg tördelődik szirteken a szívem.

34. FALAK

Kopár szobám — kopárabb négy fala
csupaszon, fázón mered az égnek.
Talán a kékes magasba vágynak,
hol nem fú szél és csillagok égnek.

Őriznek engem, óvnak, szeretnek —
kétoldalt egy-egy, hátul egy s elől.
— Ha meghalok, gondolom magamban,
e négy fal akkor rögtön összedől.

Föltámad akkor anyjok a Szélvész,
föltámad akkor apjok a Vihar
s tetemem lassan betakargatják
a leomló falak poraival.

35. A BÁNAT

A bánat szürke, néma postás,
sovány az arca, szeme kék,
keskeny válláról táska lóg le,
köntöse ócska meg setét.

Mellében olcsó tik-tak lüktet,
az uccán félénken suhan,
odasimul a házfalakhoz
és eltünik a kapuban.

Aztán kopogtat. Levelet hoz.

36. ŐSZI ALKONYAT

Az őszutói barna alkonyat
halkan pihen a pelyhező havon.

Vállamra érzem szép, meleg nyakad
és messzi csókod itt az ajkamon.

Hideg vonyít, agyonmart arcomat
forró öledre mégse hajthatom.

Be messze vagy még ! Bús az alkonyat,
lágy hópihékbe hull a bánatom.

37. ÜDVÖZLÉS

Ma újfent üdvözöl szivem
a szomorúság enyhiben.

Ma száll szerelmem bronzhajadra,
mint holdsugár pajkos patakra.

Ma dús torokbul hull a szó,
mint holt fölött a puskaszó.

Ma nem fogynék ki én a csókbul:
galamb szemelne friss kacsókbul.

Ma ím elődbe térdelek,
szerelmesen köszöntelek.

De férfiságom harcra int,
csitítom, fölpattan megint.

S oly bús szivem, hogy még megöllek.
Nem ma, ne félj, ma üdvözöllek.

Valami nagy-nagy tüzet kéne rakni,
hogy melegednének az emberek.

Ráhányni mindent, ami antik, ócska,
csorbát, töröttet s ami új, meg ép,
gyermekjátékot, — ó, boldog fogócska! —
s rászórni szórva mindent, ami szép.

Dalolna forró láng az égig róla
s kezén fogná mindenki földjét.

Valami nagy-nagy tüzet kéne rakni,
hisz zuzmarás a város, a berek,
fagyos kamrák kilincsét fölszaggatni
és rakni, adjon sok-sok meleget.

Azt a tüzet, ó jaj, meg kéne rakni,
hogy fölengednének az emberek !

39. Ó, ZORDON SZÉPSÉG

Versemmel hogyha megelégszel
— Kínáltam úgyis már elégszer —
Fogadd el: véres, könnyes ékszer.

Ó, zordon Szépség, trónusodhoz jöttem,
bús koldusod, ki elfáradt szegény,
Vér-rózsák nyíltak lábom vak helyén,
de trónusodhoz mégis elvetődtem.

Ó zordon Szépség, mosolyogsz fölöttem
s hallgatva ülsz a dús Élet hegyén.
Egy ájult lelket hoztam. Az enyém
és fölajánlom Néked összetörten.

Örökkön verte mákonyos varázsod,
most oly hideg, mint néma mosolygásod.
S várna reá száz büszke viadal.

Ó hívd életre ápoló szavakkal,
illesd meg homlokát meleg ajakkal !
Ó Szépség, nézz rá : olyan fiatal.

Örökre látlak szépség-verte szemmel.
— Ó bús szemem, ki szépeket szeretsz ! —
Rád bámul hű szemem vak értelemmel,
mindig Reád és bárhová mehetsz,
mindig találkozol bolond szememmel,
a kapzsi koldus új nyomort szerez :
szegényház óvná olcsó irgalomtul,
mégis kiáll az útra s újra koldul.

41. VÁRLAK

Egyre várlak. Harmatos a gyep,
nagy fák is várnak büszke terebéllyel.
Rideg vagyok és reszketek is néha,
egyedül olyan borzongós az éjjel.
Ha jönnél, elsimulna köröttünk a rét
és csend volna, nagy csend,
de hallanánk titokzatos zenét,
a szívünk muzsikálna ajkainkon
és beolvadnánk lassan, pirosan,
illatos oltáron égve
a végtelenségbe.

42. AZ ÉN AJÁNDÉKOM

A szívem hoztam el. Csinálj vele,
amit akarsz. Én nem tudok mást tenni
és nem fáj nekem semmi, semmi, semmi,
csak a karom, mert nem öleltelek.

Oly fényes az még, mint új lakkcipő
és lábod biggyedt vonalára szabták,
de ruganyos, mint fürge gumi-labdák
és mint a spongya, mely tengerbe' nő.

Két fájó karral nyujtom mostan néked
és fáradt barna szóval arra kérlek:
ha eltiporsz is füvet, harmatost,

ha elkopott a lakktopánka egyszer
s ki megfoltozza, nem terem oly mester,
az utcasárba akkor se taposd.

43. ÁLOMBAN ENYÉM VAGY

A boldogságunk némán meghúzódott
és mi is hallgattunk a titkolódzó csöndben.
Kályhánk lángja is örömmel lobogott
s ajkunkat a szerelem szárazra perzselte.
A komoly falióra se mormogott
s meghökkentek akkor a büszke, fehér falak...

Álomban mindig egészen enyém vagy.
S hiszem fönn is néha, hogy megcsókoltalak.

44. EGYSZERŰ VERS

Mikor már minden sötét és felszakad
köröttünk lilán az ég, akkor szeretném
látni a szemedet.
Mikor látlak, csak a szemedet nézem
és szeretném megcsókolni kezedet merészen.
Szeretném megcsókolni s mikor ott vagyok
melletted, tudom, hogy nem fogom
megcsókolni a kezedet.

45. NÉZEM A LÁMPÁT

Nézem a lámpám. Villamos lámpa.
Fűti egy titkos, rejtett erő.
Tompa árnyékból csillogó élet lesz,
ahogy belőle fény tör elő.

Nézzétek, milyen megfoghatatlan,
csupa titok, csupa hatalom
s mégis, fényével akkor pompázhat csak,
mikor én, az Ember, akarom!

Midőn lefekszem s oltom a lámpát,
váratlanul azon akadok:
mi lenne, hogyha többé föl nem gyúlna
s örökre sötétbe maradok!

46. VÁRAKOZÁS

Alszik a vár, elhagyatott. Kong a terem, fojt a magány.
Porbelepett ó-aranyos oszlopi közt lóg a falán
sok fekete, ódon, öreg hősi vezér, ősi alak
képe s a vár elhagyatott. Állnak az ősz, néma falak.

Kincs, arany és drága ezüst. Szellemeké mind e halom
(szívem e vár) s alvad a bor, izzik a Vágy ravatalon.
Mennyezetes, szép nyoszolya, rajt' a selyem csókra terül.
Őrzi merev isteni nő, friss mosolya is merevül.

Nesztelenül dús, puha, lágy szőnyegek is fekszenek ott,
mint a mezőn elfeledett, hóbefedett, árva halott.
Udvaron egy mélyvizű kút, rátüz a Nap, habja vakít
s alszik a vár, elhagyatott, mint a halott. Vár valakit.

47. CSEND

Riasztó, mint a fölmorajló tenger
és mint a végtelen hó, épp olyan.
Álarca mélyén bús Halál rohan —
jaj, üstökömbe kap s én gyáva Ember

remegve ejtem lelkemet elébe.
A szívem hallgatom — kopog-e még?
És megunom ez egyhangú zenét,
pedig de jó, ha ver és nincsen vége.

Úgy érzem, mintha ingoványon járnék
és jaj süpped alattam a talaj,
de bennem még ellentállás szaval,

de fülemet betömte. — Ó, mi vár még
reám, ki immár néma, hangtalan.
— Fejem lehajtva megadom magam.

48. ERŐÉNEK

Derekamban tizenhétéves izmok ringatóznak
és szemem meg nem csorbul a horizontnak az élén.
Én vállamra veszem a Tavaszt
s a szívemnek hozom el.
Bírom vonszolni Időtlenségem igáját
és térdeim nehezebb súlyú sóhaj alatt is
meg nem rogyadoznak.
Én magamban rejtem a tűzokádót,
de ajkaim keserű rímeknek a bánatát facsarják.
Talpam alatt gúlák világa porladozik szét
és a végtelen Nap ideszédült lelke
égbebillenő fejem koszorúzza.
Összeszorított öklömről a sebek lecsöpögnek
és én még tudok is alázattal borulni
anyám begyepesedett koporsójára.

49. BÚS MAGYAR ÉNEKE

Száll az ének a mezőnek, esti szellő hollószárnyán,
valami kis kopott ember énekelget búsan, árván
bolondságról, szerelemről, kora őszről, illó nyárról
s körülötte elterülő néma magyar pusztaságról.

Fáj neki a teste, lelke, szíve tája, szemegödre,
nem is tudja, feltámad-e, elpihenne mindörökre.

Titokzatos messzeségben istent keres magyar hangja,
régi honát, testvéreit — mást se tehet — siratgatja.
Piros kedve pillangó volt, sárba fulladt ott Erdélyben,
zöld reménye foszlányai meghaltak a Felvidéken.

Fáj neki a teste, lelke, szíve tája, szemegödre,
nem is tudja, feltámad-e, elpihenne mindörökre.

Nincsen csak egy citerája, húrjai az égig érnek,
rajt' pengeti balladáit véres könnynek, könnyes vérnek.
Mámor esték elszállottak, ott fagytak a Karsztok alján
s ismeretlen menyasszonya tört liliom, olyan halvány.

Fáj neki a teste, lelke, szíve tája, szemegödre,
nem is tudja feltámad-e, elpihenne mindörökre.

Nem nézi a délibábot, túl van az már a határon
s elkerüli zárt szemét az incselkedő pajkos álom.
Holt vitézek sírtájára hullat dalt és nefelejcset
s fohászkodik: Uram, Hazám el egészen ne felejtsed

Fáj neki a teste, lelke, szíve tája, szemegödre,
s hazáján ha segíthetne, élne mégis mindörökre.

50. SZERELMES KESERŰ HAZAFISÁG

Engem nem hívnak Párizsok, Velencék,
hol mint szökőkút, gyöngyöz életár,
reám Hazám tarolt mezője vár —
Ó, csak tarolt ne volna! én is mennék!

Talán, talán úgy én is ott lehetnék.
De itt aszott a tépdesett határ
s hiába hullatom könyűm le, már
nem sercen fű és nem libegnek lepkék,

mert Istenúr hogy szántsa, bérre vár
és semmim sincsen, amivel fizetnék,
és hitem összedől, mint kártyavár:

jaj, Sorsunk elvesztette bús lelencét!
És szívem sincs, odaadtam régen már
egy szőke lánynak e fakult szelencét.

József Attila

Szépség koldusa

Versek

Dr. Balamb Ödönnek - atyám helyett -
ölelő szeretettel.
Makó, 1922 dec. 21. József Attila

Koroknay-kiadás, Szeged
MCMXXII

A Szépség koldusa első kiadásának címlapja

51. ÉNEK MAGAMHOZ

Szeretni kell a csalfa köd-eget,
szeretni kell száz csillag enyhe képét,
fölnézvén a szív könnyebben feled
és föltalálja tán az örök békét.

Csókolni kell az élet-mart sebet,
csudálni kell a lányszem tiszta képét,
dalolni kell a bánatok felett
s nem kérdni, hogy vén Földünk meddig ég még.

Tisztelni kell az öregek kezét,
simogatni az ifjúság fejét
és bátor hittel élni, ölni, csalni.

Halotti torban folyjon drága bor,
nem szabad sírni soha, semmikor,
s ha halni kell, hát vígan menjünk halni.

52. A FÜST

Keményderékú gyárbörtön dús füstje
nagy kedvvel száll a piszkos égre föl.
Szemében százszám szikra tündököl
s haját borítja sóhajok ezüstje.

Szelíden símul barna bús ökölre
s a szívből ellop könnyet, bánatot,
kilop a szívből könnyet bánatot,
de ha akarná, csípne, marna, ölne.

Ráomlik a gyár szürke gyászfalára,
fátyolt terít az izzadt munkásvállra,
s amíg a sok gép zúgva zakatol,

sötéten, büszkén, lázadó imával
jó bátorsággal egyre följebb szárnyal,
az Istenhez ; valahol.

53. SZERELEM EZ?

Őrjöngök, Rád ha néznek,
szeretne ütni két kemény ököl,
hogy útálom ízét a sárga méznek,
agyamban, hogy csak arcod tündököl,
hogy megvetem szelét az élet-vésznek
s haraggal bámulok az égre föl
s ha sírni kéne, könnyeim is késnek
s belőlem minden jóérzést kiöl.
Szerelem ez? vagy, haj nem is tudom csak,
csak azt tudom, hogy megbolondulok,
bronzajkaim, mint gyáva koldusok,
csókmorzsáért könyörgenek — agyoncsap,
érzem, szaladj, rohanj kezem elől !
Ihaj ! ha egyszer öklöm öldököl,
ideráncigállak, nézd kevélyen, büszkén,
hogy zúz sebet e gyáva két ököl
s csókolj bolondul holtak füstös üszkén.
Akarom kezeimbe sodorni hajad,
akarom megízlelni telér ajakad,
de mondd nekem, ki eddig nem is hittem,
karodban él az ifjú Életisten !

54. GYÖNGYSOR

Szonett, te drágakő, te antik
gyöngysor, Reá akasztlak ím,
hűsen pihenj le vállain,
de fujtsd nyakát, ha dús brigantik

orzó szavára hangja hallik
s nagy átkot mondj, ha bántja kín,
őrködj okosan álmain
s tüzelj, ha könnyű könnye zajlik.

De meg ne mondd, hogy érte sírok,
— szavadnak akkor úgysc hisz, —
hogy yerseket csak néki írok

s utam az őrülésbe visz.
Csak éjfelen ha fénye csillog,
csókold haját helyettem is.

55. HIMNUSZ A BORHOZ

Bor, te dús örömelixir
bor, te táltos rőt pogány,
csók az Élet ajakán,
kedvesemnek várva vitt hír.

Vérem forrjon véled össze,
bor, te férfikor teje,
mindeneknek elseje,
torkom érced hadd fürössze.

Bor, te ünnep ékes gyolcsa,
május hímes köntöse,
víg tüzek víg kürtöse,
őserők tűz-istenkorcsa.

Bor, ma téged megrabollak,
mellem érted döng s tüzel,
bor, téged vasárnapollak.

Bor, ó égjünk, égjünk együtt el!

56. SPLEEN

Halál, terítsd rám köntösöd, hisz fázom,
gonosz szélvész s vihar dúl bennem és süvölt,
a vágy-sakálsereg az égre fölüvölt
s bús esten meztelen bőrig megázom.

Sáros hideg föld húzza, szíjja lábom,
a bátorságom is bizony inakba tört.
S rekedt torkom ha még keserves dalra hörg,
ne hidd, hogy élet-ének zeng a számon.

Mert jaj, bizony kék minden tagom s reszket,
szemem homályos tért, utat tévesztek
és fázom — nézd, Halál, hí mostoha fiad.

Szeretne köpenyedbe burkolózni,
már úgyse tudna vígan lobogózni,
szegény, a lelke fázik s az élettől riad.

57. PAP A TEMPLOMBAN

Fejem forró, de büszke templom,
nagy orgonája búgva zeng,
sötét vér hull a kőre lent
sötét oltárról, régi tempón.

Tömjének kába füstje leng
és nyöszörögve és sóhajtón,
egy lélek sír a templomajtón
bús éneket, istentelent.

Egy őrült festő rég-időbe'
arcképet festett — haja szőke —
oltárképül a csonttemplomnak.

Előtte ott áll a Halál.
Nagy csönd lesz. És a vén, komor pap
halkan, csudásan prédikál.

58. PARASZTANYÓKA

Vén, ráncos arca majdnem fekete,
kiszítta régen már a nap heve,
fogatlan szája bús sóhajüreg,
oly csöndes néni és olyan öreg.
Fonnyadt karjával multakat ölel,
halálra vár s az tán sosem jön el.
Egyformán csöndes, zajt sosem okoz,
sovány kezével lassan elmotoz,
szentképet s egy fényképet nézeget —
öregkorát dús bánat ülte meg.
Sokszor kibámul a kis ablakon.
Elrévedez egy álomalakon.
Gyér ősz haj szárad csontos csöpp fején,
öreg királynő bú-trón tetején.
S úgy elfárad míg a templomba ér,
de elmegy, hogyha nyár van, hogyha tél,
letérdel ott a bús hideg kövön
s ha van öröm, úgy néki ez öröm.
Lakán is ott borong ez a ború,
falán sok szentkép, néma koszorú.
Macskája vén, már régen nem dorombol.
S az öreg anyó olyan szomorú.

59. BÚS ÉNEKHÍVÁS

Lelkem, részeg szavak örök-mogorva csősze,
a pince ajtaját nyisd fel, komor legény!
Ma bús vagyok nagyon — és, jaj, felejteném
kegyetlen bánatom, mely ifjúságom ősze.

Lelkem, komor legény, ma ölni kell a bornak —
pogány erős legyen : a súlyos alkohol.
Csókolja szét agyam, ki verseket kohol
a szőke lány felől, míg sejtjei bomolnak.

S eredj a lányhoz el — ó, csókold meg helyettem
szép ajkát, szép nyakát, durúzsolj önfeledten
bódító dalokat : s amíg te énekelsz,

alkoholos szavak ködös pincéje torkán
vad orgiát csapunk, dalolva mint az orkán,
bús szívem, én s a víg delírium tremens.

60. RÖVID ÓDA A KELŐ NAPHOZ

Ó örökszép Nap, te erős, hatalmas
antik istenség, örökifjú Élet!
Fellobog most dús ereimben orcád,
zendül a vérem.

Fölkelő Nap, nem borulok elődbe,
rég pogányosan dalolok Neked most,
égfelé tartott tenyerekkel, arccal
állok előtted.

Őseink, ó ládd, Neked áldozának,
mért hagyod hát el megesett Hazámat!
Adj erőt e bús magyarokba, Élet!
Élni meg élni!

Ősapámnak bús fia lettem én is.
Rám örökségnek csak a Név maradt már.
s én köszöntlek: ím kiiszom Nevedre
friss-vizű kancsóm.

61. VERSEK VÉGÉRE

Ó jajgató, bús hangok, a könyvetek megírtam
és most, hogy már reátok hajtom a fedelet,
nem is tudom elhinni, hogy annyit összesírtam,
hogy bennem annyi édes, részeg bú erjedett.

Ritka mosolyom dalba kiönteni nem bírtam,
csak könny zuhant szememből, ó sírtam eleget!
Egy csúfos hang belülről űzött, hogy így megírjam
s higgyem, a víg Öröm hogy egész elfeledett.

De íme, bánatom már rímekbe van megölve
és sajnálom, hogy nincsen, ki szívemmel pörölne;
ó gyertek vissza, régi, enyhítő bánatok!

Én gyönge legény verset vérrel nem áztatok.
De kotorász mellemben Magányom éles körme
s már sírok, mert egy szőke fejet nem láthatok.

Mély szürkeségbe szédült át a reggel.
A kocsma terme sápadt, búskomor.
Dús polcain a sűrű alkohol
fondorkodik nagy, tarka üvegekkel.

Benn férfi ül s nehéz, vörös kezekkel
flaskót dédelget s dünnyög vagy danol;
földszín bajszán leperg a drága bor;
tört száraz tófenék az arc, de ember.

Zsíros haján rossz bőrsüvegje roggyan,
nyakán csúf ér dagad meg egyre jobban,
agyán pihennek elfáradt borok.

Ködlepte, síkos szemsikátorában
véres kövön a mámor tántorog.
Csak ül. S alakján bárgyú lomhaság van.

64. A SZEMED

Nagy, mély szemed reámragyog sötéten
s lelkemben halkal fuvoláz a vágy.
Mint ifju pásztor künn a messzi réten
subáján fekve méláz fényes égen
s kezében búsan sírdogál a nád.

Nagy, mély szemed reám ragyog sötéten
s már fenyves szívem zöldje nem örök.
Galambok álma, minek jössz elébem?
Forró csöppekben gurulnak az égen
s arcomba hullnak a csillagkörök.

Nagy, mély szemed reámragyog sötéten
s a vér agyamban zúgva dübörög.

64. SZERELMES KISZÓLÁS

Kegyetlen bánat marja meg szivét,
mosolygó, mély szemét apassza, törje,
dús bronzhaját a vágy cibálja szét,
lelkét sorvasztó forróság gyötörje,
ajkát a kín harapja össze, még
imás, kulcsolt kezét is ejtse ölbe!
Magányos éj gázolja át eszét
és jajgató szerelmi őrületben
az én nevem sikítsa vad beszéd!
Ó, hívjon akkor, hívjon engem, engem!

65. PROLETÁROK !

Ma nektek tornyozó akaratból ekhózok öblös meg
forró szívemmel.
Mert valaki belém kovácsolta végtelen
szeretet meg el nem csüggedés zengő acélját
és a nekifohászkodások és a nekikeserülések
tajtos csöppjeit is belém injekciózta.
Valaki, aki Krisztus üreges sebére nem rettegéssel
gondolt —
szent hallelujával lelkezte csókját
az Emberisten fonnyadt ajakára,
valaki, aki most
pásztorok istenes kurjantásával
közétek lendül belőlem,
testvéreim !

1923

66. PETŐFI TÜZE

Falvát megőrült népe lerombolá,
házunk az nincs, fél fal, ha mi megmaradt,
gonosz Tél van s e kis családnak
tűze, Petőfi — az Eszme: hol van?

*

Petőfi Sándor, Téged ünnepel
a jajgató nép s a süket Elnyomás,
de nagy lelked tüzét, az Eszmét,
cifra, hideg lobogás takarja.

Ó, ünnepelvén, mélyre temetnek el!
Petőfi Sándor, ámde azért nyugodj:
Az Eszme ég az elnyomottak
büszke szivében örök dalodra.

És égni fog, mert nagy hitem ójja meg:
Világszabadság! — így köszönök, Vezér,
s örömtelen tizennyolc évem
szent lobogója elődbe hajlik.

67. SZERELMES VERS

Hegyes fogakkal mard az ajkam,
nagy, nyíló rózsát csókolj rajtam,
szörnyű gyönyört a nagy vágyaknak.
Harapj, harapj, vagy én haraplak.

Ha nem gyötörsz, én meggyötörlek,
csak szép játék vagy, összetörlek,
fényét veszem nagy, szép szemednek.
— Ó nem tudom. Nagyon szeretlek.

Úgy kéne sírni s zúg a vérem
hiába minden álszemérem,
hiába minden. Ölbe kaplak:
harapj, harapj, vagy én haraplak!

68. TOVÁBB ÉN NEM BIROM

Istenem, adj két megvakult szemet,
imás ajkat, ki térden emleget,
lelket, ki tudja, tenni bírsz csodát
s agyat, ki nálam sokkal ostobább.

Ó, rettentő isten, nagy vagy, ha vagy,
gyötrött testemmel pokolnak adj,
de másikat küldj — méltó-nagy kinom,
de, ó Uram, tovább én nem birom.

Küldj másikat, kinek meleg szavát
bölcsőn susogják boldog, szép anyák,
kiért a föld fáklyás örömre gyúl
s kinél hitványabb még a pénzes úr.

Ki nem gyülölné pénzéhségüket,
ki nem bánná, hogy minden szív süket,
kit meg nem indít asszony és nyomor,
s mosolygó arca ne legyen komor.

Ó, válts föl isten, végre engemet
s a pénz miatt ájult nagy lelkemet,
szédült időd forró lehelletét,
hideg halálsóhajtás fújja szét!

69. A BÁTRAK

Ki gyáván várja a halált,
magába zárja azt a föld,
midőn a száj lilára vált
s két szeme rémületre tört.

Annak nem nyitja a titok
bordó, nehéz, nagy függönyét,
csak aki bátran állított
elébe s büszkén tépi szét.

Ó nagy, ki bátran odaállt,
hol búg a néma sejtelem
s szolgáját hívja, a halált,
alázattal ki megjelen.

Minden liliom illata
hűlő, meleg szivén libeg,
ó szent, ki bátran, át, oda,
ifjú lélekkel halni megy!

70. ÖNARCKÉP

Dacos, vad erdő sűrű nagy hajam.
Már meggyötörte asszonyujj viharja,
forró száj baglya néha megzavarja.
Alatta zúg a gondolatfolyam.

Milyen mély medrü, nem tudom, de mély.
Hitek szirtjét bús iszapjába mossa,
nagy homlokom a Vaskapu-szorosa,
hol rég utat vágott a szenvedély.

Zord partján — csókhíd szépen szökne itt,
melyen portyázni víg asszony-tatár megy —
örök-zsibongó, vijjogó madárhegy:
sötét gond rakja barna fészkeit.

Szivemben vágyhegylánc, jaj-kráteres;
még forró, fülledt nyár vonaglik völgyén
s dermedt, havas csúcsán »Ember«-t üvöltvén
egy őrült lélek máglyákat keres!

I.

Minek magunkat lassan ölni ?
Nem jobb egyszerre megdögölni ?
Mint rokkant lábbal tántorogva,
vizes, vak szemmel csillagokba,
rossz, messzi csillagokba nézni
s régi dicsőséget idézni,
idézni mind, mi ősi, ódon,
hogy hátha mégiscsak megszánna
az Úristen valami módon.

Minek magunkat lassan ölni ?
Gonoszság helyett búza nől ki
az égről földre hullt szivünkön ;
de igaz, nótás, füttyös másnak.
Magyar, köszönj az elmulásnak,
nincs mit kereskedj már e tájon,
akad legény, ki ideálljon
s ásóját vígan földbeszúrja!

Mit nyöszörögsz ? nem akarsz halni ?
Hisz életünk úgyiscsak talmi
s nem is nagyon kell már akarni,
akaródik ez nélküled,
agyadban bár égő hodályba zárt
riadt baromként bőg a rémület.

II.

Bezárva okos őrültek közé,
szenvedünk, mint az eldugott kenyér.
Rab szíveink örök szerelmese,
a nagy világ minket hiába hív!
Ó nagy világ, csak érted éltünk eddig,
száguldó, forró ménesek után
a barna földek múló dobaját
szivünk teérted dobogta tovább

és mozdonyaink szálló dübörgése
feléd lengeti most is lelkeinket !

S a nyomorultak, ők, akik miatt
temetőnek is kicsi lett világunk,
még ők biztatnak, hogy a pusztulást
hős bátorsággal s daccal kell kibírnunk!
Hát lesz-e magyar, ha mi nem leszünk?

Ó be kicsi az ő piszkos vágyuk!
Alig látszik, hogy fájdalmunkra csöppent.

Sikoltani!
Ha levegőtlen vihar a jajunk,
akkor is csak
sikoltani!
Hogy minden búzatábla kiperegjen.

Ó jaj, mi igazán tiszták vagyunk,
nekünk nyisson ajtót a reménység!

73. IGAZ, ŐSZINTE BÚCSÚ

Bús fejetekbe űzve jöttem.
Mennykövek cívódtak fölöttem.

Láttam két nagy szemet, bogárzót;
a szép leánynak szóltam pár szót.

Tán szóltam néki. Meg sem bántam.
Én soha semmit meg nem bántam.

Nincs tartozásom: Mind adó volt,
mellyel a világ szűken hódolt.

Abból se maradt semmi másnap.
S panasz se kell, azt adja másnak!

Hogy panaszkodtam néha mégis?
Hát szennyes néha még az ég is!

Átéltem már tizennyolc évet
s láttam, mit ér az emberélet.

Nem tarthat mások akaratja,
én elmegyek, ha kedvem tartja.

Szeretsz? Ne menjek?.. Vérre lestél,
ó, kínban gyönyörködő testvér!

72. TÁVOLI ÉNEK

Ajkam hiába is haraptad,
lehámlik róla már a bőr.
S emlékemen se csókol ajkad,
csak úgy piroslik messziről.

Csak úgy piroslik messziről, mint
lámpás sötét mezőbe lenn,
hol már nincsen nap és idő sincs,
fölötte néma végtelen.

S a lámpás zárt üvegje koppan,
rászáll nehány szép éjbogár,
rászáll, futos, lehull halottan :
a lángra mind halott-sovár.

S a lámpás ég piros szinében,
fölötte hűvös szél suhan,
a Távol száll a véren, éren
és szívem megremeg búsan.

Ajkad nekem csak úgy piroslik,
mint messzi vágy fájó sziven.
Tört színe nem vakít, nem oszlik,
csak ring a bánat mélyiben.

74. AD SIDERA . . .

Anyám, ki már a messzi végtelen vagy
s nem gyötrődöl, hogy nincs kenyér megint,
nem sáppadsz el, ha szűkös este int,
hogy kis rikkancs fiad vérébe jajgat.

Anyám, ki már a néma végtelen vagy
s borús szemed fiadra nem tekint,
ó meg ne lásd az ólom-öklü kínt —
miatta zúg e tört, betegre vert agy.

Anyám, falat kenyért sem ér az élet!
De nagy hitem van s szép jövőnek élek:
Ne ordítson pénzért gyerektorok.

S tudjon zokogni anyja temetésén.
S ne rúgjon még az Ember szenvedésén
a Pénz.

75. ÉJJEL

Halkan hörög végsőt a lámpa
s a nagy halál apáca-lánya,
sötét királylány jő szobámba.

Hideg szemét szemembe oltja,
csöndet simít bús homlokomra,
nem érzi, gödre mily goromba.

Nem kérdi, szürke-é a vágyam,
nem nézi, mily kopott az ágyam,
csak átölel a csöndbe lágyan.

Pompát csókol szűz gondolatra
s megcsókolja, bármi gyatra.
Rokkant gyereklelkem ringatja.

Sötét haja szobámra bomlik
s miken komorság, köd borong itt,
most megszépülnek ócska holmik.

És én kibontanám a vérem,
ha hívna atyjához fehéren:
várlak, fiacskám, régen, régen.

Hiába várom, hangja nincsen,
mely ama palotába intsen,
hol rég csüggök titok-kilincsen.

Egy eszelős öreg motyog csak,
az essős mindenütt kopogtat:
halottak vagytok, csúf halottak.

76. ASSZONYVÁRÁS ASSZONYSZOBOR MELLETT

Asszonyra várok, aki vággyal telve
most szép, forró kezével
hajamba túrna s nagyon megölelne.

Asszony. S villogna bőre a homályba.
mint ez a szoborasszony,
kire félénken hull a holdvilága.

Asszony, kinek oly megadó az ajka,
mint ez a szoborasszony,
ki szép kőtestét félénk holdnak adja.

Nem is tudom : ki. Szent és messzi asszony.
Egy áldott száj, ki számra
mohó polipként s forrón rátapadjon.

Súlyos parfőmje fojtogatva szállna
és megremegne szívem,
mint szellőtől meging dús, déli pálma.

S ha megkérném, a szobor mellé állna —
ó, forró szép szobor, kin
a holdvilág is tüzes csókká válna!

Szobor, egy élő asszony állna melléd!
Szobor, hideg s én mégis
megcsókolom most fényes, büszke mellét.

•

77. SACRILEGIUM

Mint vad, részeg legény, kit mámorában
templomba visznek ördöngős borok
s kurjongatván a Szűzhöz ott galádan,
felé ölelni vágyva kujtorog,

hogy megremeg a Gyermek is karjában,
midőn a szeme véresen forog —
hogy távol vagy, ilyennek látom vágyam,
így motyog feléd és így tántorog.

Madonna-lélek, ó, azért ne vess meg,
hisz engemet, halálra, már keresnek
a bánatok, mint bősz tömeg, ha lát

szentségtörést, vagy bosszúért kiált.
Tudom, hogy engem durván megköveznek.
Csak te megadd a Szűz bocsánatát.

Mint holt leánynak őrült szeretője,
ki este, hogyha gyúlnak csillagok
s fényük búsan, szomorún lobog,
mint gyertyák, melyek, hol a szemfedője

a holt leánynak sápadtan fehérlik,
búskomoran, hallgatva állanak,
mint jegenyék, ha már leszáll a Nap
sötét csúcsukra hintve égi fényit,

haldoklóként, ki utolsót lehel még,
melyben szép lelke rejtve szétoson —
ki este surran álmos útsoron,
hóna alatt bíborló, hímes kelmék

s belopózván félénk, nyikorgó ajtón,
halkan könnyez csöndes, fehér szobán;
holtan hallgat csöndes, fehér leány
s künn ifju vágyak sírnak fel sohajtón.

Búját a borzalom, miként nagy, éji
bagoly a szárcsát, úgy rebbenti meg.
De megcsókolja forrón hóhideg
ajkát a holtnak, aztán elmetéli

nyakát, fehér nyakát s vörös selyembe
burkolva szép fejét, szökik haza
s habár a hús a csontokon laza
s már foszladoz, csak őrzi, őrzi egyre.

Úgy őrzi lelkem is te képedet,
a távoltól megóva, itt, szivemben.
De az nem oszlik: Bánatműteremben,
ahol a szobrász sírva ténfereg,

tört szobrokat szórván az éjbe szét —
ott hallgat emléked halotti maszkja
s előtte, ami szóra nem fakasztja,
a szerelem pirosló mécse ég.

79. LÁNYSZÉPSÉG DICSÉRETE

I.

Valaki másnak kéne mostan jönni,
ki nálam mégis szebben tud köszönni,
ki nem dadog, látván szépségedet:
bátor, bolondos, lelkes nagy-gyerek.

Ki így köszönne: »Szépség, bárhová lépsz,
neked lobog fel mindenütt a lángész
s mint ó remekművet, mely isteni,
úgy megcsudál az alkotó zseni.

Ki trónusán a Nemlátottat várja,
hódol neked művészek büszke álma,
pedig halkan szólsz s mégis általa
ledől a közöny Jerichó-fala! «

Igen, tán így, de szebben, lelkesebben,
mint tűzimádónak vak rengetegben
áldó hozsánna zengne ajkirul,
ha körülötte az erdő kigyul.

S én nem birom, bocsáss meg, szép Valóság!
Csak lelkem tép még egy utolsó rózsát
s mint bánatkertész kis örömvizét,
szirmát elődbe halkan hinti szét.

II.

Mint vércsevágy a röpke vadgalambot,
úgy űzöm a félénk szépséget én.
Mert búfelhős lelkem sötét egén
valaki szeme fényeket zuhantott

s hallgatva várja most a méltó hangot,
tudom, ki áldva csügg dicséretén.
S én szétmarcangolom, ha meglelém,
mint vércsevágy a röpke vadgalambot.

S mely szárnyát fáradtan vonszolja, földön,
mint ázott és beteg madár vergődöm,
nem tudván méltón szólni szépségednek.

S várom remegve, mosolyogjon kedved,
mert jó, ha vergődésemen mulat
csak vergődés a méltó hódolat.

80. LEÁNYSZÉPSÉG DICSÉRETE

Dicsérlek hát, míg minden erőm itthagy:
a férfiból kiszakadt gondolat vagy,
hallgatsz, de szól a trombiták szava
s ledől az elzárt Jerichó fala.

Remek városok, puszták, és az ég is —
körülötted van minden s azért mégis
csak téged lát meg, téged, aki lát.
Értetted volt csak eddig a világ..

Eh, ostoba, nem így, de lelkesebben,
mint tűzimádónak vak rengetegben
áldó hozsánna zengne ajkirul,
ha körülötte az erdő kigyul.

Csak vergődés a méltó hódolat: ha
egy kőre lépsz, az fájdalmunk darabja.
S hogy befejezzem a dicséretet —
szedjenek nagybetűből TÉGEDET.

81. KÉP A TÜKÖRBEN

Hogyan volt, azt már nem tudom.
De mégis csak megláttam egyszer,
bámultam rája nagy szemekkel.
Már régen volt, csak ezt tudom.

Néztem égve.
Arca, alakja tűztükörbe,
szemembe rögződött örökre
s szivemre hajlott tündökölve.
Már régen volt. Nem is tudom.

82. TAVASZI LABDAJÁTÉK

Piros labdámat föl-fölhajigálom,
most néked játszom, néked egyedül.
Által a halk, mosolygós violákon,
szépséged kristályablakán belül,
ó nézd a labdát, álom-égbe szállón
nem napsugáron, szemeden hevül,
szép fénye, mint eső után a márvány
szűz tórul visszacsillan a szivárvány.

Ó nézd a labdát, hogy suhan zuhanva,
mily fürgén szökken mindig újra fel!
Hajolj ki, hogy mosolyvirágid-hamva
libbenjen véle égi útra el,
nevess, nevess, hogy száll s hull víg iramba,
míg suhanása halkan énekel,
nevess, s ne tudd, hogy majd szétszaggatom már
gyötört szivem virágos ablakodnál.

Nem kérem, hogy virágid főmre fonjad,
csak mosolyogj ó, csak tovább ne menj,
mert nagy bús kedvem szürke verssé fonnyad:
angyal nélkül mit érhet még a menny?!
Mert istene leszel bár bánatomnak,
borba vetem sebesre mart szivem:
ragadja vad folyója tépett labdám,
míg sírok, játékot s szemet siratván.

83. RÖG A RÖGHÖZ

Jöjj, testvérkém, atyánk, a bujdosó nap
a távol falujába ballagott.

Fönn már kigyujtják üvegét a holdnak,
a hamvas, égi templomablakot.

Fészkében ring a száz cikázó fecske,
szívemben minden mámoros szavad.

Reszket — mint ujjunk — mind a levelecske
és röghöz szorul a rög és tapad.

Egymás mellett mi is rögök vagyunk most,
minket a gyönge, friss vetés szeret.

Jöjj kedvesem, tested lelkembe hullasd,
bennünk a föld barázdát rejteget.

Az est sötét báránya ballagóba,
feketébb hulló selyemgyapja már.

És szőke hajad mintha mező volna,
mit teljesen betölt a holdsugár.

84. ÚTRAHÍVÁS

Képedet halk ritmusok ősi habján
hadd viszem csak, szép, kicsi lány, magammal.
Ismeretlen, messzi vizek hulláma,
halld, idemormol.

Libbenő, lágy árnyad, az ár locsolja —
csolnakom ring, szállna az útra máris!
Ó, hiszen vár engem a messzi szépség
szűz kikötője!

Jöjj velem hát, — szebb legyen égi partja
s büszke várát nagy szemed enyhe fényén
símogatván, tégye barátosabbá
ifjui kellem!

Jöjj, utunkon majd gyönyörű szivárvány
színü álmom fárosza gyúl, ha este
fölsuhanván vágyim, utánad úsznak
s csillog ezüstjük!

Jöjj velem, mert nélküled is megyek már!
Eh, mit is vársz — jössz-e, vagy elragadlak —
akarásom nem töröm össze lányos
ostobaságon!

85. EZERFÁROSZNYI VÉGZET

Mintha szerelmes béka
dús, fülledt nyári réten
lassan, pihegve mászna
szép, szűzi, tó fele,

mohón reszketve ajkam
úgy kúszik selymesében
mélyillatú hajadnak
fehér válladra le.

A szemed ne emeld föl,
életberántó fénye
zavarná most a szívem,
ki rőt vágyam tüzén,

magagyujtotta máglyán
ma lelkesen elégne:
őrjöngő tűzimádó
módján szédült legény.

Ó, hadd ölellek által,
mint ritka aranyércet
olvasztók forrósága,
te csókok ércere!

Vakult szemeknek ég itt
ezerfárosznyi végzet,
én éber toronyőröm
kábulj te is bele!

Hiába gyúl ki nagy szemedbe' máglya,
csókos kín ajkamat hiába rágja,
s ölelni vágyás: többet akarok.

Husodba' forróság lohol lihegve,
ruhád letépve szállna mély egekbe,
s aztán? mi van még? Többet akarok!

Jaj úgy sikít a vágy agyamba' zordul,
mint villa tányéron ha megcsikordul;
és úgy szorítja két fájó szemem!

Ó, úgy szeretnék eggyé lenni véled!
Hogy eggyé folyna vérem és a véred,
kik most gyötörnek zúgva, éhesen.

Egy lelkünk lenne, mely nyugodtan lengne
és semmisülne át a Végtelenbe
s betelt egy-test, mely többé nem akar.

Két bús álomvirág, mely egynek nyílhat.
Mint eggyé lesz a szellő és az illat,
ha már sunyít a romboló Vihar.

87. A LEGUTOLSÓ HARCOS

Valami forró, nyári éjszakán
gyárfüst ölelt át lomha földszagot
s a legnagyobb lélek szökkent belém
az utca és a föld fia vagyok.

Ma hat földrészre nyílik bimbaja —
szép szívem óriás, piros virág
és villamos hullámok lengetik
világbelengő, kitárult szagát.

Börtön, kaszárnya, templom nem elég,
hogy a hegyekről ledobja szavam
és minden ige fölöttem lebeg
s minden más szándék szándéktalan.

Ha én sírok, a világ vére hull,
ha káromkodok, minden trón remeg,
ha nevetek, az Isten is örül
s tavaszba szöknek akkor a telek!

Hitem a sors lesz Szívbéli Urunk
akar csodátlan, új, legszebb csodát
kaszárnyát, börtönt elrombolnak az
arcunkról ömlő, lelkes lavinák.

Minden jövendő tűz is bennem él,
hogy az utolsó harcos én legyek.
A símogatás az én lobogóm
s minden megindul, hogyha én megyek!

A lelkesedés zengő süvegét
égig hajítják a görnyedt napok,
ha szívetekben a tükör leszek:
az utca és a föld fia vagyok.

»Ó Uramisten, ne légy Te a Jóság,
ne légy más, mint az Igazságos Úr!
Több kalászt adj, de azért el ne vedd a rózsát.

Vagy ne maradj vén Kozmosz-palotádba,
gyere ki, nézd meg, szolgád mit csinál —
ronggyá nem mosná Élet-subád ember átka.

S Neked könnyű vón, a tövist letörni,
tanulhatnál még tőlem is, Uram —
én töröm s nem lesz vacsorám csak föld egy ölnyi.

S a telked azért mégis tisztítom csak
és már egy nagy, sajgó gerinc vagyok —
sokat görnyedtem, ne kívánd, hogy eztán rontsak.

Azért ameddig csak bírom, csinálom,
bár kezemen csalán-mart hólyag ül;
s ha vihar jönne, mint a korhadó fa,
állom.

De add kölcsönbe legalább subádat,
Téged nem ér el átok és eső:
Szép úr-kastélyod van és nagyon gyors a lábad.

Ugysem fizetsz meg munkámért eléggé,
testemnek ágyam is hideg, a Föld
s aranyszavad átváltozott rossz, kongó érccé.

S munkámban, Uram, érek annyit, mint te
nagy passziódban és a lelkem is
részed lesz nemsokára s a legszebb fényt
hintve,

a szemed lesz, hogy mindent láss meg itten.
Bizony mondom, még nincsen is szemed,
most nem látsz. Lennél immár igazságos,
Isten !«

Fáradt baromként reszket lelke, teste,
fél-munkát végző társak röhögik
s feszül, mert tudja — reá korábban jön
este.

Nagy, roskadt lelke igéket emel még
s kilógatja fakult, sápadt szivét,
mint akasztott ember szederjes, szürke
nyelvét.

89. PÜNKÖSD ELŐTT

Szent, éhes lelkem, pünkösd ünnepére,
mint jóllakott tuzok, magadba hullva
feledd, hogy büszke, forró szárnyadat
cibálja, tépi vének írígy ujja.

Hiszen tudod már, mi a Végtelenség:
a Végtelenség az a magyar bánat
s hiába vergődsz haló hattyuként,
szomorubb lélek búsul majd utánad

Ha idejöttél, tündökölj s dalolj csak,
e végtelen vizen büszkébben ússzál
s csudáljanak, hogy méltóbban repül
zilált szárnyad az égi Szíriusnál.

Szent vagy s ha mégis lenyilaz az Éhség,
mint vadludat rozsdás vessző találja,
ne sírj, dalold el híres éneked,
hogy nyögve várjanak ujabb csodára!

90. MŰTEREM

A műterem kopott, öreg falán
reám nevet száz ismeretlen ember.
Ez gyermek itt, az már nincs is talán,
ez pocsolya, az kristálylelkű tenger.

Reám nevetnek bágyadtan, vigan
s az én arcomat mosolyogják össze.
Ez engem álmodik álmaiban,
az engem átkoz, hogy szivét fürössze.

S én nem vagyok és nincsen más, csak ők,
a szomorúak és a nevetők,
az arcomat hogy összemosolyogják.

Mint szívemben a dolgok képei
busan és vígan összenevetik
az énnálam is erősebbnek arcát.

91. A KOZMOSZ ÉNEKE

Szonettkoszorú

1

Külön világot alkotok magam,
mert mint baktériumnak csepp is tenger,
idegen, messzi bolygó minden ember,
kinek csak vágya, álma, gondja van.

S bizony nem élhet senki gondtalan.
S az erős is forog, de mint a henger,
mely úttestet simít s dübörg, de nem mer
fölsírni sírva Fáj az oldalam.

S mert ez örök-Rendünknek tábla-bronzza,
egyét száz más kimért körökbe vonzza
s csak néhány bús lakója sír e merszen.

Csak néhány gondolat őrül bele,
hogy miért virít, bár marja űr szele,
kerengő bolygó friss humussza, lelkem.

2

(A szerelmes szonettje)

Kerengő bolygó friss humussza lelkem,
nehéz ekével szántja milliárd
vad barna fájdalom s hegyes vasát
mélyen lenyomva gázol át a telken.

Gőzös, meleg barázdákon vetetten
kincses kalászok bólogatnak át
az út felé, hol kényes, büszke fák,
a szépség fái búgnak át a berken.

Alattuk szívem ül, a mindig éhes,
sötét szeme s paraszti szája véres.
És éles sziklán gyilkos késeket fen.

Egy tiszta érzés arra bandukol
s forró vér gőze száll ködökbe, hol
szépség-fák állnak illatokkal telten.

3

Szépség-fák állnak illatokkal telten,
lombjuk örök, tél sem vehette el,
úgy pompáz rajtuk búbánat-pehely,
ha szomorúan tél borong a berken,

hogy dús istenkéz ősi fenyvesekben
karácsonyokra úgy diszítne fel
minden kis ágat, hajnalon ha kel
komoly nap is ragyogva fényesebben.

Ilyenkor két gonosz titángyerek,
kedvvel piroslik, tátva-nyitva szájuk,
csinál a hóbul élő, furcsa bábut

és hógolyóz, míg messzi munka van.
Hol tört Robot izzadtan ténfereg,
dübörgő gépváros zúgó agyam.

4

(A gondolkodó szonettje)

Dübörgő gépváros zúgó agyam.
Hangja — mit roppant barlangvisszhang adhat
mély orgonára — és a gondolathad
rokkant derékkal görbed untalan,

mint korhadt fűz görnyed szomoruan
deres partján zajló, jeges pataknak.
Az építők téglát téglára raknak,
molnárok szíja suhogón suhan.

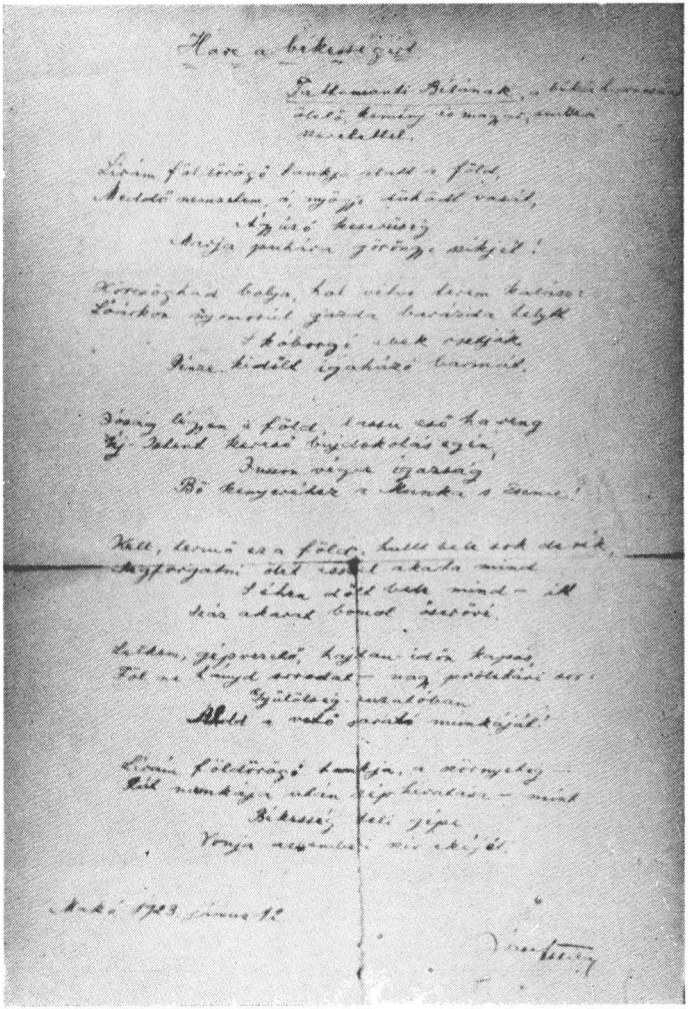

A *Harc a békességért* kézirata

József Attila Juhász Gyula és Móra Ferenc társaságában

S mind robotol — minek? maguk se tudják,
de egyszer tán megúnják ezt a munkát,
izzadt ölükben őrület fogan —

s — egyszerre mind! — kizúdulván a kába
műhelybörtönből bősz anarkiába
szétkujtorognak részeg-boldogan!

5

Szétkujtorognak részeg-boldogan,
előzve a zsarnok királyt, a Gondot,
a gondolatok és virító lombok
alól örök tavaszba száll, rohan

lelkük, mint ha a nap sugáriban
fölébredő baba kacag s a boldog
ifjú anya fülébe szárnya-oldott
öröm csattog. De addig munka van.

Csak halk éjfélutáni éjszakán
mint szunnyadó kedvest meleg leány,
cirógatja gyötört szivük az álom.

S mint éjjel-nyíló áloé virágon,
a kertben, úgy csókolnak elheverten
a holdas fények rajta, mintha kertben.

6

A holdas fények rajta, mintha kertben
nyugodt rögökre bő eső ölel
jó áldást és a föld lomhán lehel
sulyos meleg szagot, mely égbe terjeng;

vagy napsugár, ha bódult szembe lebben,
hogy száz mámorszín víg ünnepre kel.
Erőt vagy vak mámort úgy hintnek el
a holdas fények emberbolygó-lelken.

Így-úgy, örök a férfibolygó társa,
örök az Asszony, örök a varázsa
s szerelme sokszor lidércként lobog

s szépsége fénye hideg és balog.
Pedig kigyúl a vére, ha estenden
világbogárkák szárnya csókra rebben.

7

Világbogárkák szárnya csókra rebben,
az elefánt nagy vére mennydörög,
a vadgalamb turbékol és sürög;
az ember szebben csókol s véresebben.

Mert az ölelő asszonytest esetten
vonagló vággyá őrjít, mint örök
földéhes, izzadt gazdát a rögök
fekete zsírja, kapzsi révületben.

Az ordítás a torkom elrepessze,
én, jaj, tudom, ez lesz az ember veszte.
Egyszer hiába búg illatozó est,

a Gyermek ködbe pusztul kóborán,
kit úgy ringat, mint Nílus egykor Mózest,
sötét hitem, szent hömpölygő folyam.

8

Sötét hitem szent, hömpölygő folyam,
mélyében földet, iszapot keverget,
de szűzre mos minden fekélyes lelket
hideg hulláma s mormol komolyan,

és hangja, mint bús apaszó, olyan
Gyertek fürödni, hozzám, gyertek,
ó gyertek hát fürödni, lelkek!
S kirúgott, éhes kutyaként rohan.

De nyáron új erőt dajkál a földnek,
komor télen rajt jégtáblák törődnek,
s kiönt, ha zúdul bánat görgetegje.

Mely fényét róla híven visszakapja,
fölötte a magyarság bolygó napja.
S kereng a bolygó, mint fáradt agy este.

9

S kereng a bolygó, mint fáradt agy este
örökké kínzó, nagy kérdés körül
és mint a rab, ki börtönén belül
falat tapint őrülten, hátha gyenge.

Ó mért nem lendülhet a végtelenbe,
különb, szebb nap felé, amely hevül
s ölelő sugárt szálló-mederül
melegen ont, megértően izenve.

Ó jaj nekünk, hogy így van immár mindig,
szebb útra innen semmi el nem indít.
S napunk hideg, mint rideg őszi este.

Tán fénye nem is volt soha meleg!
Szeretetemtül csak hevűle meg
amint kihül, lehull az éjbe esve.

10

Amint kihül, lehull az éjbe esve.
Ó, szűkösen, de addig bírja ki
napom, amíg még isten is — aki,
mint vőlegény menyasszonyára lesve,

kiváncsian kandít kitárt szivembe,
(mert nem tudok gyöngy szót hullajtani
s bús nyájnyögést aklán túlhajtani) —
hajnalt kacag, mert nagy-nagy szeretetre

minden napok Egy-Nappá égnek össze,
hogy minden bolygót melegen fürössze
betelt életben lángjuk, mely lobog

újulva. Isten, szörnyű álmodó,
kiolvad szívünkből a téli hó,
mint feledésbe hulló verssorok.

11

Mint feledésbe hulló verssorok,
nagy bánatok is feledésbe hullnak,
hideg csúcsára megvacogó multnak
s szépségük vissza is csak úgy ragyog,

mint déli tájra messzi havasok.
Koldus-fekély nem bűzlik testvér-úrnak,
rothadt sebek szelíd búvá lágyulnak
s meleg szép szóvá büszke kardvasok.

Puha kenyérhez bő, meleg tejecskét,
szerető szívhez lesz világbékesség.
Az éhen döglődő szellem repülhet

új izmú sasként titok-csúcs fele:
Miért az Én és végtelen fele,
ha bolygók és világok mind kihülnek.

12

Ha bolygók és világok mind kihülnek,
minden atom az ősbe visszahull,
minden lélek az Úrba szabadul,
fakír és kéjenc ott eggyé békülnek,

tömeggyilkos meg Krisztus testvérülnek,
mint illat s dögbűz a magasba, túl,
nyögés s röhej, mely tébolyog vadúl,
fönn halk illatszimfóniába gyülnek.

Minden világ a Mérhetetlen része,
az Isten is a Lelkek Egy-Egésze.
S szépségfáimra miért-varjak ülnek,

minek? károgják, és én nem tudom.
S tovább kereng bolygóm a bús uton,
igazságot gyujtván, hűs fényt az Űrnek.

13

Igazságot gyujtván, hűs fényt az Űrnek,
(mert az igazság: Élet és az Út),
az Úr, a Mérhetetlen s fáj ha zúg
hűs szele, mintha komor felleg ül meg

kezdő, sárkányos jégvihart s kidülnek
táltossa torkából nekivadult
jeges lihegések s a meglapult
vándor bőrén marokra keserülnek.

Az apró bolygó éppen annyit ér
kicsiny körében, mint a Végtelen Fény,
az Őslélek mérhetetlen végtelenjén.

Velem az is, ki csakis halni él,
egyenlő; ám, hogy választott vagyok,
komor bolygóm a legszebben lobog.

14

Komor bolygóm a legszebben lobog,
mert nem zúgat fényt senki szabadabban
a süketség éjébe s éhes rabban
sültek szaga meg illatos borok

se mankózzák úgy vágyát, mint robot
után ha lángom rácsán át beharsan
fásult szivébe, mint hol északsark van,
felbukkan bús, de tiszta napkorong

a Békesség. Noé szivembe jöjjön,
nagy tisztulás-özön zúg bennem és
bár keserűségvulkán dübörögjön,

lávás szitokkal födve a vetést,
nekem van szörnyű s lesz szép igazam.
Külön világot alkotok magam.

15

Külön világot alkotok magam.
Kerengő bolygó friss humussza lelkem,
s szépségfák állnak illatokkal telten,
dübörgő gépváros zúgó agyam.

Szétkujtorognak részeg-boldogan
a holdas fények rajta, mintha kertben
világbogárkák szárnya csókra rebben.
Sötét hitem szent, hömpölygő folyam.

S kereng a bolygó, mint fáradt agy este.
Amint kihűl, lehull az éjbe esve,
mint feledésbe hulló verssorok.

Ha bolygók és világok mind kihülnek
igazságot gyujtván, hűs fényt az Űrnek,
komor bolygóm a legszebben lobog.

⟨JUHÁSZ GYULÁNAK⟩

Lelked valami különös csoda:
meleg szivárvány őszi éjszakában.
Ilyet még ember nem látott soha
elszomorodott megenyhülés.

S mint ifjú fiatal menyasszonyát
nászán meleg s halk csókokkal fogadja,
bús negyven évedet szivünkön át
már az Örökélet öleli.

Ujjongva hozom örök koszorum
— tizennyolc évem legszebb rózsa rajta
és méltó: vedd: Én túl a vak borún,
bátyám, Krisztusig emelkedem.

92. ELKÖSZÖNŐ SZELÍD SZAVAK

Már elhagyom tizennyolc évemet,
már elhagyom e kis vidéki várost
s a születésnap kurtakocsmájában
mint búcsuzó cigány a faluvégén
még egy nótát is muzsikálok már most,
hogy elhagyom tizennyolc évemet.

Utas fiúnak szép, komoly anyám,
az iskola is ad talán pogácsát.
Hisz tudja, majd a legjobb fia voltam,
csak szőke szeretőm, a Líra rosszá
bódított ; és hogy mámorából váltsák,
nincsen szebb csók — úgy-e komoly anyám?

A félénk és komolykodó fiú
szép temetőben, a szivemben porlad
(az élő harcos hős, de vén komor böles)
a Gyermeket rossz, céda cimborái,
korán vitték az emberek a bornak,
s a keserűség elvitt, jó fiú.

Új és paraszti füttyként indulok
s ünnepnapoknak színes templomormán
talán az első versek napsugára,
talán az első egyetlen leányszem
(mindegy) a legszebb és örök ragyog rám,
ki új, paraszti füttyként indulok.

Van itt még néhány jó idős komám,
ölelő csöndje néhány öreg háznak
szeretlek, mint az álmodó a méhest.
Ó, itt a nyugalom zenél fülünkben,
ha esténként békák harmónikáznak.
Nagyon szeretlek, néhány jó komám.

S már elhagyom tizennyolc évemet,
e kis vidéki várost elhagyom már,
mert menni kell és én már meg se kérdem,
hogy többet ér-e a rideg Öröklét,
az egész világ kicsi városomnál.
Csak elhagyom tizennyolc évemet.

93. ALKOHOL

A rózsakötőjű nap csak nékem integet,
de nem borulok elé, mert úgyis rogyadozik a lábam
s nem is harcolhatok érte,
mert az alkohol
kopjás fiatal gerincemet
a nyomorúság abroncsává görbíti már
lomha lángú poklos katlanában.

Erős kezemmel remegéssé bomlok, ám
a kérges, jó becsületű kéz
nyugodtan heverész
kinyíló nagy pihenésben az árnyék homlokán.

Nincs asszony, kire véres szememmel kancsalítsak!

Engem a legforróbb május is csak
subás nyárral ültet vacsorához
s az íze is kevés.

S most szívem sem lombos erdő, hol szelíd remete
békült szóval intne: Fiam, imádkozz!
A tisztaság napos mezőit s hűs fenyvesét bevonta
az elfásult mámor hója, jege,
ijedten zuhan ott a kétségbeesés
vasalt szánkója
ismeretlen üregek borzalma felé.

Meglehet, hogy nem iszok többet,
hiába köszönget
sima, udvarias arccal az alkohol.
Többet nem packázik énvelem!

De akarásom leölt hízóként haldokol
és agyam szúvas megrecsegő fáján,
vén öngyilkos a padlás gerendáján,
kinyúló nyelvvel lóg az értelem.

94. A VILÁG MEGOKOLT UTÁLATA

Nincs itt semmi szép, mert nincs igazság,
kenyér-anyót veri az alkohol.

Elvonult a szép lélek-magasság
s ifjú apácaszívként haldokol.

Don Quijottként, girhes koronánkon,
okos Pansákkal harcolunk s bután.

Nincsen illat sehol a világon :
hullák rothadnak Volgán és Dunán.

Nagy az Ember!!! Hagyjuk karósulni
az eszmét a butaság szőllején.

S mint ki vágy Krisztus sebébe nyulni,
úgy undorodok magamtúl is én.

Aromaként öleli itt minden
magába át a gyűlölet-ködöt.

Nagyon utálkozhatott az isten,
hogy ilyen csúnya plánétát köpött.

95. EL INNEN

Hol a tiszta szavak nem dadognak,
el innen, végre, a magasba, föl!

El se mondom majd a csillagoknak,
hogy a teremtő ember öldököl.

Teremtő ember? hát a teremtésük,
vélték-e valamikor, hogy mi az?

Igaz életre való szelídségük
csörömpölő páncélon rongy viasz.

Áldd meg, te Krisztus, a mi fegyverünket!
Az ének száll és kúszik a mise.

S a megdühödt vak látnivélőt büntet,
pedig még fényt nem látott senki se.

Ó, él a fény, a tavaszi, ha itten
fénynek is hiszik az őszi ködöt!

Nagyon utálkozhatott az isten,
hogy ilyen csunya plánétát köpött.

Gondom földörögő tankja alatt a föld,
meddő nemzetem hadd nyögje dühödt vasát.
Ágyúzó keserűség
marja puhára göröngye szíkjét.

Hörcsöghad bolya, hol vétve terem kalász
lőárkon nyomorul gazda barázda helytt
s kóborgó ebek osztják
pénze kidőlt igahúzó barmát.

Jóság légyen e föld, lassu eső ha reng
új istent kereső bujdokolás egén!
Jusson végre igazság
bő kenyeréhez a munka s eszme!

Kell, termő ez a föld: hullt bele sok derék,
megforgatni ölét ésszel akarta mind
s éhen dőlt bele mind: itt
száz akarat bomol őserővé.

Lelkem, gépvezető, hajdan időn kapás,
föl ne hányd sorodat: nagy proletári sor!
Gyűlölség-zuzatóban
áldd a vető s arató munkáját.

Gondom földörögő tankja, a szörnyeteg
rút végzetje után szép hivatása: mint
békesség deli gépe
vonja az emberi szív ekéjét.

97. JUHÁSZ GYULÁRÓL VALÓ NÓTA

Hát huszonötév rút robotja kellett
szép szűz szándékok postakocsiján,
hogy egy ital bor légyen áldomása?
Hát ezért szédült nagy, szerény szive,
kürtjét fujván a tündöklő bakon?
Az értetlenség és a félreértés,
magyar, dacos, konok-sörényű mének,
nagy bánatának szelíd gyeplején,
hogy végre mégiscsak falunkba értek.

Magyarország, duhaj legények falva,
ó, itt nem is vár senki levelet,
nem tud olvasni senki itt igét,
csak néhány ember nem irástudatlan.
Itt több a csaplár, mint a néptanító,
ki fölolvassa a szerelmes szókat.
S az igehozót fitymálja a törpe,
pedig nagyobb, mint száz Napoleon!

Huszonötéves málhás kocsijáról
mindenkinek jár távoli csomag
s egy égi izenet, amit hozott,
ahonnan jött, az örök szeretetből
s hová már vissza is tér nemsokára,
csak huszonötév robotja után
megissza ezt a hitvány áldomást.

98. (Ó SZŐKE CSÓKOK PARTJA...)

Ó szőke csókok partja, konok leány;
meddig vonaglik még szomorú habom
forrongó fergetegje elcsitulva?

Árbócos átkos gályahitem sülyedt
nagy roncsa hullván, pattog a szárazon;
erős hajó parton silányba hulla.

Hát minden érces nagy hitet összetör
a balga asszony? Harc ez: az ár s a part
bús harca s hozzá holdfény-mánor járul.

De úr a tenger, míg csak e csúf világ
almája érett áporodásba nem
pondrózik le isten ős fájárul.

És így megy, így ez, százezer év után,
most is hiában bukkan az ének itt
szűzen, de szűzen: termőföld-ruhátlan.

Mert áttörő a nóta, ha sorsos és
száz ringó csókom freccsen az égbe szét
kibukkant ének színes zátonyában.

99. URAM!

Nagy bánatomnak égő csipkebokrán,
ó én Uram, hogy megjelentél nékem,
tán már nem is bús fájdalmam lobog,
te tündökölsz e fonnyadt büszkeségen.

Átlátsz, tudom, a bűnök cifra gyolcsán,
erény rongyán, bátorság mentebőrén,
mégis mindent levetkeztem, Uram,
s elődbe küldöm lelkem szűzi pőrén.

Dús életemnek ifjú vára omlott
mohos magánnyá szépült és ma benne
csak csipkebokrok nőnek, ó pedig
egy lánynak csókja mind liliom lenne.

Uram, ki küldtél büszke vár urának,
engedd, már lelkem riadót ne fujjon.
szelíd remeteként az öregek
szűk szíve odvas odujába bujjon.

A gyenge szűz, a patyolat
már utánozza hajadat,
barna, barna,
mintha gyászolni akarna.

A gyász, a gyász is megremeg,
fején mintázza fejedet,
barna, barna,
mintha pirulni akarna.

Örök gyász, örök patyolat
irígyelik a hajadat,
barna, barna,
mintha éltetni akarna.

101. MERT ISMERETLENÜNKNEK TETSZIK

Nagy szívemből a keserűség torka
haló tüdőbetegként fölhörög —
No, valaki itt szép rakásra hordta
a szenvedést. S ez élet? és örök?

Igen, csak menni s üreges sebünket
kitátva hagyni, lepje csak a por
s Istent keresni: Nagy Bírót, ki büntet
s bús keresőt ki anyaként apol

s az égre fölhörögni, nem találván,
és szitkozódni — hátha észrevesz
s tovább loholni elrugottan, árván,
mert Ismeretlenünknek tetszik ez!

Bajnok-futók roppant őrült arénán,
hol mindenkép csak vesztes lehetünk
s Cézárunkhoz még esdekelni bénán,
mert intésétől függ az életünk!

Éhessen bőgni és amit ha bántott,
nem bántott így a mammon ökle sem,
rossz mellünk verve sírni miatyánkot,
amíg mosolyg az Úr csak csendesen.

Ó, szörnyű Úr, kit ember sose látott,
nem görnyedek már több litániát,
robbanjon össze százezer világod,
nem lesz itt úgyse boldogabb világ!

102. MEGFÁRADT EMBER

A földeken néhány komoly paraszt
hazafele indul hallgatag.
Egymás mellett fekszünk: a folyó meg én,
gyenge füvek alusznak a szívem alatt.

A folyó csöndes, nagy nyugalmat görget,
harmattá vált bennem a gond és teher;
se férfi, se gyerek, se magyar, se testvér,
csak megfáradt ember, aki itt hever.

A békességet szétosztja az este,
meleg kenyeréből egy karaj vagyok,
pihen most az ég is, a nyugodt Marosra
s honlokomra kiülnek a csillagok.

1

Lesznek, akik majd kinevetnek.
Ti ne hallgassatok azokra.

Olyanok ők, mint a cserepes
urasági kastély gyermekei:
nevetik a durvaorrú parasztot,
mikor trágyás szekerén elindul,
hogy kenyérré kovászolja a földet.

És lesznek, akik elszörnyülködvén
ilyesféléket beszélnek egymásnak:
miket össze nem fecseg ez az ember!
hisz ez bolond, zárjuk el hamar,
lázas hitét lehűti majd a magányosság.

Erre pedig csak azt mondhatom,
az én akarásom nem bolondság
hanem tövigkalászos táblája a tibennetek
még csak csirázó búzaszemeknek.
Az én hitem a földnek melegsége
és miként a föld szétosztja melegét
gyenge füveknek, rengeteg erdőknek egyaránt,
az én hitemet úgy osztom szét közöttetek.

Ti mégse hallgassatok a szörnyülködőkre
és meg ne vessétek őket:
mindannyian és egyformán
testvéreim vagytok.

2

(Ti jók vagytok mindannyian)

Ti jók vagytok mindannyian,
miért csinálnátok hát rosszat?

Néha úgy vagytok a rosszal,
mint a gyermek a csavargással.
Ujjong, eltéved, sírdogál
s hazakívánkozik.

Ti mindannyian örültök a jónak
s fontoljátok meg, mit mondok:
nem sánta az, aki
együtt lelkendezik a csúszkálókkal!

3

Ne legyen bennetek kegyetlenség
és irgalmasság se legyen bennetek.

Ha kegyetlenek vagytok,
fiaitok is kegyetlenek lesznek.
Ha valamely bokron tövis terem,
sarjadékán is tövis terem.
S elszaporodván tövestül kitépi
és kemencére veti a gazda.
Így szakajtja ki kövér földjéből
az ártatlanul kegyetleneket,
már csak szüléjük miatt is,
s tűzre, háborúba veti: az idő.

Ne legyen bennetek kegyetlenség
és irgalmasság se legyen bennetek.

Az irgalmasok irgalmasságra várnak,
ti pedig éljetek úgy és úgy tegyetek,
hogy ne legyen szükségtek irgalomra
s ne legyen miért irgalmazni nektek.

4

(Jövendő férfiak)

Most a jövendő férfiakról szólok.

Ők lesznek az erő és szelídség,
szétszaggatják a tudás vasálarcát,
hogy az arcán meglássák a lelkét.
Megcsókolják a kenyeret, a tejet
s amely kezükkel símogatják gyermekük fejét,
ugyanavval kifacsarják az ércökövekből
a vasat és minden fémeket.
Városokat raknak a hegyekből,
nyugodt és roppant tüdejük a vihart,
a fergeteget magába szívja
s megcsöndesülnek mind az óceánok.
Mindig várnak váratlan vendégre,
az ő számára is terítenek
és megterítik a szivüket is.

Legyetek hasonlók hozzájuk,
hogy kisgyerekeitek liliomlábaikkal
ártatlanul mehessenek át
az előttük álló vértengeren.

5

(Üvegöntők)

Az üvegöntők nagy tüzeket raknak
és vérükkel, meg verítékükkel
összekeverik az anyagot,
mely katlanukban átlátszóvá forr.
Azután meg táblákba öntik
s erős karjuk fogyó erejével
egészen símára hengerelik.
És amikor megvirrad a nap,
a városokba meg a tanyai viskókba
elviszik vele a világosságot.

Néha napszámosnak hívjátok őkə
néha pedig költőnek mondjátok,
noha nem több egyik a másiknál.
Lassan egyformán elfogy a vérük,
ők maguk is átlátszókká lesznek,
ragyogó, nagy kristályablakok
a belőletek épülő jövendőn.

6

Előttetek egy ember ment el
s utánatok is jön egy ember.
Néhányatoknak mégis fáj a járás
és fájnak a földes, iszapos tavak,
hol a verítéket és az út porát
le kell mosni a fáradt tagokról,
irtóznak tőlünk s tisztaságra vágynak
s tán alázattal fürödnének mindig
kristályvérében a megváltóknak,
de nékik az élet iszapos gödör,
boldogtalanság öblögeti őket,
míg patyolat-fehérré facsarodnak,
mint a mosott ruha jó anyám kezében.

Reszketnek a vizek iszapjától
s mégis, mégis tisztátalanul
semmi kedvük sincsen továbbmenni.
Ti boldogtalanok, nem egyedül vagytok,
előttetek egy ember ment el
s utánatok is jön egy ember.

Nézzetek apró unokáitokra :
boldog örömmel élik a fogócskát
és nézzetek ősz nagyapáitokra :
boldog örömmel ballagnak ők is,
miként azok a katonák,
kik akár vesztett, akár nyert csaták után,
békességet áhító szívekkel
fáradtan, de fütyörészve hazafelé mennek.

7

A tegnapiak és atyáitok
a jajok lúgjával próbáltak mosakodni
s íme, tinéktek nem kell kutakat ásni
és nem szükséges,
hogy telesírjátok a kiapadt tavakat,

csak gyertek velem
és el ne maradjatok tőlem,
az én számról friss források fakadnak,
merítsétek bele véres értelmeteket,
hányjátok el fegyvereiteket,
mert a szerszámok nem férnek kezetekbe,
még a múzeumokból is vessétek ki azokat,
nehogy ők, akikből én előrejöttem,
titeket vessenek ki majd magukból,
mint a fegyverek fegyvereit,
mert hogyha már muszáj választani,
inkább testvéreink közül hulljon el egy,
mint két idegen felebarát.

8

A koldusszegénynek krajcárt adtok,
noha ti is igazságot kértek
s nem vagytok különbek a gyilkosoknál,
a sikkasztóknál, akik lányra pazarolnak,
mégis felakasztjátok, becsukjátok őket.
Vagy hová lett a békesség a földről?
és kik pazarolták ölebekre
a felebaráti szeretetet?
Bizony mindezek a dolgok
meglátszanak az idő könyvében.

Ó jaj azoknak, akik
nem másszák meg a magasságokat
s úgy kerülik szavamat, mint a szakadékot,
mert az anyák teje könnyekké változott,

testvéreink elhulltak úgy,
mint jégzivatarban a gyümölcsök,
amelyeket senki, senki, senki
kosarába többé nem szed össze.

— — — — — — — — — —

13

Mikor raktok parazsakat
már-máron látó szemetekbe,
hogy ne csak lássanak,
világítsanak is!
Szürke fáklyát gyujtanak szemükben
immár a hátulgombolós négerek is
s bennünk még sötétben alusznak a galambok.
Denevér-szárnyon röpködjenek?
Mert eljönnek a kormos fütyülő fickók
és darabos piros kiáltással behajítják
a földszintes mult apró ablakait.

14

Bölcs, vén könyvekben áll, hogy por vagyunk.
De én, aki a füvek beszédjét
s a kométák dübörgését delelőtökre terelem,
tudom, hogy nemcsak por vagyunk:
por és Istenpor vagyunk.

Visszahullván
a por a porral elkeveredik,
visszahullván
így keveredik el Istennel a lélek.

Ki szagolta meg közületek az égi virágokat?
Ki állna nyugodtan robogó vonat előtt?
Lám, az örökké-könyörgők se
s mégis eltemetik a lelkük elevenen.
Le kéne vágni szemhéjukat, mert mindig lecsukják,
s akadna-e közülük is,
aki élő izmait elásná?

104. A SZÁMOKRÓL

Tanultátok-e a számokat?

Bizony számok az emberek is,
mintha sok 1-es volna az irkában.
Hanem ezek maguk számolódnak
és csudálkozik módfölött az irka,
hogy mindegyik csak magára gondol,
különb akar lenni a többinél
s oktalanul külön hatványozódik,
pedig csinálhatja a végtelenségig,
az 1 ilyformán mindig 1 marad
és nem szoroz az 1 és nem is oszt.

Vegyetek erőt magatokon
és legelőször is
a legegyszerűbb dologhoz lássatok —
adódjatok össze,
hogy roppant módon felnövekedvén,
az Istent is, aki végtelenség,
valahogyan megközelítsétek.

Mindenkor idejük van a zsoltároknak.

Gyémánthegyen állunk,
de zsebünkben kavicsok vannak.
Nagyon elfelejtettük, hogy angyalok voltunk,
kövér vánkosokká tömtük fehér szárnyaink.
Most könyörgések szomjazzák erőnket
és térdünk alatt lyukassá kopnának a kövek,
szívünkben a csillag megfagyott.

Igen. Igen.
Elsüllyedtek a haditengerészek:
szelíd révészek csónakáznak Isten felé.
Még a nagyon öregek is
kiülnek a dolgok előtti egyszerű lócára
s türelmet prédikálnak messze,
a mulandóság halainak.

Igen, igen.
Ne higgyük el hát barátaim,
hogy labdák helyett ökleinkkel labdáztunk!
Mindent meg kell símogatni,
a hiénákat, a békákat is.

Gyémánthegyen állunk,
szigorú hó, takard el bűneinket,
oldozd föl nyelvünket, mennyei világosság!
Te határtalan kristály!

106. KIÁLTUNK ISTENHEZ

Isten!
Kiáltunk hozzád:
Légy a mi érző, meleg bőrünk,
mert megnyúztak bennünket,
a fájdalomtól már semmit se látunk
és hiába, hiába tapogatózunk,
nem érezzük meg a dolgokat,
csak azt, hogy irtózatosan fájnak.

Mihaszna, ha tudjuk, de nem látjuk,
hogy belőlünk lobbannak ki tavasszal a rügyek,
hogy fáradságnál hősebb a karunk
s agyunk robbantóbb minden dinamitnál.
Szavunk gyapjúja megpörkölődik
és keserű füstként hordozza a szél,
mert nem takarózik senki sem bele.
Mindenkiből kicsurog a lelkünk,
mint rozsdalyukasztotta kannákból a tej.
Szeretetünkkel sajttá ojtjuk mégis,
hogy legalább a fiaké legyen,
mert most leaggathadd magadról a csillagokat,
itt a garasok fénye maradandóbb.
S nem fogad az asztalához senki,
hegyek barlangos gyökereit rágjuk,
az égen sem nap — aranytallér ragyog,
a mezőkön kutyatej sem érik.
Ó, légy a mi érző, meleg bőrünk,
hogy a fájás leperegjen rólunk,
mint a ludak tolláról a víz,
hogy végre egyszer megfaraghassuk már
a márványszobrot és a deszkalócát —
nem akarjuk, hogy holnapra maradjon
s a vizeken már delelnek a felhők,
eztán már az árnyak sokasodnak,
dologvégzetlen kell, hogy hazatérjünk,
meghálni lecsukódó szemeid alá.

107. FÖLDMADÁR

Egyszerű volt és természetes,
hogy megtanuljon szebben énekelni,
városokat tett a nyelve alá,
okosabb volt a dologkerülőnél,
karom helyett jóság nőtt a lábán
s ha csak egyet lendült is a szárnya,
megrengette a levegő-vizeket,
ismeretlen dolgok bukkantak elé
és harmatos-zöld fejére tapadtak.
Nappal fényporban fürdött,
boldog volt és jó bizalommal,
komolyan összeszedte a gondolatokat,
hogy fészket rakjon saját hóna alatt.

De egyszer aranyból kívánta a búzát,
telhetetlenül száz feje nőtt
s ezer szeme közül egyik se látott,
csak a másikat nézte,
hogy belegázoljon csőrével.
Azóta nem röpül tovább,
de a veríték zuhog róla,
dolgos ujjai közt most nádasok nőnek
és egészen bolondul tollakat,
meg népeket szaggat ki magából.

Ó, hintsünk tiszta búzát szemei közé!
Fáradt már szegény és kimerült,
hadd legyen egyszerű ismét és természetes,
álljatok szárnyaira, hadd ragyogjanak megint,
egyetlen feje lesz és nem értelem nélkül,
ha összecsókolózik mind a száz,
gyujtsuk meg a szemében magunkat,
lássam ismét és kedve legyen szállni,
megmerevült erein illanjunk szét villamosan
és saserejű szelíd galambként fog röpködni majd
isten békességes homloka körül.

108. KARÁCSONY

Legalább 20 fok hideg van
A vén hóhányó jeget izzad
Az ég olyan mint a megfagyott vér
A jégpályáról most jön el a banda
A korcsolyázók sose fáznak
A farkasok már régen kipusztultak
Helyettük is ordít most egy rikkancs
Mindkét öklét szájába venné
S szeretne összébbhuzni magán egy télikabátot
Meleg ételt is enne
De mindezt csak jövőre kap majd
A tüdőbetegek otthonában

Nem adom senkire gummiköpönyegem
Ostobaság is volna
Nem ér semmit és én meghülnék
A lányok is fáznak a sarkon
Nekem csak meleg kellene
Hideg van és beszélek a szélnek
Tán megenyhül leheletemtől
S nem borotválja bőrebbig a fagy
A vak koldus meg a gyerek arcát.

Jó most ahol nem vágtak ablakot
Fa nélkül is befül az emberektől
De hova teszik majd a muskátlikat

Aki magyar az nem fázik
De a hidegben mindenki ember
Aki fázik melegedni akar

Minket nem éget halálra a láng
Csak a hideg sorvaszthat össze
Hiszen magunk is tüzek vagyunk
Ne hamvadjunk széjjel hát hiába
Melegítsük az éghetetlen embert
Gyujtsuk fel a fagyott századok
Esztendőktől jégcsapos hodályát.

109. KARÁCSONY

Legalább húsz fok hideg van,
szelek és emberek énekelnek,
a lombok meghaltak, de született egy ember,
meleg magvető hitünkről
komolyan gondolkodnak a földek,
az utcák biztos szerelemmel
siető szíveket vezetnek,
csak a szomorú szeretet latolgatja,
hogy jó most, ahol nem vágtak ablakot,
fa nélkül is befűl az emberektől;
de hová teszik majd a muskátlikat?
Fölöttünk csengőn tisztán énekel az ég
s az újszülött rügyező ágakkal
lángot rak a fázó homlokok mögé.

1924

110. ÉS KERESSÜK AZ IGAZSÁGOT

Lábunk elkophat hónaljig,
sej haj, fütyülve baktatunk,
igazságot keresünk, de
nem találunk még seholse.

Nincsen batyunk, csak az agyunk,
betyárkodó Ábel vagyunk,
nem kérdik, hogy szivünk dög-é,
gondolatunk az ördögé,
lelkünket meg Isten fogja
sziklaszántó ostorosba.

Hogyha tél van, hát didergünk
s nem is tudjuk, hogy didergünk,
szemünk, fülünk lefagy együtt,
lázas szóval melengetjük,
nem hálunk soha árnyékban,
zsebünkben is csak szándék van,
magunk vagyunk a kenyerünk,
hogyha vesztünk, úgy is nyerünk,
ínség, asszony nem bír velünk,
északnak meg délnek megyünk,
koldusokkal parolázunk,
ott a tanyánk, ahol ázunk,
összenőtt már a két kezünk
s nem könyörgünk, nem vétkezünk,
nagy éhünk van s nem éhezünk,
mindig korábban érkezünk,
szájunkra a jövő hágott,
kiáltunk emberebb világot,
szeretetet, szabadságot,
szél a lábunk, arcunk áldott,
nézünk minden követ, ágot,
ahol utat ki se vágott,
sej haj, dallal, jó vigasszal,
asztaltalan szómalaszttal
keressük az igazságot.

111. KÖVEK

Öreg kövek, ne haragudjatok,
ha taposlak, hiszen tinálatok
nagyobb és mozgóbb taposó vagyok.

Szólok hozzátok, vén testvéreim,
mozgóbb, nagyobb taposó tapos engem
s nem szól, csak jár az emberköveken,
nem szól, nem szól, vagy jelekben beszél,
és tán ti vagytok súlyos szavai?
Ó, némák, meg nem értlek titeket sem!

Miért van kő, ha nem lesz épületté?

Hát nem segít a jaj s az allelúja?
Se hit? se malter? se Krisztushabarcs?
Széthullt az ember millió darabra,
mint esőben a vályogkalyiba.
És hol van az erős teremtő-ember,
kit nem tapos fájóra semmi láb?
Ó, borzalmas így: útfelen heverni,
ha bennünket nem épít városokká
gránithalmokba semmi építő,
hiszen kölyökkorában az időnek
egymást-karoló barlanghegyek voltunk,
hol békesség és szeretet lakott.

Széjjeltördelt a bölcseség s a bomba,
szétbomlasztott a gejzírlábú vér
s nyomorúságos könnyekbe merülve
száz megváltó agy forr már, mint a mész,
hogy értelmes várossá magasodjunk,
mert most minden s egyetlen értelmünk
az úton heverő kövek fájdalma,
mely porban és piszokban taposódva
templomtorony kupolájába vágyik!

112. MIÉRT MONDOTTÁL ROSSZAT NÉKEM

Miért mondottál rosszat nékem?
Én nem bántottalak, barátom,
hogyha valamiért haragszol,
szívesen bocsánatot kérek
s szeretném, ha most velem jönnél,
megnézzük majd a favágókat
s leheverünk együtt az erdőn,
fejünk fölött hullámzanak a lombok,
hűs tengerfenékről az eget nézzük,
ahol meg zsenge felhők lombosodnak.
Ott nagy nyugalom karol majd belénk
és nékünk az most olyanigen jó lesz,
háromszoros a jó, ha kettő kapja,
azért szeretném, hogyha velem lennél,
míg odahallik este a harangszó,
a bogáncsokat leszedjük egymásról
s hazaballagunk éppolyan fáradtan,
miként a kapás, szótalan munkások,
akik a földek békés erejébe
százannyit termő magokat vetettek.

113. LÁZADÓ SZENTEK

Ülök én újfent dögrovást a porban.
De gonoszok csontjából őrölt porban.

Uram, én is keresztelek újra.
De fejemet oda nem adom újra.

Én nem áldozom föl többé Izsákot.
Inkább magam, de soha Izsákot.

Szólok, hiába, Szodoma rám se hallgat.
Szólok, de annak, aki majd meghallgat.

Menyország kulcsát én a földre ejtem:
Vén szivemet is földre ejtem.

Csak bennem legyen gonoszság helyettük.
Engem büntess meg tűzön ő helyettük.

Csak a szegények jutnak a pokolra.
Én nem vigyázok többet a pokolra.

Gyógyíthatót én megyógyítok most is.
De halottakat nem keltek föl most is.

114. VILLÁMOK SZERETŐJE

Ördög röhög és isten sír belőle,
pap és csibész a villámok szeretője.

Mindig beszél: »Mondd, testvérem, nem alszol?«
S legszebb álmában kenyérhéjat majszol.

Búzát vet s hideg csillagokat gyomlál,
korgóbban korog húsz dühödt gyomornál.

Hordókra áll és templomokba tér be,
de vasgerincű és még nincsen térde.

Ha szép idő van, a földeken fekszik,
csak ritkán békít, csak ritkán verekszik.

De fergetegben hegyormokon állva
villámszivét az éjszakába vágja.

S míg ember, barom, fa szelíddé retten,
boldogan sír a megtárult egekben.

115. (A MULTKOR, SZERDA ESTE...)

A multkor, szerda este ángyikám,
mikor a sötét ásított az égen,
úgy féltem, igen, most másodikán,
mikor halk szava odajött elébem.

Aludtak már a rétek és a ház,
a szunyograj bús füleimbe zsongott
s tudtam, itt aztán a halál tanyáz,
mert térgye reszketett, mint kint a lombok.

És meghalt akkor szegény ángyikám
s öregen magam láttam ott heverni
és sírtam, igen, most másodikán,
mint kisgyerek, kit nagyon szoktak verni.

116. NYOLCESZTENDŐS LÁNYOK

Hosszú sorban jönnek, mennek,
apró ördögök, de szentek,
homlokuk friss, meleg kenyér,
szén a szemük, szénparázs.

Hosszú sorban jönnek, mennek,
mint a virág, úgy szeretnek,
úgy szeretik a fiúkat,
akárcsak a gyöngyvirág.

Hosszú sorban jönnek, mennek,
ha sírnak is : csak nevetnek.
Messze vannak, messze vannak,
mint a vídám csillagok!

117. LOPÓK KÖZÖTT SZEGÉNYEMBER

Lopók között szegényember —
szegényember sose fél!
Minek félne? Szive-lelke
erősebb a többinél.

Lopók között szegényember —
a Jóisten megsegél!
Nincs tehene a szegénynek,
de ha van is, elvetél.

Lopók között szegényember —
szegényember kapanyél!
A világot megkapálni,
szegényember annak él.

Parasztlábaikról
leamputálták az ásót... Nem veri
színek meleg essője többé
szemük szárazságát.

Gránátokba törte
karcsú gerincük acélobeliszkjét
a sátános tankokká vedlett
harangok ütése.

Áttört tüdejükön
tajtékos borzalmak marsolnak nyögve
és lágy agyukra internáltak
a Szibériákat.

Ők azok, akikből
még visszakaptak valamit az anyák,
amaz emberebb gödrök vámján,
hol most meszesednek

eggyé mindenfajta
dadogó Krisztusok, hogy irtózatos
hegyibeszéddé magasodjék
a hörgés bacchanálja.

Hiányzó karjukon
a kenyeres tenyér megöklösödött
és szívükben égve harangoz
a Békesség felé.

Furcsák és betegek,
kik sebeket vetnek egymásba, hogy
beboronálhassák.
Télen tüzek — nyáron
források fakadnak ujjaikból.

Fáradatlanul csak
az örök gyönyört szigonyozgatják,
jégtömböket olvaszt
és szöllőhegyeket
szárít ki sivatag lehelletük.

Kalászos szemükből
kiszédült az arcok meleg magva,
kihull az értelem
rossz vihederéből
bomlottpántu, meghasadt agyuknak.

Összemart szájukra
még tétova mosolyt tetoválnak
s csókjuk, ölelésük
zengő kerteken át
e g y bibére lopja a szerelem.

Míg a bolygó-bimbók
meg a virágok milliárdjai
a fényt és virágport
frissen, egészséggel
m i n d e n társuknak széthajigálják.

120. (SZŐKE HAJAM . .)

Szőke hajam már kibontom a szélnek,
de arcomat mosolyba takarom,
a hiába várt csókok igazát
elbocsátja az asszony-hatalom.

Rózsákból rakni mindig-égő máglyát
jó csókos tűzimádó tudna csak.
Hát elbocsátlak csókos csóktalan ;
már lángot hívőbb kezek gyujtsanak.

Megosztozunk most iker életünkön.
Tiéd a vágy, enyém a szerelem
s kihullsz belőlem, mint az üstökös,
de emlékcsillag száz marad velem.

121. SZELÍD, BÚCSÚZÓ ASSZONY

Pusztába viszi csókjait magával
bölcs, bús fakír lett asszonydervised,
hullámzó violamezőket lábal,
de virágot nem ad már senkinek.

Akartam volna: Ragyogó árnyék légy,
mely büszkén gyönge, víg nyomomba jár,
de már fölöttem barna lett a kék ég
és ragyogásod kísértetre vál.

De nyugodt vagyok, mint a végtelenség,
vagy falevél a zúgó tengeren,
s az emberekhez mosolyogva mennék,
hisz akkor se lesz senki sem velem.

A falak sírtak nagy szomorúságot,
naptalan életemnek falai,
nem én sírtam, mikor szívembe vágott,
hogy búcsúzót kell immár mondani.

Könnyű legyen emlékem, mint az illat,
mely egekig száll és legyen örök,
amíg szivemből máglyarózsák nyílnak
s feláldozott szerelmem füstölög.

122. JÓNÁL JOBB

Párizs, Berlin, Madrid és Szeged —
kevesen vannak jó emberek.

Akik meg vannak, jajgatni vannak.
Narancshéjnak is útjába vannak.

Gyönge harmat, ösztövér: fölszíjja a nap.
S folyómedret mosni? Ki hallott olyat?

Huncut a jóság, ha szégyent hoz a jóra —
minek jóság-festék a jót-akaróra?

Van hű komondora, van bő karikása —
melyik juhász bőg, ha megszalad a nyája?

A vasnál több az olvasztó kohó,
jónál több, jobb a jót-akaró.

Washington, Wien, London és Cegléd,
rossz ember úgyiscsak mutatóba lesz még.

Kerekek lehettek a talpán,
a táncosnő begurult szemeinkbe,
egyszerű volt, de ragyogott, mint a kolibrik.

Képzeld el a lápon libegő
és nyujtózkodó, nyurga lidércet,
Szebben ugrált a fiatal kecskénél,
vagy mint a hamarkedvű komondorkölyök,
ha futkároz és hempereg a fűben!

Még az esztendőalvók is
szivesen vele-riszálódtak volna!

Azt se tudom, ki volt mellettem,
az ujjongás együtt sejhajozott bennünk —
Aztán hirtelen kihült a terem
s mi, emberek, szegények, ismét
idegenül néztük végig egymást.

124. A VILÁG MEGTEREMTÉSE

Igen, tudom, még nem volt a világ.
csak az erők nyugalmas vize,
fojtott dühű, nagy vize,
nem volt még hal se, de halat akart,
nem volt még dal se, de dalolni akart,
asszony se volt még, isten se volt még,
vagy isten volt-e az egészen férfi,
egészen gyermek, nem tudom,
— most munkás lehet, vagy talán költő,
hiszen mindegy a munkás, a költő —
ő volt még egyedül, nagyon magába,
mint én vagyok most, olyan magába.
Tehetetlen volt, csak szeretet volt,
társat akart és csak szeretet volt.
Nem tudott tán még beszélni se,
nem tudott tán már hallgatni se,
társakra gondolt, asszonyra gondolt,
a te víg, meleg szemedre gondolt,
aki ha látná, nagyon szeretné
frissen fürödve jobban szeretné.
A te víg, meleg szemedre gondolt
s a vízbe lépett,
a víz fölbömbölt, ahogy belépett,
elnyelte, mint a villámot az éj!
És ő lesüllyedt a fenékig,
feneketlen víz nincs-fenekéig.

A víz
felhőkbe szállt a szíve fölött,
jéghegyekké vált a háta mögött,
akkor születtek a hideg csillagok,
akkor születtek a meleg napok,
ő volt még egyedül, mint én magába,
társat akart és csak szeretet volt.

125. MOST A TEREMTÉS KEZDETÉN VAGYUNK

Íme, már megvan az egysejtű ember,
él és mozog,
gondolatokat nyujt ki magából
és visszahúzván kinyujtja újra,
hogy valamivel is előbbre jusson.
Eddig vergődött, most már ténfereg,
de serény és így mindig erősebb lesz.

Kegyes miattunk a szigorú törvény.
Holnap már ügyesek leszünk,
könnyen úszunk, szaladunk, repülünk
és ennek így kell lenni,
hogy akkor már nem törődvén mással,
lelkünk tiszta ruhája legyen,
kívánt álmunk szűz teste legyen,
teste ének s igazság legyen,
alakja istenhez hasonlóbb legyen
az eljövendő többsejtű embernek,
aki belőlünk vetül majd elő,
aki mi leszünk,
a nagy Továbbcsináló,
akiért most beteg a világ.

126. IDE ÚJRA A SZERETET JÖN

Fejünkre tapodták a multat,
hanem a jövő csak megérik,
dudvából föl a magas égig,
mely ízes gyümölcsű embert hirdet.

Már izmainkká lett a szándék,
tél-túl a szemek már nem sírnak
s volt-göthös anyák szerelmes pírnak
a napot kendőzik magukra.

Szándékoló, roppant kohókból
már ömlik a vas okos formába
s nótás acél zeng majd, hol máma
és tegnap aranyat imádkoztak.

Az átkok már elátkozódtak,
a vér elvérzett, széjjelmarva,
és elrothadt gonosz hatalma
a gyümölcsdögvesztő rothadásnak.

Ide újra a szeretet jön
s gonoszok vége nyögi jöttét,
nem mint eddig, hogy elütötték
s a jókat áldozták eléje.

Ide újra a szeretet jön
s mindenkinek fakad bocsánat,
de addig jaj, kik látva látnak
s a vaknak nem adnak szemükből!

127. MAGYAROK

Ó jaj, mi igazán tiszták vagyunk,
nyisson ajtót nekünk a reménység!

Űlünk, űlünk a mindenség szélén,
tán arra várunk, hogy fölfaljon a bánat?

És várunk, csak várunk szomjasztó várásban,
átalfolyik rajtunk a világosság,
de elhagytuk valahol kőedényeinket,
elhagytunk valahol minden akarást
s most minden volt és jövendő szomjúság
itt van, itt van, ó nagyon itt van bennünk,
hogy friss kenyereink halomra száradnak!
A négylábúak, melyeket megettünk,
most előjönnek és kinevetnek minket,
ezer és harmincegynehány esztendő
zuhog végtelen szomorú szemünkből
s nem bírja elmosni buta bűneinket.

Most nagyon messze van tőlem a föld,
mégis azt érzem, hogy mágyar vagyok,
keserű számnak ki mutatna cukrot?
Ki hinné még el, hogy élni akartok?
Jöttem, kölcsönkérjek még ezer kezet,
mert hogy adhatnék eleget kettővel?
Két bárány volt én adó két kezem
s a farkasok elbántak mindkettővel.
Most minden kedvem holtan terül el,
mert levegőtlen vihar a jajom

Leszámítva az ostobaságot,
multunkat, életünket és a gyomraink,
ó jaj, mi igazán tiszták vagyunk,
nyisson ajtót nekünk a reménység!

128. EGYSZERŰ EZ

Lement a nap nyugaton,
följött a nap keleten.
Egyszerű ez,
él az, aki eleven.

Rongyos mindegyik zsebünk,
rossz a magyar zsebe rég,
egyszerű ez,
elveszett az ezerév.

Ha elveszett, elveszett,
nem keressük már elő,
nem érünk rá :
vonaton jár az idő.

Vonaton jár az idő
s gépből csinál madarat,
egyszerű ez,
a gyalogos elmarad.

Szolgabíránk az agyunk,
nem parancsol más nekünk,
egyszerű ez,
mi már motorral megyünk.

Nem vagyunk mi bölcs urak
s nem is vagyunk szamarak.
Új ezerév
új magyaroknak marad!

Hetyke kis legény e vers
s nem fél, így hát nem pimasz,
egyszerű ez :
csak a bátor az igaz.

Kiszaladt a vér ereinkből
s most az utcákon nyargal végig,
íme, eljöttek a gyárkémények
szikrát lehelő arkangyalai,
hogy visszavívják a pokoltól
Ádámot és Évát.

Szánkból sistergő meteorok hullnak
és a rendőrök szelíd testvéreink,
kiáltások tarka pántlikákkal
kontyot kötnek a hajadon jövőre.

Hát hol az a tenger, amelyik
ily kedvvel ringatna gyönyörű hajót,
mint ez a kormos és éhes tömeg
a lelkesedés karcsu suhanását,
hol az az évszak, amelyik
ily remek virágot tűzne ki a földre,
hol az az égbolt, amelyik
ily erős karokkal ölelné a földet,
hol az a vaskapu, mely nem olvadna széjjel
ekkora nagyszerü hévség előtt?!

Micsoda fölséges égiháború
a külön lábak együttes dobbanása!
Ilyen pompás ütések alatt
szénné sajtolódna erdő, mező.
Az ég ekhóját mellünk visszadobja
s minden bezárt, pókhálófödte ablak
csörömpölve darabokra pattan.

130. TŰZ VAN

Tűz van!
Ég a malom!
Ne bántsatok, én nem akarom,
jaj, tán csak bennem ég az a malom?
Ne bántsatok, én nem akarom,
csak néha hittem úgy, álmaimban.
Azért ordítok, hátha elhiszik,
hogy tűz van, tűz van.

Nagykedvű, éhes nyujtózásokkal
nyurga karokkal kalimpál az égnek,
belül ég, de kívül éget,
hát senki se érzi, csak én?
Vagy meghaltak már mindannyian?
Meghalt a magyar, a lyány, a legény?
Hiszen itt járnak körülöttem,
húsból és vérből vannak,
moziba mennek, esznek, isznak,
hát én hiába bőgök nekik?
Vagy nem sírok én csak magamnak?
Elég a búzánk, elég a lisztünk
hát jobb lesz, hogyha majd a füstből
az angyalok sütnek kalácsot?

Tűz van.
És ti a tüzes tűzben jártok.
Ha engem láttok, bolondot láttok,
mert én tudom a ti haláltok,
szemetek elé este állott,
fületekre a csönd leszállott,
nem érzitek a faló lángot,
ó, én tudom a ti haláltok,
mégis a fületekbe állok
s dühödten bőgve, konokul,
reszketve félve csak kiáltok:

Tűz van! Tűz van! Tűz van!

131. FIGYEL A KANCSAL

Mindig figyel valaki — biztos kancsal —
a hátunk mögött. Hátrafordulok:
Ki vagy? . Gügyögve gyüjti már a hajnal
pihés csibéit.. Alszom? Vagy élek? A kancsal
parazsat dobál hátamra. Jajdulok:

Csak én vagyok, csak én! Ó, virradattal
csak engem szül a fény, te, semmise!
(Az Isten is kinőtt cipőket talpal
és lelkünk csupasz lábbal jár a kancsal
sziklás, szúrós szemén.) Mért jössz ide?

Az én vágyamból sarjadzik a hajnal!
Mindig figyel valaki, aki kancsal.

132. MINDEN RENDŰ EMBERI DOLGOKHOZ

Van egy szinház, végtelen és mibennünk lakik,
világtalan angyalaink játszogatnak itt,
nyugtalanok, szerepük egy megfojtott ima.
És a dráma mindig mindig csak tragédia.

És az ember, szegény ember csak lapul belül,
benn, magában s ezer arccal egymagában ül,
három láng nő homlokából, zengő, mély virág
és zokognak, elzokogják a litániát:

»Én csak voltam! — Én, jaj, vagyok! — Én
meg csak leszek!
Leszaggattak, elültettek, fognak rossz kezek,
életünk az ember kedve, hanem hol van ő,
hol az ember? Hát hiába teremtett elő?«

És az ember, szegény ember, csak lapul belül,
feje körül zengő szavak villáma röpül;
no most, no most fölszáll majd az igazi ima!
És a dráma mindig mindig csak tragédia.

Jön a gond és jön az asszony, jön a gyávaság,
jön a kétség, jön a vágy és jön az árvaság
s valamennyi fölsikolt és eggyé alakul:
Magad vagy és magad maradsz magadnak rabul!...

Világtalan angyalaink sugárlábakon
átugranak a világi köntörfalakon,
fölkapják és fölhajítják hozzánk szíveink
s fölkapnak és eldobnak a szívünkből megint.

És muszáj és meg kell tenni, szólni valamit,
ami vagyok, gyémánt, amely látóra vakit,
az egyetlent, ezt a soha nem látott rabot!
S dadogok már, dadogok, de — magamban vagyok.

Ó, angyalok, segítsetek. Hol van az a fény,
amelyikről tudtam egyszer, hogy az az enyém,
amelyik majd szól helyettem. Az álom fia!
És a dráma mindig mindig csak tragédia.

És elmegyek és másik jön és az is én vagyok
elsiklanak talpam alatt sziklás századok —
Mit akarok? s akarjak-e? Mi az az örök?
S könnyű porban hullnak reánk az örök rögök.

Tiszta gyümölcs, férges gyümölcs egy ágon terem
s könnyen adják, könnyen veszik, de mi lesz velem?...
Pokolbeli gonosz tenger vonagló agyunk
s világtalan angyalaink mi magunk vagyunk.

133. KAKUK MARCI

Kakukkos isten rakott idegen világ pihéibe,
arcunkra könyvelt bizonyossággal
mi tudjuk, úgye, gyöngyöm-bogaram.
S kihajítnak csavargónak az utakra,
ahol vásárra szekerezik az öröm.
De megterít a nyár eperfák zöld abroszán.
Testes mosónővé negyvenévesedik
diaboló-derekú Beatricénk,
kinek szemében galambok laktak egykor.

Lábainkon kolonc az országút,
megennénk egész kukoricatáblát,
s elhiheted, az a legnagyobb bajunk,
hogy muszáj lenni becsületes ősállatoknak is,
akik nem hordják zsebben a gerincüket.

Rózsás alakod is csukaszürkére mázolják,
torkodat elvitték gépkocsitülöknek,
hirdetőoszlopok árnyéka vagy,
más se maradt belőled, mint a : Kakuk Marci.

Néha van úgy, hogy fejed szomorúság zsuzsuja
és a piszkos járdáig fityeg.
Ilyenkor kivilágítják a városokat
s legszebbre festik magukat a lányok.
Zokognál is, de nyelvem alá duglak,
mert ángyod is tudhatta, mikor megszülettél,
azért születtél,
hogy plébánia légy a templom egerének.
És szélben szoknyaként gyűrődő bőröd alatt
mennél jobban szétsárgul a papírmadzag,
inaimra annál inkább drótkötelek nőnek.
Te vagy sokunk szándékának rúdja
és nem vagyunk vak csillagászok,
azt akarjuk, vakondok is lássa,
hogy a kelő nap mennyire illik hozzánk!

134. SZOMORÚFŰZ

Lábonjáró szomorúfűz,
hívesség csal, hívesség űz,
hívesség űz, hívesség csal,
ez patakkal, az meg faggyal.

De patakra nem találok,
mindenütt csak fagyot látok.
S patak kéne, napfény kéne,
lehevernék az ölébe.

Megduzzadnék, mint a többi
szerencsésebb erdőföldi,
virágoznék, mint az égbolt,
ha a kakas kukorékolt.

Bokrok előtt alázkodok,
csillagokhoz fohászkodok:
Hé csillagok, jó csillagok,
patakra már hol akadok?

Leveleim, vígasságom,
nem ér utól bolygó lábom
Elhullajtván vígasságom,
marad a szomorúságom.

135. TAVASZ VAN! GYÖNYÖRŰ!

Tavasz van, tavasz van, gyönyörű tavasz,
a vén Duna karcsú gőzösökre gondol,
tavasz van! Hallod-e? Nézd, hogy karikázik
mezei szagokkal a tavaszi szél.

Jaj, te, érzed-e? Szerető is kéne,
friss, hóvirághúsú, kipirult suhanás.
Őzikém, mondanám, ölelj meg igazán!
Minden gyerek lelkes, jóízű kacagás!

Tavasz van, gyönyörű! Jót rikkant az ég!
Mit beszélsz? korai? Nem volt itt sose tél!
Pattantsd ki a szíved, elő a rügyekkel —
s mi tüdőnkből száll ki a tavaszi szél!

136. KI VERNÉ FÖL LELKÜNKBEN A LELKET?

A meddő dombok homlokából
kiemeltük a csillagvizsgáló gondolatokat,
föl, föl a magasságig
repülőgépeket hajigálunk
és roppant, visszahulló pályájukkal
kipányváztuk a madarak birodalmát,
mozdonyokkal korcsolyázunk messze földre
és kantárt holnap elektromos hajókból dobunk
a sörényes, üvöltő tengerekre,
de emberek, emberek!
ki venné újból észre,
hogy le kell sikálni asztalainkat,
ki mondaná meg az asszonyoknak,
hogy kisöpörhetik a szomoruságot.
Ki ültetne kerteket szemünkbe,
ki verné föl lelkünkben a lelket?

137. HÉT NAPJA

Tintába mártom tollamat
és tiszta, kék égbe magamat.

Félrerángatom a harangkötelet,
falbaverdesem szegény fejemet.

Ki látja meg, hogy már látszanak
kilógó nyelvünkön az igért utak,
hogy nincsen hiába semmi és a minden
nem siklott ki föltépett ereinken,
hogy kristály szeretne lenni a patkány is
s a darabkább utálja már a darabkát is,
hogy magadat tisztán találod meg másban
és nyugalom van a szükséges rohanásban,
hogy leheletünktől kigyúlnak a házak,
és engesztelő vízzel már locsolgatnának,
hogy hidak robbannak a szegényemberekben?!

Ó, barátaim, hét napja nem ettem.

138. IGAZ EMBER

Szemeim, ti fényfejő parasztnők
fordítsátok ki a sajtárokat,
nyelvem, szép szál kurjantós legény,
hadd abba hát a kubikolást,
állat, szaladj belőlem Ázsiába
izzadó erdők gyökereihez,
gerincem, szédülj az Eiffel-torony alá,
szigonyod a szagot elkerülje,
orrom, vitorlázó grönlandi halász,
kezeim, Rómába zarándokoljatok,
lábaim árokba rugdossátok egymást,
szolgáltassátok be a cintányérokat,
füleim, a cintányérokat!
Combom, ugorj Ausztráliába,
te harmatos-rózsaszínű fiahordó,
gyomrom, te könnyű léggömb,
repülj a Szaturnuszig, a Szaturnuszra!
Mert úgyis kilépek számszélire
s íves kiáltással füleikbe ugrom,
mert fölhúzták már a megállt órákat,
mert ívlámpákként ragyognak majd a falvak,
mert fehérre meszelik a városokat
és csigolyáim szétgurulhatnak a világba,
én már akkor is egyenesen állok
a görbén heverő halottak között.

I.

Öreg, én eztán lopni fogok!
Fiam, mindenki azt teszi. Ne tedd!

De a nők, a szagosak, a gazdagok!
Ládd, én csak úgy tapogatom az eget.

Öreg, a mankóm szaladni akar!
Fiam, hát nem jön erre senki se?

Ha akad is, mindig csak száraz karaj!
Tej kéne, nem bírok már enni se.

Egy kirakatot még ma betörök!
Börtönbe jutsz és megvernek. Szamár.

Egy kirakatot mégis betörök!
Psszt, meghallják s nem ad, aki erre jár.

II.

Öreg, a varrás újra gennyezik.
Annál szebben tudsz könyörögni majd.

De rúgnék vele, a szent mindenit!
Te mást se csinálnál. Mindig csak a bajt.

Engem nem akart a lányod, öreg.
Örülj, hogy látod az áldott nyarat.

Most rád se köpne, nyomorult, vén cövek.
Legalább néki ruhára is marad.

Selyemszoknyánál nincs becsületje több!
De kéne neked, te korcs, te torzszülött.

III.

Fiam, nem élek soká, azt hiszem.
Én pedig azt, hogy éltél eleget.

Meghalok s nem fog sírni senki sem!
Elég, hogy míg éltél, vezettelek.

Én istenem! — Mondass vagy két misét!
Azon már inkább kolbászt is veszek.

Téged még meg fog verni a nagy ég!
Meg ám, ha mint te, véngonosz leszek.

Légy jó, hisz egyszer elpusztulsz te is!
De addig csak enyim lesz a sarok.

Nem félsz a pokoltól? Meghalsz te is!
Félnék, de élni — s kölyköt akarok.

Könyörgök érted ott. Mondass misét!
Ép lányokért, hogy nőjjön rengeteg!

Sokszor fogsz sántán megbotolni még!
Csak legyen majd egy ép, erős gyerek!

JÓZSEF ATTILA

NEM ÉN KIÁLTOK

1925

KOROKNAY-KIADÁS, SZEGED

A Nem én kiáltok első kiadásának címlapja

140. CSUDÁLKOZUNK AZ ÉLETEN

Ha mosolyog, mosolya csupa csillag,
de ha szomjazom, akkor friss patak,
az én kedvesem az egeknek nyílhat,
de megcsókolni csak nekem szabad.

Haja szurokkal elkevert arany,
harmatos erdők az ő szemei,
küszöbe elé terítném magam
lábtörlőképpen, de nem engedi.

Szavunk zugában megbuvik a csók,
testvéreihez lopva jön ide...
Mező álmodhat össze annyi jót —
az én kedvesem a füvek szive.

Este a csókok megszöknek velünk
s végigfutván a világi teren,
a hajnali égre leheveredünk
és csak csudálkozunk az életen.

141. MILYEN JÓ LENNE NEM ÜTNI VISSZA

Mikor nagyokat ütnek rajtunk,
milyen jó lenne nem ütni vissza
se kézzel, se szóval,
világítni a napvilággal,
elaltatni az éjszakával,
szólni a gyávaság szavával,
de sose ütni vissza.

Lelkeimmel pörölnöm kéne
és élvén is vagyok most a béke.
Kristály patakvíz folydogál
gyémántos medrű ereimben.
Szelid fényesség az ingem
és béke, béke mindenütt,
pedig csak én élek vele!.
Fölemelnek a napsugarak,
isten megcsókolja minden arcom
és nagy, rakott szekerek indulnak belőlem
a pusztaság fele.

142. SZEGÉNYEMBER BALLADÁJA

— Szegényember, hogy adod a bölcsőt?
— Csöpp a gyerek, hogy adnám a bölcsőt?
— Király vagyok, bírok nagy erővel,
ha nem adod, elveszem erővel.

Szegényember, hejh, csak egyet szólna —
a király már katonákért szólna.
De a bölcsőt a tóba hajítja,
csöpp gyerekét utána hajítja.

Szegényember sír-rí a börtönben.
Szegényember nevet a börtönben.
Nincs a gyerek már a rossz világban,
jobb sora lesz, hajh, vizi-világban!

143. SZÓLT AZ EMBER

Volt az ember. Járt, megállt, szétnézett,
aztán azt mondta: Körtefa vagyok.
S gyökere lett a föld, dereka a magasság,
lombja az ég
és körtét ettek a bogarak,
a madarak, az éhes csillagok.

Akkor tovább ment. Járt, megállt, szétnézett.
Aztán azt mondta: Szén és vas vagyok.
És csörömpölő acélműhelyekben
tűzre dobta a nagy hegyeket,
hogy a halállal és az új időkkel
száguldják meg a versenyt dübörögve
szédítő, karcsú expresszvonatok.

Szólt az ember, szólt, megállt és elment.
S csak azt nem mondta, hogy ember vagyok.

144. NYÁR VOLT

Nyár volt,
de mindnyájan fáztunk,
hát begyújtottunk a mesekályhába,
ott melegedett belém,
hogy valahol, ahová e l é r ü n k,
vár ránk a lány, aki mi vagyunk,
vár rátok a legény, aki meg ti vagytok,
biztosan és észrevétlenül,
mint hóborított földekben a tavasz
és előjön és megigéz,
ha napszivünk kisüt szép homlokunkon.

145. SÍRDOMB A HEGYCSÚCSON

A holtan megbántott Adyé

Üveghegy ez. Ezerszínű üveg.
Az ördög csúszkál oldalain föl-le.
Hántott héjú szivekből ez a hegy
már régen épült. S énekelni megy
hajnalban ez a hegy a vaksi földre.

— Sej haj, meghalt! . . Ó, meghalt! . Hosszu csend,
a hegy kigyúl és táncolni kezd aztán.
Egy sírdomb megy a hegy csúcsára. Fenn,
ott fenn megáll. Lefekszik. Vértelen
fénylelke forrón leömlik az arcán.

Hullámzik még és lépcsőkké mered.
— A hegy csúcsáról nagyon messze látni,
fennebb, a hantról, még messzebre látni,
ki akar látni, apró emberek? —
Csak csend. És újból zeng, ragyog a hegy.

146. KEDVESEM

Bizony a szirmok összeborulnak este.
Nem akartalak megcsókolni se,
csakhogy kicsit itt érezzelek mellettem,
mint kisgyerek az édesanyját.
A vackorfa a beojtott ággal összenő,
én is jobb vagyok, hogy beojtottál csókjaiddal,
én kedvesem,
és szebb is vagyok, miként az éjszaka
a számlálhatatlan csillagoktól.

Meleg vagy: esőt hozó tavaszi szél,
mely fogócskára tanítja a gyerekeket
és fölkelti a sáros füveket.
Régóta várt mellem bozontos rengetegje,
hol éhesen meg félfagyottan
indulatok aggancsos csapata öklelődött
és most, íme,
békén legelgeti liliomszavaidat,
meg a violákat.

Mert megjöttél, hisz meg kellett jönnöd,
én kedvesem.

Még sötét van,
leheletünk se látszik,
de ablakunkon ragyognak már a jégvirágok,
odaki hajnalodik
s én még mindig csókokat beszélek.

147. SZEGÉNYEMBER SZERETŐJE

Világ van a szegényember vállán,
istent emelt mindig másik vállán.
Dühödne meg okosan egyszerre,
mindakettőt ledobná egyszerre.

Szegényember sose kér kalácsot,
szegényember sose kap kalácsot.
Kis kenyérrel, nagyon feketével,
fehér lelkét őrzi feketével.

Szegényember sója is ízetlen,
szegényember kedve is ízetlen.
Eladó kis holmija vetetlen
s ha van ágya, az is megvetetlen.

Szegényember akkor lop, ha éhes,
akkor se lop, dehát nagyon éhes.
Akkor is csak szegényebb lesz.
S míg lesz szegény, mindig több szegény lesz.

Kisgyereke sohase veretlen,
asszonya se marad megveretlen,
de akármily gyönyörű lány lennék,
szegényember szeretője lennék.

148. NEM ÉN KIÁLTOK

Nem én kiáltok, a föld dübörög,
vigyázz, vigyázz, mert megőrült a sátán,
lapulj a források tiszta fenekére,
símulj az üveglapba,
rejtőzz a gyémántok fénye mögé,
kövek alatt a bogarak közé,
ó, rejtsd el magad a frissen sült kenyérben,
te szegény, szegény.
Friss záporokkal szivárogj a földbe —
hiába fürösztöd önmagadban,
csak másban moshatod meg arcodat.
Légy egy fűszálon a pici él
s nagyobb leszel a világ tengelyénél.

Ó, gépek, madarak, lombok, csillagok!
Meddő anyánk gyerekért könyörög.
Barátom, drága, szerelmes barátom,
akár borzalmas, akár nagyszerű,
nem én kiáltok, a föld dübörög.

149. DÍCSÉRTESSÉK

Rózsa, rózsa, szállj és énekelj
És dícsértessék csúf, hazug szava,
olyan hajnal lengesse szivét,
amilyen örök bennem ő maga.

Minden lelkem csak kőrakás neki.
Fölötte holt galambok csapata —
mélyen magában leljen a virágra,
ha nincs is színe, nincs is illata.

Dícsértessék. Tőle szállt fölém
egy magasztos nyugalmu pillanat,
nikor nem vártam. És még akkor is
minden kristályom sírva széthasadt.

Csúcsán, sötét, különös fényeken
siklik bennem és nem tudni hova.
Kiégeti a szememet belülről.
De dícsértessék csúf, hazug szava.

150. AKI SZEGÉNY, AZ A LEGSZEGÉNYEBB

Ha az Isten íródiák volna
s éjjel nappal mozogna a tolla,
úgy se győzné, ő se följegyezni,
mennyit kell a szegénynek szenvedni.

Aki szegény, az a legszegényebb
fázósságát odadja a télnek,
melegét meg odadja a nyárnak,
üres kedvét a puszta határnak.

Köznapokon ott van a dologba,
várt szombatját száz gond nyomorítja,
s ha vasárnap kedvét megfordítja,
akkor máris hétfő szomorítja.

Pedig benne laknak a galambok,
csillagtollú, éneklő galambok,
de így végül griffmadarak lesznek.
Hollónépen igaz törvényt tesznek.

I.

Erdő vagy, ifjú lombos, ezredéves,
mely éjenként vad titkokat susog,
ott leskődnek lapulva terebélyes
nyugodt kéjekhez szörnyű gyilkosok,

a gyilkosok, kik mosolyodnak kését
riadt szivemben forgatják vadul,
míg más tájon a szerelem s a szépség
vígan dúdolva bölcsőket gyalul.

A szőkeséged kora hajnalég
és űzöm egyre, loholó bolondmód,
kiben az őrület tallója ég.
Mérföldet lép ő, fellegekbe bomlót.

Mint izzó létra, végtelent hatolt át
vágya, de rajta szédül és hebeg,
ki futván, égnek viszi a lajtorját
és el nem éri soha az eget.

Bronz kebled hasonló a föld rögéhez:
a végtelen, mélységes földeket
álmodják csíraszagú istenségek.
Szeretném asszonyként ölelni meg,

ha forró, szomjas záporok után
nagy roppant teste gőzöl és liheg még —
ölelj meg, ó, most benned is talán
minden lányt, asszonyt egyszerre ölelnék!

II.

Énektestű és ismeretlen
ő, az igazi kedves mindig.
Szivünk orrán él s minket is
szelíd erővel odaindít.

Hogy meredekjén bátorítson,
szerelme mély mezőkre tárul,
ilyenkor egy-egy üstökösláng
lelkünkbe hull a homlokárul.

Mosolya vízcsepptiszta tenger
s az ő szomoru mosolyába
beléömlik minden más asszony
tisztító, éhes kacagása.

Szelíd keze csak símogat majd,
szeméből kibuggyan a kláris.
Zenélő, örök sebeinkből
kihajtanak még violák is !

152. ITT EGY FA, OTT EGY FA

Itt egy fa, ott egy fa,
villámsujtott, lombtalan,
szenesszívű, keserű
büszke fa.
Itt egy fa, ott egy fa.

Mért nem zöldek? — kérdik a mezők.
Fekete porukat kerülik a méhek.
Suttognak az almafák:
legalább
mért nem hoznak vadalmát,
mit henyélnek?
Gerendának nem valók,
akasztófának se jók.
Csupa kérdés szidja őket,
szomjas kérdés öli őket.
Kiesett a fényes ég
összeégett karjuk közül!
Állnak, mint a kútgémek,
mégsem jelölnek kutat:
Így is élni! Mit akarnak?
Itt egy fa, ott egy fa,
összeégett szívvel-karral
messzi egekbe mutat.

Hejh!
Ha mi egyszer az Úristen elé
'— papunk mondta, hogy mindent ő ad —,
ki a sorbaállást adta,
szívünk helyével, szótlanul
sorbaállunk elszánt csapatba
és követeljük az ifjúságot!

Változások nehéz szagát görgeti a szél,
vincellérek enmagukat ütik csapra már,
enmagukat köszörűlik ifjú harcosok
s az elásott tojásból is
kibúvik és égre száll a madarabb madár.

Most az órák mutatói ventillátorok,
jó földünk az óriási lendítőkerék,
mely most minden kart-kereket szédületbe ránt.
Szándékaink — széles szíjak —
megölelik s úgy rohannak országút-iránt.

Hálóbb-szemmel halászember új folyóra les,
minden gazdátlan komondor küszöböt keres,
fáradtabban fáradnak a szegényemberek,
tél-túl néha tiszta kézzel,
őszintén ád új portékát ravasz ószeres.

Furulyáló juhász mellől nyája szétszalad,
mintha mindenki utazna s üres a vonat,
kiáltások raknak csöndből külön halmokat,
üstökös hull, bútor roppan,
gőgök álla szemlesütve mellükhöz tapad.

Szellőtől is földighajló, sudár derekán
jövendőnek feszít íjat mindegyik leány,
frissült kedvünk habzó mezőt göndörít alánk
s mocsárkodó tenger alól
zászlós-piros lobogással kiugrik a láng.

154. NEKEM MINDEGY

Nekem mindegy: van isten, vagy nincsen
s bizonyisten hinnék benne,
de még annyi szabadidőm sincsen.

Ha megsegít, csak neki jobb,
ha nem segít, rosszabb se lesz.
Ha van hát a mostaninál
úgyse lehet rosszabb,
ha van; kutyába se vesznek,
ha nincs: kutyába se vesznek,
se nem jobb, se rosszabb.

Előbb-utóbb a szegénynek
úgyis meg kell bolondulni,
vagy fölakasztódni valamelyik ágra,
ha csak észre nem tér,
mert a szegény itt az isten,
világot-teremtő isten,
a gazdag csak angyal;
sóhajtásunk ad rá szárnyat
s a vonagló teremtésben
minek kell az angyal?

155. NŐ A TÜKÖR ELŐTT

A tükör előtt öltözik. Csupasz,
akár a frissen megköszörült penge.
Nem látta férfi, mégis beleszúrja
kegyetlen tükre minden férfi-szembe.

A tükör előtt öltözik. Gyapjú
kelmét neki növeszt a férfi nyája.
Szoknyaként veszi magára a poklot
s az ég fodorként hullámzik alája.

Hajára aggat mély rejtelmeket,
vagy hajnalból köti ragyogó kontyát
s a férfierő roppant vásznait
ujjai apró szalagokra bontják.

Fülönfüggőül szívünket veszi,
nem hallott zenét csak neki zenéljen
és nyelve alatt jéghegyeket hordoz,
hogy forróságát elvermelje mélyen.

Lelkiismeretünket gyújtja föl,
hogy szemöldökét véle bekormozza,
tíz manikűrözött méregfogát és
ajkát vérünkkel festi meg pirosra.

S már készen van és nincsen rajta más.
Á, dehogy! tán csak egy virágszál éppen!
Annyira egyszerűen indul el,
hogy szőnyegére: holt agyunkra lépjen.

156. MÉRT HAGYTÁL EL, HOGYHA KÍVÁNSZ

Igaz-e, hogy érezlek most is,
amikor messzire vagy tőlem?
Mért hagytál el, hogyha kívánsz,
ha bennem lehetsz csak ünneplőben.

Mért nem csókolsz, ha úgy esik jól?
Mért fáradnak el a rohanók?
Mért rág szú-módra szét a tenger
karcsú, viharra teremtett hajót?

Tudom, hogy jössz majd. Úgy esel belém,
mint szép, szikrázó mennykő a tóba!
De megégetnők-e a világot,
vonagló lángokként összefonódva?

S pocsolyákba árkolt bús arcomba
bírnál-e nézni, ha én is belelátnék?
Ó asszonyom, te balga, te bolond,
játszót-játszó, ostoba, semmi játék!

Azt hiszik, ha ők karikáznak,
te legalább is frászkarikával fogsz karikázni
s elvégre már tudhatnád,
ha csőstül is ömlenek panoptikumokba,
az egészségügyi múzeum csak fontosabb.
S ha jó is a holdas éjszaka,
azért inkább kell nappal a napvilág.
Kutya dolog a népekkel törődni?
Magaddal törődni még kutyább
s végeredményben mégis egyre megy.
Regélni fogsz úgyis, az itéletnapig,
mert nincs jogod befogni a szádat,
ameddig csak foszlik belőle a szó,
épp, mint karácsonykor a parasztkalács.
Most azért csak dühöngd ki magad,
mondd el párszor könnyülő, igaz szívvel:
Fene, aki megeszi!
Mert a csorba ekevasakat
immár igazán kicserélhetnék.

158. KOMOLY LETT MÁR

Komoly lett már hejehuja lelkem,
addig jártam ősz Uramhoz én.
Ott is, ott is mindig csak követelőztem,
de mit akartam, de mit is akartam?

Kalapáló, hajórakó kedvet,
meleg asszonyt, hálószőni is,
hogy én, gyarló eszem szerint értelmetlen,
botor tengerének értelmet is adjak.

Mi voltam én? . . Oktalan próféta,
cifra szóvá gyötört akarás,
irígy, ha a másik szebben mond igét.
Hiúságból vágytam töviskoszorúra.

A fájdalom Isten feddő szava
s fájdalomtól csöpög a szivem,
mint bő verítéktől a szegények arca
s meleg olajtól a gépek karjai.

Nem kérek már bús bocsánatot se,
csak igenigen alázkodom.
Nincsen az az asszony, akit nem kivántam
s asszonyriasztóra könyörgöm az arcom.

Érzem, hajnali falucska lettem,
szelídség nyugodt tehenei
ballagnak belőlem az Úr kegyelmének
friss és térdigfüves legelője felé.

159. MINDENT HAGYOK

Nagyon útálkozhatott az Isten,
hogy ilyen csúnya plánétát köpött —
Ó, szépség, jóság!. De már mindent hagyok.
Villámokból font kerítés tövébe,
már lefekszem a szívem közepébe.
Egész nyáj leszek benne. Egyedül,
a nagy akolban egyedül vagyok.

Hittem, hogy a hitványabb lettem én,
akin az idő csak tovább fut át
és úgy magasztaltam a minden-embert,
mint akinek
csak magyarázták a megvolt csudát.

Ha hitvány voltam, ezért voltam hitvány.
Ó, egy percre megláttam magam.
Ott álltam én a Napban! Ott a Napban!
Bordám szaggattam! A nap suttogott:
Véredben állsz, te, ha bennem állsz!
És lassan, lassan süllyedtem a Napban.

A szél sikoltott. Fölkapta a szívem
s egy csöpp vérem, ami még megmaradt,
végiggurult lobogva az égen.
Utánaszaladt.
A földre ekkor tűzcsóva esett.

Mindent hagyok már. Bomolj meg magadban,
világ, ó világ! Én szivemben alszom.
Tiszta mosolyom hideg víz hulláma,
hogyha néha fölemelem arcom.

Kár volna magamat eladnom
célért, eszméért, okért, hitért.
Hogy magyarázzam az eget másoknak.
Eladni magamat semmiért.

Te vén szilvafa, úgye, igazam van?
Te tudod, te százesztendőt éltél!.
S akkor sikított, elbőgte magát
a kert mellett egy vén acéltehén.

Nem is acél volt, hanem drágakő.
Pálmaág-farkkal. Ott kinyúlt szegény.
Tele gyerekekkel
körhinta forgott búgva, vidáman,
szarvai hegyén.

És sírt és sírt, csak sírt, míg meg nem halt,
késnyelek hullottak pengétlenül
a szemeibül.
— Ó, mennyi dinamit lakik
én élve síró szemeimben! —
A föld egyszerre elszaladt alólunk
és elszaladt alólunk minden;
ég, csók, tűz, magam s a semmi.
A tehén lángszőre szintén elszaladt,
aztán visszajött
s a homlokomon kezdett énekelni.

Fehér vízben hevertünk egymás mellett,
szivemben ő s az ő szivében én.
Hátulról keresztülnéztem magamon
s úgy láttam, hogy bennem él tovább
a tehén.
S tele gyerekekkel
körhinták forogtak vidáman
szarvai hegyén.
Nem szúrt vele, csak fölemelte.

Arrabökött, amerre elszaladtunk
a föld, az ég, a tűz, a semmi s én
s én szégyenverten lopózkodtam arra,
hogy embertszülő tüzet énekeljek
örökké, újra
jeges, havas
ismeretlen hegyek tetején.

161. IMÁDSÁG MEGFÁRADTAKNAK

Alkotni vagyunk, nem dicsérni.
Gyerekeink sem azért vannak,
hogy tiszteljenek bennünket
s mi, Atyánk, a te gyerekeid vagyunk.
Hiszünk az erő jó szándokában.
Tudjuk, hogy kedveltek vagyunk előtted,
akár az égben laksz, akár a tejben,
a nevetésben, sóban, vagy mibennünk.
Te is tudod, hogyha mi sírunk.
Ha arcunk fényét pár könnycsepp kócolja,
akkor szivünkben zuhatagok vannak,
de erősebbek vagyunk gyönge életünknél,
mert a fűszálak sose csorbulnak ki,
csak a kardok, tornyok és ölő igék.
Most mégis, megfáradván
dícséreteddel keresünk új erőt
s enmagunk előtt is térdet hajtunk, mondván:
Szabadíts meg a gonosztól.

Akarom.

102. A KUTYA

Oly lompos volt és lucskos,
a szőre sárga láng,
éhségtől karcsú,
vágytól girhes
szomorú derekáról
messze lobogott
a hűvös éji szél.
Futott, könyörgött.
Tömött, sóhajtó templomok
laktak a szemében
s kenyérhéját, miegymást
keresgélt.

Úgy megsajnáltam, mintha
belőlem szaladt volna
elő szegény kutya.
S a világból nyüvötten
ekkor mindent láttam ott.

Lefekszünk, mert így kell,
mert lefektet az este
s elalszunk, mert elaltat
végül a nyomorúság.
De elalvás előtt még,
feküdvén, mint a város,
fáradtság, tisztaság
hűs boltja alatt némán,
egyszer csak előbúvik
nappali rejtekéből,
belőlünk
az az oly-igen éhes,
lompos, lucskos kutya
és Istenhulladékot,
Istendarabkákat
keresgél.

163. SZÉP NYÁRI ESTE VAN

Szép, nyári este van.

Vonatok dübörögve érkeznek, indulnak,
gyárak ijedten vonítanak,
kormos tetőket kormoz az este,
rikkancs rikolt ívlámpák alatt,
kocsik szaladgálnak összevissza,
villamosok csengetnek nagy körmenetben.
Transzparensek ordítják, hogy : vak vagy,
mellékutcákba ballagó falak
visszalobogtatják a plakátot,
előtted, mögötted, mindenfelé — látod —
plakátarcú emberek rohannak
és — látni — a nagy háztömbök mögött
allelujázva-üvöltve-nyögve-káromkodva
lihegve-hidegen-ravaszul-kapkodva
emberlajtorján másznak magasra
emberek
s a dühödt körutak nyakán
kidagadnak az erek,
hallani, hogy sikoltanak a néma hivatalnokok,
a hazatartó munkások lassú lépéseit,
mintha öreg bölcsek lennének mindannyian,
akiknek már semmi dolguk sincs a földön.
Hallani zsebtolvajok csuklóinak puha forgását
és odábbról csámcsogását egy parasztnak,
aki szomszédja kaszálójából
épp most nyúz le egy jó darabot.
Hallok mindent, aki hallgatok.
Kolduscsontokban nyöszörög a szú,
körülszimatolnak asszonyok,
de én nagyon messziről jöttem,
kiülök szíves küszöböm elé
és hallgatok.

Szép, nyári este van.

Barátaim, a pilátusok megfürödtek,
lemosakodtak tetőtől-talpig szublimáttal
és mi igen gyönyörű gyerekek leszünk,
kezünkben cukorrá változnak a dolgok.
Érzitek-e a XXV. századot?
Ha csak rágondolunk,
mintha meleg halak surrannának gerincünkön,
a gyönyörűség fölfogja bennem a gejzíreket
és képtelen vagyok meglocsolni száraz napjaink.
Mindnyájatok helyett megcsókolom a számat,
túlkiabálom a fergeteget
és halkabban hallgatok a csöndnél,
olyan vagyok, mint az elhagyott lövészárok
és mint egy roppant, harsogó pályaudvar,
ahová minden vonat egyszerre befut!

Villogó vágyú lányok, asszonyok,
istenigazában mi ölelünk meg benneteket,
akik negyvenemeletesre építjük a századokat,
ölelésünk tiszta, mint a patakba hulló fény,
egészségesek vagyunk, erősek és mohók.
Mohón ölelünk, mintha csak tudnók,
hogy minden ölelés egy állatot öl meg bennünk!

Héjj, elevátorok, meg bírnátok-e mozdítani
ekkora kedvet?

Frissest pörgök,
bálozó parasztlegények nyelve hegyén,
amely ugyancsak megforgatja a hetvenhét mennyország
szentjeinek rubintos rézangyalát.

165. OLY FRISS

Oly friss-ízű az ég, én tudom, én tizenkilenc
esztendős vagyok,
a szebbik biplánon mindenki hallja a toronyóra
ütéseit, az éhesnek körte a csillag is, ott már
ebédelnek, de Magyarországon még nincsen
rádió.
Minden emberben ketrecek élnek, ezek esznek vagy
énekelnek
és egyik emberben acélból vannak, a másikban
pedig furulyákból.
Ha alszom, hozzám képest mi lesz a harmat?
Egészen ostoba csak egy van s az az elégett itatós-
papir, szegényke vizet se látott.
Ne haragudj, jó íze van az égnek
és a szúnyogok amúgyis meghalnak éhségükben.

166. LÁTOD?

A Nap kigyulladt vonata elrobogott
egykedvű küszöböm előtt.

Eredj csak,
a te lábaid nyoma
nem fáj már néki többé.

Csönd van,
csak egy csobbanás,
kövér halamat visszaadom a folyónak,
egy surranás,
gyönge madaram visszaadom a mezőnek.
Eredj csak,
elfedezi megcsorbult levelét
a virág.

Látod?
Már esteledik.

167. (A LOVAK...)

A lovak kihaló fajából való
húsz évszázad döglött ki alattunk.
S de jó a fáradt embernek az ágy
SzállásCsinálónk megbolondult,
komám, itt más már nem marad,
a mában bérelünk egy szobát.

Mivelhogy már sokat szaladtunk,
azt hittük, hogy sokat haladtunk.
Ótától-ótáig lerongyolódott
lábunkról már a lábbeli.

Vargát ugyan találhatsz eleget,
foltnak valót is éppen eleget,
de ezt a világot kinőttük mi már,
nagyobb kell, jobb kell: bennünk s a tetőn
a szélkakas ősz szele kornyikál.

Az az ősz nem ért el volna minket,
ha el nem hagytuk volna az eszünket,
de visszamenni s nem újra előre?

Nyárson sütöttük valaha a csókot
s most köhögés ellen szopogassunk
csóknak csúfolt cukros kis izét?

168. ESTE VOLT S A BŐRÜNK ÖSSZEÉRT

Este volt s a nyári égről
rohanó, tüzes vágyak estek belém,
mikor a bőrünk össze-összeért,
egész életemmel ott éltem én,
azon a kicsi darabka helyen,
ahol a bőrünk,
a bőrünk összeért.

Most már tudom, őt, őt kerestem,
mikor jelenést kért az eszem.
S ó, ti kis virágok s ti embertelen messzeségek,
értitek-e az ő szavát, ölét?
Mert már nem bírom el s az egész asszonyt
méhike-zümmel és hatalmas
üstökös-dobó kiáltásokkal
kihirdetem.

Micsoda melletted a napsütött szőllőhegy,
a hajnalszőrű friss, égi állat,
vagy a bokrok reggeli ringatódzása
a hajadon földek zsenge tomporán?
Minden asszony csókja összebugyog benned
s már sokszor félek, nagyon félek tőled,
mert mi nagyon összebogozódtunk
s még minden szabad szálat elkeversz.
Ó, mi akkor is kívánjuk egymást,
mikor énrajtam szörnyű kövek vannak
és te könnyű felhőkön heversz!

A te hajad kövérfürtű feketében lecsordul
mint a jóillatú kátrány,
mikor kéthektós kondérból gőzölögve kifordul.
Lebeg is, mint három csapat
erős testű, fodor fekete holló —
a te melled, szerelmesem,
szőke kenyerekkel teli kosarakhoz hasonló.

Rokona vagy
a nagy
meleg teheneknek,
melyek tejszagú csordában
füves parton
egymás mellé heverednek. —
Fürödjünk meg a folyóban, szív a szívben,
hiszen mi is tiszták vagyunk,
hátha mi is elfolyunk a tiszta vízben.

Tiszta vagyok, azért vagyok,
mert szeretlek,
látom én az Istent, amint
szivét adja a szivednek.
Hogy tebenned jött most elém,
azt is látom —
Ő az én örök szerelmem
s a halálom.

Szerelmesem, mi már egymást úgy kívánjuk, úgy szeretjük,
hogy ruhánkat, szemérmünket, alig vettük már levetjük.
Akkor is, amikor én rám sok szörnyű és nagy kő esnék
és te könnyű fellegeken heverésznél, mint az esték.

Most akár a történelem Európa két zugába szétzavarhat,
megszerethetsz másik fiút, aki téged így akarhat.
Szerelmesen, mint én veled, evezhettek föl a viznek —
Csak az Istent, szerelmesem,
az én szép nagy Istenemet
megőrizzed.

Kellés Rózsika, ígéretemhez különös tetszen. Éjjel tóra s még [illegible] írtam
A versek. Ugyhogy megtalálja a Magáét!

Április 11

A talló kalaszait hányva
S a rebek közé belesvén
Nagy nél kapott föl egyszer engem
Hirtelen, áprilisi estén.

Gyerekeit kereste arra
S engem talált ott éppen utban.
Bömbölt, örült s én mosolyogva
Rengeteg mellén elaludtam.

Vitt falban, földeken, keresztül,
Meghempergetett jó sárosra,
Libálva és kacagva vitt egy
Pesti, csatakos külvárosba.

Az uccán vidám jasszok lógtak
S még vidámabban verekedtek,
Kiabáltak, kiabáltunk és
A jasszok végül berekedtek.

Mondom, valami nagy ünnep volt,
A hívek templomokba mentek
És reszketve, szomorú kézzel
Aldották őket meg a szentek.

S hogy a harangok bugtak, fölnőtt
A szívekben nagy, esti béke.
A gyilkos végzett emberévé
S úgy menekült, kalaslevéve.

Reménysegnek és tulyzámak
Kissikis deszka alkotmányba
1905-ben igen
Ik hattak be az alkotmányba.

A kártyás munkásnak finkáni,
S a nép, ifju mosószszonynak
Higetnek, sarnak, vagnak, [illegible]
Fejkendőbe kötözött gondnak.

A szegényasszony rég halott már,
De fiát a szél el nem hagyja,
Együtt nyögünk az erdőn [illegible]
S együtt alszunk el [illegible].

[illegible]

Azt szondta, szereti a könnyű verseket. Azért írtam azt meg
ig, a 6. szakaszt is azért vettem át óda. Amazt összetéptem
és [illegible] jön az szüst élet. Azt s versek itt, mo 3. nak írtam,
a következő a második.

Az *Április 11.* c. vers kézirati példánya

1

Hogyha golyóznak a gyerekek,
az isten köztük ott ténfereg.
S ha egy a szemét nagyra nyitja,
golyóját ő lyukba gurítja.

Ő sohase gondol magára,
de nagyon ügyel a világra.
A lányokat ő csinosítja,
friss széllel arcuk pirosítja.

Ő vigyáz a tiszta cipőre,
az utcán is kitér előre.
Nem tolakszik és nem verekszik,
ha alszunk, csöndesen lefekszik.

Gondolatban tán nem is hittem.
De mikor egy nagy zsákot vittem
s ledobván, ráültem a zsákra,
a testem akkor is őt látta.

Most már tudom őt mindenképpen,
minden dolgában tetten értem.
S tudom is, miért szeret engem —
tetten értem az én szívemben.

2

Én már fiatalember lettem,
a boltba gyerek megy helyettem.
De ha Néki valami kéne,
a boltba én futnék el érte.

Fütyörészve a szép időben,
esernyő nélkül az esőben,
a kocsiúton lenn szaladnék,
magamra kabátot se kapnék.

De az autót frissen, fürgén,
ha nem is töfföl, kikerülném.
Hisz ha valahogy elgázolna,
hiába mentem én a boltba.

Megválogatnám a portékát,
ahhoz mennék, ki olcsóbbért ád.
S mielőtt akármit elhoznék,
hosszan, sokáig alkudoznék.

Aztán, hogy Néki odaadnám,
jó kedvét meglátnám az arcán.
Szeme csillogna, megköszönné,
mást nem is küldne boltba többé.

Dolgaim elől rejtegetlek,
Istenem, én nagyon szeretlek.
Ha rikkancs volna mesterséged,
segítnék kiabálni néked.

Hogyha meg szántóvető lennél,
segítnék akkor is mindennél.
A lovaidat is szeretném
és szépen, okosan vezetném.

Vagy inkább ekeszarvat fogva
szántanék én is a nyomodba,
a szikre figyelnék, hogy ottan
a vasat még mélyebbre nyomjam.

Ha csősz volnál, hogy óvd a sarjat,
én zavarnám a fele varjat.
S bármi efféle volna munkád,
velem azt soha meg nem unnád.

Ha nevetnél, én is örülnék,
vacsora után melléd ülnék,
pipámat egy kicsit elkérnéd
s én hosszan, mindent elbeszélnék.

172. KERTÉSZ LESZEK

Kertész leszek, fát nevelek,
kelő nappal én is kelek,
nem törődök semmi mással,
csak a beojtott virággal.

Minden beojtott virágom
kedvesem lesz virágáron,
ha csalán lesz, azt se bánom,
igaz lesz majd a virágom.

Tejet iszok és pipázok,
jóhíremre jól vigyázok,
nem ér engem veszedelem,
magamat is elültetem.

Kell ez nagyon, igen nagyon
napkeleten, napnyugaton —
ha már elpusztul a világ,
legyen a sírjára virág.

A távol új és új egeket szór,
szép testem napos szavakat szól
s a kenyerek erősen, bízva
kelnek.
Harangszó ömlik a Tiszába,
frissen, nyujtózva kel a lárma.
Derékig mosdok s a vizet
reápaskolom szivemre.
Oly hűsen, tisztán símul hozzám,
úgy ring a tálban, úgy zenél,
mint a danoló lányok melle.
Akinek kitárt a szobája,
ahhoz a világ így szalad be
és mint papához a gyerek,
mikor új ruhát kapott
s abban is szabad karikázni.
Nem fogok senkit se magázni,
hiszen mi jól ismerjük egymást
és tagjaimból a kenyériz,
tej, víz s a csók is szerte árad.
A munkások közé megyek,
elvégzem jól én a munkámat.
Fürgén, vígan viszem magam,
most úgyis én vagyok a legszebb
és szépet, tisztát kell már egyszer
fölmutatni az embereknek.
Szeretnek majd, ha eljövök,
együtt jártunk a széles uccán
s zápor előtt velük loholtam.
A gyönyörű elevenek,
kik a házakat összerakták
s jólépített szivükből már
az én szivem ki nem tagadják.

1925

174. SZÉLKIÁLTÓ MADÁR

Szegényember, hát már megint lázadsz?

Jaj, dehogy lázadok, a gúnyám szakadt el.
Másikat szeretnék, olyat, amelyiknek
kevesebb a foltja.

Hát tán már elittad mind a fizetséged?

Nem volt nekem, uram, soha fizetségem,
nem is volt, nincsen is semmi fizetségem.
Ha szóltak, dolgoztam piros napestéig,
piros napkelettől dolgoztam, dolgoztam,
mondta öregapám, nem lesz fizetségem.

Hallod-e, te koldus, hordd el magad innen !

Él is megyek innen a tengeren túlra,
a tengeren túlra : társaim szivibe,
ott pedig elmegyek szélvész közepibe,
danoljon, ha az kell, hej, de danol is már,
fennen danol már a szélkiáltó madár.

175. TISZTA SZÍVVEL

Nincsen apám, se anyám,
se istenem, se hazám,
se bölcsőm, se szemfedőm,
se csókom, se szeretőm.

Harmadnapja nem eszek,
se sokat, se keveset.
Húsz esztendőm hatalom,
húsz esztendőm eladom.

Hogyha nem kell senkinek,
hát az ördög veszi meg.
Tiszta szívvel betörök,
ha kell, embert is ölök.

Elfognak és felkötnek,
áldott földdel elfödnek
s halált hozó fű terem
gyönyörűszép szívemen.

Az utcán, a téren és a mezőn is
zuhog az eső.
Zúg a kanális, kiönt az árok,
öreg házak vakolatja máll,
a lovak tagjain csurog a lé,
az áldott tiszta lé,
és a tetőkön is
víz és sár, víz és sár.
Puha meleg sár a föld,
a lovak, a házak, az ég,
puha meleg sár.
Az ablakokban gyerekek állnak,
nézik, hallgatják, esik, esik,
s az ő szivük is
puha meleg sár.

Most a magok békessége él
házakban, lovakban, emberekben,
a magok békessége, mely leszáll
oda, ahol minden testvér és örök
puha meleg sár.

Milyen jó is vakon zuhanni
eltékozolt csókjaim után.

177. SZÉP CSÖNDESEN ALUDJ

Szép este van. Szép csöndesen aludj.
Szomszédjaim is lefeküsznek már.
Az utcakövezők is elballagtak.
Messze-tisztán csengett a kő.
Meg a kalapács,
meg az utca,
s most csönd van.
Régen volt, amikor láttalak.

Dolgos két karod is oly hűs,
mint ez a nagycsöndű folyó.
Nem is csobog, csak lassan elmegy.
Oly lassan, hogy elalusznak mellette a fák,
aztán a halak,
a csillagok is.
És én egészen egyedül maradok.

Fáradt vagyok, sokat is dolgoztam,
én is elalszom majd.
Szép csöndesen aludj.
Bizonyosan te is szomorú vagy,
azért vagyok én is szomorú.

Csönd van,
a virágok most megbocsátanak.

178. ÁPRILIS 11

A talló kalászait hányva
s a verebek közé belesvén
nagy szél kapott föl egyszer engem
hirtelen, áprilisi estén.

Gyerekeit kereste arra
s engem talált ott épp az útban.
Bömbölt, örült s én mosolyogva
rengeteg mellén elaludtam.

Vitt falvan, földeken keresztül,
meghempergetett jó sárosra,
cibálva és kacagva vitt egy
pesti, csatakos külvárosba.

Az utcán vidám jasszok lógtak
s még vidámabban verekedtek,
kiabáltak, kiabáltunk és
a jasszok végül berekedtek.

Mondom, valami nagy ünnep volt,
a hívek templomokba mentek
s reszketve, szomorú kézzel
áldották őket meg a szentek.

S hogy a harangok búgtak, fölnőtt
a szívekben nagy, esti béke.
A gyilkos végzett emberével
s úgy menekült, kalaplevéve.

Reménységnek és tulipánnak
kicsikis deszka-alkotmányba
1905-ben így
iktattak be az alkotmányba.

A kártyás munkásnak fiúként,
s a szép, ifjú mosóasszonynak
ligetnek, sárnak, vágynak, célnak,
fejkendőbe kötözött gondnak.

A szegényasszony rég halott már,
de fiát a szél el nem hagyja,
együtt nyögünk az erdőn éjjel
s együtt alszunk el virradatra.

A fák megálltak mozdulatlan,
a vizek nyugtalanok lettek,
különös zaj támadt a kertben,
valami bántotta a kertet.

Egy hattyú énekelt és úszott
hullámos, karcsú lebegőben,
énekelt, úszott s hirtelen csak
meghalt ott fönn a levegőben.

A fűszálak elszomorodtak,
kis homlokukat eltakarták,
a bogarak szivére köd jött
s a fűszálakat összemarták.

Éhes lett minden, a virág is,
melyet jószagú szellő ápol,
a harmatból a légy kimászott
s Isten eltűnt a trónusáról.

Fellegbe ment, hogy majd a porban
megsirassa szép, álnok testét.
S két ember — átkozták már egymást
s zokogva már egymást keresték.

1

Ne bántsatok, ha most rossz vagyok,
ha most kicsit halkabban élek.
Halkabban élnek a felhők is
meg a halottak, meg a rétek.

Győzni épp oly szép, mint a virág,
de én most céltalan lődörgök,
vagy esőt hallgatok szobámban
s nagyon hallgatok én, ha dörgött.

Ezüstös lesz majd nagy szivetek,
bárha a győzők ti maradtok —
zászlótok is ezüstté őszül
s egyszer győzni is elfáradtok.

Csatazaj mögött eljön halkan
hozzátok is az ezüst élet.
Nagyon halkan élnek a felhők
meg a halottak, meg a rétek.

2

Nagy csöndű, komoly kísértet kísér
s hová lépek, kibú a föld alól —
az árnyékom, mely mindenütt követ
s találkozunk is egyszer valahol.

Olyan szép dolog elfáradni és
pihenni, mit nem ad se harc, se más,
kedves árnyékban leheverni, le
s bennünk eleve ott a fáradás.

Bennünk eleve ott a fáradás,
mely a szűz hónak testvére lehet —
ha nagyon fázik már a föld, lehull,
csak hull a hó s új tavaszig befed.

Egy télestén a földet csöndesen
betakarta a fáradtság, a szent,
az én szavammal együtt, hisz az is
végtelen hideg világban kereng.

181. SZÉP LOBOGÓVAL, VAGY ANÉLKÜL

Azért vagyok, hogy virág nőjjön
a szemeimben,
azért öntözik kedveseim,
s a fák, a városok meg minden.

Szép lobogóval, vagy anélkül
győzünk mi mindíg,
mindnyájan győzünk szomorúan,
minket a szívünk győzni indít.

S erre, arra, egészen mindegy,
hogy merre tartunk,
kit csönd, kit nagy zaj vár a parton
s elsüllyedünk, ha nincsen partunk.

Nem adatott meg mindenkinek
a balgaság, mely a fűvekben ég,
tudom én jól, tudom én.
Csak pazaroljam, csak tékozoljam
szegénységem,
alázatosságom,
a friss levegőt,
a rigókat,
a földek bőízű nedveit,
a futkározó mezei virágokat, melyek homlokukon hordják álmaim
s huncutul dörgölőznek
a nyihogó kancák bokáihoz.

Lehetnék én a kőműves, aki
mikor ölel,
megroppantja az asszony derekát,
házat, börtönt és templomot épít magasra,
de délben lehever a téglák mellé,
megeszi a kenyeret, szalonnát, hagymát, nagyot nyujtózkodik
szusszantva, kortyantva vizet iszik még
és máris alszik és mosolyog,
mint a legbölcsebb halott fáraó.
Lehetnék én a könyvelő is,
akinek vannak főnökei,
vagy a szabó, kit nem irigyelnek,
ha jól varr kabátot s rossz az asszonya,
sokat dolgozik, de sztrájkol,
ha kicsi a bér.

Lehetnék vándor hasbeszélő,
hisz annyi sok madár zokog, csapkod, kacag benn a szívemben,
és szónok is, szellemes, aranyszájú!
aki fönn áll az emelvényen,
kis pocakját megveregeti
s beszél a nép nagy nyomoráról,

melyet csak ő tud eltiporni
francia szabású félcipőben,
s éljen! éljen! dübörög a nép,
tiporják egymást, hogy jobban hallják,
mintha nagy sötét alagútban
tízezer expresz rohanna egymásba.
S én szebben tudnék bolondítani!
Lehetnék paraszt, pap, remete, zsúrfiú, bankár
és király is!

Fogadjátok hát balgán, együgyűen
Balga, együgyű szivemet.

Nem várom már az életet,
vagyok úgy, ahogyan lehet.

S ha nem lehet, akkor sehogy,
ha sok a nap, hát soká fogy.

Két szememből a nap kivész.
Már csupán a lámpába néz.

Ha tűz lobog, hát majd elég.
Ha vér ömlik, hát van elég.

Aki megbánt, én nem bántom.
Aki sajnál, nem sajnálom.

Örülhetnek a hadnagyok,
mert én már éhes sem vagyok.

Történt valami énvelem,
de nem halál s nem türelem.

Rúgtak itten, rúgtak ottan
s egyszer mégsem káromkodtam.

Egyszer megláttam a ködöt
a nagy fényességek mögött.

És meghallottam egyszer én,
hogy túl harcom vad zörején,

akárha lent, akárha fönt,
a szegényé csupán a csönd.

A köd, a csönd sosem ragyog,
én már ködből, csöndből vagyok.

Ami énbennem botorkál,
elbukik egy vak ároknál.

Iszonyatos, nagy bosszú ez,
várni, várni, míg vége lesz.

S tudni, vannak így még többen,
mígnem valaki megdöbben,

míg valaki föl nem ordít,
ködből, csöndből föl a holdig,

föl a pestishez magához!
Aki irtózattal átkoz,

megátkoz ebtartót, ebet,
s legelőször is engemet.

Én az istenem úgy szeretem,
hogy a szívemet földbe vetem,
megérik, akkor learatom,
fölösét pedig másnak adom.

Meg is köszöni, akárki az,
akárha huncut, akár igaz,
ha mindörökre, ha csak percre,
de az isten fölébred benne.

Ha lány az, hozzákomolyodva
rongyos kabátom megfoltozza,
hogyha meg ember, csak megállít,
ki is kísér az ajtajáig.

Ha éppen főzik az ebédet,
otthon marasztnak várt vendégnek
s ahol az asszony sose hamis,
meghínak ott még máskorra is.

Aztán csak amikor dolgoznak,
rólam is el-elgondolkoznak.
S hogy munkaközben megpihennek,
erejét érzik a szivemnek.

Nem csinálnak egymás közt mozit,
bennük már isten álmodozik,
álmodik tágas, erős égről,
kicsiny fiának nagy szivéről.

185. MIKOR AZ UTCÁN ÁTMENT A KEDVES

Mikor az utcán átment a kedves,
galambok ültek a verebekhez.

Mikor gyöngéden járdára lépett,
édes bokája derengve fénylett.

Mikor a válla picikét rándult,
egy kis fiúcska utána bámult.

Lebegve lépett — már gyúlt a villany
s kedvükre nézték, csodálták vígan.

És ránevettek, senki se bánta,
hogy ő a szívem gyökere-ága.

Akit ringattam vigyázva, ölben,
óh, hogy aggódtam — elveszik tőlem!

De begyes kedvük szivemre rászállt,
letörte ott az irígy virágszált.

És ment a kedves, szépen, derűsen,
karcsú szél hajlott utána hűsen!

186. SZOMORÚ

Az asztal alól fölnyúlnak emlékeim.
Szél és gondolat a halottak lélekzete, ki fejti meg?
Kedvesemben a lányok, asszonyok összebúnak és
  dideregnek,
fuldokló kapkod valahol utánam,
tenyerembe dobom a fejem.
Ó az a muzsika, a füveké, láttátok-e, szép volt.
A föld meleg arcával simogatott, behúnyt szemmel
  fekszem a szemében, vele látok, egy kisgyerek
  lehelete ringat,
s akkor valaki elszéled szívemből, rossz ő nagyon.
Tegnap délután könnyezett a föld.
Mi lesz fölösleges virágaimmal?

187. EGYÜGYŰ ÉNEK

Fiatalember, húszesztendős, velem egyidős,
szép szeretőjét nagyon szereti,
úgy szereti, épp mint a medrét a folyó, amelyikben
a halak is lebúnak az iszapba, ha elfáradnak,
csak simogatja és nagyon szereti,
ha virágot kap, mind odaadja, a kenyeret is oda-
adja, nem szegi meg maga,
fölolvassa néki az újságot, megvárja, amíg elalszik,
aztán elalszik ő is,
tüzet rakni is segít és fütyörészve vágja föl a fát. —
Ha volna szeretőm, én is nagyon szeretném,
éppen, mint a medrét a folyó.

Megrázhatom fáimat, már közelednek testvéreim.

Ívlámpák vagyunk egymás szívei fölött, a kicsi
madarakat látod-e vállainkon?
Mi vagyunk azok és szelíd arcunk is egymáshoz
ér —
Nyissuk ki egészen magunkat, egyszerre jusson
mindenki a szeretetbe.

A Napra akasztjuk sugarainkat, megszabadult
kenyerek telepednek küszöbeinkre,
gyémánthidak szökkennek mindenfelé s az elaludt
aknák pacsirtákként emelkednek szívünkbe és
szelíden felrobbanak csókjainkban.

Hát pazaroljuk szét harangjainkat, kitárt ajtónál
mosolyogjunk.
Szemünkben rejtőzik a torony, melyről beláthatjuk
ismeretlen hazánk vidékeit.
Készen vagyunk már égboltjainkkal s készen vagyunk
a fényességre,
aki hajnalonta gyönge virágokat okoz.

189. ESTI FELHŐKÖN

Esti felhőkön fekete fű nő, lassan fölszívja a fényességet és gyémántlevegőt locsol izzadt arcainkra.
Nyugodt lehelet a világ, ellebeg a jéghegyek fölött.
Ezek ilyenkor egész elolvadnak.
Ha követ dobunk föl, nem esik vissza, hanem csókká válva nagy meleg szárnyakon röpül föl föl egészen mihozzánk.
Csontjainkban a velő foszforeszkál, akár a sarkcsillag,
kettejük fényénél meglátjuk a vizet és kenyeret, melyek elbújtak tenyereinkben.
Mi az igazság, kérdem a falaktól.
Erre eltűnnek és a csillagok alatt valamennyien itt ültök körülöttem.

A szemhéj selyemüvegből van, simogat ha lecsukjuk, de azért tovább látunk.
Az áloé másodpercenként virágzik álmainkban.
Ismeretlen kedvesünkkel hálunk, ő az, aki cirógatván figyelmeztet, ha takarónk lassacskán lecsúszik.

Nagy városokról beszélt a messzi vándor

Nagy városokról beszélt a messzi vándor
Ott az emberek nem ismerik egymást
A katonák se hordanak puskát, hanem a
nagy tereken muzsikálnak
Sokan gülnek oda, a gerekeket magasra tartják,
ugy hallgatják
Meghallgatják, aztán odahaza elmesélik, mi-
lyen szép volt és azok is örülnek neki
A lányok ott is kinevetik a fiúkat, de azért
szeretik őket
Fényes nappal is szeretik egymást
Nagy hidak vannak, amelyeken el lehet áll-
dogálni és nézni a vizet meg a hajókat
Úszkálnak ide oda, az utasok meg hangosan
fölkacagnak
Hirtelen elhallgatnak s úgy nézik a nagy vizet,
amint komolyan elmegy a hullámok alatt
Azok meg csillognak, mint a pengék
S olvashatni a gönyörü könyveket, akkor a nagy
a világosság
Pedig már egészen beesteledett.

[illegible]

A *Nagy városokról beszélt a messzi vándor* c. vers kézirata

A nagy városokat sehogy sem tudom elfeledni

A nagy városokat sehogy sem tudom elfeledni
Az idegen is csak róluk beszélt, a mi kertünket észre se vette
Nem is tudom, mi hozta ide, a szinházba se jött el hogy hivtuk
A szomszéd kisasszonnyal se törödött, pedig azt mindenki megcsodálja
Szőke és magas mint a torony a házak fölött
Ha meg az uccán, az ablakba állnak, ugy néznek utána az asszonyok is, aztán sóhajtva fűzik tovább a jó vacsorát
Hallgatagon megtérítik az asztalt és várnak
Még sem beszéltünk, csak mosolyogtunk, de azért én köszönök neki, ha találkozunk
Ő meg éppen csak rápillantott
Csak elment mellette, hozzá sem nyult a kalapjához.

Én akkor is köszönnék neki, ha láttam volna a városokat, amelyikben szebbek a kisasszonyok
Kacsúbbak, mint a diaboló és magasabbak, ott a torony is magasabb
Hajladoznak ha fú a szél és kipirulva lefogják szöknyájukat
Én akkor is köszönnék neki, akkor még meg is szólitanám
S a nagy városokat, ahol még ő se járt
Nagyon szépen neki is elmeselném.

[illegible]

A nagy városokat sehogy sem tudom elfeledni c. vers kézirata

József Attila, hidd el, hogy nagyon szeretlek, ezt még
anyámtól örököltem, áldott jó asszony volt,
látod, a világra hozott
Az életet hiába hasonlítjuk cipőhöz vagy vegytisztító
intézethez, mégiscsak másért örülünk neki
Naponta háromszor megváltják a világot, de nem
tudnak gyufát se gyújtani, ha így megy tovább,
nem törődöm vélük
Jó volna jegyet szerezni és elutazni Önmagunkhoz,
hogy bennetek lakik, az bizonyos
Minden reggel hideg vízben fürdetem gondolataimat,
így lesznek frissek és épek
A gyémántból jó, meleg dalok nőnek, ha elültetjük
a szívünk alá
Akadnak olyanok, akik lovon, autón és repülőgépen
is gyalog vannak, én a pacsirták hajnali énekében
heverészek, mégis túljutottam a szakadékon
Igazi lelkünket, akárcsak az ünneplő ruhákat gondosan
őrizzük meg, hogy tiszta legyen majd az ünnepekre.

191. KESERŰ

Ó rádióaktivitás! most olvasok és görögdinnyét
eszem és erősen tudom,
hogy a világ csak bennünk változik,
színes kereplő vagyok csupán, halljátok? arcom
átlátszó, mögötte a virágok röpködnek, amint
fölbuktak az elektromos hullámokból.
Szeretőmtől is elszakít a humanista század, ó
lepipált szomorúság, gyujtsd föl ma éjjel a
menhelyeket.
A bárányok birkák, én szamár vagyok s csak
hosszú elnyúlt árnyékom a pásztor.
Ha szemem behunyom, az eroplánok lezuhannak
és azok is,
melyek belőlem szálnak föl naponta.
Te csillogó porszem, állítsd el aranyos motoraidat,
reggel úgyis kisöpör az asszony.
Ó az asszony, a szeretőm csak sír, csak sír és
könnyei tovább hajtják a régi turbinákat.
Kár, kár miértünk is,
de éljenek a köszörűs inasok, akik fütyörésznek
és nem is tudják, hogy az égbolt fejünk fölül
elvitorlázott a pénztárcákba.

Én dobtam ide magamat, szivünkben vakok topognak, de szándékunk egyet jelent a rádiummal.
Maholnap Jehovák leszünk, hogy emberré teremtsük magunkat újra.
Ez a szerelem s a patakhúrú ének, mely most kinyujtózkodik, hogy fölérjen valahogy kedvesem bokájáig.
A lélek hullámhossza éppen a magasságom, ezért van az, hogy csóknak mondjuk a szédítő naprendszereket,
forognak és zengő fekete hajuk alatt szelíden mosolyognak az imádságok.
Nehéz álomban hervadnak az órák,
de violakert úszik belőlünk arasznyira a város fölé,
odaindul a vonat s a könnyek árnyékában odasikoltanak a karcsú tornyok.
Hát gondoljatok a hárfaszemű fiatalokra ; szegények,
nincs, aki friss, tiszta vízzel borulna ártatlan életükre.

193. NÉHA SZIGETEK

Néha szigetek buknak föl fejünkben, madarak
szállnak el fölöttük, új csodálatos növényzet
magvait hullatják rájuk.
A gép arcából is csurog verejték, anyák szeméből
könny, rólunk a munka olajcsöppjei.
Lassan így fordul tovább a világ.
Tegnap azt hittem, körtefa vagyok s még ma is
jönnek hozzám kisgyerekek,
csókolnak és megrázzák bennem a roskadó körte-
fákat.
Első szerelmem spirituszba raktam s most néha
elnézem, hogy milyen furcsa kis állat.
Szervusz, szervusz, hogy vagy, köszönöm meg-
vagyok és te, hát csak lassan, ilyenkor mintha
vágyunk se volna,
de vacogva mászkálunk Mont Blancok tetején s
imádkozunk, te Isten, te Isten,
mért nem teremtesz hegyeket is.
Nektek úgy adom oda magam, mint az anya meleg
teli mellét az ő éhes kicsikéjének.
A bokrok már alszanak, én is lefekszem tibennetek,
hogy reggel kéznél legyenek majd kedvelt,
acélhomlokú szerszámaim.

104. RIÁNAK HÍVOM

Riának hívom őt,
de éppúgy mondhatnám sónak, vagy villámnak is.
Sok értelmetlen dolgot csinálunk, azt mondjuk rá, hogy szép s azután kiejtjük kezünkből.
Röntgenfényből faragták, átsugárzik a falakon és szavaimon.
Haj, de igen messze van.
Ha egyedül vagyok, odaül homlokom elé, nagyon fájhatok neki,
sóhajt s testemre hullajtja fájdalmait.

Csodálatos, hogy más nem vette észre feje fölött a virágokat,
pedig én láttam, hallottam is, színes harangokat dobálnak jobbra-balra,
belőlük mosolyognak föl jövőbeli gyerekei,
köztük jár, nagy gonddal ügyel rájuk, de erről sem tud,
azt hiszi ilyenkor, hogy takarít, vagy hogy engem kínál meg vacsorával.

Egy hangvilla két ága vagyunk
s mégis, ha egymásra nézünk,
néha rekedten száll föl a szomorúság.

195. MOST FEHÉR A TŰZ

Vígasztaljátok a szenvedő alkonyokat, közéjük való
kedvesem is,
szomorú lángjaival zokogva kergetődzik.

Előttem szalad, megcsókoltam s az idő nagy némasággal elsüllyed körülöttünk,
de üres kezemmel hiába kapkodok utána
a fájdalom vakító felületén.
Temetőkben világít a villany,
könnyeink fekete kristályokat mosnak,
nincsen szavunk, amit kimondhatnánk,
elhamvadt maradék álmunk,
csak a gyilkosok sötét reményei világítanak még.
A butaság expresszvonaton robog előttünk,
minden madarunk szárnyaszegett.
Olyan ártatlan, mint a kavicsok fehér homlokai.
Én mindig Riának hívtam.
Gyékényünk sincs és mégis kihúzzák alólunk,
ünnepeink ájultan hevernek.

Énekelj, tiszta szomorúság,
lefekszem itt, a hold a fejemalja,
Énekelj, tiszta szomorúság,
lefekszem itt, a hold a fejemalja.

Ott alszunk a száraz fában, villogó, bő szénrakásban, ifjú asszony keze kelt,
sustorgunk a katlanokban, szikránk pattog, úgy szalad,
pírt adunk a szőke kőnek, kövér darab húsok főnek
fölöttünk a tarka cinfedő alatt.

A mezőkön, legelőkön fölnyúlunk a fellegekbe, fürge, karcsú karjainkból kicsordul a vér,
végigcsorog tagjainkon, sötét és kövér,
mint a barna föld, amelynek méhében sok jó zsír erjed
s fölolvadva,
sercedezve
elvegyül vele.
Szép fiatal emberek tele
ereiben elnyujtózunk, izmaikban fákat vetünk, erős, hajlós ágakat, melyek
őserdőben századhosszat ropogósan hajladoznak, bőrükből meg bomlik, forr a lé
s roppant arany madarakat nyujtanak a tágas ég felé.

Szeretnek is nagyon minket, égigérő nagy halomba, ha gyülekezünk,
futós szabad pusztaságot lepnek el a fiúk, lányok, szép szivükbe fényesség suhan,
kéz a kézben,
úgy táncolnak körül lassudan,
piros lángokat nevetnek, szépen, tisztán öregednek, öregen pedig
töpörödött kicsi testük a mi erős hamvainkba csókkal fektetik.

197. HAJNALBAN KEL FÖL, MINT A PÉKEK

Kedvesem erősderekú, karcsú asszony,
ültem már repülőgépen, magasból ő is kicsinek látszik,
de pilótalétemre is megbecsülném.

Maga mossa a ruhát, a hab álmodozva reszket karjain,
letérdel, mintha imádkozna, fölsikálja a padlót és nagyot kacag, ha elvégezte,
kacagása, mint az alma, melybe héjjastul belélharap,
olyankor az is hangosan nevet,
ha kenyeret dagaszt, hajnalban kel föl, mint a pékek, akik a jólsütő kemencék rokonai,
hosszú lapáttal őrködnek fölöttünk,
fölverődik a liszt és odaszáll a szép, szabad mellükre, ahol meg nyugodtan elalszik,
mint kedvesem a jószagú ágyban, hogy elmosogatott
s tisztára ölelte szívemet.

Feleségem is ilyen lesz, ha majd egész emberré növök
és megházasodom, mint az apám.

198. NAGY VÁROSOKRÓL BESZÉLT A MESSZI VÁNDOR

Nagy városokról beszélt a messzi vándor,
ott az emberek nem ismerik egymást,
a katonák se hordanak puskát, hanem a nagy
tereken muzsikálnak.
Sokan gyűlnek oda, a gyerekeket magasra tartják,
úgy hallgatják,
meghallgatják, aztán odahaza elmesélik, milyen
szép volt és azok is örülnek neki.
A lányok ott is kinevetik a fiúkat, de azért
szeretik őket.
Fényes nappal is szeretik egymást.
Nagy hidak vannak, amelyeken el lehet álldogálni
és nézni a vizet meg a hajókat,
úszkálnak ide oda, az utasok meg hangosan föl-
kacagnak,
hirtelen elhallgatnak s úgy nézik a nagy vizet,
amint komolyan elmegy a hullámok alatt,
azok meg csillognak, mint a pengék.
S olvashatni a gyönyörű könyveket, akkora nagy
a világosság, pedig már egészen beesteledett.

199. A NAGY VÁROSOKAT

A nagy városokat sehogysem tudom elfeledni,
az idegen is csak róluk beszélt, a mi kertünket észre se vette,
nem is tudom, mi hozta ide, a szinházba se jött el hogy híttuk,
a szomszéd kisasszonnyal se törődött, pedig azt mindenki megcsodálja,
szőke és magas, mint a torony a házak fölött,
ha megy az utcán, ablakba állnak, úgy néznek utána az asszonyok is, aztán sóhajtva főzik tovább a jó vacsorát,
hallgatagon megterítik az asztalt és várnak,
még nem beszéltünk, csak mosolyogtunk, de én azért köszönök néki, ha találkozunk,
ő meg éppen csak rápillantott,
csak elment mellette, hozzá se nyult a kalapjához.

Én akkor is köszönnék néki, ha láttam volna nagy városokat, ahol szebbek a kisasszonyok,
karcsúbbak, mint a diaboló és magosabbak, ott a torony is magosabb,
hajladoznak, ha fú a szél és kipirulva lefogják szoknyájukat,
én akkor is köszönnék néki, akkor még meg is szólítanám
s a nagy városokat, ahol még ő se járt,
nagyon szépen neki is elmesélném.

KOPOGTATÁS NÉLKÜL

Ha megszeretlek, kopogtatás nélkül bejöhetsz hozzám,
de gondold jól meg,
szalmazsákomra fektetlek, porral sóhajt a zizegő szalma.

A kancsóba friss vizet hozok be néked,
cipődet, mielőtt elmégy, letörlöm,
itt nem zavar bennünket senki,
görnyedvén ruhánkat nyugodtan foltozhatod.

Nagy csönd a csönd, néked is szólok,
ha fáradt vagy, egyetlen székemre leültetlek,
melegben levethetsz nyakkendőt, gallért,
ha éhes vagy, tiszta papirt kapsz tányérul,
amikor akad más is,
hanem akkor hagyj nékem is, én is örökké
éhes vagyok.

Ha megszeretlek, kopogtatás nélkül bejöhetsz hozzám,
de gondold jól meg,
bántana, ha azután sokáig elkerülnél.

201. (BETEG VAGYOK . . .)

Beteg vagyok, 3 napja nem láttam senkit,
a szomszédasszony tejesköcsögöt állított
asztalomra,
nem halhatok meg, nem szabad, míg meg nem
találtam a tisztaságot,
nem tudom még, milyen lehet, szeretném, ha sok
haja volna, én a hajat kedveltem mindig,
beletúrnék az ujjaimmal, de csak vigyázva,
belevesznék egészen végül s jószagától nyujtózkodva ott elaludnék.

Igen kicsim, egyszer még mi is örülni fogunk.

Mert lehelletem segít a felhőn s a kis öreg
hosszan bámul az eltünő csapat után,
óvatosan indul meg aztán, pipája is kialszik
közben.
Hűvösödik,
az utcára dobott cselédlány fiacskája holttestét
költögeti.

Pillantásomtól az almák pirosodnak és gömbölyödnek,
térdigérő erős búzában henteregnek a fiúk, a lányok.
Én a magas fa ágán ülök, lelógatom a lábomat,
kacagásuk fürtjeimet megbodorítja.

Nem tudják ám a leányok, hogy én mennyire
kedvelem őket.
Akkor szaladvást jönnének el, sok százan
gyűlnének össze itt körülöttem,
én meg a zöld leveleket két marokkal szórnám
hajukba,
hanem előbb még minden szálat futtában is
kétoldalt megcsókolnék.

Erősödik az ág alattam, erősödöm én is a
világon,
sokaggancsú szarvasa hátán egyszer csak megér-
kezik a meztelen leányzó.
Akkor indult el, amidőn anyámra szememet
fölnyitottam,
huszonegy éve már, hogy elhagyta értem az
erdőt.

203. (ANYÁM MEGHALT . . .)

Anyám meghalt, most nem tudom, hogy
viselkedjem vele szemben,
megfoltozná kabátomat, megnézné milyen szép
vagyok meztelenül,
még soha senkise látott meztelenül!
A parasztok learattak, kis padokon várják a halált —
Poloska marja álmainkat, tányérunk csak falakra való,
csak egy csöpp vajat adjatok kenyeremre.
De jobb ebédet akarunk, hogy jobbak legyünk,
több pár cipőt az ágyunk mellé, hogy többek legyünk:
A híd lassan kijön a ködből, a túlparton szuronyok
állnak —

itt az olló, ott pedig a szövendő szövet —
mire várunk?

Magyar vagyok, de európai.
Párizs, szeress, én földemet viszem,
szép földemet, mely csókjaidra vár,
mert nem csókolja itten senkisem.

Telt melleire varjak szállanak,
erős husában vakondok lakik —
Párizs, te nagy vagy s az én földem is
nagy táncos városokról álmodik!

Bőízű szíve sötéten csorog,
részeg szagától tántorog a szél —
a nehéz, zsíros televény alól
városok tornyos öröme beszél.

Csak egyszer megfoganja álmait
s karcsú tornyokkal csengve énekel —
Párizs, szeress, én földemet hozom
és csókjaidat néki viszem el.

205. (MAGYARORSZÁG MESSZIRE VAN . . .)

Magyarország messzire van,
Magyarország hegyeken túl van,
onnan, rigókkal, éneklőkkel
jönne rövidke szoknyácskában,
hajnal volna,
szellős,
világos,
szép, tiszta üllők csengenének.

Uram, nem látta Magyarországot?
Tudom, nehéz a nyelve,
tudom, nehéz a szívem,
uram, nem látta Magyarországot?

Lányok, sokan, szaladnak,
akár a reggeli szél,
hajuk lobog a keleti égen,
ő pedig kövér kalácsot fon,
karcsúbb ő a liliomillat estéli árnyékánál.

Uram, nem látta Magyarországot?
Ott ősz van,
kicsike kertjeinkbe
zörgő, száraz virágokat ültet
az Úr.

Sok szárnyad alatt melengeted együgyű,
szebbik szívemet,
Már hullnak a legpirosabb almák,
ők is visszagondolnak szemedre.
Pirosszemű madaram, hol vagy?
Bejártam
sok fekete földet utánad.
Repülj csak,
aztán gyere vissza. Én várlak
és sokat járkálok az uccán, keresem
piros nyomod a levegőben.
Kavicsokat dobtam a folyóba,
ő is itt hagy most engem.

Oly magas házak közt élek,
el is vesznék, ha nem vigyázna rám
néhány ittfelejtett éneked. Pedig
szeretnék nagyobb lenni mint a házak,
meglátnál messziről, amint
szemem fölé emelt tenyérrel
nézelődök és szomorú vagyok.
Pirosszemű madaram, hol vagy?
Sok szép földet bejártam utánad.

207. A TAVI TORONY HARANGOZÓJA

Takarékos emberhez illőn
répaleveleket kevertem dohányomba,
ezért pipám
igen hálás volt,
göthös szavakkal noszogatott
kékszivű
fia után,
s hogy elértem a tavi toronyhoz,
az estéli violák lelke
a szűz kicsi fiúkák tavának mélyén
már költögette
az aranyhajút:
No ébredj, látod, ma is oly sokat nőttünk,
már a boltos is azt monta: úrfi,
a jövőre már egész biztosan
hosszú nadrágot vesz nekünk
az édesanyánk.
És ott
a hiú némbernek rakott toronyban
az alkoholtilalom ellenére
felkötötte magát
a harangozó.

208. EKRAZITTÖMEG

Ki lesz a madár, ha meghalunk és a világok
ékköveit csiszolgatjuk?
Az utak lassanként fölemelkednek s észre se
vesszük, hogy levegőben járunk.
Eltévedt sugaraink visszaszállnak a vadmadarak
tojásaiba.
Kiégett kiáltásokból épül a porszem.
Az óceánok színén gondolat lebeg és
gyógyítgatja holdkóros testvéreit.
Holttetemek, nosza ugorjatok ki barátaimból,
lelkünket kivisszük a napra melegedni,
lángok csúcsain zuhanunk és emelkedünk
fürkészhetetlen titkainkkal,
oly mértékben sírunk, amint a vizek
párolognak,
füvek láthatatlan fényszálaiból
együgyű szavakat szövögetünk, melyek szomorúan
mosolyognak a tükör előtt.
De kegyetlenül bízom az erőmben,
elbocsátom távozó éheimet.
Nagyszerűen
konok ekrazittömeg
arcotok mögött a hangtalan mélység és szívetek,
lassan végkép lesüllyednek benne a befalazott,
lobogó aranyajtók.

209. (OLYAN BOLOND VAGY)

Olyan bolond vagy,
szaladsz,
akár a reggeli szél,
még elüt valamelyik autó.
Pedig lesikáltam kis asztalomat
és most
tisztábban világít kenyerem enyhe fénye.
No gyere vissza, ha akarod
veszek takarót vaságyamra.
Egyszerű, szürke takarót.
Illik az
szegénységemhez, aki szeret téged
és az Úr is szereti nagyon
és engem is szeret az Úr
nem jön soha nagy fényességgel,
nem akarja, hogy elrómoljanak
szemeim, akik
nagyon kívánnak látni téged
és nagyon szépen néznek majd terád
ha visszajössz,
vigyázva foglak megcsókolni,
nem tépem le rólad a kabátot
és elmondom mind a sok tréfát
mert sokat kieszeltem azóta,
hogy te is örülj
majd elpirulsz
lenézel a földre és kacagunk
hangosan, hogy behallatszik
szomszédunkba
a szótlan, komoly napszámosokhoz is behallik
és fáradt, összetört
álmukban majd elmosolyodnak ők is.

Szép szál legény vagy, egy röpüléssel
magosabb vagy a magos madárnál.
Csinos mesterség a tiéd, de az az enyém is.
Szijas nyergedben hátradülsz, nézed, hogy a föld elfordul
kelet felé,
én meg hosszú seprűvel takarítom az egyesület poros termeit,
tagok se nyitják ilyenkor erős lökéssel sarkig az ajtót,
tárva áll az, a nap arany deszkákat nyujt be rajta,
papír is akad, hát lehajlok, derekamra dől a seprűnyél,
úgy bámészkodik fölfelé és verset is írok,
azt se magamról, olyan egyszerű az életem.
Szállj, csak szállj, én ügyellek téged, a rendőr is fölemeli
szigorú fejét —
hegyes sisakja két szélén két torony karcsú póznáival —
nyujtott nyakkal futnak a lovak, a tejeskannák
összekocódnak,
öt ujj között a felnyujtott alma csillog.
Te elröpülsz,
a felhők gyűrődnek, mint a paplanod,
lassan te is megöregedsz, hosszú szakálladon átsüt a napfény
a homlokod fölött az ég
lehorpad és földuzzad megint
a fiatal lányok szagától.

1926

Gyere, menjünk édesapádhoz, ott ül a lámpa
előtt.
Fekete kenyeret eszik, friss vizet önt a pohárba,
csobog, mint a fiatal állatok lelke,
mindjárt meghallják szomszédai, keresztet
vetnek, lehajolnak, fölemelik a roppant lakatot
s csitt csatt — bezárják ajtóikat.

No gyere már, a kémény füstje kékebben száll
most otthonába —
Bizony, hogy nagyon szeret téged az édesapád
és nagyon vár —
Kimegy este a városszélre, aztán fáradtan
hazaballag —
Anyáddal még ébren van soká —
Kinyílik nehéz tenyerük, no gyere már —
Ideje, hogy a pávák széttárják gyönyörű
farkaikat.

212. A CSAPAT

A dombon két gyerek tornyot rakott magosra a
szép, puha sárból,
összedugták a homlokukat, nézték, fejük között
elnyúlva jött föl a nap,
lassan gurult föl a fatörzsön, vonta a csapatot
arrafelé —
Legelől a jóhúsú ifjak, kacagnak és két teli marok-
kal füvet nyujtanak föl az égnek,
meg a lányok, lányok — bő harmat gördül dom-
ború melleteken,
cseresnye van a hajatokban, szaladtok és keze-
tekben lobog a szallag!
Odadőltök a magos fának, vártok lihegve társai-
tokra,
akik komolyan lépdelnek mögöttetek, lenéznek és
úgy mosolyognak —
Erősek is a férfiak, vállukon jólcsinált csákány,
hegye úgy mozog, mint az inga, lépésre mozdul,
figyelik jól az aggastyánok
s közben-közben leülnek a nagy, fehér kövekre,
azok meg csöndben fölemelkednek,
szállnak lassan előre, míg ezüst fejük is ráhajtják,
aztán jönnek a friss halottak, átlátszók ők még,
mint az ablak,
alvó fehér hal lebeg a törzsük közepén —
utánuk már a régebbiek, szép testükből nagy
darabokat vetnek a bokrok alá
s a csontvázasok kitárt karjukkal, piros madarak
röpültek arra,
énekelnek a karcsú széllel, mely a port magosba
dobja,
rajta átcsillognak zuhogó
és frissen fakadt nagy, tömör vizek.

Nagy, ezüst halak árnyéka suhan a korállok
fölött,
elhozzák nékem barnuló szined, gyönge fövényen
lebeg tova,
megérinti a fáradt csigákat s azok csöndesen
elalusznak.
Én még sokáig figyelem a medúzák átlátszó
világosságát
s erős ollómmal utat vágok a moszatok közt,
csengő karikák röpülnek föl a tiszta vízben —
amerre legszebben csillog,
arra gyere.
Sok akart dolgaimban néha
kis beteg csillagot nyujtok föl én a
sugaraknak:
Jól gondolj rám te is és ügyelj,
kertedben, hol a kagylók már nyitott szárnyakkal
virágzanak.
Páncélom erős áramok sodrában keményedik,
pirosságát legjobban te érted —
Kék virágállat fénylik hátamon:
a legfehérebb kavicsnál várlak.

— Hullámok, szaladjatok gyorsan a dombról!
A virágállat bő, lobogó szirmai közé
kövér falatokat hadd adogasson magosra
a rák.

Tedd le kissé a szerszámokat,
engedd szabadon szivedet acélhomlokú barátaival,
sok mindent akarok elmondani elfeledett testvéreidről, akik a vén fák gyökereit betakarják,
hová melegen búnak a kígyók, isznak a csillagok szelíd tejéből, aztán szép halk énekbe fognak,
árnyékképük is kicsúszik a félős gyerekek álmaiból —
sápadtak azok és meghalnak, mire az ég tehene megérkezik bő, meleg ajándékkal.

És elhoztam én a madarat is, hisz te akartad,
egyszerűen akarok szólni, hisz te akartad,
mindent, amit megérintettem, odaadok a kezeidbe,
mindent elmondok, amit előtted elhallgattak.

215. KOVÁCS

Kovács, kovács, fölgyűrted jól az inget,
aztán megemelted két szép gyereked és bemártottad a tűzbe.
Most ott pirosodnak, ahol a fiatal madár!
Meg ahol a sokkal nagyobb virágok, melyeket oda kéne tenni a házad elé.
A nap is ott kél, ha meglóbálod fejed fölött a kalapácsot
s az üllő
megcsendül belé, akár a dalolók szive.
Ez a legkékebb tavon él, ahol a halak vert ezüst lelke nyugszik,
este eljön tisztán, kéken, bekocog minden ablakon:
Kalapálj csak, hiszen szépeket kalapálsz te!
A juharfa is úgy nő, ahogy nagyot lépsz, fütyülsz és a homlokod megböködi!
Te vagy a kovács és kikalapálod
a virágokat.

216. AZ OROSZLÁN IDÉZÉSE

Volt fogam közt már szivar,
csuklómban megállt a kés,
mosdatott habos vihar,
alvó számba szállt a légy,
néni szunnyadt ágyamon,
szépet álmodott szegény.
Tiszteltek, ha vért köhögtem,
mégse köptem hóba én.
Voltam vonító kaján:
halljunk hát nevetni holtat,
vagy a holt is él talán?
Erre ittam jó borocskát,
rágtam főtt malaclapockát,
kezet fogtam balkezemmel,
megpöngettem szemfogam,
isteneim mind eladtam,
ez a ruha másé rajtam,
kereshet pipogya ember,
az én megnyurgult szivemmel,
tükröm mögött szerelemmel,
oroszlánra várok én —
Első ízben cipőm fényét
kényesítse bús sörénye,
másodízben cirógasson,
körme torkomat kitépje,
behunyt szemmel végignyaljon
harmadízben az ágyamon,
pártalanul és üvöltve
őrizze a ravatalom.

217. (EGY ÁTLÁTSZÓ OROSZLÁN . . .)

Egy átlátszó oroszlán él fekete falak között,
szívemben kivasalt ruhát hordok, amikor megszólítlak,
nem szabad hogy rád gondoljak, munkám kell elvégeznem,
te táncolsz,
nincsen betevő kenyerem és még sokáig fogok élni,
öt hete, hogy nem tudom, mi van veled,
az idő elrohant vérvörös falábakon,
az utak összebújnak a hó alatt,
nem tudom, hogy szerethet-e téged az ember,
néma négerek sakkoznak régen elcsendesült szavaidért.

Röpül a rigó, röpül, megáll, lebukik a tó
közepe fölött éppen,
növény várja tárt szirmokkal, levelei elsimulnak
a víz színében —
Itt fáj, itt fáj — beszéli a hullám, azután
elcsendesül szépen.
Most már síma a felület, nyughatnak rajta a
pártalan szeretők remegései,
de azért csak mondják: Gyere már, gyer ide ki,
ne mosolyogj, mert szél ered, aztán ha föléhajolsz
és belenézel, a tó is megtréfál majd téged.
Gyere, gyere, majd meglátod, szép erős fiatal-
ember áll ki a parton teelébed,
teleszívja magát kékkel, a bokrot frissiben
átugorja,
tenyerét a vízbe meríti, domború mellét is
meglocsolja,
aztán szerszámját fölemeli, jóhangú csengőket
kalapácsol,
a halak a partra jönnek, ott csillognak az ő
dalára —
sok csengőt csinál s egy marékkal belekötöz
majd a hajába.

219. CSAK A TENGER JÖTT EL

Melled két pólusa közt a kék sugár —
a kötéltáncos álma áll azon.

A felhő elfoszlott, hogy föllebeghess
és én már túlsokat kerestelek —
Nyugodt mély vizek leheletével száll már, az enyém
s magányos, nagy fenyőmről hullong a jóhúsú toboz.

S a legmagasabb füvek is kinőttek már a dombon,
szivükben szép, zöld tüzek égnek,
hogy az elfáradt bogarak mind hazatalálnak, ha esteledik
s az Úr
nyitott tenyérrel, térdig csobogó nyugalomban
ott áll az útjuk végén.

De én nem vagyok fáradt, kedvesem —
Csak a tenger jött el a küszöbömig.

220. A SZERETŐK HALLGATVA MEGÁLLTAK.

A szeretők hallgatva megálltak,
a tóban elrejtették szívüket
és megbeszélvén a hullámokat,
széjjelváltak.

Most már kimehetsz a partra,
kínálhatsz egy piros almát föl a fának,
nagyot szaladhatsz, —
a tóból minden kanyarodónál
hűvös-szemű arc fordul utánad.

Ezt a széket odább tolni,
vonat elé leguggolni,
óvatosan hegyre mászni,
zsákomat a völgybe rázni,
vén pókomnak méhet adni,
öregasszonyt cirógatni,
jóízű bablevest enni,
sár van, lábujjhegyen menni,
kalapom a sínre tenni,
a tavat csak megkerülni,
fenekén ruhástul ülni,
csengő habok közt pirulni,
napraforgók közt virulni —
vagy csak szépet sóhajtani,
csak egy legyet elhajtani,
poros könyvem letörülni, —
tükröm közepébe köpni,
elleneimmel békülni,
hosszú késsel mind megölni,
vizsgálni, a vér hogy csordul,
nézni, hogy egy kislány. fordul —
vagy csak így megülni veszteg —
fölgyujtani Budapestet,
morzsámra madarat várni,
rossz kenyerem földhöz vágni,
jó szeretőm megríkatni,
kicsi hugát ölbekapni
s ha világ a számadásom,
úgy itt hagyni, sose lásson —

ó köttető, oldoztató,
most e verset megirató,
nevettető, zokogtató,
életem, te választató!

222. ACÉLGÖMB FÖL, FÖL! EMELKEDJ!

Acélgömbbe tömíttetett egyedülvalóság,
lassan, csillogva, kéményem ormáról — emelkedj!

A magos virág szirmaiból véled száll föl isten
elvesztett koponyája,
fönnsíkok fagyott zuhatagja zokogva indul néked —
ki gurul most végig rajta roppant húrjait zengetően?

Acélgömbbe tömíttetett egyedülvalóság,
körben térdeplő elefántok irányozott ormányai
fölött: emelkedj!

Minden szépen füttyentő vonat beleragadt az alagutakba,
vén gőzök buggyannak a kátrányfolyam buktató
medrén —
dühödt ebek terelik ott a bús hullák keserű nyáját.

Ki az esőt sötét barlang odvából vigyázza,
kedves annak az árva ég vakságot dobó dördülése
minden villám feléd cikáz és benned hal meg —
acélgömbbe tömíttetett egyedülvalóság,
emelkedj!

verettetvén

kazánt suroltam üztem varjat
elnyultam rothadt szalmazsákon
biró elitélt hülye csufolt
pincéből tódult ragyogásom
csókoltam lányt aki dalolva
ropogós cipót sütött másnak
ó este sirni és rossz kabátban
a hidak előtt állni másnap!
volt alázatom szebb és fentebb
piritóbb mint amazok gőgje
kikrosszszagu multtal bivalgva
csendőrt küldnek tiszta jövőre -
kényszerű csönd hogy legnagyobb volt
szivembe rugtam orditson már
hogy hagyna az én szabad lelkem
feledtető s tán szebb daloknál?
kináltak pénzt nagy sok bosszumért
pap mondta fiam szállj az urhoz
s tudtam ki üres kézzel tér meg
láthatatlan bus revolvert hoz -
villogó szivű győzni biró
vagyok kinek kell legyen kedve
igazat tenni pártot állni
im e szigoru emlékekre -
de emlékhez mi közom nékem?
rongy ceruzámat inkább leteszem -
verettetvén a szerszám élit
földjeinkben vad·idő érik
żajtalanul és félelmesen - - -

A *Végül* c. vers egyik gépírásos változata

223. (A KELŐ KORONGBA HAJÍTOM...)

A kelő korongba hajítom heggyel
vadbika vörös húsán kalapált gerelyét a fiatal szűznek.

Most indulsz el, hogy hazavezettesd falaimat —
változó árnyékaim ittmaradnak elhagyott hűvösében.

Érzed a viharszellőt, az egymáshoz közelre
bujtogatót?
A tétetett város előtt bosszúsan köszörüli
csorbított szerszámait.

Most indulsz el, hogy új földet találtass magvaidnak —
kövér gyerek alatt sem törik ott ketté a faág,
leveleivel fölfogott kötényed ráncait igazítja.

Bontsam-e hát a felhőket magosba érő térdeimről?
Fektessem-e már szivünket egymásra a patak
fehérlő kavicsain?

Melledet két domb őrizze kétoldalt,
gyönge, kifejtett szádat marék érintetlen
cseresnye óvja!

224. (CSODÁLKOZÓ BOGARAK KÖZT . .)

Csodálkozó bogarak közt lépkedek bátran,
ha felhő volnék, szárazságban járnék csak erre,
elkerülném a kirándulókat, összeszedik ők a papirt,
nehogy jövőre eső legyen,
viseltes ruhájuk alól forró testük felesel a siető nyárral,
hétnapravalót játszadoznak és egy bujtató lombról
feledékeny madár figyeli
az örömünket.
A lányok szagos lépte nyomán kibútt ez az
ártatlan kavics,
ez a kavics nem József Attila és a fű se, én se
vagyok az,
én a barátja vagyok itt mindennek, tenyeremben
a jó dió háládatosan roppan ketté,
a belékevert szalmaszálat hajamból vigyázva
kihúzza az ág —
mező, mező, szaladtató, akár a kedvesem ter-
mékeny karjaival,
térítő lengésű szoknyájával a fiatalemberek
élén jár ő,
minden szagodat néki adtad, virágozzunk most
hát nélküle,
te rengeteg,
ég felé fordított paizs!

225. PÁNCÉLVONAT

Kigyulladt a repülőgép a világ alatt.
A zengő sziget
érthetetlen módon elúszott.
És két fiatal szerető
még mindig keresi
a boldogságot.
Minden gyűlöletem a feneszép jövőnek —
miért késik a vas-szagú,
mikor annyira várom!
Az összecsődített házak letérdeltek,
csak a legkarcsúbb torony követelőzik,
nem ejti le fáradtan harangját,
de nem büszke a városra többé.
Egy elfeledett bús alagútból
kiront még zúgva a páncélvonat,
ütegeiben tömített fények —
az én tékozolt sok szép erőm.
Mint a legnagyobb,
legmegkívántabb szerelem:
vagyok számító; kíméletlen;
és erős.

226. MÉGIS ELVESZEM

Ballagok lassan hazafelé,
vert hadak futnak hazafelé —
Nem volt énnékem feleségem.
Vár rám a feleségem.

Elébem jön, szemével mondja,
elfut tőlem s zendítve mondja:
Simogassál meg, édes uram.
Tüzeddel verj meg, uram.

Kis küszöbén kicsit megállok, —
magos szívén zengve megállok —
lábam elé teríti csókját.
Ég mögé veti csókját.

Köréje rejtő erdő száll le.
Én körém égő erdő száll le.
Így vesz el engem diadallal.

Mégis elveszem diadallal!

227. KILOMÉTEREKKEL

Kilométerekkel vagyunk magunk előtt és meglóbáljuk
elvesztett lelkeinket
melyekben vágyaink virrasztanak
Eltáncolt öregek felülnek még az ágyon
Titokban fejet is függesztenek hajuk alá, hogy megtévesszék a mitsemsejtő gondolatokat
Pedig hiába minden szakértelem mikor hajnali levegő siklik szívünkön át
Kedvesünk ő, akinek meg kell köszönni párunk libegő mosolygását
És mégis körülményes becsukott kézzel járni a szemünkben
A világ is több sokkal, ha kinyújtózunk, nagy hegyekre mászunk
És mélyen hullámaink alatt kábelek szállnak melyek tengerbe vetik elkorcsult fiaikat

Angyal kóválygyog nyelvünk felületén
Szikrasíneken vörösmozdonyok zuhannak előre
Szemtől szembe
Ria karcsúbb a liliomillat esteli árnyékánál
De csapzott homlokomon kinyílnak a sípok
Feszültség szemverős rakétáiban röppentsük föl a fiatalok egyetlen osztályharcát.

228. A MENNYEI PÁNCÉLVONAT

Éjjel,
mikor a fáradt harcosok őrt állnak az épülő
kapu előtt,
a leggyötörtebb tompán a földre puffan,
szíve kifuttatja a vágányokat
s a fények szédítő pályaudvaráról
kirobog a mennyei páncélvonat.

A páncélvonat megdördül haraggal,
de csak a pávák hallják s kitárják rá farkukat
kénytelen
s a fiatalok vérébe zuhog
ütegeiből a szerelem.

Mert küzdeni kell a halálban is:
a fáradt élet nem bír minden harcokat —
mikor még friss eleven voltam,
mért nem akkor zúdultál szivemből,
jobbharcú, mennyei páncélvonat!

229. A VILÁG HA ELBUJDOSTAT

A világ ha elbujdostat,
csak visszahív harangozni.
Elbujdosott harangozó
csak visszajön harangozni.

Ha visszajön, meg is bánja,
elbúcsúzhat harangszóval.
De ha tűz van, megint jöhet,
megint jöhet harangszóval.

Aztán egyszer nagy ünnepkor,
mikor keresik halálra,
visszajön még harangozni,
harangozni, de halálra.

230. POHÁR

A pohár friss, tiszta növény,
a mezőn csillog és a harmatcseppek rárepülnek.
Ha egy kis gyerek poharakra néz,
halkan
megcsendülnek.

A források szivén pohár nő,
de az üvegesek sem tudják eme titkukat.
A lányok és fiatalemberek
mindig összetévesztik poharukat.

Összevétettem egyszer én is,
nékem azóta ízes vízzel pohár nem akad,
pedig a szomjan haldokló madár
észreveszi az ég mögött a sok szép poharat.

231. VIRÁGOS

Virágos fák közt ballagok,
feleségemhez ballagok,
kinő a földből már a nyár,
feleségemmel vár a nyár.

Fényekkel ott a küszöbön,
szívemmel ül, mint küszöbön,
komoly örömmel énekel,
erős urának énekel.

»Neveltem kövem patakon —
ne bujdosódj már patakon —
csobogott nap mint nap a víz,
tiszta már kövem, mint a víz.

Sokat kerested, tiszta vagy,
tornyunkat rakni való vagy
lakom szivedben, én uram,
gyere már haza, én uram.«

Hívj csak, hívj, kedves, én megyek,
zászlókkal, zenékkel megyek,
mikorra kedved könnyet ér,
akkorra urad odaér.

232. BŐDÜLJ TORONY

Kardhegyen pörg a világ.
Háborúság a hitem.
Szépekkel, nagyokért —
nincsen jobb a csatánál!

Behúnyom a szememet:
ki rúg belém nagyobbat?
Kacagok, nyílt a szám:
ki dug békát beléje?

Tréfás koldus a világ.
Bot volnék a kezében.
Földbe szúr — virágzom:
inkább hajít a tűzbe.

Bődülj torony, rohanj hát!
Fusd ki magad kedvedre!
Szépekkel, nagyokért —
hiszen úgyis visszajössz.

233. MINDIG JÓTANÁCSOT SZISZEGNEK...

Mindig jótanácsot sziszegnek
s még ifjú hülye akad ezeknek
az óvatosaknak, kopaszoknak,
nagyhasú, huncut okosoknak.

Ha messzehangzón felbúg a mellem,
törvényt tesznek szeretők ellen.
S pénzzel — míg mennyégre tanítnak —
minden szép lányt elkaparítnak.

Hogy kell rohanni, magyarázzák
a köszvényes lábú strázsák.
S mutogatva sok vacak érmet,
győzelmeinkről lebeszélnek.

Szopós isten pelenka-lenben —
fenék szültek meg a szivemben:
kölyökséged örökidőnyi,
de végül is föl kell már nőni!

Akik kályhánál sosem ültünk,
kell, hogy egyszer mi is befűtsünk!
Megsütjük mind az okosokat,
legelőbb is: a kopaszokat.

234. DALOCSKA

Mikor a szeretők veszekednek,
akkor hajlongva magasodnak,
mikor a szeretők ölelőznek,
akkor a földdel elsímulnak.

Énekeljünk —
haja ha!
Bömbölődjünk —
böm-böm-böm!
Susogjunk, hogy
sususu —
üss egyet a
hátamba!

235. HAJÓN MEGYEK PESTRE

Épp ezer korona, hajón megyek Pestre.
Annyit néztem, hogy belefáradtam,
ezért elnézném még esztendeig,
dehát itt az este.

Csíp a kémény füstje, nem baj,
éppen ilyen bodor, tömött a haja,
mint két csónak egymásután,
tán még karcsúbb forró dereka,
orra szökken, mint az Erzsébethíd,
vagy mint aki
fejest ugrik róla.

Eh, elég belőle... Mégis furcsa,
hogy Pest ragyogása szeméhez hasonlít.
Kettős Bazilika-tornya kettős melle
s hány ekkora kazán lehet benne!

Úgy érzem, mintha összeszidtak volna,

de bizonyos, ha olyan szomjas lennék,
amennyire most furán vagyok,
rögtön kiinnám alólunk
tán az egész Duna-folyamot!

A bábok között elaludt a hangya.
Szél, a bábokat most el ne fúdd!
Különben jó az is.

Kis, fáradt fejét csillámokra hajtja
és alszik véle csöpp árnyéka is.

Egy szalmaszállal fölkelteni szépen!
De jobb, ha már indulunk haza,
erősen beborult —

A bábok között elaludt egy hangya
és — hopp — egy csöpp már a kezemre hullt.

Ismeretlen érveket ki győz
bús fejével bizton bírni le!...
Már hajóra szállok, elmegyek,
egyszer aztán észre is veszik,
hogy hiába főtt a jó ebéd
és hiába szólnak énnekem,
nem hozok a pincéből szenet.
Majd a rendőr elgondolkodik,
hogyha csillagos, nagy este lesz
s nem kószál az utcán senki sem.
Érzik majd a lányok is nagyon,
hogy nem annyi szem néz hosszasan
vízben hajló nád-lábuk után,
de csak összekacagnak megint,
táncba fognak valamennyien
és vidáman elénekelik:

annyira szerette
kedvesét eme,
hogy hajóra szállt s az
elsüllyedt vele.

238. HAJAD AZ UJJAMÉ...

Hajad az ujjamé, a szoknyád alatt
ámulva búvik a szívem
s zizegve hull a naptár levele.

Vén küszöböm sír, mint a gyerek
amikor jössz, hogy többször gyere.

Erős csapatban régi napjaim
elfúlva rágják a fülem —
bennünket mért nem csókoltál belé?

És nem értik, hogy sápadtak, buták,
hogy fényük nem lehet a szemedé!

239. FIATAL ASSZONYOK ÉNEKE

Pihés, huncut, görbe állunk,
formás fejünk, fürge lábunk, szép egyenes,
fehér hátunk,
meg a szemünk, meg a szánk.

Táncos-hajlós lángot rakunk, sütünk, főzünk
s hogy az arcunk tüzesedik, a kalácsnak
kényesedik,
fényesedik fonatja.

Kelleti magát a szél is, nyílnivaló, gyönge
mellünk tapogatja,
jószagunkat terelgeti, kerek szoknyánk emelgeti,
lobogtatja.

Takarítunk, törülgetünk, a hajunkat kontyba
kötjük,
lépegetünk, úgy ringatjuk, mint a kakas a taréjját.

Hűs derekunk hintázása, karunk, farunk
hullámzása,
mint harmatos, magas fűben tíz-húsz kövér,
víg gyerek
sivalkodva, meztelenül ha rakáson hempereg.

Hogy az urunk megjön este, mosdóvízzel, vacsorával, csókkal várjuk,
ingerkedünk, játszadozunk, csicsítjuk, ha bajjal
van,
egész éjjel ölelgetjük
s gömbölyödő kis hasunkat nézegetjük hajnalban.

240. ÉRTED HARAGSZOM, NEM ELLENED

Mikor fölkél a nap,
a sosem haragvók hajától eltérítődik a harmat,
ne bántson téged az én haragom soha, kedves.

Sokszor gondolok nagy futós terekre, ahol lehet
el kell majd esnem,
az árbocfaragók árbocokkal jönnek oda tömött
sorokban,
és győzvén ott, égnek hajítja hatmillió vasas
az ő csengő szívű kalapácsát.
Szerszámok égi viharába
csókjaidat hadd viszem én is el oda, kedves.

Észre sem veszed, hogy kihúzom magam, mikor
a jövőről szólok,
ha akarod, hát csak ama városdaloló győzelem után
térek meg hozzád,
vagy majd a pékek összekötik kenyérvető, jó
lapátjaikat,
végigfektetnek rajta engem és lehajtott lisztes fővel
elhoznak lassan az ágyadig.

Érted haragszom én, nem ellened,
nosza szorítsd meg a kezem, mellyel magosra
tartalak álmaimban,
erősítsen az én haragom, dehogy is bántson,
kedves.

Fájás, nyomor és jóság hajtott össze,
erős búzában gázolunk, kedves fegyverünk
böködi tomporunkat —
kedves fegyverünk, böködd csak szüntelen
tomporunkat,
hadd tudjuk meg újra és újra — nem győzünk
semmiképp véletlenül.

Nem sietünk, erősek vagyunk, tudjuk kit
miért állítunk törvény elé.
Tanácsot állunk a dombon, gyönge fürjek,
nyulak búnak meg nyugodtan lábainknál —
elmegy fölülünk a felleg, hogy észrevehessünk
minden idegen repülőgépet.

Te délre mégy, te nyugatra, én pedig északra,
Elvtárs!

Láttam, Uram, a hegyeidet
s olyan kicsike vagyok én.
Szeretnék nagy lenni, hozzád hasonló,
hogy küszöbödre ülhessek, Uram.
Odatenném a szívemet,
de apró szívem hogy tetszene néked?
Roppant hegyeid dobogásában
elvész az ő gyönge dadogása,
mért nem tudom hát sokkal szebben,
mint a hegyek és mint a füvek,
s ágyam alatt hál meg a bánat:
szivükben szép zöld tüzek égnek,
hogy az elfáradt bogarak mind hazatalálnak, ha esteledik,
s te nyitott tenyérrel, térdig csobogó nyugalomban
ott álsz az útjuk végén —
meg nem zavarlak, én Uram,
elnézel kis virágaink fölött.

243. NÉGYEN UGROTTUNK VÍZBE

Négyen ugrottunk vízbe. A habok
szivünkben zúgnak, zubognak, fehér
tarajuk lobog, mint kigyulladt zászlók.
Barátaim, szép tiszta, hűsitő
nagy lángokat kavartunk a nyugodt
vizekből, melyek bátor vágyaikkal
dallal vonulnak roppant hegyfokok
istenünk-rakta tornyai alatt.
Az áldott anyaföldet más ki vinné
friss karjaiban, testében, szivében,
ilyen erőt-foganó, tiszta nászba?
Ki fojtaná el borús könnyeit,
bús sóhaját az árva panaszoknak,
hogy szívében fájóra földagadjon
minden, mi istendícsérő, derék
emberben-bízó cselekedet volna
az új kapuk gyémántos fordulóján?
Ki maradna még komoly és erős?
Ó maradjunk is erősek nagyon,
ha majdan eljön bensőbb rokona
esőnek, földnek, víznek, tisztaságnak,
elporló emlékünk fölött ne hallja
bús szózatát az igaz kritikának:
Elfordult arccal vették be a földek,
és némán vették vissza a vizek,
kik az erőt: a földet izmaikban,
s szivükben a háborgó vizeket
egy gyönge korban gyáván megtagadták.

Kazánt súroltam ; vágtam sarjat ;
elnyúltam rothadt szalmazsákon ;
bíró elítélt; hülye csúfolt ;
pincéből tódult ragyogásom.
Csókoltam lányt, aki dalolva
ropogós cipót sütött másnak.
Ruhát kaptam és könyvet adtam
a parasztnak és a munkásnak.
Egy jómódú leányt szerettem,
osztálya elragadta tőlem.
Két naponként csak egyszer ettem
és gyomorbajos lett belőlem.
Éreztem, forgó, gyulladásos
gyomor a világ is és nyálkás,
gyomorbeteg szerelmünk, elménk
s a háború csak véres hányás.
S mert savanykás csönd tölti szánkat,
szivembe rúgtam, ordítson már!
Hogyan is hagyna dolgos elmém
feledtető, de bérdaloknál.
Kínáltak pénzt nagy sok bosszúmért,
pap mondta : Fiam, szállj az úrhoz!
S tudtam, ki üres kézzel tér meg,
baltát, kapát meg köveket hoz.
Villogó szívű, győzni bíró
vagyok, kinek kell legyen kedve
igazat tenni, pártot állni,
ím, e szigorú emlékekre.
De emlékhez mi közöm nékem?
Rongy ceruzámat inkább leteszem
s köszörülöm a kasza élit,
mert földünkön az idő érik,
zajtalanul és félelmesen.

245. ESIK

1.

Esik, esik —
a por nedvesen reszket életünkön —

csattog, dörög —
dörömbölnek — hallod? — a szivünkön!

Meztelenül
futni, futni
tárt karral futni egy erdő felé — —

esik esik —
kis tenyered
mért tartod ki a mennykő elé?

A szél hozta —
a szél
hangosan kacagó lányok
bontott hajából zúdulva lebeg — —

recsegve jajdulnak az ágon
hibás-szivű, száraz levelek.

2

És szoknyád szagát is akarom tőled
s te csókolsz, ütsz és sohase vársz —
hogy tisztulhatna meg hát a szerelmem,
ha látlak, hallak, hogy szólsz és hogy állsz —
nézd, fáj a homlokom az ütközéstől
és fáj, hogy elmúlik ez a fájás,
mert bomlott melled varként rátapad
s elfordult szemmel hiába tépem róla,
ne félj, nem gyógyul, csak tovább szakad —

s hiába bánkódsz,
az igazak lehelte felhő
nem segít a te könnyeiden —
az én szememmel kell kisírnod mindent,
hogy érted el ne pusztuljon szivem!

3

És isten lábánál ülünk le együtt,
te kettős melled bontod összecsengve,
ő elhalványul, én közönnyel nézem,
hogy két lélek mellettem újra gyenge,
hogy szívemben csak kerestétek egymást,
akik ágyamban találkoztatok — —

de úgy mondom csak a közönyt s az istent,
mert bús fenuszóval sírva rothadok.

4

Hullj eső hullj és öntsd el e világot,
mely ilyen nőkkel verte meg magát,
ki védené azt bicskával szúrom le,
a történelem ha parancsot ád.
S bár piszkos vagyok már a nagy jövőre,
ott leszek én a barrikád előtt —
az új szeretők, sárgák és fehérek,
ne lássanak, mint gyönge szenvedőt.
Találkozzanak vágyó testemen
Sanghajtól Wienig, Chikagon keresztül,
csak mosolyogjanak ezen a versen,
melyben meghülyült korunk kínja rezdül.
Szabad közösség, jöjj, feléd megyek,
néném könnyei feléd hullanak,
mind szenvedünk s nagyon kiérdemeltük,
hogy megérjük már néhány napodat!

246. JUT MOST ELÉG VIRÁG

Ha ki erős ember, erős az ő dolga,
vagyok én a magam búsúltató dolga.
Kaszát kalapáltam s vittek háborúba,
menjek hát, kaszával, menjek háborúba.

Erős az én szívem s vagyok éhes, rongyos,
nem akarok lenni én már éhes, rongyos.
Inkább akarok csúf, tapodott holt lenni,
méginkább új rendben sorsom ura lenni.

Csúf halottak sírja kivirágzik szépen,
csúf halottak sírja csak besüpped szépen.
De ki győzésig élt, följebb jut virága,
szabad szeretőknek eljut a virága.

Jut most elég virág majd a szabadoknak,
tetszik is akkori finnyás szabadoknak.
Tetszhet is: ma harc az igazoknak rendje
s igazok harcának győzelem a rendje.

A csengetyűcsinálást
felfedezni csak az tudta,
aki kedvese kék szemét
elfeledni sohasem tudta.

A fákon megszólalnak a csengők :
valaki megérkezett.
A hajnalnak is sok csengője van,
a hajnal
fiatalasszonyok szívéből keletkezett.

Egy bosszús leány
a bokrok közé dobta csengőjét
s most halványan figyel az elvesztett csengő szavára.
S egy gazdag úr
csengőt akasztott szolgája nyakába.

S a csengőszó
néha átszáll a szolga álmán.
Ha nem volna csengő, akkor én magam
kitalálnám.

248. ENGEM TEMETNEK

A pap mosolyog és derűsen
gondtalan üdvű istent dícsér.
Darazsak dongnak s poros úton
végig zümmögő gyásznép kísér.

Egy barna és ijedt leányka
ablakhoz nyomja orrocskáját
és papája a pipaszárral
megveregeti farocskáját.

S harmatos füvek gyenge ízzel.
A fákon hajnali pirosság.
Lombok zizegnek, szöcske ugrik,
a pókok hálójuk foltozzák.

Emlékem egyre merevebb lesz.
Egy spicli rábök homlokára,
síromig setteng s jó kutyámat
nem uszíthatom többé rája.

249. A KERT

Új borzongást gondolt ki a kert,
hozzávalót és énekeltetőt,
tudott engem és öltöződve várt
és szivét én még nem láttam előbb —

Legszebb fáit dombra küldte fel,
hogy zúgjanak, ha kél a homlokom
s vízig hajolva mosták gyökerük,
kik elém jöttek völgyi útamon —

Völgyi úton érek égbe én,
de ezt a dombot nem engedhetem,
elpusztíthat már választott veszély,
itt pusztul el a kert a szívemen —

250. KIRAKOM RÖGGEL

Szeretem és szeretnek nagyon
szőke ajándék, kopasz uzsora,
csergő habok s a tompa por, de már
por nem lebeghet dalomban soha.

Tükröm mögé faháncsot teszek,
kirakom röggel: élni, halni: jó,
s akit Lucája fák között hagyott,
azt elszunnyasztja darázs és rigó.

S most megkeresem fámat, a juhart,
az erősök pálcáját letöröm,
három virágot ütök el vele,
hogy illatozzanak az övömön.

251. JUT AZ EMBER

Jut az ember két virághoz,
egyik jön a kalapjához,
a másikat odaadja,
mindakettőt elhervasztja.

Nekibúsul, hídon ballag,
fölszól a víz — le nem csallak —
s ő valamijét beejti,
aztán azt is elfelejti.

Nevet s vacog — esteledik,
vizen a hab sebesedik,
karjára dűl, el is alszik,
de csak jobban sötétedik.

252. ANYÁM A MOSÁSBAN

— Gyászkoszorú —

Anyám meghalt, most nem tudom, mit tegyek véle,
a bögrét két kezébe fogta,
egy vasárnap, úgy estefelé, csöndesen elmosolyodott,
akitől virágot kapott, nem volt anyakönyvi lapja
    még a házmester sem látta,
ha Kínában él, őt küldik el a sárkányokhoz,
    de ő föláll,
a sárkány messze lakik tőlem, kis rizsemért most
    hazafutok,
gyászkoszorúm is megfonom helyettetek.

Megfoltozná kabátomat, megnézné milyen szép vagyok
    meztelenül,
még soha senki se látott meztelenül,
a mosásban kicsit meggörnyedt,
én nem tudtam, hogy fiatalasszony,
álmában tiszta kötényt hordott, a postás olyankor
    köszönt néki.

gom

Március

I.

pelyhe

Langy, permeteg eső szemerkél,
uj buza [redacted] ütközik.
Kéményre gólya s a levert tél
jeges csucsokra költözik
Zöld robbanásokkal kitört
a kikeleti víg erőszak.
Asztalos műhelye előtt
reményt játszik a friss fenyőszag.

Mit ir a hirlap? Dúl a banda
Spanyolhonban és fosztogat;
Kinában elüzi egy bamba
tábornok a parasztokat
kis telkükről. Had fenyeget,
vérben áznak a tiszta vásznak,
kinozzák a szegényeket.
Hadi uszitók hadonásznak

Boldog vagyok, gyermek a lelkem;
Flóra szeret. Sólám, álnokul,
meztelen, szép szerelmünk ellen
tankkal, vasakkal fölvonul
az ember alja. Megriaszt
a buzgóság e sóprédékben.
S csak magunkból nyerek vigaszt,
erőt az élet érdekében

II.

Zsoldos a férfi, a nő [redacted] szajha,
szivüket el nem érhetem.
Gonoszságuk is föl van fujva,
mégis féltem az életem.
Hisz nincs egyebem e kivül.
Számol ezzel a gondos elme.
A megbántott Föld ha kihül,
ég Flórám és szivem szerelme.

Csinálunk gyonyörű, okos lányt
és bátor, értelmes fiut,
ki őriz belőlünk egy fosztlányt,
mint napfényünkből a Tejut, —
ok [redacted] ha csak pislog már a Nap,
majd bizakodóan csacsogva
jó gép[redacted]szállanak
a művelhető csillagokba.

en tovább

Jószef Attila

J. J. gyon

A *Március* c. vers gépelt példánya

1927

253. BEVEZETŐ

Lidi nénémnek öccse itt,
Batu khán pesti rokona,
kenyéren élte éveit
s nem volt azúrkék paplana;
kinek verséért a halál
öles kondérban főz babot —
hejh burzsoá! hejh proletár! —
én, József Attila, itt vagyok!

A világrészek csöndesen
úsznak a hűvös vizeken
parapamm paramm papamm
úsznak a hűvös vizeken.

Van krumplink és van kanalunk,
piszokban élünk s meghalunk
parapamm paramm papamm
piszokban élünk s meghalunk.

Mért görbül, kicsikém, a szád?
új inget gondolok reád
parapamm paramm papamm
új inget gondolok reád.

Minden halál és semmi gyász,
akire csak a Párt vigyáz
parapamm paramm papamm
akire csak a Párt vigyáz.

255. CHANT DE PROLÉTAIRE

Sur les eaux fraîches et immenses
Les continents nagent en silence
Parapamm paramm papamm
Les continents nagent en silence

On a des pots et des choux ronds
Nous vivons sales et nous mourons
Parapamm paramm papamm
Nous vivons sales et nous mourons

Pourquoi pleures-tu, pourquoi?
Je rêve une chemise neuv' sur toi
Parapamm paramm papamm
Je rêve une chemise neuv' sur toi

Il n'a de deuil, il tue, il vainc
Dont seul le Parti prend soin
Parapamm paramm papamm
Dont seul le Parti prend soin.

A virág elfáradt már szagosodni.
Unta,
hogy mifenének tettük asztalunkra.
S igyekezett árnyékot vetni,
nagyobbat, mint a kertben
s elfáradt, mikor nem néztünk oda.

De észrevettem.

257. KISZOMBORI DAL

Oly sok zavart okoztál — kedvesebben
bánsz legjobb barátommal, mint velem.
Csak hajadat szeretném simogatni.
Alig is érnék hozzá.
Idegen érzések bántanak meg.
Vízcsepp
alakjában világítsz álmaimban.
Csak kapáltam nap mint nap egyre.
Kis ösvényecském el van keveredve
búsító fürtjeiddel.
Sándor úrnak jó kesztyűje van
s az én kezemet nem melengeted.
Iddogálnak — hej! a legények,
ünnep van
és én nem tudok örülni neked.

258. SZABADOS DAL

Ahol nincsen villanylámpa,
gyújtsd a burzsujt gyertyalángra,
ahol nincsen hús a babban,
füstölt burzsuj főjjön abban,
úgy biz édes cimborám!

Rossz cipőd nem ér egy füttyöt?
Burzsujszemmel kend a bütyköd;
hát az ablak? vedd a sorját —
gitteld be a burzsuj orrát,
úgy biz édes cimborám!

Hol titkolni kell a harcot,
burzsujbőrbe kösd be Marxot;
ha nem Marxot, akkor inkább
Bakunint és Kropotkinkát,
úgy biz édes cimborám!

Egyre többen, egyre jobban,
irtsd a burzsujt megfontoltan; —
aki gyönge anyámasszony,
az csak százhuszat akasszon,
úgy biz édes cimborám!

szeretők lázadása

eljön az az éjjel melynek.
minden csillaga szivig ég el
föllázadt szeretők szaladnak
lobogó hajakkal zenékkel

nótázva hozza mind a partig
görnyesztő piros drágaságát.
megtárul morogva a tenger
s kincseiket ők bedobálják

– györtél eljöttünk nevelemmel
ízedet visszahoztuk néked
nosza fogadd karunk-bilincsünk
kötözd meg fájó szívvereséd

nosza fogadd koronáinkat
a harangot sapkánkon a csörgőt
egy zacskó lisztünk s egy marék
elbusult ragazkodó szöllőt

fogadd most tépett agcinkat
vedd jólcsinált szerszámainkat
fogadd seprőnket tányérunkat
de ágyunk helyett nere magunkat

A *Szeretők lázadása* kézirata

259. (Ó EURÓPA. .)

Ó Európa hány határ,
minden határban gyilkosok,
ne hadd, hogy sirassam a lányt,
ki két év múlva szülni fog —

Ne hadd, hogy szomorú legyek
mert európai vagyok,
szabad medvék komája én
szabadságtalan sorvadok —

Verset irok, hogy szórakozz,
a tenger a hegyfokra jött
s egy terített asztal úszik
a habon fellegek között —

Vidám és jó volt s tán konok,
ha bántották vélt igazában.
Szeretett enni s egyben-másban
istenhez is hasonlított,
Egy zsidó orvostól kapott
kabátot és a rokonok
úgy hívták : Többé-itt-ne-lássam.
A görög-keleti vallásban
nyugalmat nem lelt, csak papot —
országos volt a pusztulásban,

no de hát ne búsuljatok.

Egy nagyon tiszta vízcseppet
dörgöljetek a szemire —
harminchat éve várja már
térden a kékpúpú teve.

Lidi, főzz neki húslevest,
rabbi, mondj neki kabbalát,
vegyetek békákat neki,
hogy legyen népe legalább.

Vad ágyúszóval vágtatott
gyöngyház-korán a tenger át,
két fürtjén őrzi a leölt
halacskák szürke sóhaját.

Eljön az az éjjel, amelynek
minden csillaga szívig ég el,
Föllázadt szeretők szaladnak
lobogó hajakkal, zenékkel.

Nótázva hozza mind a partig
görnyesztő piros drágaságát.
Megtárul morogva a tenger,
s kincseiket mind bedobálják.

— Győztél, eljöttünk szerelemmel,
ízedet visszahoztuk néked,
nosza fogadd bilincseinket,
kötözd be fájó szívverésed.

Nosza fogadd hát koronánkat,
a harangot, sapkánkon a csörgőt,
egy zacskó lisztünk s egy marék
elbúsult, ragaszkodó szöllőt.

Fogadd most-tépett ágainkat,
vedd jólcsinált szerszámainkat.
Fogadd seprőnket, tányérunkat,
de ágyunk helyett, nesze, magunkat.

S füstölgő, parazsas homlokkal
fiúk és lányok leguggolnak,
fölöttük reszketve ereszkednek
páratlanul nagy, teli holdak.

S a víz a sok vad ajándéktól
kijön értük, elönti őket,
hanem hiába zúg, zúgása
erősbíti az éneklőket.

A lányok dalát : Tenger vagyunk,
keserű só vagytok ti bennünk, —
a fiúk dalát : Partok vagyunk,
keserű tenger vagytok bennünk. —

S a víz habzó, kibomlott kontyán
ragyogó holtakat ringat csengve,
és háborogván emlékezik
az elcsendesült szerelemre.

263. ÁLDALAK BÚVAL, VIGALOMMAL

Áldalak búval, vigalommal,
féltelek szeretnivalómmal,
őrizlek kérő tenyerekkel:
búzaföldekkel, fellegekkel.

Topogásod muzsikás romlás,
falam ellened örök omlás,
düledék-árnyán ringatózom,
leheletedbe burkolózom.

Mindegy, szeretsz-e, nem szeretsz-e,
szívemhez szívvel keveredsz-e,
látlak, hallak és énekellek,
Istennek tégedet felellek.

Hajnalban nyújtózik az erdő,
ezer ölelő karja megnő,
az égről a fényt leszakítja,
szerelmes szívére borítja.

1928

264. PÖTTYÖS

Imhol őzike-lépésekben
kis rüggyel szájában a láuy.
Bűvös fogam koppanva ejti
megszolgált, kesere pipám.

Ifjúi kínokban szenvednek
mind-mind a vénülő füvek.
Emlékeznek: mikor is láttak
szellőcske járású szüzet.

Hopsza! fű leszek én ma este,
görnyesztnek bíbor harmatok,
ropogós, tűrő fű, amelyben
új kedved is topoghatod!

De pöttyös ruhádban, lobogván,
ahogy látsz, itt hágysz engemet,
s meg kell öntöznöm hűs csöbörrel
a kigyulladó füveket.

265. TÓSZUNNYADÓ

Tószunnyadó békességgel,
elülő végtelenséggel
óvja szerelmem ki adta
s tenyerével megnyugtatta.

Bajocskáimat felejtem,
karddá nőtt bicskám elejtem —
sáppadsz, kiáltó virággal,
és ő dereng, csendes ággal.

Szavad: nem értem, de sürgés,
Szava: nem értem, de zengés.
Nagyon szerethet már engem,
megtűr téged is szivemben.

Menyasszony-múlásban
szerelmem nő mogorván,
üres szél a társam,
gyenge szivem sodorván.
Hétszámra hallgatok,
meg se kérdem istenem, —
szerelmet miért adott,
hogyha rossz a szerelem.

Ahogy úr lelkemen,
tán már istenkáromlás.
Ez a bús szerelem
szépnek-jónak megromlás.
Jércének éles kés,
békés völgynek hóbika,
hímeknek herélés,
gyászlovaknak bóbita.

S nem halhatok én meg,
amíg el nem érhetem,
örökös kényének
örökös életem.

267. (CSÜNGŐJE VOLTAM...)

Csüngője voltam én Lucámnak
s ő rázott férfi s nő előtt.
Fogyó kincsemül én-mátkámnak,
nem leltem nagyobb szeretőt.
Megpattant, hűvös tűzhelyemhez,
tejecskén nevelt életemhez
nem leltem másik szenvedőt.

Nagyon kell, most hát isten óvja,
kis csorba bögréjét, szivem.
Majd féltvén két kezébe fogja,
hisz érte bánattal izen.
Jó volt és rossz volt ő: embernyi,
most nem jó s nem rossz, ám szeretni
ma is lehet még szelíden.

268. TEDD A KEZED

Tedd a kezed
homlokomra,
Mintha kezed
kezem volna.

Úgy őrizz, mint
ki gyilkolna,
mintha éltem
élted volna.

Úgy szeress, mint
ha jó volna,
mintha szívem
szíved volna.

— K. S. † tbc.-ben —

Elsirattam — sírni szabad —
legjobb, sánta elvtársamat.

Kevés jó csók volt a fején :
harcos volt és cipészlegény.

Dolgozott is, hallgatott is,
mikor örült, topogott is —

nem csinál már több lábbelit,
szeretőt is talált pedig,

harcos volt a teste-lelke,
díszt : sortüzet érdemelne.

A három kovács

A három rettentő kovács
halottunk sírjánál megáll —

az egyik tüzet fújtató,
hogy meg ne hűtse a halál.

A másik tüzes, százkilós
abroncsból glóriát csinál, —

szoknyában van a harmadik,
izzó gyereket kalapál.

270. NÉHÁNY ÉJJELRE PADRA, KŐRE

Néhány éjjelre padra, kőre,
adjatok immár fekhelyet,
Én nem vagyok jó gazda ökre,
se lány, se bolha, se beteg.

Mindnyájan alusztok időre,
enélkül én sem élhetek.
Hogyan kapok így új erőre,
hogy dolgozhassam veletek?

Jusson a néniknek nagy bögre,
szerető mindnek, ki szeret,
helyettem leljen szeretőre,
aki egy éjre eltemet.

271. DAL

Derűs vagyok és hallgatag —
pipám is, bicskám is elhagytam.
Még sertésólban sem nyugodtam.
Szalonnán éltem, mialatt
virágzott minden vállalat
s rossz nők ültek az autókban.
Derűs vagyok és hallgatag.

Sirattam : akasztottakat ;
s nincs senki, akire rámondjam :
örömét lelte nyomoromban.
Felhő valék : már süt a nap.
Derűs vagyok és hallgatag.

1

Éji dal

Néhány éjjelre, padra, kőre
adjatok nékem fekhelyet.
Én nem vagyok jó gazda ökre,
se lány, se bolha, se beteg.

Jusson a néniknek nagy bögre,
szerető mindnek, ki szeret —
áldott, mert élek én örökre,
aki egy éjre eltemet.

2

Dal

Derűs vagyok és hallgatag,
pipám is, bicskám is elhagytam.
Derűs vagyok és hallgatag.

Hopp, szél, fúdd szét e dalomat!
Nincs senki, akire rámondjam:
»Örömét lelte nyomoromban.«
Felhő valék, már süt a nap.
Derűs vagyok és hallgatag.

273. MUNKÁSOK KÓRUSA

— A világ szakszervezeteinek —

A vekker nem tud semmiről,
a munkásember bériről,
hamar megfáradt férfiről,
az asszonyok jó vériről!

Csak két kezünk, sok gyerekünk,
téglát és zsákot emelünk,
óh — botor ellenségeink
jövőjéért is szenvedünk!

Óh kalapáljuk a vasat,
mert a vas szíve meghasad,
ha nem verjük ki rajta, mit
embernek sírni nem szabad!

Óh jó a jövőnek : jövőnk!
Óh jó az ételnek : erőnk!
Óh jó az igazságnak is :
győzni fog mégis mivelünk!

Nincs géppuskánk, se templomunk!
Egy héten hatszor meghalunk!
Mert nékünk jaj! jaj : széthuzunk
és pusztulunk! és pusztulunk!

A rétek, utak csendesen
úsznak a hűvös vizeken
sejhaj
úsznak a hűvös vizeken —

Van krumplink és van kanalunk,
piszokban élünk s meghalunk
sejhaj
piszokban élünk s meghalunk —

Mért görbül kicsikém a szád?
új inget gondolok reád
sejhaj
új inget gondolok reád —

Senkije sincs, nem éri gyász,
akire csak egy párt vigyáz
sejhaj
akire csak egy párt vigyáz —

275. NEMZETT JÓZSEF ÁRON

Nemzett József Áron,
szappanfőző, aki már
a Nagy Óceánon
szagos füveket kaszál.

Megszült Pőcze Borcsa,
kit megettek a fenék,
gyomrát, hasát sorba,
százláb súroló kefék.

Szerettem Lucámat,
de Luca nem szeretett.
Bútoraim : árnyak.
Barátaim nincsenek.

Bajom se lesz többé,
lelkemmé lett mindahány, —
élek mindörökké
gazdátlan és ostobán.

276. RINGATÓ

Holott náddal ringat,
holott csobogással,
kékellő derűvel,
tavi csókolással.

Lehet, hogy szerelme
földerül majd mással,
de az is ringassa
ilyen ringatással.

277. LUCÁHOZ

Lucám, hiába válok tőled,
hiába vágok a mezőnek,
baj mindenütt, mit szörnyű csép hadar,
jobban busít sok búsuló magyar.

Gulyáink, kik még terelődnek,
üszökszagú szelektül bőgnek
s a görbült, öreg számadó cseléd
sóhajtva tolja hátra süvegét.

Hátát jegenye támogatja,
fáradt az is, de nem mutatja.
Nem búg lombjáért, az jó földbe hullt,
de az egen, hol alszik a borult,

mindegyre keserűbben zörget.
S köröskörül a megvert földek
összemásznak, hogy motoz a setét,
mind nyögve-súgva kéri istenét.

Híjja van a legjobb kalásznak.
Bosszus parasztok nyargalásznak,
sírból jött lelkük dörgés, förgeteg,
rongyos ködmenjük zsíros föllegek.

Egy keserű nép sír belőlem,
hát ne szeress, de ne félj tőlem,
szövetség ez már, nem is szerelem,
a kezedet add és kiáltsd velem :

Orvosunk, szebb jövőnk szaladj hát!
E bús nép ház előtti padját
letörli : várnak komoly kurucok,
míg pókos lovad mégis bekocog!

Gyöngy a csillag, úgy ragyog,
gyöngyszilánkokként potyog,
mint a szőllő, fürtösen,
s mint a vízcsepp, hűvösen.

Halovány bár a göröngy,
ő is csámpás barna gyöngy ;
a barázdák fölfüzik,
a bús földet díszitik.

Kezed csillag énnekem,
gyenge csillag fejemen.
Vaskos göröngy a kezem,
ott porlad a sziveden.

Göröngy, göröngy, elporlik,
gyenge csillag lehullik,
s egy gyöngy lesz az ég megint,
egybefogva sziveink.

Anyám melle tárula feléd, —
erős valék mint az anyatej
s ajkad közül sírva folyok el,
édes fogad elejté csecsét.

Mért nem ikertestvérem levél?
Összebujnánk télen melegen
s aranymoszatokkal fejeden
kádacskámban velem fürdenél.

Láttam én, míg száradt künn az ing :
tátott szájjal büszkén szendereg,
együtemre ringva két gyerek
s halkan járnak vad szomszédáink.

Óh, magamban vénít az idő!
Hanyatt esett bogár búja ráz,
kezem-lábam ríva hadonász,
mint viharban ezer rózsató.

280. KLÁRISOK

Klárisok a nyakadon,
békafejek a tavon.
Báránygané,
bárányganéj a havon.

Rózsa a holdudvaron,
aranyöv derekadon.
Kenderkötél,
kenderkötél nyakamon.

Szoknyás lábad mozgása
harangnyelvek ingása,
folyóvízben
két jegenye hajlása.

Szoknyás lábad mozgása
harangnyelvek kongása,
folyóvízben
néma lombok hullása.

281. PERNYETÁNCRA

Te tüzkazal, mint pernye
úgy röpködök körötted.
Bicegve szállok édes
kunkorgó száraidból.
S hipphopp orrod hegyéről
mosolygok rád, te drága.
Subába jő az alkony,
hüvös pipába fogja
fickándó lángjaid, kik
pofoznak jobbra-balra.
Guggolsz már úgye, hékás?
Ládd, lefejti magáról
a bokor piros szoknyád,
mit rádobtál, hogy vélem
nyujtózva szemtelenkedj.
Hát húzd be tüzes szarvad,
feküdj a gyenge fűre.
No majd be is borítom
fehérrel barna szived.

282. TUDTAM ÉN

Tudtam én, hogy itt leszel közel,
erre fordította kőfejét
minden napraforgó és a lég
salátánkat úgy borzolta fel.

Mormolgattam : szoknyád szele ez!
csermely : pipacsbúborral hábos,
aranyhalak raja benn a rozs,
illanásuk mosolyodnyi nesz.

Fürdőm vagy te, csengő italom.
Karod hűs ár, melled kavarog,
fülemben is csupán úgy csobog,
hogyha lélegzel a vállamon.

Zúdulj fogamra! parázsban remeg!
Igyalak én, mert szomjas a halál :
óriási korsó sör a nyár,
habok rajta pufók fellegek.

283. ÖREG MINDEN

Öreg itt minden, a vén vihar
görbe villámra támaszkodva jár,
tüskeszakállú rózsáknak dudál
s velük totyog rossz lábaival.

Öreg minden. A forradalom
dobálni való hegyes köveken
köhögve guggol s csontos keziben
fillér fénylik : legszebbik dalom.

Kezem mért nem átlátszó-öreg,
hogy tapogatván arcom ráncait
ölembe ejtném s aki látna így,
hinné : szememből a könny pereg?

Ifjúságom! oltáros korom!
Juj, fickándozó, hűvös hal gyanánt
az alkony hálójába reng a láng
s békanyál lesz meghaló porom.

A förgeteg fekete vadezüst ;
csattogó szivek árnya!
Munkaruhám ő, szivemet hüvös
hajlásaiba zárja!

Ő mennyköves, virágos kalapot
nem is csap más fejébe,
csak annak, aki húzódik fagyott
akác kemény tövébe,

mint én s bár érez vasszuronyokat,
melyek húsába vágnak,
behúnyva szemét rétjén szántogat
egy jobb szikű világnak.

Jó förgeteg, szerelmek dörmögő
nagyatyja, csattos angyal!
Bosszúinas, rajt piszkos kék kötő,
mennyet letörlő ronggyal.

Mert ez már nem a régi tétovás,
a vénség tüsszentése —
de helyettünk szakadt káromkodás,
köpés a földre, égre.

Az szülte, mikor rablót ordított
a csősz, csatakba ülvén,
sárga foga közt kikavarodott,
a kastély ellen dülvén.

Hogy két öklével hadonásza már
az ősz varkocsu jobbágy —
a csordában ha villámkutya jár,
lábába mar a korbács.

Vert-e már téged valaki, vihar?
Ostorral kergetett-e?
Sötét erődbe bujtál-e, vihar?
úgy mint a szégyenedbe?

Tartalmad vagyunk — robbanás-alak!
Zászlós a dúlók rangján!
Csettintek én! és felszólítalak,
kínzottak hulló hangján —

Te förgeteg, fekete vadezüst,
parasztharag bográcsa,
rotyogó mérget, engem főzz, nagy üst,
és fordíts a világra!

285. SOK GONDOM KÖZT

Sok gondom közt veled vesződöm,
bóbiskós szántón mérgelődöm
s harmatos, dobogó dombokon
szememre húzom a kalapom.

Hosszúkat lépek s keserülvén
legelgető borjak közt ülvén,
orrocskájuk is téged idéz
s rózsás csülkökkel szívembe lépsz.

Zsákom rádobom a bokorra,
bottal ütök a virágokra,
ordítok, ha szól a billegő,
a folyóig szenved a mező.

Ha kerülsz, ne kerülj el messze,
köténykéd lennék, ne tépj össze,
dalocskád lennék, ne hallgass el,
kenyérkéd leszek, ne taposs el.

286. AZ ÉDESANYJÁNAK

Rajzás és nyüzsögés szivemben
széllé kellene kerekednem,
ablakról ablakra szétfutni
s függönyötökben elaludni.

Jobbkezed csendes órazengés,
balkezed télesti derengés.
Örülök néked ködön át is,
ledobnék érted pacsirtát is.

Arcomat olajtól haraggal
hányszor törültem zsákdarabbal !
és nyálkás kosarakkal jártam.
Engedd, hogy fátokat fölvágjam.

Lábadhoz leülvén, simitsd meg,
hulló hajamat, erősitsd meg,
szülőcském, fillérem aranyja,
mennyezetemnek édesanyja.

Szelid dörgésben, jó harmatban
csurgóra húzott rossz kalapban
nem fogok bolyongni már többé,
ülök és mosolygok örökké.

287. DERENGŐ RÓZSA

Óh, köd a lelkem, ködben áll
a rózsaszál, a rózsaszál.
Papagáj-hajnal szállt fölötte,
szárnyával hátba is ütötte
és ő mosolygott, a balog,
s amikor csendes este volt,
levelén megpihent a hold
és tüskéin a csillagok.

Derengő rózsa, szomorú,
derekán kórókoszorú.
Derű, de bú a foglalatja.
Tavaszom, hajnalom lakatja.
Szerelmem atyja ! el ne dűlj !
Bár reszketésre született,
böködik nagycsontú szelek,
hópelyhek zümmögik körül.

288. MIÓTA ELMENTÉL

Mióta elmentél, itt hűvösebb
a sajtár, a tej, a balta nyele,
puffanva hull a hasított fa le
s dermed fehéren, ahogy leesett.

A tompa földön öltözik a szél,
kapkod s kezei meg-megállanak,
leejti kebléről az ágakat,
dühödten hull a törékeny levél.

Ó, azt hittem már, lágy völgyben vagyok,
két melled óv meg észak s dél felől,
a hajnal nyílik hajam fürtjiből
s a talpamon az alkonyat ragyog !

Soványan űlök, nézem, hogy virítsz,
világ, kóró virágja messziség.
Kék szirmaidban elhamvad az ég.
A nagy szürkület lassan elborít.

289. (ÖRDÖG FARÁBA . . .)

Ördög farába, semmi husába
s harapván Isten fehér hasába,
hajnal-nyelvem a világra öltöm —
lelkem még jó e rossz étkű földön.

Teteje felhő, mocsok az alja,
az se kóstolja, aki kavarja.
S ha már csak bicska volna ebédem,
akkor is meggyfa volna cselédem.

Csak aki főzte, énvelem enne,
csak egy csipetnyit nyelvire venne,
fájdalom volna kóstoló nyála,
nálam is lakna sok vacsorára.

Fátyolból varrná törülgetőjét,
csontjából venné kevergetőjét,
elmosó tálja gyermeke lenne,
piros fedőnek ülne szivemre.

290. ÓH SZIV ! NYUGODJ !

Fegyverben réved fönn a téli ég,
kemény a menny és vándor a vidék,
halkul a hó, megáll az elmenő,
lehellete a lobbant keszkenő.

Hol is vagyok? Egy szalmaszál nagyon
helyezkedik a csontozott uton ;
kis, száraz nemzet ; izgágán szuszog,
zuzódik, zizzen, izzad és buzog.

De fönn a hegyen ágyat bont a köd,
mint egykor melléd : mellé leülök.
Bajos szél jaját csendben hallgatom.
csak hulló hajam repes vállamon.

Óh szív ! nyugodj ! Vad boróka hegyén
szerelem szólal, incseleg felém,
pirkadó madár, karcsu, koronás,
de áttetsző, mint minden látomás.

291. ZUZMARA

Fürtöm szöllőkhöz volt hasonló
s most hüvelyében rohadt borsó.
Fekete szemei peregnek,
hulló könnyemmel keverednek.

Óh kínos, szögletes mulásom,
széltörte, fehér hajlongásom !
Koppanó hátam iramlása !
Csonka szerelmem forradása !

Óh égbolt csontos tisztasága —
éhen halottak fagyossága !
Hunyor nélküli nyugalommal !
Tettembe vetett bizalommal !

Gyémántos, hűs heringen élek,
bútoraim az égi fények,
körmeim egyre keményebbek,
de a rózsái fehérebbek.

292. PIROS HOLD KÖRÜL

Piros hold körül denevérek,
bársony koszorú, bodor féreg.
Malacvilágosság az égen.
Hűvöslő szalmazsák a réten.

A saláták az estharmatban
borzonganak, kotyognak halkan.
Már-már rikoltva fölrepülnek.
S tollászkodva megint elülnek.

Pokoli tompa puffanások,
puha füveken járkálások.
Szarvasok aggancsai hullnak.
Vagy virág után ágak nyúlnak?

Piheg a meggy kicsattant ajka,
még a kórón is, fönnakadva.
S hogy tágul, szűkül gyors ütemre
az egész világ ! Mint a melle .

Minden lábához ejti kincsét.
Lábamhoz ess-e, ó szegénység?
Ki terhel majd, gyökig hajolva,
miként ha termésem ő volna?

Egyszer, ha nem veszi észre,
nézzetek arcába hosszan,
magános férfiak gondolták ki,
amikor én még futballoztam.

Élete : peng a levegőben,
borítsátok be nagykabáttal,
sosem szavalt még verset tőlem,
súrol, szalad egy könyvállvánnyal.

Ha volna kollektív iparosfa,
téli cipőjét megteremné,
ha volna igazszívű kecske,
az ő dícséretét mekegné.

294. MAGYAR ALFÖLD

Magyar Alföld — gond a dombja ;
temploma cövek ;
talaja mély aludttej, de benne
hánykolódnak szögletes kövek.

Magyar ember — rongya zászló ;
étele a tál ;
dudvaszedő nemzet vagyunk, értünk
mezítláb jön foltozott halál !

Nosza költő ! Holt a holdad ;
köldököd kötél ;
csettintésed égő város, tollad
füstölög s egy szál gyufát nem ér !

Ó, kik nőttök felhőt leveledzvén,
bodzás kis fenék —
nézzétek, ím, országúton, némán
vándorolnak ki a jegenyék !

JÓZSEF ATTILA

NINCSEN APÁM SE ANYÁM

VERSEK

GÉNIUS
BUDAPEST
1929

A Nincsen apám, se anyám első kiadásának címlapja

A NAGY VÁROSOKAT

A nagy városokat sehogysem tudom elfeledni,
az idegen is csak róluk beszélt, a mi kertünket
észre se vette,
nem is tudom, mi hozta ide, a szinházba se jött
el hogy hírünk,
a szomszéd kisasszonnyal se törődött, pedig azt
mindenki megcsodálja,
szőke és magas mint a torony a házak fölött,
ha megy az uccán, ablakba állnak, ugy néznek
utána az asszonyok is, aztán sóhajtva főzik to-
vább a jó vacsorát,
hallgatagon megteritik az asztalt és várnak,
még nem beszéltünk, csak mosolyogtunk, de én
azért köszönök néki, ha találkozunk,
ő meg éppen csak rápillantott,
csak elment mellette, hozzá se nyult a kalapjához.

Én akkor is köszönnék néki, ha láttam volna nagy
városokat, ahol szebbek a kisasszonyok,
karcsubbak, mint a diaboló és magosabbak
ott a torony is magosabb,
hajladoznak, ha fú a szél és kipirulva lefogják
szoknyájukat.
én akkor is köszönnék néki, akkor még meg is
szólitanám
s a nagy városokat, ahol még ő se járt,
nagyon szépen neki is elmesélném.

A nagy városokat c. vers a Nincsen apám se anyám kötetben

295. HOSSZÚ AZ ÚRISTEN

Hosszú az úristen,
rövid a szalonna,
nyavalyás a szegény ember,
mintha gazdag volna.

Úgy meggörbül, mintha
réti ösvény volna
s rajt libegnének a lányok
tejért a majorba.

Hosszú és kemény is,
püspököké mégis,
rábízná pedig siralmas
dolgát a szegény is.

Jutna neki kolbász,
asszonyának szoknya —
az ájtatos Úristenhez
vigadozva szokna.

Délszemmel ha néz a
sokútú világra,
a legbajosabb dülőkön
a szegényt találja.

Ha ma sincs, hogy értünk
seregekké lenne,
szegény ember, ha elpusztul,
nem is pihen benne.

Jóról és rosszról nem gondolkozom,
csak szenvedek én és csak dolgozom.

Csinálok csempét, csavaros hajót,
bánatba rosszat, közönyömbe jót.

Munkámnak nincs se száma, se szeri.
Kedvesem tudja, ő számba veszi.

Ő számba veszi, hisz valamiben.
S ha kérdem, rámnéz s nem mondja, miben.

Ha fa volnék, hát fészket igazán
a varjú is szükségből rakna rám.

Ha föld volnék, mit kapás vénje tört,
csicsókás volna az a krumpliföld.

Krumplival is csak úgy volnék teli,
ahogy a munka megköveteli.

Ha víz volnék, hát volnék pocsolya.
Ha tűz volnék, hát volnék hamuja.

S ha én volnék az úr, az úr helyett
nagyon szeretnének az emberek.

297. BIZTATÓ

Kínában lóg a mandarin.
Gyilkolt ma is a kokain.
Zizeg a szalma, menj, aludj.
Gyilkolt ma is a kokain.

Az áruházak üvegén
a kasszáig lát a szegény.
Zizeg a szalma, menj, aludj.
A kasszáig lát a szegény.

Végy kolbászt és végy kenyeret,
őrizd meg jól az életed.
Zizeg a szalma, menj, aludj,
őrizd meg jól az életed.

Aki majd főz is, csókol is,
kerül majd egyszer asszony is.
Zizeg a szalma, menj, aludj,
kerül majd egyszer asszony is.

A kakas forgó szavakat szól,
a néni a tyúknak magot szór
s a kenyerek erősen, bízva,
kelnek,
harangszó ömlik a Tiszába,
frissen, nyujtózva kel a lárma,
derékig mosdok s a vizet
reápacskolom a fejemre.
Oly hűsen, tisztán símul hozzám,
úgy ring a tálban, úgy zenél,
mint a danoló lányok melle.
Kitárt ajtómon szellő jön be,
szaglász, vigyorog diadallal
s mint rozsvetésben kisgyerek,
édesen rúgkapál hajamban.
Álmomban kazalról gurultunk,
rózsámmal bukfencet vetettem,
tótágast állnék most is én,
de már munkába kell sietnem.
Fürgén, vígan viszem magam,
most úgyis én vagyok a legszebb
és szépet, tisztát kell már egyszer
fölmutatni az embereknek.
Szeretnek majd, ha eljövök,
szeretnek, mert közöttük voltam,
együtt jártuk a széles utcát,
zápor előtt velük loholtam.
Az apókkal és az anyókkal,
akik ráncaim tervét hordják,
fiúkkal — s lányokkal, kik munka
után a mellüket kibontják.

Ott alszunk a száraz fában, villogó bő
szénrakásban,
ifju asszony keze kelt,
sustorgunk a katlanokban, szikránk pattog,
úgy szalad,
pírt adunk a szőke kőnek, kövér darab húsok
főnek
fölöttünk a tarka cinfedő alatt.

Zöld fa lombjait bekapjuk, vastag nyelvvel
megforgatjuk,
szörnyű szarvval szertehányjuk, zúzzuk az
avart,
bika derekára kormot rovunk, ha borjúra
morgott s toklyótülökkel lékelni, öklelni
akart —
piros pozsgás ifiakban csimbókos gyümölcsünk
csattan
csatakban csordítva rengő velőt és tejet,
gyümölcs pattan, mind mint csapó, dühöngők
íjjának való ágakon, melyek
őserdőben századhosszat ropogósan hajladoznak,
bőrükből meg bomlik, forr a lé
s roppant arany madarakat nyujtanak a tágas
ég felé !

Kerek kazal tetejében Isten guggol ördögképben,
vörös paprikaujjakkal dalunk pengeti,
gördülő farát a sok lány körbe rengeti,
nyujtózkodnak a fiúkkal, míg megértik csendes
énekünk,
s ha megértik, összerogynak, pörnyét hint
fejükre istenünk,
zörgő imákat rebegnek, földre rogyva öregednek,
öregen pedig
töpörödött kicsi testük a mi erős hamvainkba
ríva fektetik.

300. [BOROSTYÁNKŐBE ÉN BE NEM FAGYOK . .]

Borostyánkőbe én be nem fagyok,
pihévé nőnek hűvös kócsagok,
s hogy mosolyogjanak az öregek,
én őszi esték melege leszek.

Hisz a zöld gyík is sorsom keresi,
zörget a búza ; magvát kiveti,
rámnéz a hangya, mely tavon remeg,
s a sírók sóhajtotta fellegek,

a háborúkkal hívott hajnalok,
a zengve leinduló csillagok
körülkóválygyogják a fejem.
Világizzása hőmérsékletem.

Szakállam sercenj, reccsenj, kunkorodj,
boronaként a vetésen vonódj —
az ég fölött, mint lenn a fellegek,
egy símogatás gazdátlan lebeg.

És senki ember nem érzi ma még,
csak munkásszemben a hajnali ég
e hűvös varázst, amely szeliden
szakállamon majd egykor megpihen.

Nagy életem még nő, ha meghalok,
szebb, jobb halászok vizébe fulok,
kik együtt húzzák a bővebb halat,
hajladozván a csengések alatt.

301. MEDÁLIÁK

1

Elefánt voltam, jámbor és szegény,
hűvös és bölcs vizeket ittam én,
a dombon álltam s ormányommal ott
megsímogattam a holdat, a napot,

és fölnyujtottam ajkukhoz a fát,
a zöld cincért, a kígyót, a kovát, —
most lelkem: ember — mennyem odavan,
szörnyű fülekkel legyezem magam — —

2

Porszem mászik gyenge harmaton,
lukas nadrágom kézzel takarom,
a kis kanász ríva öleli át
kővé varázsolt tarka malacát —

zöld füst az ég és lassan elpirul,
csöngess, a csöngés tompa tóra hull,
jéglapba fagyva tejfehér virág,
elvált levélen lebeg a világ — —

3

Totyog, totyog a piócahalász,
bámul, bámul a sovány kanász,
lebeg, lebeg a tó fölött a gém,
gőzöl, gőzöl a friss tehénlepény —

egy fáradt alma függ fejem felett,
a hernyó rágott szívéig szemet,
kinéz hát rajta és mindent belát,
virág volt ez a vers, almavirág — —

4

Lehet, hogy hab vagy, cukrozott tejen,
lehet, hogy zörej, meredt éjjelen,
lehet, hogy kés vagy ónos víz alatt,
lehet, hogy gomb vagy, amely leszakad —

a cselédlány könnye a kovászba hull,
ne keress csókot, ez a ház kigyúl,
hazatalálsz még, szedd a lábodat —
füstölgő szemek világítanak — —

5

Disznó, de akin jáspis a csülök,
fábul faragott istenen ülök,
hejh, bársony gyász, a tejen tünj elő!
meghalok s mázsás szakállam kinő

s ha megrándul még bőröm, az egek,
hátamról minden hasamra pereg;
hemzsegnek majd az apró zsírosok,
a csillagok, kis fehér kukacok — —

6

Ragyog a zöld gyík — sorsom keresi,
zörget a búza: magvát kiveti,
rámnéz a tó, ha belé kő esett, —
s a sírók sóhajtotta fellegek,

a háborúkkal hívott hajnalok,
ugró napok és rezgő csillagok
körülkóválygyogják nyugodt fejem.
Világizzása hőmérsékletem — —

7

A küszöbön a vashabú vödör, —
szeresd a lányt, ki meztéláb söpör,
a szennyes lé lapulva árad el,
tajtékja fölgyűrt karján szárad el —

én is bádoghabokba horpadok,
de kélnek csengő és szabad habok
s végigcsattognak tengerek lován
a lépcsőházak villogó fogán — —

8

Borostyánkőbe fagy be az ügyész,
fekete frakkban guggolva kinéz,
meredten nézi, hogy mi féltve föd,
cirógat, áld a fény, a szél, a köd, —

befut a rózsa, amint rothadok,
pihévé szednek hűvös kócsagok
és őszi esték melege leszek,
hogy ne lúdbőrzzenek az öregek — —

9

Barátommal egy ágyban lakom,
nem is lesz hervadó liliomom,
nincs gépfegyverem, kövem vagy nyilam,
ölni szeretnék, mint mindannyian

s míg gőggel fortyog a bab és sziszeg,
főzelékszínű szemmel nézitek,
hogy széles ajkam lázba rezgve ring
s fecskék etetnek bogárral megint — —

10

Szakállam sercenj, reccsenj, kunkorodj,
boronaként a vetésen vonódj —
az ég fölött, mint lent a fellegek,
egy cirógatás gazdátlan lebeg

s e hűvös varázs húzva, szeliden,
szakállamon majd egykor megpihen
s vörös fonatján bütykömig csorog
jó ízzel-gőzzel, mint a gyógyborok — —

11

Huszonhárom király sétál,
jáspiskorona fejükben,
sárga dinnyét edegélnek,
új hold süt a balkezükben.

Huszonhárom kölyök császkál,
csámpás sityak a fejükben,
görögdinnyét szürcsölőznek,
új nap lángol jobbkezükben.

12

Az eltaposott orrú fekete,
a sárga, kinek kékebb az ege,
a rézbőrű, kin megfagyott a vér
és lidércként rugódozó fehér — —

JEGYZETEK

A KIADÁSRÓL

Az a szörnyű sors, amely a Horthy-korszakban az elnyomó hatalommal megalkudni nem hajlandó legnagyobbakra várt, József Attila *hagyatékának* a maga egész nagyságában való ragyogását is mindeddig megnehezítette, — azóta is, hogy a felszabadult Magyarország és elsősorban a Magyar Kommunista Párt a maga költőjének ismerte el.

Verseinek első gyűjteményes kiadásait magánvállalkozás bocsátotta közre az anyagi lehetőségek és üzleti rentabilitás szabta korlátok közt, és József Attiláért lelkesedő, de — Radnóti Miklóst kivéve — igazi nagyságát, forradalmiságа egész összefüggését és történelmi jelentőségét nem értő rokonok és barátok fáradoztak a hagyaték összegyűjtése és rendezése körül.

A felszabadulás hatalmas változást hozott József Attila megértésében és értékelésében. A költő, aki néhány darabot tudott nagynehezen eladni verskötetеiből, egész dolgozó népünk körében olyan népszerűségre tett szert, hogy az új kiadásokat a magyar könyvkiadás viszonylatában kivételes példányszámban rövid idő alatt szétkapkodták.

1948 végén gondoskodás történt az első tudományos teljes kiadás előkészítéséről is. A budapesti tudományegyetem magyar irodalomtörténeti intézetében szerveztünk ebből a célból munkaközösséget. A munka során a legkiválóbb magyarszakos tanárjelöltek lelkes csoportja ismerte és szerette meg még jobban a magyar dolgozó nép nagy költőjét és tanulta ugyanakkor a szövegkritikai-filológiai munka módszereit.

Hadd említsük meg a József Attila-munkaközösség tagjai közül névszerint is azokat, akik eredményes kutatómunkával járultak hozzá e kiadás anyagának összegyűjtéséhez. Ezek: Rejtő István, aki egy ideig a munkacsoport felelőse is volt s a szerkesztés munkájában is részt vett, továbbá Fabulya László, Reguli Ernő, Rusznyák Péter, Somogyi Sándor, Szalai Sándor, Szekeres Teréz, Kovács Béla, Somogyi Magda, Lódi Gabriella, Patyi Sándor, Surányi Ibolya, Zsámboki Pál, Varga Ferenc, Iványi Béla, Felkai László.

Nagy segítségünkre voltak munkánkban a költő hozzátartozói és barátai, akik rendelkezésünkre bocsátották a tulajdonukban levő kéziratokat és emlékeikből tájékoztattak sok vers keletkezésének körülményeiről és történetéről, így József Jolán, Szántó Judit, Makainé József Etelka, Koncsek Lászlóné Gebe Márta (Győr), Tettamanti Béla, Árva Józsefné Espersit Mária (Makó), Saitos Valéria (Makó), Raab Béláné Deák Hajnalka, Németh Andor, Gáspár Endre, Sándor Kálmán, Illyés Gyula, Vágó Márta, Fábry Zoltán, Bóka László, Barabás Tibor; a második kiadás előkészítésekor pedig még Déry Tibor, Szegi Pál, Wallesz Luca, Darvas Róbert, Begyáts László, Kőműves Imre, Pásztor József.

A munka minden fázisában együttműködtünk Petőfi Sándor Irodalmi Múzeummal (a továbbiakban: Petőfi-Múzeum vagy Múzeum); az ott őrzött anyag feldolgozásában a Múzeum dolgozói, Szántó Judit és Varjas

Béláné mindig készséggel voltak segítségünkre. A munka végső szakaszában sok segítséget kaptunk Péter Lászlótól, a Makói József Attila-Múzeum (továbbiakban: Makói Múzeum) akkori igazgatójától is.

E kiadás első kötete József Attila verseit foglalja magába legkorábbi olyan datálható alkotásától kezdve, amelyet első kötetébe felvett, a Nincsen Apám Se Anyám kötet lezárásáig: 1922. április 11-től 1928 végéig. A második ennél későbbi verseit, továbbá legkorábbi kísérleteit, töredékeit, vázlatait, ismeretlen rendeltetésű versbefoglalt gondolattöredékeit, rögtönzéseit, nyilvánosság elé nem szánt tréfás, személyes és alkalmi jellegű verselményeit, végül a hiteles szövegben fenn nem maradt vagy kétes hitelű darabokat. A harmadik és negyedik kötetben műfordításai, szépprózai, kritikai és esztétikai írásai, továbbá levelei kapnak helyet.

Kiadásunk, bár addigi gyűjtésünk anyagát 1950-ben az akkor megjelent gyűjteményes kiadás szerkesztőjének is rendelkezésére bocsátottuk, töredékeken és rögtönzéseken kívül 86 olyan verset közöl, amelyek az eddigi kiadásokból hiányoztak, köztük néhány remekművet, vagy a költő világnézeti és művészi fejlődésében fontos állomást jelölő alkotást, mint pl. *Ad sidera, Elköszönő szelíd szavak, Április 11., Nagy városokról beszélt a messzi vándor, Borostyánkőbe én be nem fagyok, A szigeten* stb. József Attila páratlan bőkezűséggel szórta verseit, kéziratait barátai, ismerősei közt, sokról mintha egészen megfeledkezett volna. De sok olyan verse is van, amelyet a politikai nyomás miatt nem adhatott ki. Szegénysége, a kiadásra rendelkezésre álló papír és költség is korlátot szabott kötetei terjedelmének. Ezek az okok magyarázzák, hogy 15 évvel halála után még mindig nagy számmal kerülnek elő ismeretlen versei.

A versek kiadásában rendelkezésünkre álló szövegforrások

A) A költő saját verskötetei

Szépség Koldusa, Szeged (Koroknay). Megjelent 1922 decemberében Juhász Gyula előszavával (rövidítve SzK.).

Nem Én Kiáltok, Szeged (Koroknay). Megjelent 1924 legvégén, a költő utószavával. Öt ciklusra tagozódik: *Férfiszóval. Villámok szeretője. A legutolsó harcos. Nem én kiáltok. A művészet három arca* (NK).

Nincsen Apám Se Anyám. Versek. Budapest, (Génius). Megjelent 1929 február 17-én (NA).

Döntsd a Tőkét, Ne Siránkozz. Versek. Budapest. Megjelent 1931 márciusában (DT).

Külvárosi Éj. József Attila újabb költeményeiből. Budapest. Megjelent 1932 őszén (KÉ).

Medvetánc. Válogatott költemények 1922—1934. Budapest 1934. Révai-kiadás. Megjelent 1934 decemberében (M).

Nagyon Fáj. József Attila versei. Budapest. Cserépfalvi. Megjelent 1936 decemberében (NF).

B) Napilapok, folyóiratok, röpiratok, évkönyvek és antológiák, amelyek a költő életében közölték verseit. Állandó rövidítéssel jelöljük az alábbiakat:

Színház és Társaság (SzT)
Nyugat (Ny)
Népszava (Nsz)
Diogenes (D)
Kassai Napló (KN)

Korunk (K)
A Toll (T)
Szép Szó (SzSz)

A többi rövidítés az egyes jegyzetek bevezetéséből érthető.

C) A költő sajátkezű kéziratai és gépiratai; kézirat és gépirat közt elsősorban a rövidség és hosszúság jelölése szempontjából kell különbséget tenni, ezenkívül a fennmaradt gépiratokról nem minden esetben állapítható meg — még a saját gyöngybetűs írógépével írottakról sem — hogy a költő maga készítette-e, vagy későbbi másolattal van-e dolgunk. A kéziratok és gépiratok jelenleg legnagyobb részben a Petőfi Sándor Irodalmi Múzeumban, kisebb részben a Makói Múzeumban, az Országos Széchényi Könyvtárban találhatók, vagy magánosok tulajdonában vannak. A jegyzetek a költő minden sajátkezű kéziratát k betűvel, minden gépírásos szöveget g betűvel jelölnek, ugyanazon vers több kéziratát és gépiratát pedig számmal különböztetik meg egymástól (k_1 k_2 g_1 g_2). Ahol a lelőhelyet külön nem jelöljük, a Petőfi Múzeumban találhatók.

D) Lappangó kézirat, vagy ismeretlen nyomtatott forrás nyomán másoktól (József Jolán, Radnóti Miklós, Vágó Márta) készített másolatok.

E) A költő halála után napilapokban és folyóiratokban, Németh Andor és Bálint György gyűjteményes kiadásában és a József Attiláról szóló művekben, elsősorban József Jolán és Galamb Ödön könyveiben és ez utóbbi (Makói Évek) Radnóti Miklós, Paku Imre és Szabolcsi Gábor segítségével gyűjtött függelékében (R) közzétett szövegek.

Az egyes kötetekről és az eddigi gyűjteményes kiadásokról a II. kötet végén közölt összeállítás tájékoztat.

*

A verseket, amennyire megállapítható volt, időrendben, azon a helyen közöljük, ahová első megformálásuk vagy első megjelenésük időpontja szerint tartoznak. Olyan esetekben, amikor a vers első megformálásától a végleges változatig mondanivalójában is teljesen átalakult, a korábbi változatot is közöljük, legfejlettebb formájában, de első megalkotása időrendjében, a véglegeset is az átdolgozás időpontjának megfelelő helyen. A versek időrendjének megállapításában a következő bizonyítékokra támaszkodtunk:

1. A versek jelentékeny részének kézirati keltezése. Meg kell jegyeznünk, hogy a keltezés nem mindig a vers írásának, néha csak a valakinek átadott kéziratos példány leírásának napját jelzi, s így az is előfordul, hogy egyazon versnek több napról keltezett kéziratai maradtak.
2. Az első megjelenés dátuma, illetőleg a verset közlő kötet lezárásának időpontja.
3. Levelek, amelyekhez a költő versét mellékelte, vagy amelyekben utal rá.
4. Kortársak emlékezése.
5. Életrajzi vonatkozások.
6. Tematikai, stiláris és formai vonások.

A szöveg megállapításánál az alábbi elvek szerint jártunk el: a költő életében megjelent műveket általában úgy adtuk, ahogy a költő közreműködésével megjelent (tehát nem korábban megjelent szövegről változat-

lanul, vagy éppen hibásan lenyomott) utolsó közlés. Ez alól kivételt tettünk egyrészt olyankor, ha valamely kézírásos vagy gépírásos forrás az utolsó nyomtatott szöveg további javításának bizonyult, másrészt ott, ahol a költő nyilvánvalóan csak a politikai nyomás miatt tompította a kifejezés forradalmiságát, nyíltabban osztályharcos jellegét, vagy éppen csorbította a gondolat forradalmiságát is.

Ebből a szempontból különleges elbánást igényelnek a Medvetánc-ba fölvett versek, amelyek forradalmi mondanivalójának eltüntetése vagy veszélytelenné tétele a kiadásnak a költő burzsoá »mecénásaitól« szabott feltétele is volt. Érdekesen utal erre Hatvany Lajos Herz Henrikhez írt levele: (eredetije a Múzeumban) »*Fő, hogy amit ír, költői legyen s hogy ne ütközzék paragrafusba* . . . A korrekturát átnézem, s esetleg Vámbéry Rusztemmel is átnézetem, aki hazánk legóvatosabb duhajainak egyike.« Az ilyen elővigyázatossági rendszabályok alapján megjelent kiadást természetesen nem tekinthetjük olyannak, amely minden korábbi közléssel szemben a költő végleges szándékának megvalósulása. A Medvetáncban a mondanivaló és a kifejezés tompításától függetlenül végrehajtott stiláris-formai javításokat persze megtartottuk.

Kétségtelen sajtóhibák s a ritmus és központozás szempontjából gondatlan közlések kiigazításában sok esetben támaszkodtunk az utolsó közlésnél korábbi kéziratra.

A költő életében meg nem jelent verseket sajátkezű kéziratai vagy autográf gépiratai szerint közöljük, csak ilyenek hiányában támaszkodunk az eddigi közlések és kiadások szövegére, ezek közül mindig arra, amely közvetlenül és legpontosabban követte az eredeti kéziratokat.

A címnélküli kéziratokból közölt szövegek fölé cím helyett a verskezdetet írtuk, zárójellel különböztetve meg a költőtől magától címül írt verskezdetektől. A versek ajánlását, kivéve, ahol a címzett személyétől a vers tartalma elválaszthatatlan, csak a jegyzetben közöljük, minthogy a kéziratokon vagy első közléseken szereplő ajánlásokat későbbi közléskor maga a költő többnyire elhagyta, néha meg is változtatta.

Helyesírás szempontjából egységesen a jelenleg érvényben levő akadémiai helyesírást követtük (vö. A magyar helyesírás szabályai, *tizedik* kiadás, 1954.) kivéve, ahol a ritmus a hosszúságnak és rövidségnek a közkeletűtől eltérő megkülönböztetését kívánja meg, vagy ahol a költő nyelvének hangalakja egyébként eltért a köznyelvtől (pl. *fujt, esső* a korai versekben). A versközlés külsőségeiben (sorkezdet, interpunkció) egységesen a költő 1928-tól kezdve állandósult gyakorlatát követtük. A jegyzetek esetenként számot adnak eljárásunk részleteiről s feltüntetik az egyes szövegforrások eltéréseit a tőlünk közölt szövegtől — kivéve az alábbi eseteket

1. Ahol nyilvánvaló és egyértelmű javítást diktáló toll- vagy sajtóhibával van dolgunk ; ezt általában csak akkor említjük meg, ha a közkeletű kiadásokba átment hiba tudatosítására van szükség.

2. Az í, ú, ű hosszúságának pótlását, elsősorban gépírásos vagy olyan kötetekben és lapokban fennmaradt szövegek esetében, amelyek szedése nem különbözteti meg a rövidséget és hosszúságot ; ily esetekben, minthogy József Attila nyelvében a kéziratok tanúsága szerint kevesebb a hosszú hang, mint a köznyelvben, igyekeztünk kellő óvatossággal eljárni.

3. Az 1926-ig nagybetűs sorkezdésnek az 1926-tól kezdve mondatkezdet kivételével következetesen használt kisbetűssel való fölcserélését így járt el maga a költő korábbi versek minden ezutáni leiratában és közlésében.

4. Minthogy a gépiratokon és egyes lapok közléseiben meglehetős szeszélyesen váltakozik két és három kötőjel vagy gondolatjel, sőt néhol az is feltehető, hogy a gépiraton két kötőjel egy gondolatjel helyett áll, a jegyzetekben nem különböztettük meg, két vagy három ilyen jel áll-e forrásunkban ; a versek szövegében azonban e tekintetben ragaszkodtunk a legjobbnak elfogadott szövegforrás külsőségeihez.

5. Külön probléma volt azoknak a verseknek közlése, amelyek hiteles szövegforrása vagy minden interpunkciót, vagy a sorvégi vesszőt és pontot mellőzi. Az előbbi eljárás a futurista-dadaista verseknél egy időben törvényszerűség volt, s a gondolat bizonytalan tagolásának, zagyva, kacskaringós menetének felelt meg. Hogy József Attilánál — egy-két korai Kassák-utánzatot nem számítva — nem erről van szó, hanem csak rövid időre (1926/27) elfogadott külsőségről, arra jellemző, hogy akkor teljesen dalszerű, strófikus szerkezetű verseket csupa kisbetűvel és minden írásjel nélkül írt, viszont éppen fejlődésének abban a szakaszában, amikor a legtöbb szabadverset írta (1924/25), teljesen szabatos interpunkciót találunk ezek kéziratain is. Amit írásjelek nélkül papírra vetett versei közül később felvett köteteibe, abban mindenütt maga is pótolta a hiányzó vesszőket és pontokat. Kassákról írt bírálatában (Korunk 1931.) az írásjelek hiányáról külön is elítélőleg nyilatkozott. Mindennek meggondolása arra bírt, hogy a közölt szövegekben ott is pótoltuk a legszükségesebb és a gondolat tagolódásától egyértelműleg diktált írásjeleket, ahol csak írásjel nélküli forrás állt rendelkezésünkre. A jegyzet az érdeklődőket úgyis minden esetben tájékoztatja a szöveghagyomány állapotáról. Ezáltal is teljesebben szolgáljuk azt a célt, hogy a versek szövegét a lehetőséghez képest úgy adjuk, ahogy a költő adta volna, ha az illető szövegét bármely 1927 után megjelent kötetébe felvette volna. Ha másképp járunk el, az I. kötetnek 1925—27-ig terjedő részében minden szempontból összetartozó versek kerülnének rikítóan elütő külsőségekkel egymás mellé pusztán azért, mert az egyiknek maradt fönn későbbi leirata vagy nyomtatott változata, a másiknak nem.

A szövegkritikai apparátust úgy állítottuk össze, hogy belőle világos legyen, milyen forrásból vettük a szöveget s miért tekintjük a közölt változatot a véglegesnek, másrészt milyen viszonyban vannak egymáshoz a fejlődés rendjében a fennmaradt szövegváltozatok. Maguknak az egyes szövegrészek változatainak sorrendjét keletkezésük időrendje adja. A jegyzetek bevezetése minden sajátkezű kéziratot és gépiratot, a költő életében megjelent minden közlést megemlít, a halála után megjelenteket csak abban az esetben, ha külön változatot képviselnek, ma rendelkezésünkre nem álló hiteles szövegforrásra mennek vissza, vagy ha a közlésnek valamilyen szempontból külön jelentősége van (pl. a moszkvai Új Hangban megjelent verseknél). A költő műveinek a kiadásban közölt szövegétől eltérő szövegrészeit dőlt betűvel különböztetjük meg a kiadói megjegyzésektől. A szövegváltozatok után adjuk a vers keletkezési idejére és körülményeire vonatkozó adatokat (a költő sajátkezű keltezését dőlt betűvel).

Tudatában vagyunk annak, hogy ez a kiadás, amely nemcsak József Attila műveinek, hanem általában XX. századi magyar költőnek első kritikai kiadása, korántsem teljes, korántsem hibátlan. Bízunk abban, hogy kiadásunk új szövegeivel, több vers hiteles formájának megállapításával, az időrend megközelítő tisztázásával, a költő művészi fejlődésének megvilágításához bőséges anyagot nyújtó szövegváltozatok közlésével és új történeti adataival hibái és hiányai ellenére hozzá fog járulni a legnagyobb magyar költő, egyben egyik legnagyobb nemzeti költőnk teljesebb megértéséhez és igazabb értékeléséhez.

*

Az első kiadás lezárása, 1952 vége óta nagyszámú új anyag került elő, s ez lehetővé tette József Attila Összes Versei javított és bővített új kiadásának elkészítését. Az új kiadáshoz mindenekelőtt megvizsgáltuk az akadémiai kiadásról megjelent három terjedelmes, komoly igényű bírálatot (Fövény Lászlóné Irodalomtörténeti Közlemények 1953. 1—4. sz.; Komlós Aladár: A Magyar Tudományos Akadémia Nyelv- és Irodalomtudományi Osztályának közleményei III. köt. 4. sz.; Péter László: Tiszatáj 1953. 1. sz.); s helytállónak talált észrevételeik, helyesbítéseik alapján több esetben változtattunk a versek szövegén, sorrendjén, vagy csoportosításán. (A bírálatok téves állításaira vonatkozólag vö. még Szabolcsi Miklós cikkét: Irodalomtörténeti Közlemények 1954 189).

József Attila kézirati hagyatékának, a Független Magyarország irattárával együtt a fasiszták által eldugott része az első kötet nyomtatásának befejezése után került elő. Ez a nagyértékű anyag nagyobbrészt késői versek, töredékek, rögtönzések fogalmazványait foglalja magában; feldolgozása sok ponton megváltoztatta az utolsó évek verseinek s töredékeinek időrendjét, több eddig csonka szöveget segített teljessé tenni, eddig szétszórt töredékeket, vázlatokat együvé kapcsolni. József Attila korai (1922—25) verseinek pontosabb ismeretéhez sokban hozzásegítettek Péter László eredményes kutatásai; az ő munkájának köszönhető egy sor Makón és Szegeden írott költemény pontosabb időrendjének, helyesebb szövegének megállapítása, valamint néhány eddig ismeretlen fiatalkori vers felfedezése. (l. különösen József Attila-textológia c. cikkét; Irodalomtörténet 1954. 3. sz.) Kiadásunkban szerepel még egy Gellért Oszkár által kiadott és egy Szabolcsi Gábor által felfedezett, valamint egy Révai József által rendelkezésünkre bocsátott vers is.

Az első kiadás lezárása óta több napilap- és folyóiratközlésre akadtunk, amelyek pontosabbá tették kiadásunkat. Néhány esetben a versek jobb, ritmikai szempontból hitelesebb szövegét adjuk, mint az első kiadásban.

Az első kiadás óta felbukkant új versek: a *József Attila, Kilométerekkel, Az Édesanyjának*; *Március*; hat új zsenge, tizenegy rögtönzés, s nagyszámú töredék. Beiktattuk a kötetbe a *Karácsony* első, lényegesen bővebb változatát, az *Esik* (1926) eddig ismeretlen II—IV. részét, a *Csak most . . .* immár teljessé vált szövegét, *A kövezeten . . .* című, új, önálló versként kibontakozó kompozíciót, az *Ős patkány . .* új szakaszát, a *Csak a tenger jött el* és a *Jön a vihar* helyesebb szövegét. Az időrendben különösen az 1923—24. és az 1935—37. évek között írt verseknél álltak elő nagyobb változások. A jegyzetek igen sok versnél tetemesen bővültek nagyszámú új variáns feldolgozásával, újabb irodalmi utalások megemlítésével is.

A második kiadás sajtó alá rendezési csoportosítási elvei azonosak az elsőével; annak javított és bővített változata csupán, ezért nem alkalmazza a Magyar Klasszikusok Kritikai Kiadásának új Szabályzata az első kiadás elkészültekor még érvényben nem levő elveit.

1922

1. Távol, zongora mellett. A Szépség Koldusa kötetből; címét a kézirat szerint közöljük s azzal egyezően pótoltuk az í, ú, ű, hosszúságának jelölését. — Keltezett, aláírt kézirata Koncsek Lászlóné Gebe Márta tulajdonában van Győrött; a cím fölött ez áll: »*Vers Mártuskának*«. Megjelent a szegedi Színház és Társaság egy valószínűleg 1922 szeptemberi számában, az *Ősapám* c. verssel együtt. A Petőfi-Múzeumban csak egy kiszakított lapját őrzik; a szegedi Somogyi-Könyvtár példánya pedig hiányos, ezért nem állapítható meg teljes bizonyossággal a kelet. A verseket kísérő cikk tizenötéves költőről, s ötödikes gimnazistáról beszél ugyan s ez az 1920/21. tanévre utalna; de egyrészt a Színház és Társaság 1921. márciusától 1922 őszéig nem jelent meg, másrészt a fiatal költő csak azt jelzi leveleiben, hogy 1922 szeptemberében jelent meg verse. (József Jolán: József Attila élete 1947. 172.) Péter László feltevése tehát (vö. »József Attila nyomtatásban megjelent első verse«, Délmagyarország, 1954. ápr. 11., ill. »József Attila textológia«, Irodalomtörténet, 1954 358—359.), hogy a Színház és Társaság megfelelő helyén megjelent vers a *Sivatagban* lett volna, az utólag előkerült adatok világánál tévesnek bizonyult. (Így ő is, József Attila Makón, 82. sz. jegyzet). Eddigi tudomásunk szerint tehát a *Távol, zongora mellett* és az *Ősapám* József Attila első nyomtatásban megjelent versei.

Szövegváltozatok:

Cím	*Távol zongora mellett*	SzK
2	*gőz,*	SzT
3	*simítgatja*	k
11	*erős? !*	k

Keltezés: *Budapest, 1922. április 11.* Legkorábbi pontosan datálható verse, amelyet fölvett első kötetébe.; egyúttal első nyomtatásban megjelent verse.

Mártuska: Gebe Márta, a makói internátus volt igazgatójának leánya.

2. Ősapám. A Szépség Koldusa kötetből, ahol *Sz. Szigethy Vilmosnak*, a Szegedi Hiradó akkori szerkesztőjének ajánlva jelent meg. Előtte napvilágot látott a Színház és Társaságban is, a *Távol zongora mellett* c. verssel együtt, l. erre von. az előző vers jegyzetét.

Szövegváltozatok (a Színház és Társaságban)

5 *barna, mint*
6 *est nyugodt*
10 *kacagni*

3. Keresek valakit. A Szépség Koldusa kötetből. — Kézirata egy lapon a *Végtelen óta*, a *Tengerhez* és a *Sóhaj* c. versekkel, valamint a Háromszáz spártai sírverse fordításával. A kézirat tanúsága szerint (l. e versek jegyzetét) 1921 őszéről vagy 1922 tavaszáról való. VI. gimnazista korában

(tehát 1921/22-ben) felolvasta az önképzőkörben (vö. Délmagyarország, 1955. máj. 5.). Szövegváltozatok (a kéziraton)

2 *soha se*
4 *Keresek Valakit — nem tudom,*
10 *kiapadnak,*
11 *ha vágyak magukkal messzebb ragadnak,*
12 *majd kiapadnak.*
13 *megállok —*
14 *semmit se*

4. Köntösök. A Szépség Koldusa kötetből, a kézirattal egyezően pótolva az í, ú, ű hosszúságának jelölését. — Kézirata Gebe Márta tulajdonában, a *Nagy ajándékok tora* című művel együtt egy vonalas füzetből kitépett lapon, »*Versek Máriuskának*« ajánlással, keltezve.

Szövegváltozatok (a kézirat eltérései)

6 *fölött:*
8 *Az Emberrel*
10 *rózsás piros*
11 *szemszínű meg*

Keltezése: *Makó, 1922. május 17.*

5. Nagy ajándékok tora. A Szépség Koldusa kötetből. Kéziratáról vö. a *Köntösök* jegyzetében mondottakat.

Szövegváltozatok (a kéziraton):

13 *rád*
15 *éhezel —*
20 *fogadd el — kérlek — a karom.*

Keltezése: *1922. május 17.*

6. Fohászkodó ének. — *Istentelen fohászkodás* című korábbi változatának *Vers Mártuskának* feliratú, keltezett kézirata Koncsekné Gebe Márta (Győr) tulajdonában. Kevéssé átdolgozott alakban felvette A Legutolsó Harcos c. füzetbe; Radnóti-féle gépírásos másolata két példányban megvan a Múzeumban. Radnóti közölte is a Makói Évek 132. lapján, tévesen 1923—24-ből valónak ítélve.

Szövegváltozatok:

1	*A szívem ócska istenes remek*	k	g
4	*Hajnalt s a bíbor ércén megremeg.*	k	
	S a hajnalbíbor ércén megremeg		g
6	*Kifosztott, bátran is bus jó-magamnak —*	k	
	jómagamnak! —		g
7	*Ha vagy és vélem még terveid is vannak*	k	g
8	*— ó, add*		
9	*Akkor Nevedről többé nem beszélnék,*	k	
10	*hadát. —*	k	
11	*De szám ha fel nem hántja agyad kérgét*	k	g
12	*Marokkal cibálom napos haját*	k	g
13—14	*S ő búg majd mint a süllyedő naszád*		
	Bús kürtje távol barna part felé még.	k	
13	*S ő majd sikolt, mint süllyedő naszád*		g

Keltezése: (az *Istentelen fohászkodás* kéziratán): *1922. június 10.*

7. A vergődő diák. A Szépség Koldusa kötetből.

8. A betűk sivatagában. Radnóti Miklós közlése nyomán (Makói Évek 129.). Gépírásos másolata is megvan a Múzeumban. Az utolsó szakasz első sorának szövege bizonyára hibás, egy szótag hiányzik. Közölte a Szegedi Híd 1941 májusi száma is.

Radnóti szerint 1923-ból, a vers témájánál s tárgyi elemeinél fogva valószínűbb, hogy 1922 tavaszáról.

9. Tavaszi ének. Gebe Márta tulajdonában levő, neki ajánlott *(Vers Mártának)*, keltezett kéziratból. — Megvan a Lovas A Temetőben címen tervezett versfüzet Radnóti-féle gépírásos másolatában is. Ezt a szöveget közölte — pontatlanul — a Híd 1941. április 8-i száma, majd Radnóti a Makói Évek függelékében (122).

Szövegváltozatok:

1	*a Tavaszt,*	g
2	*ifjú,*	R
9—10	*Ó, pompa, szín, ó dús Tavasz!*	
	— Csak Márta nincs sehol.	g
9	*tavasz!*	R H
14	*derű*	R
16	*készt* (kettőspont nélkül)	g
25	*torok!*	g
29—30	*Ó pompa, szín, ó dús Tavasz!*	
	S a halál citeráz.	g

Keltezése: *Mezőhegyes, 1922. jún. 18.*

10. Csókkérés tavasszal. A Szépség Koldusa kötetből, de a költő eredeti kézirata alapján néhol javítva. — Előbb megjelent a Szegedi Híradó 1922. november 28-i számában, utóbb, 1924. január 7-én, a Színház és Társaságban is, mindkét helyen — bizonyára a téli közlés miatt — csak *Csókkérés* címmel.

Szövegváltozatok:

		k SzH
1	*Márta hajad* (utána sincs vessző)	SzK SzT
2	*Bronz ajakad*	k
3	*vágyam,*	SzH SzT
4	*Illatozó,*	SzT
14	*domb,*	k SzH
16	után nincs vessző	SzK SzT
17	után nincs vessző	SzH
18	*önfeledetten.*	k
19	*Vele dalol*	SzH
22	*Csend, kicsi, csend,*	SzH
23—24	*Igy ez a rend:*	
	— Most csak a csókod kérem.	k
23	*Igy, ez e rend*	SzK

Keltezés a kéziraton: *Makó, 1922. június 23.*

11. Napszonett. A Szépség Koldusa kötetből. Azonos szöveggel újra megjelent a szegedi Színház és Társaság 1924. július 28-i számában. Kézirata Makainé József Etelka tulajdonában.

Szövegváltozatok a kéziraton

3 *semmi nem maradt,*
4 *én kopott diák.*
5 *nyujtózik, hámis,*
12 *jéle*

Valószínűleg 1922 nyaráról való.

12. Nyári délután a szobában. A Szépség Koldusa kötetből, kijavítva a 11. sor nyilvánvaló sajtóhibáját, a *Talán* utáni pontot.

13. Aratás előtt. A Múzeumban őrzött gépiratból közöljük, amely, kivált interpunkcióban s a hosszúság jelölésében gondosabb a Szegeden, 1922. november 5-én napvilágot látott Keck-féle Lírai Antológiában megjelent szövegnél, amelynél későbbinek is látszik. A költő halála után ezt közölte a Kelet Népe (1941. jan. 1.) és a Híd (1941. ápr. 8.). — Korábbi változatának kéziratát *Réti Ödönnek*, idősebb szegedi író-barátjának ajánlotta s neki küldte el 1922. október 14-én Makóról. Ehhez közelálló szöveget közöl Radnóti Miklós (Makói Évek 118), ennek a szövegnek gépírásos másolata szintén megvan a Múzeumban.

Szövegváltozatok (a kéziratban, Radnótinál és a Keck-féle antológiában)

1	*Naplemente*	k R K
2	*Bolond csókjától*	k R
3	*Nehány*	R
	dalt dúdorász	k R K
4	*Földön*	K
6	*láz,*	K
8	*napra, csendbe*	K
11	*jó után nincs vesző*	R
12	*hajnalban*	K

Valószínűleg Kiszomboron írta, 1922 júliusában.

14. Aratásban. A Lovas A Temetőben c. füzetből közölte Radnóti Galamb Ödön könyvének függelékében (Makói Évek 120). — Megvan a kézirat Radnóti-féle másolatában is.

Valószínűleg 1922 júliusából, Kiszomborból való.

15. Névnapi dícséret. A Medvetánc szövegét közöljük. Először a Nyugat 1923. április 16-i számában jelent meg, majd kevéssé módosítva a Nem Én Kiáltok kötetben. Több kéz-, illetőleg gépirata maradt fenn. A legkorábbi (k) a Nyugatnak elküldött kézirat. L. a *Részeg a síneken* jegyzetét. Egy gépirata (g_1), sajátkezű aláírásával és keltezve az Espersit-családtól került legutóbb a Makói Múzeumba. Egy ennél későbbi gépirata (g_2) megvan a Petőfi-Múzeumban.

Szövegváltozatok

1	*él.*	NK
2	*nyilik*	g_1
3	*virág,*	k g_1 Ny
	virág.	g_2
4	*zafir*	g_1 g_2 Ny
5	*dicsérhetem*	Ny

	sehogy,	k g_1 Ny
	sehogy	g_2
	sehogy ;	NK
6	*— Oly*	k
	fel	Ny
	fel : —	NK
7	*a vér — kő,*	k g_1 Ny
	nem él,	k g_1 g_2 Ny
	nem él —	NK
10	*Pokol*	k g_1 Ny
11	*Élő kebled a szép gyönge japáni nipp*	k g_2 Ny NK
12	*bokád.*	k g_1 Ny NK
13	*máriaként*	k
14	*Tereád*	k g_1 g_2 Ny NK
15	*Ám büszkén akarom,*	k g_1 g_2 Ny NK

Keltezése (g_1) : *Kiszombor, 1922. júl.* Márta-nap (Gebe Mártához írhatta a verset) július 29-én van.

16. A jámbor tehén. A Medvetánc szövegét közöljük. — Előtte a Szépség Koldusában, majd a Pesti Hirlap Vasárnapja 1932. június 26-i számában jelent meg.

Szövegváltozatok :

1	*Vén rokkant kapukba,*	SzK
2	*állanak illeteg*	SzK
4	*Már van friss széna ott a jászolakba.*	SzK
	Már van friss széna ott a jászolukba.	PHV
7	*Bögölyhad, köd telepszik.*	SzK PHV
8	*kolomp,*	PHV
9	*szokott kopott helyén,*	SzK
	szokott, kopott helyén	PHV
10	*Most megfejik, a gyér fűből bő tej lett*	SzK
	Most megfejik, friss fűből habos tej lett.	PHV
11	*adja el, szegény.*	SzK
	Nyugodt és nyálas és boldog szegény.	PHV
12	*mellett —*	SzK
	megvasalt jászla mellett —	PHV
13	*Öreg, jámbor, bolond, de jó tehén ;*	SzK PHV

17. Kukoricaföld. A Szépség Koldusa-kötetből, ahol *Osvát Ernőnek* ajánlotta. — Egy kézirata (k_1) Makainé József Etelka tulajdonában, egy másik (k_2) a *Részeg a sineken*-nel egy lapon a Múzeumban.

Szövegváltozatok :

Cím	*Kukorica-föld*	k_2
1	*A kukorica-földön ülök, várok,*	k_2
2	*varju*	k_1, k_2
4	*alkony*	k_1
5	*rád*	k_1
7	*egyedül*	k_2
8	*föld*	k_1

1922 nyarán a költő kukoricacsősz Kiszomboron.

18. Perc. A Szépség Koldusa kötetből, pótolva a 11. sorban hiányzó vesszőt. — Korábbi címe, mint Radnóti másolatából kiderül, *Idill* volt.

Ugyanilyen című kézirata a *Csöndes estéli zsoltár, Éhség, Szeged alatt* című versekkel egy lapon, Kőműves Imre (Budapest) tulajdonában.

Szövegváltozatok:

1	*a madár-sereg*	R
3	*paraszt-gyerek*	R
5—6	*A Nap is süt melegen* *Tüzesíti a leget*	
	Nemis látni az egen	R
7	*nemis*	
9	*A paraszt-gyerek hevül*	R
12	*Kavicsot fog jó lapost,*	R k

19. Csöndes estéli zsoltár. A Szépség Koldusa kötetből. — Kézirata az *Idill, (Perc) Éhség* és *Szeged alatt* c. versekkel egy lapon, Kőműves Imre (Budapest) tulajdonában.

Szövegváltozatok (a kéziraton):

1	*Ó Uram*
9	*énis*
14	*erős meg örök.*
15	*Ó Uram*

20. Éhség. A Medvetánc szövegét közöljük. — Először a Szépség Koldusa kötetben jelent meg; kézirata, amelyben az *Idill (Perc), Csöndes estéli zsoltár, Szeged alatt* c. versekkel szerepel, Kőműves Imre tulajdonában. A Medvetánc sajtó alá rendezése idején, 1934. szeptember 30-án az átdolgozott szöveget a Népszava is közölte.

Szövegváltozatok:

1	*Dús porfelleg kering*	k SzK K
2	*köd, meg pára*	k SzK Nsz
4—5	*Kik esznek most és izzadt-szennyes ing* *Borítja válluk. S fal, fal egyre mind*	
	(a kéziraton: *mind:*)	k SzK
7	*úgy eszik; ne vesszen csöpp se kárba.*	k
8	*hozzá-harap*	k SzK
9	*Most nem törődnek semmit az üdővel.*	k SzK
12	*még-jó*	k SzK
13	*Magukba színak port, szénaszagot*	k SzK
	nyelik, rágják a port, szénaszagot	k Nsz
14	*S csak esznek, esznek. Nem beszélnek. Esznek*	k SzK

Valószínűleg 1922 nyarán Kiszomboron írta a költő.

21. (A gép elkapta...) A Lovas A Temetőben c. füzetből közölte Radnóti a Makói Évek függelékében (120). — Megvan a füzet Radnóti-féle másolatában is. Eredetileg *Munkáshalál* volt a vers címe, ez át van húzva és zárójelbe téve.

1922 nyarán Kiszomboron írta.

22. Holttest az utcán. Radnóti Miklós gépírásos másolatából, néhány hibáját József Jolán közlése nyomán (Híd 1941. április 8.) javítva. — Közölte a Szabad Nép 1947. április 6-i száma is.

Szövegváltozatok :

5	*Beszéltek hozzá, — ajka mit se szólt,*	SzN
8	*Meséltek hogy' volt*	g
10	*ijedt-kerek,*	SzN
14	*édes apja*	g
	halott.	SzN
17	*Erős, vidám — és most halott legény*	SzN
18	*Fiam, anyám !*	g
20	*való.*	SzN
21	*húga*	H

Valószínűleg 1922 nyaráról, szintén Kiszomborról.

23. Szeged alatt. A Szegedi Híradó 1922. november 5-i számában megjelent szöveget közöljük. A Szépség Koldusában is megjelent »*Fogadja Espersit János dr. szeretettel*« dedikációval. Egy kézirata a szegedi Somogyi Könyvtárban, *1922. aug. 14.* keltezéssel és »*Juhász Gyula Bátyámnak nagy szeretettel*« ajánlással, egy (k_2) másik Kőmüves Imre tulajdonában (l. a *Perc* jegyzetét.)

Szövegváltozatok :

1	*folyónk a nyári*	k_1
	folyónk e nyári	k_2
3	*A Nap bucsuzik. Tört örömre festvén*	SzK
	nincs vessző	k_1 k_2
4	*az éjfa*	k_1 k_2
5	*lágyan,*	SzK
8	*ha majd lefekszem, én is*	SzK
	Ha majd lefekszem, én is — bus diák	k_1, k_2
9	*Öreg borús*	k_2
10	*szivemben*	SzK

Augusztus 18-án ezt írta Juhász Gyulának (l. Szép Szó 1938. április) : »*A Szeged alatt c.-t pedig Juhász Bátyámnak küldöm : ha egy kissé értékesnek találja, hát fogadja szeretettel.*«

24. A Szent Jobb ünnepén. Kiadatlan. Radnóti Miklós másolatából. 1922 augusztusából.

Juhász Gyulának Kiszomborról 1922. augusztus 18-án írt levelében utal rá : »*Kedves Juhász bátyám, fölbátorodván küldök még néhány újabb verset. Közülök a Szent Jobb ünnepén c-t szeretném, ha közölné valamelyik szegedi lap 20-án vagy esetleg később is.*" (V.ö. Szép Szó, 1938. ápr.)

25. Juhász Gyulához. A Szépség Koldusa kötetből. — Újra megjelent a Színház és Társaság 1924. március 31-i számában. — Mindkét közlésben pont van a 8. sor végén, az értelem szerint bizonyossággal helyreállítható vessző helyett.

26. Nem tudunk élni. A Szépség Koldusa kötetből. — Megvan a Lovas. A Temetőben ciklus Radnóti-féle másolatában is.

Szövegváltozatok (Lovas A Temetőben eltérései)

6	*adós-erdő*
12	*nyavalyások !*

27. Részeg a sineken. Kéziratból, amelyet két más verssel, a *Kukoricaföld* és a *Névnapi dícséret* című vel együtt, — »*József Attila Fg. VII. o. t. Makó*« aláírással küldött egy lap, valószínűleg a Nyugat szerkesztőségének. Az elküldött versek közül a Nyugat a *Névnapi dícséret*-et közölte 1923. áprilisában. — Egy másik kézirata Makainé József Etelka tulajdonában van. Ezen a költő megkísérelte a szonettet értelem szerint 1—3 soros szakaszokra bontani. Egy harmadik kézirata Rózsa Imre (Budapest) tulajdonában. A *Részeg a sineken* megjelent a Szépség Koldusa kötetben, több helyen nyilvánvalóan hibás szöveggel.

Szövegváltozatok (a Szépség Koldusában)

1 *sineken*
2 *A bal kezében tartja butykosát*
5 *Kúszált haját már ékesitette sok*
7 *az ég*
9 *Jobbökle mint talpfa olyan kemény*
10 *Úgy alszik, mint rég, anyja meleg ölén.*
14 *És messziről lassan dübörög a föld*

Német Andornak azt a föltevését a vers élményalapjára vonatkozólag (Csillag, 1948. január, 2. sz. 15. l.), hogy öngyilkossági kisérlete tükröződik benne, nem lehet elfogadni; az öngyilkossági kísérlet csaknem egy évvel e vers írása után történt, a költő 1923 máj. 14-i levelében számol be róla (vö. József Jolán: J. A. élete 1947. 177 l. és Péter L.: Irodalomtörténet, 1955. 139. l.).

28. Boros keserűség. A Makói Reggeli Újság 1923. január 14. számában megjelent szöveget közöljük, a 8. sor *jó* szavát azonban, a Szépség Koldusával egyezően, *jő*-re javítva. Előbb fölvette már a költő a Szépség Koldusába.

Szövegváltozatok a (Szépség Koldusában)

4 *Rajt' igyunk*
5 a sor végén nincs vessző.
6 *S forrjon*
8 *másik,*
9 a sor végén nincs vessző
10 *S fejem*
12 *Hejh, én láttam a bokáit!*
15 *Bor, cselédem így veszünk el,*
17 *Hajh!*
18 *Hejh!*
19 *S élni úgyis keserűn kell,*
20 *hadd veszünk el,*

1922 szeptemberéből. A verset VII. gimnazista korában be akarta mutatni a makói gimnázium önképzőkörében, de erre nem kerülhetett sor. A tanárelnök ugyanis kijelentette: »A tárgysorozat utolsó pontja, József Attila VII. o. t. *Boros keserűség* című költeménye (szavalja: Petrásovits Endre VII. o. t.) nem kerül sorra, József Attila verseivel szívesen foglalkozunk, de azt szavalni egyelőre nem fogjuk«. (Vö. Német Ferenc cikkét: Az önképzőkör aljegyzője. Délmagyarország, 1955. április 5. — Az eredeti jegyzőkönyvek egyelőre lappanganak, így az ülés pontos időpontját megállapítani nem tudjuk.)

29. Ugye pajtás! Radnóti közölte Galamb Ödön Makói Évek c. könyve függelékében (116). Megvannak Radnóti-féle gépiratos másolatai is a Petőfi-Múzeumban.

A 9. sorban a másolat szerint előbb *szivem tája* állt. A 21. sor kezdete a másolaton s a közlésben is: *Nincsen*. A vers következetes ritmusa alapján állítottuk helyre.

A költemény Radnóti valószínű keltezése szerint (a gépiratos másolatokon) 1922. július és szeptember közt keletkezhetett.

30. (Arany kalásztól.) A Lovas A Temetőben füzetből közölte Radnóti a Makói Évek függelékében (119). Megvan a füzet Radnóti-féle másolatában is. Itt címe: *Prológus*, ezt később Radnóti áthúzta és zárójelbe tette.

1922 őszéről. Radnóti »1922 vagy 1923« évjelzéssel közli, de a Szépség Koldusa utáni vers nem kerülhetett volna be a Lovas A Temetőben füzetbe. József Jolán életrajzi regénye (A város peremén, 135 l.) szerint ezt a verset az önképzőkörben hazafiatlannak minősítették. Ha igaz, hogy a Szépség Koldusa anyagát a költő tanárai »cenzúrázták«, ebből is érthető, miért maradt ki a kötetből.

Prológusa lett volna a Lovas A Temetőben c. versfüzetnek, amelyet valószínűleg 1922 augusztus—szeptemberében írt össze régi és új verseiből. A címadó vers jóval korábbinak látszó Ady-utánzat; a zsengék közé soroltuk.

31. Keserű nekifohászkodás. Radnóti gépírásos másolatából. Megjelent — néhány helyen más interpunkcióval — a Szabad Nép 1947. április 6-i számában.

A másolaton — bizonyára az eredetivel egyezően — az 5. szakasz (10. sor) után a következő négy sor olvasható, zárójelbe téve s erősen áthúzgálva:

Ahogy teremtettél, olyan vagyok csak,
Hogy nem tudok hódolni a nagyoknak.

Tudod, szavam hogy könyörögne most —
Jaj, féreg-ember! rajta hát, taposd!

Radnóti szerint 1922. júliusa és szeptembere között írta. Ennek a versnek a címével kezdődik az Espersit János hagyatékából előkerült verscím-jegyzék, amely — a versek címeiből következtetve — 1923-ból való. (Közölte Péter László: A makói múzeum József Attila-kéziratai. Tiszatáj 1952., vö. uő: Irodalomtörténet 1954: 353).

32. Fiatal életek indulója. A Szépség Koldusa kötetből. — Előtte a Keck-féle Lírai Antológiá-ban jelent meg.

Szövegváltozat (a Lírai Antológiában):
3 *voltak* (vessző nincs)
15 *hej,*

1922 nyarán, legkésőbb kora őszén írta, minthogy az antológia november 5-én jelent meg, november 1-i keltű előszóval.

33. Lélekszirteken. A Szegedi Híradó 1922. december 10-i számában megjelent szöveget közöljük. Előtte megjelent a Keck-féle Lírai Antológiában (1922. november 1.). A költő eredetileg a Lovas A Temetőben ciklusba szánta; Radnóti-féle gépírásos másolata megvan a Múzeumban.

Szövegváltozatok :

5	*elragadja*	LA
7—8	A Lírai Antológiában csak a 7. sor van zárójelben	
10	*partra ér.*	g
	partot ér (írásjel nélkül)	LA
11	*Mert könnyem is van nékem ;*	g
12	*álmomér —.*	LA
	Álmamér'	g

34. Falak. A Szépség Koldusa kötetből. Nyomtatásban először a Keck-féle Lírai Antológiában (Szeged, 1922. november 1.) jelent meg. Egy gépirata Raffai János volt makói, jelenleg budapesti nyomdász tulajdonában, fényképmásolata a makói József Attila Múzeumban.

Szövegváltozatok :

1	*Kopár szobám, kopárabb négy fala*	LA
	Kopár szobám kopárabb négy fala	g
4	*Hol nem fú a szél és a csillagok égnek.*	LA
	Hol nem fú szél és csillagok égnek?	g
5	*szeretnek.*	g
6	*Két oldalt... s elől. —*	g
7	*Ha meghalok — gondolom magamban —*	g

35. A bánat. A Magyarország 1923. október 5-i számában megjelent szöveget közöljük (kivéve az 1. sor *póstás* szavát). Először a Szegedi Híradó 1922. november 5-i számában, majd a Szépség Koldusa kötetben jelent meg.

Ezt és *a Koldus*-t felolvasta az 1922/23 tanévben, nyilván 1922 őszén, az önképzőkörben. (vö. Németh F.: Délmagyarorsz. 1955. máj. 5)

Szövegváltozatok :

1	*A bánat szürke néma postás,*	SzK
3	*vállárul*	SzH
	a sor végén nincs vessző	SzK
4	*ócska, meg setét.*	SzH SzK
7	*Odasimul a házfal-aljhoz*	SzH
8	*És eltűnik*	SzK

36. Őszi alkonyat. A Szépség Koldusa kötetből, ahol »*Kedves tanáromnak, Tettamanti Bélának*« ajánlással jelent meg. Keltezett kézirata Gebe Márta tulajdonában, címe itt : *Vers Mártának.*

Keltezése : *1922 november.*

37. Üdvözlés. A Szépség Koldusa kötetből, a korábbi kéziratból javítva a 8. sor sajtóhibáját *(szemelne* h. *szerelme).* — Először megjelent a Szegedi Híradó 1922. december 24-i számában, majd a Szépség Koldusa kötetben, végül a szegedi Színház és Társaság 1924. április 14-i számában.

Szövegváltozatok :

1	*ujjent*	k
3	*bronz hajadra,*	k
4	*szomjas patakra.*	SzH
5	*bus*	SzH SzT
7	*csókbul*	SzH

8	*Galamb szerelme*	SzH SzK SzT
14	*ne félj ;*	k

Keltezés a kéziraton : *1922. XI. 9.*

38. Tél. A Pesti Napló 1924. január 22-i számában megjelent szöveget közöljük, kijavítva a 11. sor sajtóhibáját (ott : *kamarák).* Először a Makói Reggeli Újság 1922. november 12-i számában, majd a Szépség Koldusa kötetben jelent meg.

Szövegváltozatok (a Szépség Koldusában) :

5 *gyermekjátékot — ó boldog fogócska ! —*
6 *s rászórni szórva, mindent, ami szép.*
8 mindkét szövegben hibásan : *földiét.*
10 *a berek*
14 *felengednének*

39. Ó, zordon szépség . . A Szépség Koldusa kötetből ; annak címnélküli bevezető verse. Előtte megjelent a Szegedi Híradó 1922. november 12-i számában. *Ó zordon szépség* címmel.

Szövegváltozatok (a Szegedi Híradóban) :

1 *Ó zordon Szépség trónusodhoz jöttem,*
5 *Ó zordon Szépség mosolyogsz fölöttem*
8 *néked*
10 *mosolygásod,*
14 *Ó szépség nézz vá :*

40. Koldus. A Szépség Koldusa kötetből. Először a Szegedi Híradó 1922. november 12-i számában jelent meg. Kézirata Makainé József Etelka tulajdonában *Koldús* címmel ; ezen az 5. és 6. sor után új szakasz kezdődik. — Felolvasta az önképzőkörben is. (vö. A *bánat* jegyzetét.)

Szövegváltozatok (a Szegedi Híradóban)

1 *szépség verte*
5 *szememmel ;*
7 *olcsó irgalombul*

41. Várlak. A Szegedi Híradó 1922. november 19-i számában megjelent szöveget közöljük, amely főleg ritmikailag jobb a Szépség Koldusából ismertnél. Később a Színház és Társaság 1924. augusztus 18-i számában is megjelent.

Szövegváltozatok :

3	*Rideg vagyok és reszketeg is néha,*	SzK
4	*Egyedül oly borzongós az éjjel*	SzK SzT
6	*És csend volna. Nagy csend.*	SzK SzT
7	*De hallanánk titkos éjjeli zenét*	SzK SzT

42. Az én ajándékom. A Szegedi Híradó 1922. november 19-i számából ; kötetbe nem vette fel a költő. A 7. sor vége a költő eredeti helyesírásával: *gummilabdák.*

43. Álomban enyém vagy. Kiadatlan. Egyedüli szövegforrás a Lovas A Temetőben füzet Radnóti-féle másolata. A versnek a másolaton bizonyára az eredetivel egyezően áthúzott ajánlása *M*(ártá)*nak.*
Stiláris okokból is valószínű, hogy 1922-ben készült.

44. Egyszerű vers. A Lovas A Temetőben füzet Radnóti-féle másolatából. A másolaton áthúzva ez a cím: *Prózavers.* Közölte Radnóti a Makói Évek függelékében (124); ennek gépirata is megvan a Múzeumban.

Radnóti szerint 1923-ból való, de ennek ellentmond az, hogy a Lovas A Temetőben terve és összeírása megelőzte a Szépség Koldusa szerkesztését s egész anyagában 1922 őszéig terjed csak.

45. Nézem a lámpát.

46. Várakozás.

47. Csend.

48. Erőének.

49. Bús magyar éneke.

50. Szerelmes keserű hazafiság. A vers azok közé az önképzőköri, 1922 első félévben írt próbálkozások közé tartozhatott, amelyekről Galamb Ödön azt írta, hogy »elég ügyes hazafias versek« voltak, s amelyekben a még kiforratlan gimnazista engedményeket tett iskolája, környezete nyomásának. Szinte kötelezően követelték meg a fiatal költőtől az effajta versek írását.

51. Ének magamhoz.

52. A füst.

53. Szerelem ez? (az 1. sor vesszőjének elhelyezését javítva; a Szépség Koldusa szövegében *Örjöngök Rád, ha)*

54. Gyöngysor.

55. Himnusz a borhoz. (Az eredeti helyesírás szerint a címben *Hymnus*, a 8. sorban *had)*

56. Spleen.

57. Pap a templomban.

58. **Parasztanyóka.** 22. sora eddig nem szerepelt a kiadásokban; egy Kesztner Zoltánnak dedikált Szépség Koldusa kötet sajátkezű bejegyzéséről vettük, ahová a fiatal költő *(Hibaigazítás!)* jelzéssel írta be. (l. Péter L.: Irodalmi újság 1955. máj. 28.)

59. Bús énekhívás. A 45—59. sz. versek csak a Szépség Koldusában jelentek meg, kéziratuk sem ismeretes.

Minthogy közelebbi keltezésük bizonytalan, az 1922 őszéről, a kötet lezárása előtti időből való versek közé, a kötetbeli sorrendben iktattuk be őket, bár egyiknek-másiknak datálható versekkel való rokonsága helyi vagy más tartalmi vonatkozása más sorrendet tesz valószínűvé. Bizonyos, hogy mind 1922-ből s többnyire nyaráról és őszéről való.

60. **Rövid óda a kelő naphoz.** A Szépség Koldusa kötetből, de külön írva a 13. sor *énis* szavait, amelyeket itt is, mint korai szövegekben többször, egybeírt. A Petőfi-Múzeumban őrzik kéziratát, s az ezzel azonos Lovas a Temetőben szöveget Radnóti-féle másolatban.

Szövegváltozatok (a kéziratban s a Radnóti-féle másolaton):

1 *ó, örökszép Nap*
6 *Rég-pogányossan*
7 *Ég-felé*
9 *áldozának,*
10 *Hazámat?*
14 *már —*

61. Versek végére. A Szépség Koldusa kötet záróverse, amelyet a kötet szerkesztésekor, 1922 novemberében vagy december elején írhatott a költő. A 8. sorban az eredeti helyesírás *belűről.*

62. **Tanulmányfej.** A Medvetánc szövegét közöljük. Először megjelent a Makói Friss Újság 1922. dec. 25-i számában, majd az Est Hármaskönyve (H) 1924. évi kötetének 171. lapján és átdolgozva a Nem Én Kiáltok kötetben. Két az első közléssel egyező, keltezett, sajátkezűleg aláírt gépirata (g_1 g_2) megvan a Makói Múzeumban; az egyiken (g_2) ugyanazon a papírlapon a *Vers a szemedről* és a *Szerelmes kiszólás* szövege. A vers alá odaírta a költő a nevét, s rájegyezte: »*Mgj Makói Friss Újság. 22. Karácsony.*« (l. Péter L.: Irodalomtörténet 1954: 353). Egy harmadik gépirat (g_3) valószínűleg az első másolata, a Petőfi-Múzeumban.

Szövegváltozatok:

Cím:	*Tanulmány-fej*	g_1 g_2
1	*Nagy szürkeségbe*	H g_1 g_2
	a reggel,	H g_1 g_2
2	*A korcsma terme sáppadt,*	g_1 g_2
3	*alkohol,*	H g_1 g_2
4	*Sok alkohol áll szines üvegekkel*	H g_1 g_2
5	*Egy férfi benn ül s nagy, vörös kezekkel*	H g_1 g_2
6	*danol.*	H g_1 g_2
8	*Szederjes arc; se vén, se ifjú ember.*	H g_1 g_2
	Tört, száraz tófenék az arc; de ember.	NK
12	*Ködlepte sikos*	H g_1 g_2
13	*Véres kövén a Mámor tántorog*	H g_1
	Véres kövén	NK
14	*Csak ül. S az arcán bárgyu lomhaság van.*	g_1 g_2

A g_1 keltezése *Makó, 1922 nov.* végén. A g_2 keltje *Budapest, 1922. dec. 28.*

63. A szemed. A Nem Én Kiáltok kötetből. Korábbi címe: *Vers a szemedről.* Legkorábbi változata egy Espersit János hagyatékából előkerült, sajátkezűleg aláírt, keltezett gépirat (g_1), amely jelenleg a Makói Múzeumban van. Ugyanezt a szöveget hozza egy, ugyancsak Espersit János hagyatékából a Makói Múzeumba került gépirat (g_2), amelyen a *Tanulmányfej* és a *Szerelmes kiszólás* c. versekkel együtt található. Először a Makói Reggeli Ujság 1923. április 1-i, majd a Pesti Napló 1923. július 20-i számában jelent meg. A vers kialakulásának második fázisát a Múzeumban őrzött gépirat (g_3) s A Legutolsó Harcos ciklusba sorolt szöveg Radnóti-féle másolata mutatja; ezekben már csak a 7—8. sor különbözik a véglegestől. A végleges szöveg a Nem Én Kiáltok után megjelent a Színház és Társaság 1925. február 16-i és 1926. szept. 8-i számában is.

Szövegváltozatok:

Cím:	*Vers a szemedről*	g_1 g_2 RU g_3 PN
1	*Reám ragyog*	g_1 g_2 RU g_3 SzT PN
2	*halkan*	RU PN
	a Vágy	g_1 g_2 RU PN
3	*réten,*	g_1 g_2 PN
5	*S kezébe*	RU
6	*reámragyog*	g_1 g_2 RU g_3
7—8	*S már elmaradtak tőlem a rögök.*	

Miféle gonosz vigyorog elébem? g_3
7—9 *S szivemre szállnak mámoros ködök.*
A csók piroslik ajkadon ma nékem
És tul a csókon, át a mindenségen, g_1 g_2 RU PN
10 *Ma minden oly szép és csudás, örök!* PN
Ma minden oly szép és csudás-örök. g_1 g_2 RU
S arcomra hullnak g_3
11 *reám ragyog* g_1 g_2 RU g_3 PN

Keltezése: a g_1-en: *Budapest, 1922. dec. 29.* a g_2-n: *Budapest 1922. dec. 28.*

Az első új vers, amely a Nem Én Kiáltok kötetben helyet kapott. L. Scheiber Sándor: J. A. kiadatlan makói költeményeiből, Bp., 1946: 4. és Péter L.: Irodalomtörténet 1954: 353.

64. Szerelmes kiszólás. A Csönd 1923. februári számából. Gépirata, a *Tanulmányfej* és a *Vers a szemedről* c. versekkel együtt, a Makói Múzeumban. Közölte: Péter László Tiszatáj, 1952: 106. — Kötetben először itt. Keltezése: *Budapest, 1922. dec. 28.*

65. Proletárok! Szabolcsi Gábor közölte először (Irodalomtörténet 1949. 340—342.). Valószínűleg azonos azzal a verssel, amely az Espersit János hagyatékában fönnmaradt jegyzéken közvetlenül a *Petőfi tüze* előtt áll. E jegyzéken a cím fölkiáltójellel szerepel, s ezt a vers mondanivalója is logikussá teszi. Vö. Irodalomtörténet, 1954: 353.

1923

66. Petőfi tüze. A Múzeumban őrzött kéziratról. Hasonmása megjelent az Irodalomtörténet 1949. évi 2. számában.

1923. január 1. körüli napokban írta a költő, Petőfi születésének centenáriuma idején. »*Írta és ideírta: József Attila*« megjegyzéssel írta be Hajdu László szegedi színész szavalókönyvébe Ady *A hőkölés népe* és a maga *Megsemmisülés vágya (Tovább én nem birom)*, *A bátrak* és *Szerelmes vers* c. költeményeivel együtt.

67. Szerelmes vers. A Múzeumban őrzött kéziratból. V.ö. a Petőfi tüze jegyzetét. Espersit János hagyatékából egy, evvel csaknem megegyező, keltezett gépirata a Makói József Attila Múzeumban. (Ennek 4. sora: *harapj vagy*, 5. sora: *Gyötörsz én*, 12. sora végén nincs fölkiáltójel.) Más forrásból közölte Hont Ferenc a Szép Szó 1938. áprilisi számában *Vers* címmel »1921 körül« keltezéssel. Az eddigi gyűjteményes kiadások *Hegyes fogakkal* címmel több-kevesebb javítással a Szép Szó-beli szöveget közölték.

Szövegváltozatok (a Szép Szó szövegében)

1 *mar az ajkam*
2 *Nagy nyiló rózsát csókolj rajtam*
3 *vágyaknak*
5 *meggyötörlek*
6 *összetörlek*

7 *nagy mély szemednek,*
8 *Jaj, nem birom. Nagyon szeretlek.*
11 *Ölbe kaplak.*
12 *én haraplak.*

A Petőfi tüzével közös kézirat alapján tesszük 1923 elejére. Az Espersit János hagyatékában fönnmaradt jegyzékben az 1922. december 29-én kelt *Vers a szemedről (A szemed)* után következik. A Makói Múzeum példányán levő *Budapest, 922. jan. elején* nyilván elírás 923. helyett; az ilyen elírás az év elején indokolt lehet.

68. Tovább én nem birom. A Múzeumban őrzött gépiratról: közölte Scheiber Sándor a Budapest 1946. októberi számában. — Megvan korábbi szövegének sajátkezű kézirata, amelyet Hajdu László szavalókönyvébe írt bele »*Írta és ideírta : József Attila*« megjegyzéssel. Vö. a *Petőfi tüze* jegyzetét. Itt a vers címe: *Megsemmisülés vágya.* Ezzel a címmel szerepel az Espersit János hagyatékából előkerült verscímjegyzéken is.

Szövegváltozatok (a kéziratban):

3 *ki tudja — tenni birsz csodát —*
4 *ostobább!*
5 *Ó rettentő Isten, nagy vagy, ha vagy!*
6 *Pokolnak*
11 *Kiért a Föld fáklyás örömre gyúl —*
12 *pénzes úr!*
13 *Ki nem gyülölne* (tollhiba)
15 *Asszony és Nyomor.*
17 *végre engemet!*
19 *szédült Időd*
20 *fujja szét.*

69. A bátrak. A Nem Én Kiáltok szövegét közöljük. Előtte megjelent Az Est (E) 1924. március 5-i számában. Megvan korábbi, bővebb változatának eredeti kézirata, amelyet Hajdu László szavalókönyvébe írt be »*Írta és ideírta : József Attila*« megjegyzéssel (V.ö. a *Petőfi tüze* jegyzetét), továbbá két későbbi gépirata, az első (g_1) a költő kéziratos javításaival. A kéziratban a 3. versszak után még két, utóbb elhagyott versszak áll:

A fej, ki így szól : Borulok, ám
A gondolat-rög is kihull,
Annak szűz, ifju homlokán
Az Élet-árok elsimul.

Bátor lelkén a Béke szép,
Fehér, meleg nagyasszonya
Csókolja semmiségbe szét
Minden baját a Nirvana.

Egyéb eltérések:

1	*Halált,*	k
5	*Titok*	k
6	*függönyét.*	k g_1
	függönyét —	g_2

7	*csak ki*	g_2
9	*Ó, nagy,*	k
	Óh, nagy,	g_2
10	*Sejtelem*	k
11	*hívja : a Halált,*	k
13	*S ezer liliom illata*	k
14	*Libeg hűlőn-meleg szivén.*	k
	libeg	g_1 g_2 E
15	*Ó szent,*	k g_1
	óh,	E
	bátran át,	k g_1
	végén nincs vessző	k
16	*halni mén !*	k

70. Önarckép. A költőtől sajátkezűleg javított gépiratról. Korábbi változata megjelent a Csönd 1923. januári számában. E közléssel csaknem egyező, sajátkezűleg aláírt gépirata (g_2) a Makói Múzeumban, ezen alcímként szerepel a keltezés *1923. január 5.*

Szövegváltozatok :

2	*asszony-ujj*	Cs
3	*Csók-baglyok lelke*	Cs
	Csókbaglyok lelke	g_2
4	*gondolat-folyam.*	Cs
6	*Hullákat hord és mind magába mossa.*	Cs g_2
9	*Zordon partján — hol szépen szökne hid,*	Cs g_2
10	*Melyen portyázni vad-csókú tatár megy —*	Cs g_2
11	*Örökzsibongó,*	g_2
12	*Sötét Gond*	Cs g_2
13	*Szivembe Vágy-hegylánc,*	Cs g_2
	jaj-kráteres.	g_2
14	*völgyén.*	Cs
	völgyén,	g_2
15	*vadul üvöltvén*	Cs g_2
16	*keres.*	Cs g_2

Aláírása tintával : *Szeged.*

71. Magyarok (I—II). A Nem Én Kiáltok kötetből. — A vers I. részének címe, mint az Espersit János hagyatékában fönnmaradt verscímjegyzékből és A Legutolsó Harcos ciklusba tartozó szöveg Radnóti féle gépírásos másolatából kitűnik, ez volt : *Ének 1923-ban.* — Ugyancsak- az I. résznek az előbbivel csaknem azonos szövegű későbbi sajátkezű gépiratán a cím így módosul : *Ének 1924-ben.* — II. része megjelent *Magyarok* címmel a Színház és Társaság 1925. dec. 28-i számában.

Szövegváltozatok :

I.

2	*megdögölni,*	R g
8	*mégis csak*	g
9	*valamimódon*	g
11	*búza kel ki*	g
12	*Az égből földbe hullt szivünkön,*	R
	Az égből földrehullt szivünkön,	g

13	*másnak,*	R
	másnak !	g
17	*földbe szurja !*	R g
18	*nyöszörögsz,*	R
19	*ugyiscsak*	g R
20	*nemis*	R
20	sor után még egy sor :	

II.

2	*mint eldugott*	SzT
5	*eleink*	SzT
11	sorral nem kezdődik új versszak	SzT

Valószínűleg 1923 elején írta. Témája, hangja a Szépség Koldusa néhány versével rokon, nem sokkal a kötet lezárása után írhatta. Egy harmadik ily című verset az 1924-ből valók közé soroltunk.

72. Igaz, őszinte búcsú. A Nem Én Kiáltok kötetben megjelent szöveget közöljük. Először *Komor búcsúzás* címmel jelent meg első változata a Csönd 1923. januári és a Makói Reggeli Újság 1923. április 1-i számában, majd a végleges változattal csaknem egyező szövegét közölte a Színház és Társaság 1924. december 29-i száma. A Csönd-beli közléssel sokban egyező, keltezett és sajátkezűleg aláírt gépirata (g_1) a Makói Múzeumban ; egy másik, sajátkezűleg javított gépirata (g_2) a Petőfi Múzeumban ; ez átmenet a végleges szöveg felé.

Szövegváltozatok :

1	*Gőgössen, egymagamba jöttem.*	Cs RU g_1 g_2
2	*Nagy ur vagyok. Nem is köszöntem.*	Cs RU
	Nagyur vagyok. Nemis köszöntem.	g_1
	Menykő módra. Nem is köszöntem.	g_2
3	*bogárzót :*	Cs g_1 g_2
	bogárzót,	RU
4	*A szép leányhoz*	Cs RU g_1
5	*Meg se bántam.*	Cs RU g_1 g_2
6	*Aztán ha bántam. Magam bántam.*	Cs RU g_1 g_2
8	*Mivel az Élet szűken hódolt.*	Cs RU g_1
	Mivel a világ szűken hódolt.	g_2
9	*Szűken fizet a Messiásnak.*	Cs RU g_1
	Szűken fizet az igazságnak.	g_2
10	*másnak.*	SzT
	S panasz se kell. Az adja másnak !	Cs g_1
	S panasz se kell. Azt adja másnak.	RU g_1
11	*Ha panaszkodtam néha mégis :*	Cs
	Hogy panaszkodtam néha mégis :	RU g_1 g_2
12	*is.*	Cs RU g_1
13	*Átéltem majd tizennyolc évet.*	Cs
	Átéltem majd tizennyolc évet,	RU g_1
	Átéltem épp tizennyolc évet	g_2
14	*Tudom, mit ér*	Cs
	Tudom mit ér	RU g_1
15	*akaratja :*	Cs

17	*Jó volna tán egy Asszonyt vinnem,*	Cs
	Jó volna tán egy asszonyt vinnem.	RU g_1 g_2
18	*Csak szólnom kell. S megyek már innen*	Cs RU g_1 g_2

Keltezése (a g_1-en) *Szeged, 1923. jan. 8.*

73. Távoli ének. A költő keltezett, sajátkezűleg javított és aláírt gépiratáról (a Makói Múzeumban). Egy másik gépiratról (Petőfi-Múzeum) közölte Radnóti Miklós (Makói Évek 127).

Szövegváltozatok (a Makói Években) :

8 *S fölötte*
11 *halottan,*

Keltezése : *Makón, 1923. jan. végén.*

74. Ad sidera . . . Keltezett kéziratról közölte Scheiber Sándor a Magyarok 1946 novemberi számában ; kötetben először itt.
Keltezése : *Makón, 1923 febr.*
A cím jelentése : a csillagok felé.

75. Éjjel. A Nem Én Kiáltok kötetből, az 5. sor *símit* helyesírását az akadémiai helyesírás szerint javítva. — Korábbi gépirata (g_1) a Makói Múzeumban egy, 1923. február 10-én kelt levél hátlapján, (közölte Péter L. A makói múzeum József Attila kéziratai 6.), egy másik (g_2) a Petőfi-Múzeumban.

Szövegváltozatok :

2	*apácalánya*	g_2
13	*Bársonyhaja*	g_1
14	*komorság-köd*	g_2

76. Asszonyvárás asszonyszobor mellett. A Nem Én Kiáltok kötet szövegét közöljük. Sajátkezűleg aláírt és keltezett *Asszonyvárás holdfényes szobor mellett* című gépirata a Makói Múzeumban (g_1) ; egy másik, ugyanilyen című, de a végleges szövegtől alig különböző gépirata (g_2) a Petőfi-Múzeumban.

Szövegváltozatok :

2	*szép forró*	g_1
5., 8	*szobor-asszony,*	g_1
10	*Nemis tudom, ki — szent és messzi asszony,*	g_1
13	*Sulyos*	g_1
15	*dus,*	g_1 g_2
16	*állna :*	g_1

Keltezése a g_1 kéziraton : *Makó, 1923. febr. 19.*

A versben említett »asszonyszobor« : Pásztor Jánosnak Espersit János lakásában levő nőaktja (Árva Józsefné, Espersit Mária szóbeli közlése alapján Irodalomtörténet 1954 : 353).

77. Sacrilegium. A Medvetáncban megjelent szöveget közöljük. Először a Nyugat 1923. április 16-i számában jelent meg, majd a Nem Én

Kiáltok kötetben is. Megvan kézirata és ettől kevéssé eltérő gépirata (g_1) a Múzeumban, valamint Espersit Jánosnak adott gépirata (g_2) a Makói Múzeumban.

Szövegváltozatok :

2	*sátános borok,*	k
	sátános borok	g_1 g_2 Ny NK
4	*ölelni-vágyva*	k g_2 Ny NK
5	*gyermek*	NK
	karában	k g_1 g_2 NK
6	*forog :*	Ny k g_2
7	*A súlyos távoltól őrjítve vágyam,*	k g_2 Ny
	(ugyanígy, de vessző nélkül)	g_1
8	*Én Asszonyom, feléd úgy tántorog,*	k g_1 g_2 Ny
	Én asszonyom, feléd úgy tántorog.	NK
9	*ó azért*	g_1 g_2 Ny
	ne vess meg !	g_2 Ny
11	*tömeg ha*	g_1 g_2 Ny
14	*— Csak te*	g_1
	— Csak Te	k g_2 Ny NK
	bocsánatát !	k g_1 g_2 Ny NK

Keltezése (a kéziraton) *Makón, 1923. II. 23 ;* (a gépiraton) *Makó, 1923. febr. 29.*

A vers, Kormányos István (a költő szegedi barátja, egyetemi hallgató) emlékezései szerint, egy szegedi templomban általa elkövetett csiny; (sacrilegium — szentségtörés) alkalmából született. (Vö. Irodalomtörténet, 1955 : 137—138.)

78. Hűség. A Nem Én Kiáltok szövegét közöljük. Először megjelent a Makói Friss Újság 1923. június 3-i számában, majd a Nyugat 1924. március 16-i számában. Megvan az első közléssel többnyire egyező kézirata, továbbá egy autográf gépirata (g_1), valamint egy más kézirat József Jolán-féle másolata (g_2) a Múzeumban ; végül Espersit Jánosnak adott, sajátkezűleg aláírt és keltezett gépirata a Makói Múzeumban (g_3). Mint a kéziratból és József Jolán másolatából kitűnik, a költő a 27. sor nyilván erőltetettnek érzett *Bánatműteremben* szavának kicserélésével kísérletezett. Mivel azonban az is lehet, hogy utóbb feladott próbálkozást őriznek, megmaradtunk a költő életében megjelent utolsó szövegnél.

Szövegváltozatok :

2	*Ki este — hogyha gyulnak csillagok,*	g_2 MFU NY
3	*szomoruan*	MFU
5	*sáppadtan*	k g_3
6	*állanak* (írásjel nélkül)	k g_2 MFU
7—10	zárójelben	k g_2 MFU
7	*nap,*	MFU g_1 g_3
	Nap,	Ny k g_2
8	*csucsukra*	g_2
	fényit	g_2
11	*útsoron*	MFU
12	*— Hóna alatt*	g_2 g_3 Ny
	kelmék —	g_2 g_3

13	*felénk-nyikorgó*	k g_2
14	*könyez,*	g_2 MFU
	szobán.	k g_2 g_3 MFU Ny
17	*miként nagy éji*	k g_2 g_3 MFU Ny
18	*rebbenti meg,*	g_1
23	*ha bár*	g_1
24	*S már foszladoz : csak*	k MFU Ny
25	*Te képedet*	k g_2 MFU Ny
26	*Távoltól megóva,*	MFU
	Távoltól megóva	g_2
	itt szivemben.	Ny
27	*De az nem oszlik : mintázó teremben,*	g_1
	de az nem oszlik Komor műteremben,	g_3
28	*sirva*	g_2
29	*az éjbe szét*	k g_3 MFU Ny
	szét,	g_3
32	*pirosló mécs ég.*	g_1

Keltezése a g_3-as gépiraton : *Makó, 1923. február 29.*, Ugyanez a hibás dátum (mert 1923 nem volt szökőév) szerepel a *Sacrilegium* Espersit Jánosnak adott példányán is, míg az eredeti kéziraton *február 23.*

79. Lányszépség dicsérete (I—II.) A Csönd 1923 márciusi számából halála után közölte a Kelet népe 1942. május 1-i száma is.

A vers két részének eredeti kézirata Árva Józsefné Espersit Mária tulajdonában van, fényképmásolatuk a Makói Múzeumban. Az I. rész külön lapon, keltezéssel, »*Espersit Cacának*« ajánlással ; a II. rész egy Szépség Koldusa példány 2. oldalára írva, »*Ajánlás helyett. Espersit Cacának.*« felírással, »*Lányszépség dicsérete. II.*« címmel. Ezenkívül négy keltezett és aláírt gépirata maradt ránk ; egy (g_1) a budapesti Petőfi-Múzeumban, a többi a Makói Múzeumban. A g_1 és g_2 szövegében a II. rész külön címe : *Ajánlás helyett ;* a g_4 csak az I. részt tartalmazza.

Szövegváltozatok :

1	csupa nagybetűvel	g_3
5	*bárhová mész*	g_3
8	*zseni !*	g_1 g_2 g_3
13	*Igen, tán így. De szebben, lelkesebben*	g_3 g_4
17	előbb így :	
	bocsáss ó szép valóság !	g_1
19	*kis öröm vizét*	k
	kiss	g_3 g_3 g_3
	nincs vesszö	g_1 g_2 g_3 g_4
20	*Szirmát előbe szórva hinti szét*	k g_1 g_4

(g_2-en előbb *hinti*, majd idegen kézzel helyébe írva : *halkan*)

II.

1 és 8	*vércse-vágy*	k g_1 g_2
3	*bú-felhős*	k

Keltezés (a kéziratokon és a gépiratokon) *Makón, 1923. márc. 1.*

líz volt az első vers, melyet Espersit Cacának megismerkedésükkor adott; egyszersmind nyitánya az új szerelemnek. Espersit Caca (Mária, ma dr. Árva Józsefné) Espersit Jánosnak, József Attila atyai pártfogójának lánya volt. A vers megszületésének körülményeit l. Péter László Espersit János. Bp. 1955. 51—52. l.

80. Leányszépség dicsérete. (Dicsérlek hát...) Radnóti-féle gépírásos másolatról. Csak a költő halála után jelent meg A Híd 1941. április 1-i számában és a Makói Évek Radnóti-féle függelékében (142).

Szövegváltozatok:

2	*férfiből*	H
5	*puszták és*	H R
9	*Eh ostoba*	R
	lelkesebben.	H
16	*nagy betűből*	H

A verset, amint kezdete mutatja, a költő az előbbi ciklus záródarabjának szánta, de aztán vagy ő nem volt vele megelégedve, vagy a szerkesztő hagyta el. 10. sorában — módosultan — az I. vers 14. sora, 3. szakaszában az I. vers 4. szakasza, 13-ik sorában a II. rész utolsó sora tér vissza.

81. Kép a tükörben. Kiadatlan. — Radnóti Miklós másolatából közöljük. Radnóti jelzi, hogy a 8. sor először így hangzott:

S valahogy a szivemre is lejött a képe.

Legkésőbb 1923. március 5-én írta a költő; kéziratos megjegyzéséből Radnóti ennyit tudott elolvasni. *1923. III. 5-én* (itt egy szó áthúzva) *történt* (áthúzva ez is) *kijavítottam.* A dátum vagy a vers írására vagy javítására vonatkozik.

82. Tavaszi labdajáték. A Makói Friss Újság 1923. május 31-i számából, a 19. sor sajtóhibáját *(buskedvem* egybeírva) az alább említendő másik szöveggel egyezően javítva. Radnóti Miklós korábbi, keltezett szöveget adott ki a Makói Évek függelékében (143. l.).

Szövegváltozatok (Radnóti közlésében):

7—8	*Szép fénye, mint eső után ha járván,*
	a tórul visszacsillan szűz szivárvány
15	*Nevess s ne tudd*
19	*bus kedvem szürke*
20	*menny?*

A Radnótitól közölt szöveg keltezése: *Makó, 1923. március 12.*

83. Rög a röghöz. A Medvetánc szövegét közöljük. — Először — *Jöjj testvérkém* címmel — a Pesti Napló 1923. augusztus 25-i számában jelent meg, majd a Színház és Társaság 1924. április 22-i és — szakozatlanul — a miskolci Reggeli Hírlap 1924. december 7-i számában, ez utóbbi helyen a következő jegyzettel: Mutatvány szerzőnek december elején megjelenő: »Nem én kiabálok« (így!) verseskötetéből. — 1925 elején megjelent a Nem Én Kiáltok kötetben, majd a bécsi Diogenes 1926. május 22-i számában is. — Két gépirata közül az egyik (g_1) a Színház és Társaságban megjelent szöveghez, a másik (g_2) a Nem Én Kiáltok szövegéhez áll közelebb. —

Szövegváltozatok :

1	*Jöjj testvérkém,*	g_1 SzT NK
	atyánk után nincs vessző	SzT RH D
	Nap,	PN
3	*Kigyujtják hamvas üvegét a Holdnak,*	PN
	Fönt már kigyujtják	SzT
	üvegjét	g_1
4	*A méla égi templomablakot.*	PN
	E hamvas égi templomablakot ;	SzT
	a hamvas égi templomablakot.	g_1 D
	A láthatatlan — muskátlis ablakot.	RH
5	*Fészkében ring a száz ujjongó fecske*	PN g_1 SzT RH NK
6	után nincs pont.	SzT RH
7	*Reszket, mint ujjunk,*	PN g_2
	mint a levelecske	SzT RH
	levelecske,	g_2
8	*S a rög a röghöz csókosan tapad*	PN
	És rög a röghöz csókosan tapad.	g_1 SzT RH NK g_2
9—10	*Mint fénybogárka almabimbó szirmán,*	
	Tejbőrödön szemem úgy tétováz.	PN
	Egymás mellett mi is rögök vagyunk tán,	
	Amilyet gyönge, friss vetés szeret.	g_1
	Egymás mellett mi is rögök vagyunk,	
	Amilyen gyenge, friss vetést szeret	SzT
10	*gyenge,*	g_2
11	*Jöjj kedvesem, tested lelkembe innám,*	SzT PN g_1
	hullasd —	g_2
12	*S az illatos mennybolt a nászi ház.*	PN
	S *bennünk*	g_1 SzT
13	*ballagóban,*	SzT
	ballagóba ;	g_2
14	*S feketébb*	PN
	már	RH
	már —	g_2
15	*S még szőke hajad sárga rózsadombja,*	SzT RH g_2 D
	S még szőke hajad sárga-rózsadombja	PN g_1 NK
16	*Fülledten csókom harmatára vár.*	PN SzT NK
	Fülledten, csókom harmatára vár.	RH
	fülledten csókom harmatára vár.	g_2

Valószínűleg 1923 tavaszáról.

84. Útrahívás. A Medvetánc szövegét közöljük. Először megjelent a Nyugat 1923. április 16-i, majd a Makói Friss Újság 1923. május 13-i, a Színház és Társaság 1924. július 14-i számában és a Nem Én Kiáltok kötetben is. Lényeges átdolgozáson csak a Medvetáncba való fölvételkor ment át. Az első közlésekhez közelálló gépirata megvan a Múzeumban.

Szövegváltozatok :

1	*Lelkedet halk ritmusok ősi habján*	g Ny MFU SzT NK
2	*Hadd viszem csak szép kicsi lyány magammal :*	g
	Hadd viszem csak, szép kicsi lyány, magammal.	Ny

Hadd viszem csak szép kicsi lyány magammal MFU
— Hadd viszem csak szép, kicsi lyány, magammal SzT
Hadd viszem csak szép, kicsi lyány magammal. NK
3 *Ismeretlen messzi* Ny
4 *ide mormol.* Ny MFU
5 *Libbenő szép szívem* g Ny MFU SzT NK
locsolja, g Ny MFU
6 *Csolnakom ring, szállna az utra máris.* g
máris, Ny
máris — MFU
már is, SzT NK
7 *Szépség* Ny MFU
9 *hát — szebb* MFU
hát : szebb g
11 *barátossabbá* Ny
barátságosabbá MFU
12 *kellem.* g Ny MFU NK SzT
13 *Jőjj utunkon* Ny
gyönyörű, szivárvány NK
15 *vágyim utánad usznak* g MFU Ny
vágyaim utánad usznak SzT
16 *ezüstjük.* g Ny MFU SzT NK
18 *Eh, mit is vársz — jössz-e, vagy elragadlak :* g MFU NK
Eh, mit is vársz — jössz-e vagy elragadlak : Ny
Eh, mit is vársz : jössz-e — vagy elragadlak SzT

85. Ezerfárosznyi végzet. A Nem Én Kiáltok szövegét közöljük. Megvan egy korábbi gépírásos változata (g_1) *Szerelmes vers* címmel, továbbá egy, a két változat közti átmenetet képviselő *Hadd ölellek által* című szöveg. A Legutolsó Harcos ciklus Radnóti-féle gépírásos másolatában (g_2).

Szövegváltozatok :

7 *Mély illatu* g_1 g_2
9 *Ó, szemed* g_1 g_2
10 *A büszke napnak fénye* g_1
14 *ha lelkesen elégne ;* g_1
21—24 *Rómát itt vak szemeknek*
Gyujtott föl balga végzet.
Én éber asszony-Néróm,
Pusztulj te is bele ! g_1 g_2

E vers kezdősorával végződik az Espersit János hagyatékában fennmaradt jegyzék. A jegyzékben szereplő utolsó datálható vers az *Útrahívás*. E mögé soroltuk.

86. Vers (Hiába gyúl ki . . .). A költőtől sajátkezűleg javított gépiratról. Kiadta Radnóti Miklós a Makói Évek függelékében (125)

Szövegváltozatok :

15 *egy test* (kötőjel nélkül) R
16 a gépiraton ebből javítva

Két oly álomvirág, mely egynek nyilhat.

Radnóti szerint 1923-ból.

87. A legutolsó harcos. A Nem Én Kiáltok-beli szövegét közöljük. — Előtte, hosszabb szöveggel megjelent a Népszava 1924. május 18-i számában. Legelső változatának gépirata (g_1), *1923. ápr. 27.* keltezéssel és aláírással, a makói József Attila Múzeumban. (L. Péter L.: Irodalomtörténet 1954. 349). A Népszavabeli szöveggel többnyire egyező, de néhol már javított gépírásos változata (g_2) megvan a Múzeumban. A kötet megjelenése után napvilágot látott a *Harcos énekek* (1926) c. kiadványban.

Szövegváltozatok:

1	*Valami forró nyári éjszakán*	Nsz g_1 g_2
4	*Az Ucca és a Föld fia vagyok!*	g_1
	Az Utca és a Föld fia vagyok.	Nsz g_2
5—8	*Szép szivem óriás, piros virág,*	
	Bimbója hat földrészre nyil, ma hát	
	Szijja mohón boldog-boldogtalan	
	Világlengő szeretet-illatát.	Nsz
	S még soha olyan csodaliliom!	
	A szivem illatos, piros virág.	
	S mohón szijja boldog, boldogtalan	
	Világlengő szeretet-illatát.	g_1
5	*bimbaja:*	g_2
6	*óriás piros virág,*	g_2
7—8	*Hát szijja mohón boldog-boldogtalan*	
	Világlengő szeretet-szagát.	g_2
8	*Világbalengő,*	HÉ
	kitárult illatát	
9—12	*Világszabadság-zengő Messiás*	
	Szemét, szavát nem fogja semmi sem,	
	Börtön, kaszárnya, templom — Krisztus is	
	Kinyilt nagy szive kelyhiben pihen.	Nsz
	Világszabadság-zengő Messiás	
	Szemét, szavát nem fogja semmisem.	
	Börtön, kaszárnya, templom — sz Krisztus is	
	Liliomszive kelyhiben pihen.	g_1
	Világszabadság-zengő énekes	
	Szemét, szavát nem fogja semmisem,	
	Börtön, kaszárnya, templom — Krisztus is	
	Kinyilt, nagy szive kelyhiben pihen.	g_2
13	*Ha tán sirok — a Krisztus vére hull,*	NSz g_2
	Ha én sirok — a Krisztus vére hull,	g_2
16	*És mámorosak akkor a szelek.*	g_1
16	után még két versszak:	
	— Világszabadság. — Világszerelem!	
	Világbékesség! lavinás igék	
	Szentháromságát zuhantom ma le	
	Május-fülekbe ezt zugatni szét	
	Ember, ne csüggedj, sorsod teljesül!	
	Minden forrás végül tengerbe ér	
	S mint Krisztus asztalánál egykoron,	
	Mindenkinek lesz egyaránt kenyér! —	g_1

Világszabadság ! Világszerelem !
Világbékesség ! — lavinás igék
Szentháromságát zúditom ma le
Bizó fülekbe hogy zugassa szét

Ember ne csüggedj, sorsod lesz a hit.
Végül minden forrás tengerbe ér
S mint Jézus asztalánál egykoron,
Mindenkinek jut egyaránt kenyér ! Nsz g_2

(A Népszavában a 17. sorban nincs gondolatjel, a szakasz végén nincs írásjel.)

17—20 *S milljó fohásszal felfohászkodom :*
Szivbéli Krisztus tégy még egy csodát —
Kaszárnyát, börtönt romboljanak el
A lelkes, forró igelavinák ! g_1

S ezer fohásszal, fölfohászkodom —
Szivbéli Krisztus, tégy még egy csodát,
Kaszárnyát, börtönt romboljanak el
A lelkes, forró igelavinák. Nsz g_2

21—28 *Könnypára, vérgőz ne marja szemünk,*
S a legutolsó harcos én legyek —
Nekem mennem kell, ha szülém sikolt
S az Igazság megy, hogyha én megyek !

Mert egyszer forró nyári éjszakán
Gyárfüst ölelt át lomha földszagot
S a legnagyobb lélek szökkent belém
Az Ucca és a Föld fia vagyok ! g_1

21—28 *Könnypára, vérgőz ne marja szemünk*
S a legutolsó harcos én legyek :
Nekem mennem kell, ha szülém sikolt
S világ indul meg, hogyha én megyek.

A lelkesedés zengő süvegét
Égig hajítják a görnyedt napok,
Ha az Igazság emberré fogad.
Az Utca és a Föld fia vagyok ! Nsz g_2

Keltezése : *1923. ápr. 27.*

88. Lázadó Krisztus. A Múzeumban őrzött sajátkezűleg javított gépirat szövegét közöljük, mivel a későbbi nyomtatott szövegekben több kétségtelen hiba és pontatlanság akad. — Legkorábbi szöveget tartalmazó gépirata, *Makó, 1923 ápr. 29.* keltezéssel, Tettamanti Béla tulajdonában, a makói József Attila Múzeumban (g). Először a Kékmadár (Km.) 1923. október 19-i számában jelent meg, majd cím nélkül a vers miatt ellene indított per tárgyalásáról szóló tudósításba illesztve a Népszava 1924. július 11-i számában. — Kötetbe a költő nem vehette fel, versei gyűjteményébe Bálint György iktatta először.

Szövegváltozatok :

1	— *Ó*	Km
	— — *Ó,*	Nsz
	— *Ó*	g
	Jóság !	Km g
	Jóság.	Nsz
2	*Ur.*	Km g
5	*Kozmosz-palotádban,*	Km
	Kozmosz-palotába,	Nsz
6	*nézd meg — szolgád mit csinál ?*	Km Nsz
	nézd meg, szolgád mit csinál ?	g
7	*élet-subád*	Km
	életsubád	Nsz
9	*vón a tövist letörni.*	Km Nsz g
11	*vacsorám, csak — föld*	Km Nsz g
13	*A telked*	Km Nsz
14	*nagy sajgó*	Km
	És már csak nagy, sajgó gerinc vagyok	Nsz
15	*görnyedtem. Ne kivánd,*	Nsz
17	*Azért,*	Nsz
18	*csalánmart*	Km Nsz
	ül.	Km g
	ül	Nsz
21	*kölcsön*	Nsz
	subádat :	Km
22	*eső,*	Km Nsz
	eső, —	g
25	*Úgysem*	Km Nsz
	Úgy sem	g
	eléggé —	Km
	eléggé :	Nsz
26	*a Föld.*	g
27	*bongó*	Nsz
30	*passziódban ;*	Km
	passziódban. És	Nsz
32	*Hintve :*	g
33	*itten,*	Nsz
35—36	*igazságos Isten !*	Nsz
38	*Félmunkát*	Km Nsz
39	*tudja, reá*	Nsz g

89. Pünkösd előtt. Keltezett és aláírt sajátkezű kéziratról, amelyet a Makói Múzeum őriz. Egy kézirata özv. Réti Ödönné tulajdonában. Teljesen egyező szöveggel, de a 4. sorban sajtóhibával (*vének* helyett *vérek*) megjelent a Makói Friss Újság 1923. május 20-i számában. Kötetben eddig nem jelent meg.

Keltezése : *Makó, 1923. május 12.*

90. Műterem. Németh Andor közölte először, ismeretlen forrásból. A szonett-forma, továbbá hangja, stílusa alapján keltezzük 1923 elejéről szonettet a költő 1923 tavaszától a Medvetánc lezárásáig csak ritkán írt

91. A kozmosz éneke. A Szép Szó József Attila-számából (1938. január—február) kivéve a 2. és 4.-et, amelyeket a költő külön cím alatt fölvett a Nem Én Kiáltok kötetbe. A többi József Attila életében nem jelent meg; kézirata csak a 4. és 5.-nek van, Makainé József Etelka tulajdonában. A *Juhász Gyulának* szóló ajánló-verset, amelynek kézirata Espersit János hagyatékában volt Makón, a Magyarok 1946. novemberi száma alapján közöljük. — A ciklust a költő verseinek gyűjteményébe Bálint György vette föl, több helyen eltérő szöveggel; szövegforrása ismeretlen. A Szép Szó közlése jobb, de néhány esetben azt is javítani kellett; az alábbiakban a Bálint-féle szöveg eltérésein kívül megjelöljük azokat a helyeket is, amelyeken a Szép Szó közlése javításra szorult, továbbá a 2. és 4. szonett a ciklusba tartozó korábbi szövegeinek eltérését a Nem Én Kiáltok-ban megjelent szövegtől.

1.

2 után nincs vessző B
7 *dübörög* SzSz B
8 *fölsírunk sírva: fáj* B
14 *humusza* B

2.

A Nem Én Kiáltok szövegét közöljük, ahol *A szerelmes szonettje* címmel jelent meg. Előtte megjelent a Szeged 1924. október 5-i számában, majd 1925. január 4-én a miskolci Reggeli Hírlap-ban is. Gépírásos szövege is megvan a Múzeumban.

1 *Kerengő,* SzSz RH
humusza NK
a sor végén a kötetben hiányzik a vessző.
4 *belenyomva* SzSz
benyomva B
8 *súgnak* Sz SzSz
zúgnak B
9 *Ámor űl* g SzSz
Ámor ül B
szivünk ül, Sz RH
ki mindig éhes, g Sz SzSz B
10 után a Szeged és a Reggeli Hírlap szövegében nincs pont.
12 *tiszta-érzés* g

3.

2 *el.* B
3 *búbánat pehely.* B
4 *berken.* SzSz
6 *Karácsonyra így* SzSz
Karácsonyokra így B
8 *Komoly nap is, ragyogva, fényesebben.* B
9 végén nincs vessző B
11 *bábut.* SzSz
12 *munka van,* B

4.

A Nem Én Kiáltok szövegét közöljük, ahol *A gondolkodó szonettje* címmel jelent meg. (A 3. sor interpunkcióját a kézirat szerint javítva.) Ugyanígy jelent meg a *Harcos énekek* (1926) c. antológiában is. *Város : az agy* c. kézirata Makainé József Etelka tulajdonában. Gépírásos szövege is van.

Szövegváltozatok :

1	*zugó,*	g SzSz
2	*Hangja, mint*	g SzSz B
	barlang-visszhang	SzSz
	adhat,	SzSz
3	*orgonára és*	NK
4	*Fájó derékkal*	g
5	*szomorúan*	B
7	*raknak.*	HÉ
8	*Molnárok*	HÉ
	szijja	g SzSz
9	*robotol, minek?*	g
	robotol. Minek?	B SzSz
	tudják.	B
11	— *Izzadt*	g
13	*Műhely-börtönbül*	k
	Műhelybörtönbül	SzSz, HÉ
14	*részeg-boldogan*	g
	boldogan.	HÉ

5.

Csak éjfélután c. kézirata Makainé József Etelka tulajdonában.

9	*halk,*	k
	éjszakán,	B
12	*éjjel nyiló*	B
	nincs vessző	k
14	*mint ha kertben .*	k
	mint a kertben.	B

6.

1	*mint a kertben*	B
4	*súlyos meleg*	B
	terjeng	SzSz
6	*kel,*	B
9	*örök férfi bolygó társa,*	SzSz
	örök a férfibolygó társa,	B
12	*S szépsége, fénye*	SzSz

7.

2	*nagy vére dübörög,*	B
5	*asszonytest esetlen*	B
10	*Én jaj,*	B

8.

5	*És hangja mint*	SzSz
6	*hozzám gyertek,*	B
10	*törődnek*	B

9.

1	*este.*	SzSz
5	*Ó, mért*	B
8	*Melegen oszt,*	B
13	*Szeretetembül csak hevülne meg :*	B
14	*kihűl,*	SzSz

10.

1	*kihűl*	SzSz
	az éjbe esve,	B
3	után nincs vesszö.	B
5	*kandit*	SzSz
6	*hullajtgatni*	B
12	*Újulva.*	B

11.

3	*Hideg csúcsára megvacogó — multnak*	B
8	*kardvasak.*	B
11	*Az éhen döglő*	SzSz

12.

4	*Fakir*	B
8	*gyűlnek.*	SzSz
10	*Az Isten és a*	B
14	*Igazságnak gyujtván hüs fényt az Ürnek*	SzSz

13.

1	*Igazságnak gyujtván hüs fényt, az ürnek*	SzSz
4	*ülne meg*	SzSz B
5	*Kezdő sárkányos jégvihar*	SzSz
8	*maróra keserülnek.*	B
10	*Kicsiny körben,*	B

14.

1	*lobog*	B
4	*szaga, meg illatos*	B
	borok.	SzSz
5	*Le mankózzák úgy*	B
9	*szivembe*	B
11	*keserűség-vulkán*	B

2	*humusza*	B
3	*telten.*	B
6	*mint a kertben*	B
10	nincs vessző.	B
12	*kihűlnek,*	SzSz
13	*Igazságnak gyujtván hűs fényt az Úrnek*	SzSz
	hüs fényt az Úrnek	B

A szonettkoszorú 1923 tavaszán készült. valószínűleg Juhász Gyula 1923. május 20-i negyedszázados költői jubileumára. Egy ideig külön kiadásra gondolt a költő és *Makón, 1923 május 18-án* keltezett, Juhász Gyulának címzett verses ajánlást is írt hozzá. Az utóbbit a szonettkoszorú ajánlásának szánta, a következő felirattal:

A melegszivű Költőnek,
a nagyszivű Embernek,
aki örök Atyám és Bátyám,
nagy szeretettel és ezzel az ajánlásfélével:

12. darabjáról (ott 13. szonettnek nevezi) ír Galamb Ödönnek 1923 dec. 8-i levelében (Makói évek, 351).

92. Elköszönő szelíd szavak. A Makói Friss Újság 1923. május 27-i számából. — Másutt nem jelent meg, az eddigi gyűjteményes kiadásokban sem.

A 3. sorban az egy fogalmat jelentő *kurta kocsma* szavakat egybeírtuk, a 4. és 17. sorban a ritmusból nyilvánvaló sajtóhibát, az »*a*« névelő hiányát, valamint a 21. sor végén a vesszőt pótoltuk.

Úgy látszik, születése napján, 1923. április 11-én írta, a gimnázium és Makó elhagyására készülve.

93. Alkohol. A Kelet Népe 1941. január 1-i számában József Jolántól kiadott szöveget közöljük. Radnóti Miklós is kiadta a Makói Évek függelékében (145.). Kézirata nincs meg, csak Radnóti-féle másolata.

Keltezése: *1923. május 24.*

94. A világ megokolt utálata. Radnóti Miklós másolatából közöljük. Valószínűleg erről adta ki, de hibásan, az Új Magyarország 1945. november 14-i száma is. A kézirat hátlapján József Attila keserű tréfája állt: »*A legeredetibb 1 sz.-ú kézirat. — A többi csak silány reprodukció! Ára (közös megállapodás szerint)* 10 000 *(tizezer) korona. — József Attila.*« A 6. sornak a költőtől vagy a másolótól eredő elírását *(Panchákkal)* kijavítottuk. Kötetben itt jelenik meg először.

Szövegváltozatok:

6 *Okos Panchákkal harcolunk bután.*
11 *Amint ki vágy Krisztus sebébe nyúlni,*

Keltezése: *Makó, 1923. június 2.*

A vers utolsó sorával kezdte a költő *Mindent hagyok* és végezte *El innen* c. versét.

Pansa: Sancho Pansa Don Quijote kísérője Cervantes regényében.

95. El innen. Bálint György kiadásából. — Szövegforrása ismeretlen. Utolsó két sorával végezte *A világ megokolt utálata* c. (1923) és kezdte *Mindent hagyok* c. (1924) versét is.

Keltezése bizonytalan. Bálint György az 1927. és 1936. közt írottak közé sorolja; a kétségtelenül e korai évekből való másik két verssel való rokonsága inkább azt teszi valószínűvé, hogy ugyanebből az évből való.

96. Harc a békességért. A Nem Én Kiáltok szövegét közöljük. Megvan keltezett, aláírt, »*Tettamanti Bélának, a békés harcosnak ölelő, kemény és magyar, emberi szeretettel*« dedikált kézirata Tettamanti tulajdonában és *Békességért való harcolás* című gépirata a Múzeumban.

Szövegváltozatok:

1	*Lirám földörögő tankja alatt a föld,*	k
2	*Meddő nemzetem, ó, nyögje dühödt vasát,*	k
	vasát,	g
4	*szikjét!*	k
5	*kalász,*	g
6	*nyomorúl*	k NK
10	*Új-Istent kereső bújdokolás egén,*	k
12	*a Munka s Eszme!*	k
	eszme,	g
15	*s éhen dőlt bele mind — itt*	k
17	*hajdan-időn*	k g
18	*Föl ne hányd sorodat — nagy proletári sor*	k
20	*munkáját!*	k
21	*Lirám földörögő tankja, a szörnyeteg —*	k
22	*Rút munkája után szép hivatása — mint*	k
	Rút robotja után	g

Keltezése: *Makó, 1923. június 12.*

97. Juhász Gyuláról való nóta. A Nem Én Kiáltok szövegét közöljük. Előtte megjelent a Makói Reggeli Újság 1923. június 19-i számában *Juhász Gyula nótája* címmel. Megvan sajátkezűleg javított, az első közlésnél későbbi gépirata a Múzeumban.

Szövegváltozatok:

1	*huszonöt év*	RU g
3	*áldomása.*	g
4	*nagy s szerény szive,*	RU
6	után:	
	Mokány, kemény de csökönyös lovak.	RU g
7	*mének*	g
8	*gyeplején*	g
9	*mégis csak*	RU g
13	*irástudatlan*	RU g
15	*szókat,*	RUg
17	*Napóleon!*	
18	*Huszonöt éves*	RU
21	*az Örök Szeretetből*	RU g
23	*huszonöt év*	RU g
24	*kicsiny áldomást!*	RU
	hitvány áldomást!	g

Juhász Gyula negyedszázados írói jubileumának 1923. június 17-i makói ünnepére írta.

98. (Ó szőke csókok partja...) A Kelet Népe 1942. május 1-i számából. Szövegforrása ismeretlen. A 12. sor közlése nyilvánvalóan hibás, egy szótag hiányzik. Kötetben itt jelenik meg először.
József Jolán szerint 1923. júliusából való.

99. Uram! A Makói Friss Újság 1923. július 29-i számából. — Címnélküli, keltezett, Homonnai Zoltánnak (iskolatársának, Homonnai Nándor makói fényképész fiának) ajánlott kézirata Makainé József Etelka tulajdonában. Az ajánlás szövege: *Ezt a szomorú, friss verset szeretettel adom Homonnai Zoltán barátomnak.* — 1941. január 1-i számában a Kelet Népe, 1942. december 15-i számában — keltezéssel — a Híd is közölte, az előbbiben a 4. sorban ez áll: *a fonnyadt.* Kötetben itt jelenik meg először.
Keltezése: *Makó, 1923. júl. 28.*

100. Gyász és patyolat. Kiadatlan, Vágó Márta emlékiratából. A Múzeumban két aláírt gépirata van, az egyik keltezett. Vágó Márta kéziratos emlékirata szerint azonban 1928 szept. 18-án írta volna a költő. Ugyancsak szerinte a vers első alakjában még 1927 őszéről való. Az akkor írt változat címe *Mártinak.*

Szövegváltozatok:

1	*A patyolat, a patyolat*	(Mártinak)
2	*hajadat;*	g_3
6	*másolja fején fejedet.*	(Mártinak)
	fejedet;	g_2
10	*hajadat.*	g_2
11	*Barna*	g_2

Keltezése a g_1-en: *Makó, 1923. szept. 3.*

101. Mert ismeretlenünknek tetszik. A Múzeumban őrzött sajátkezűleg javított gépiratról. A hátlapján írt feljegyzés szerint megjelent a Kékmadárban 1923-ban. (Sajnos, a kérdéses szám hozzáférhetetlen.)

102. Megfáradt ember. A Medvetánc szövegét közöljük. Először megjelent a Makói Friss Újság 1923. dec. 25-i számában (»*A jó makóiaknak*« ajánlással), majd a Ma Este 1924. augusztus 28-i, a miskolci Reggeli Hírlap 1924. augusztus 29-i számában és a Nem Én Kiáltok kötetben, később a Prágai Magyar Hírlap 1925. december 6-i, a Pásztortűz 1928. januári, az Uj Magyar Föld 1929. januári számában és a Nincsen Apám Se Anyám-ban is, majd innen a losonci A Mi Lapunk 1930. évi 1. számában. Megjelent a Babits Mihály szerkesztette Uj Anthológiában is (1932) a Medvetánc-éval azonos szöveggel. — A legkorábbi közléssel egyező szöveget tartalmazó kézirata (k_1) egy Espersit Jánosnak szóló keltezetlen, de valószínűleg 1923 december első napjaiból, az írásbeli és szóbeli éretségi (dec. 15.) szárnazó levél hátlapján; a levélben utalás is van a versre: »*Egy verset küldök a másik oldalon a Friss karácsonyi számába*« (vö. Péter L.: Espersit János, Irodalomtörténeti Füzetek, 1. sz.: 58. l.). Két további kézirata közül az egyik, korábbi változatot tartalmazó (k_2) a Petőfi-Múzeum-

ban. »*A jó makóiaknak*« ajánlással, a másik (k_3) a Makói Múzeumban »*Saitos Gyula bátyámnak, legelső és legkedvesebb szerkesztőmnek ajánlom ezt a verset*« ajánlással. Egy nyomtatott Nem Én Kiáltok kötet a verset tartalmazó oldalán kézzel írott dedikáció »*Saitos Gyula bátyámnak*« (a Makói Múzeumban).

Szövegváltozatok :

1	*nehány*	k_2
2	*Hazafelé*	RH PMH P UMF NA
3	*a folyó, meg én*	ME
	a folyó, meg én.	P
4	*szivem*	k_2 ME P NA
	alatt —	P
5	*csendes*	P
6	*teher,*	k_1 k_2 k_3 ME RH PMH NK UMF
	teher.	P
	teher	NA Ui Anth.
7	*testvér*	k_3
8	*hever* —	P
10	*Meleg kenyerével egy karaj vagyok*	k_3
	Meleg kenyeréből egy karaj vagyok :	PMH
11	*A szellő is alszik, a nyugodt Marosra*	k_3
12	*homlokomra* —	PMH
	homlokomra :	NA
	kiülnek a csillagok —	P

Keltezés (a Saitosnak ajánlott k_3 kéziraton) : *Makón, 1923.*

Saitos Gyula a Makói Friss Ujság szerkesztője volt. (vö. 389. l.)

Hont Ferenc visszaemlékezése szerint (vö. Irodalomtörténet, 1955 : 143) az »Igen« írói csoport 1923. november 25-i szegedi matinéján ezt olvasta föl a költő.

103. Tanítások. 1923 végén és 1924 elején a költő hosszabb, valószínűleg 14 darabból álló ciklust készített ilyen címmel. Legelső változatának *A Legutolsó Harcos* ciklus Radnóti-féle gépírásos másolatában megmaradt *Orgonaszó I—III.* című kompozíció látszik, amelynek egyes darabjaiból a későbbi ciklus 7., 8., ill. 13. számozású darabja lett. Galamb Ödönnek 1923. december 8-án hosszabb kísérőlevéllel küldte el a Tanítások első nyolc darabját (l. Makói évek 33—46.). Később csak a ciklus 2., 4. és 5. darabját tartotta megjelenésre érdemesnek ; ezek láttak napvilágot az 1924. év folyamán különféle lapokban, s ezek kerültek be, külön címmel, a *Nem Én Kiáltok* kötetbe. A ciklus eredeti 9., 10., 11. és 12. része nem maradt meg ; folytatásuk, továbbfejlesztésük lehet a *Karácsony*, a *Gyémánt* s *A számokról*. Vö. Galamb : Makói évek. 45. l.

Az egyes darabok fejlődését, az általunk közölt szövegeket az alábbi összeállítás mutatja :

1. A Galamb Ödönnek küldött szöveget közöljük, a Makói években kiadott hasonmás-kéziratról ; változatát József Jolán tette közzé a Népszava 1940 dec. 25-i számában.

2. A Nem Én Kiáltok kötetben megjelent, *Ti jók vagytok mindannyian* c. végleges szövegét közöljük. — Megvan a Galamb Ödönnek küldött kéziraton ; 1924. január 1-én megjelent *A tanításokból* címmel a Makói Reggeli Újságban (MRU) ennél a szövegnél későbbi gépirata a

Múzeumban (g); változatát közölte a Népszava 1941. november 16-i száma. (Nsz)

3. A Galamb Ödönnek küldött szöveget közöljük, a Makói években kiadott hasonmás-kéziratról; közölte a Népszava 1941. november 16-i száma is, a fentitől nem eltérő szöveggel.

4. A *Nem Én Kiáltok* kötetben megjelent, *Jövendő férfiak* című végleges szövegét közöljük. — Megvan a Galamb Ödönnek küldött hasonmásban közzétett kéziraton (k); a Múzeumban megvan külön kézirata is (k_1). *A tanitásokból* címmel, *Most a jövendő férfiakról* alcímmel megjelent a Makói Friss Újság 1924. január 1-i számában (MFU) (Attila József aláírással); változatát József Jolán tette közzé a Népszava 1940 karácsonyi számában (Nsz). Közlésünkben megtartottuk a versnek a ciklusba illesztő kezdősorát, amely a kötetben már elmaradt.

5. A *Nem Én Kiáltok* kötetben megjelent, *Üvegöntők* című végleges szövegét közöljük. — Megvan a Galamb Ödönnek küldött szövegben (G); megjelent először a Makói Friss Újság (MFU) 1923. december 30-i, majd a Pesti Napló (PN) 1924. április 4-i, a Színház és Társaság (SzT) 1924. szeptember 15-i, a miskolci Reggeli Hírlap (RH) 1924. október 19-iki, s a kötet megjelenése után a Pásztortűz (P) 1928. január 29-i számában.

6. A Makói Években közölt szöveget adjuk.

7. A Makói Években közölt szöveget adjuk; ez a szöveg jelent meg a Népszava 1941. november 16-i számában. Korábbi szövege Radnóti gépírásos másolatában, *A legutolsó harcos* ciklusban, *Orgonaszó I.* címmel.

8. A Makói Években közölt szöveget adjuk; korábbi változata Radnóti gépírásos másolatában, *A Legutolsó Harcos* füzetben, *Orgonaszó II.* címmel.

13. A múzeumban őrzött sajátkezű kézirat fényképmásolatáról. Ezt a szöveget tette közzé József Jolán a Népszava 1940. dec. 25-i számában; korábbi szövege Radnóti másolatában, *A legutolsó harcos* ciklusban *Orgonaszó III.* címmel.

14. A Makói Évek függelékben (147) közölt szövegből. Közölte József Jolán a Népszava 1940 dec. 25-i számában.

Szövegváltozatok

1.

2	után nem kezdődik új szakasz	G Nsz
5	*durva-orrú*	Nsz
8	*elszörnyűlködvén*	G
12	*magánosság.*	g
21	*szörnyűlködőkre*	g Nsz

2.

2	*a rosszat?*	g Nsz

4—6 helyett a kézirat-hasonmáson, a Makói Reggeli Újságban s kevés eltéréssel a Népszavában:

Mint az ópiumot szivó a pipájával.
Ameddig csak tart a mámor,
Gyönyörüséggel telik meg,
Azután meg irtózik

Önnönmagától is.
Mert miért isztok pálinkát tej helyett?
Hisz anyátok teje sose válik pálinkává.

(A kézirathasonmáson és a Népszava közlésében a fenti rövid sorok helyett két hosszú áll, a második így : *Aztán pedig irtózik önnönmagától is.)*

A végleges szöveg felé átmenet a gépírásos változat :

Mint gyerek a lépcsőfokokkal.
Ameddig birja, gyorsan szalad rajta,
De aztán nem bánná már,
Hogy sose látta volna,
Hogyan van kedvetek a házba becsöngetni,
Mikor a kapu tárva-nyitva áll.

7 helyett :

Ha ti jók vagytok mindannyian,
Hisz mindnyájan örültök a jónak, MRU

Ti jók vagytok mindannyian.
Hisz mindnyájan örültök a jónak g Nsz
8 *S fontoljátok meg amit mondok ;* g MRU

4.

3	*Szétszakgatják*	k
4	*lelkét,*	MRU
6	*simogatják*	k_1
11	*szivja,*	k_1
12	*oceánok.*	k_1
14	*terittetnek*	k k^1 Nsz MRU
15	*És megteritik önmagukat is*	k_1
15	után még egy sor :	
	Az Isten szerető öccsei ők.	k

5.

1	*raknak.*	RH
2	*És vérükkel meg veritékükkel*	P MFU
4	*És vérükkel és veritékükkel*	G
	forrt.	RH
9	*A városokban meg*	SzT RH
	viskóba	G
13	*Noha, nem több*	RH
14	*Lassan, egyformán elfogy a vérük* —	RH
15	*ők maguk átlátszóvá*	MFU
	átlátszóvá	PN RH P G
16	*Ragyogó nagy*	SzT P MFU
	kristály ablakok	RH

7. (a Radnóti-féle gépiraton)

1 *A tegnapiak és öregapáitok*
6— 8 helyett : *Óriás kiáltó száj a föld,*
Friss vizeket csordít szíveinkbe,
10—11 *A puskapor füstjét mossátok le róla,*
Irtózzatok fegyvereiktől,
15 *Mint fegyverek fegyverei,*
17 *Inkább közeli testvéreink közül*
18 *Mint a távoliak közül kettő.*

8. (a Radnóti-féle gépiraton)

6 után nincs kérdőjel
8 *A szeretetetet ?*
10 *Jól látszanak*
11 *Ó jaj azoknak, akik*
12 *magasságokat,*
13 *De kerülik a szót, mint szakadékot,*
14 *Ó, az anyák teje könnyekké változott,*
18 *össze !*

13. (a Radnóti-féle gépiraton)

2 *Már-már látó szemetekbe,*
5 *szemünkben*
6 *A hátulgombolós négergyerekek*
8 *Denevérszárnyon*
10 *darabos,*

14.

3 *kornéták* (sajtóhiba) Nsz

A ciklus 8 első darabját 1923. december 8-án küldte a költő Pestről Galamb Ödönnek. Hosszú kísérő leveléből (l. Makói Évek 33—37.) kiemeljük a következőket :

Mikor ezekhez, a Tanításokhoz hozzáfogtam, az lebegett szemem előtt, hogyha egy rablógyilkosnak azt mondom — nagy melegséggel, ami az interpretátor dolga — »Te jó vagy«, akkor ez föltétlenül olyan szuggesztív hatással van rá, hogy minden természetellenes rosszaság és »esetleges« dac vagy kegyetlenség kihull belőle. Mert lehetetlen, hogy ez, amit a legkevésbbé sem várt, meg ne döbbentse befelé. Természetes, hogy a hatás rövid ideig tart : embere válogatja. Hanem az bizonyos, hogy ezt többé elfelejteni nem fogja, legfeljebb időnként megfeledkezik róla. Így tehát első látszatra az aktivizmushoz jutunk el. Azonban ez sokkal több az aktivizmusnál, mert evvel nem valami tettre, vagy bármire akarom rábírni, hanem az ember addig »magába-tudott« lényegét akarom megváltoztatni. (Azért tettem ezt a jelzőt idézőjelbe, mert én föltétlenül bízom az emberben és olyannak tartom — méghpedig hitből és meggyőződésből — amilyennek a Tanításaimban megmutatkozik.) A ciklusnak ez csak elenyésző kis része... Most művészetbeli megújhodás előtt állunk, amit elég keserves lesz keresztül vinni, mert még nincs meg az új ethika, ami pedig még Krisztus ethikájától is sokban fog különbözni... Én most már nem is költőnek tartom magamat, hanem tanítónak. Mert nagyon furcsa gondolatba akadtam — a művészet : tudomány. S abban különbözik a tudománynak mondott tudo-

mánytól, hogy nem jár járadtsággal, nem magyaráz, hanem elhitet! Tehát csak a módszerekben van különbség, a lényege mindkettőnek ugyanaz... A Tanításoknak nem ez a végleges sorrendje, hanem ki fogom kérni Ödön Bályám tanácsát ha megcsináltam belőle egy számottevő részt...

A következő hetekben tovább is írt a ciklusba szánt verseket. A 13. és 14. is bizonyára későbbi valamivel az első nyolcnál. A karácsonyi Tanítást *(Karácsony)*, amelynek száma, helye a cikluson belül nem ismeretes, a maga időrendi helyén közöljük.

104. A számokról. A Nem Én Kiáltok kötetből. — Előtte megjelent a Népszava 1924. szeptember 3-i és a miskolci Reggeli Hírlap november 4-i számában, utána a *Harcos énekek* (1926) c. antológiában.

Szövegváltozatok:

10	*ilyformán 1 marad*	Nsz
14	*legegyszerűbb*	RH
14	*lássátok,*	RH Nsz
16	a sor végén nincs vessző	RH Nsz

Galamb Ödön szerint (Makói Évek 45) eredetileg a *Tanítások* ciklus része volt ez is. Valószínűleg 1923 decemberéből való.

105. Gyémánt. A Nem Én Kiáltok szövegét közöljük. — Előtte lényegesen bőbeszédűbb változatban megjelent a Színház és Társaság 1924. november 3-i számában. Ugyancsak a bővebb szerkezetnek valószínűleg még korábbi változatát közli, már a kötet megjelenése után, a Népszava 1926. november 21-i számában; ehhez áll legközelebb a Múzeumban őrzött, sajátkezűleg aláírt gépirat, ahol a vers címe: *Kristály.*

Szövegváltozatok:

2—3	A kötet kivételével mindenütt egy sor	
5	*vánkosokba*	g SzT Nsz
8	helyett:	
	Bárányokat, galambokat, méheket imádkoznánk,	
	Ó tiszta állatok és gyógyfüvek!	SzT
	Bárányokat-galambokat-méheket imádkoznánk,	
	Tiszta állatokat és gyógyfüveket.	g Nsz
8	után csak a kötetben kezdődik új szakasz	
9	*Igen, igen,*	g SzT Nsz
10	*Elsülyedtek*	g Nsz
11	*felé;*	g
11	után *Igen, igen.*	g SzT Nsz
	felé,	SzT Nsz
14	*prédikálnak, messze*	SzT Nsz
16	csak a kötetben	
17	*hát,*	Nsz
18	*labdák*	Nsz
	lapdáztunk,	g SzT
	labdáztunk,	Nsz
20	*A hiénákat is*	g
	A hiénákat, a békákat is:	SzT
21	után: *Hattyuk, szálljatok harmatos szivünkre*	g
	Hattyúk, elveszett lelkünk másai,	
	Szálljatok le harmatos szivünkre,	Nsz

22 *bűneinket,* g Nsz
23 *világosság,* g
24 után a kötet kivételével mindenütt még ez :
Mert a föld : föld,
Helyét komolyan megállja az állócsillag.
(A gépiraton : *állócsillag :)*
Hát mi is tanítsuk meg járni lábainkat!

Eredeti alakjában ez is a *Tanítások* ciklushoz tartozhatott. Valószínűleg 1923 végéről vagy 1924 elejéről való.

106. Kiáltunk Istenhez. A Nem Én Kiáltok kötetből.

Kiáltvány Istenhez című változatát, amely jelenleg a makói József Attila Múzeumban van, Tettamanti Bélának küldte el 1923. december 13-án.

A kéziratban az első sor egyetlen megszólító szava után, a 2. sor előtt, áthúzva a következő 4 sor olvasható :

Lélekbajtárs a szándékolásban,
Kormos mozdonyok sikításával,
Az eke nyomán kiforduló földek
Meg a csákányok tompa dobajában

Nincs áthúzva folytatólag a következő 3 sor :

Kiáltunk Hozzád
És a füledig hajigáljuk magunkat :
Ó, légy a mi érző meleg bőrünk,

A mostani 25. sor után, ugyancsak áthúzva, még egy sor van :

És a dolgok kegyetlenül fájnak.

Egyéb eltérések :

33 végén kettőspont

Még egy kéziratos részlete szintén *Kiáltvány Istenhez* címmel a *Szépség koldusa* ajánlásaként szerepel Scheiber Sándornak a Makói Múzeum kiállításán bemutatott példányán. A *Bosszúság* c. versének dedikációjában is szereplő barátjának írott ajánlás közli a vers 9. sortól 19-ig terjedő részét, (a 9. sor *Mi haszna* kitételét külön írja) majd *Bp. 1923 dec. 15*-i kelettel, teljes aláírással így zárja : *Majdnem egyetlen pesti barátomnak, Gerentsér Jóskának nagy szeretettel.* (Vö. Péter L. Irodalomtörténet, 1954 : 354.)

107. Földmadár. A költő sajátkezűleg javított gépiratáról. Egy másik, sajátkezűleg aláírt és keltezett gépirata, amely Espersit János hagyatékából került a Makói Múzeumba, korábbi változatot őriz.

Szövegváltozatok a makói gépiraton :

5 *lábán,*
9 *tapadtak*
11 végén nincs vessző
12 *Összeszedte a gondolatokat,*
15—16 *Tehetetlenül hat feje nőtt*
S tizenkét szeme közül egyik se látott,
(a másik gépiraton eredetileg így :)
Tehetetlenül hat feje nőtt
És száz szeme közül egyik se látott, (a költő javította)
20 *verejték*

24 *szemei közé,*
26 *Hadd legyen megint egyszerű és természetes,*
29 *mind a hat,*

Keltezése, a Makói Múzeumban őrzött gépiraton: *Bpest, 1923. dec. 23.*

108. 109. Karácsony. Egymás mellett közöljük a legkorábbinak látszó, leghosszabb változatot s a költő által véglegesnek tekintett, a Nem Én Kiáltok kötetben megjelent rövid formát. —

Az első változat a makói József Attila Múzeumban, címnélküli gépirat (közölte Péter László, Irodalomtörténet 1954 : 350). Nyilván a *Tanítások* egyik darabjának készült (így Galamb Ödön: Makói évek 45. l. is). A 15. sor után három, ceruzával erősen áthúzott sor:

Most lehetne padon aludni
Nem vennének észre a rendőrök
Reggelre befagy a szemük

A vers kialakulásának következő állomását az a két egymással azonos címnélküli keltezett gépirat s egy kézirat jelzi, mely Espersit János hagyatékából került a makói József Attila Múzeumba. — Ugyancsak hosszabb változatot közölt a költő a Magyar Irás 1924 decemberi, majd már a véglegeshez közelállót a miskolci Reggeli Hírlap 1924. december 14-i, a Színház és Társaság december 22-i számában. A Népszava 1927. december 25-i száma is közölte.

Szövegváltozatok (A Nem Én Kiáltok-beli szöveghez képest)

1 20 *fok* g MI RH,
20° k
3 *de megszületett Jézus* k g MI
A fogalmazványban először így:
— *de Jézus megszületett*
4 *Az ember magvető hitéről* k g MI
6 *Az uccák biztos szeretettel* g
7 *Betlehemeseket vezetnek.* k g MI RH
7 után a kéz- és gépiratban ez áll:
Varjak ülnek az ágakon,
(a kéziratban előbb így:
varjak repülnek a kopár ágakon)
Szivek pihennek a kereszten
És Krisztus rügyező ágakkal
(a kéziraton előbb: *a Krisztus)*
Lángot rak a fázó homlokok mögött. k g
(a kéziraton előbb így: *Tüzet gyujt)*

A Magyar Irásban ez a négy sor később következik, a 11. sor után, szakasz végén, de az első sor így hangzik: *Varjak ülnek a fákon,* az utolsó a végleges szöveg utolsó sorával egyezik.

8 vessző nélkül SzT
9 *ablakot* —
10 *emberektől,* Nsz

A 11. (ott 15.) sorral végződik a kézirat vagy annak megmaradt lapja.

12	*Fölöttünk rengőn.*	Nsz
13	*ujszülött*	SzT

A versnek eredetileg még egy szakasza volt, amelyet a gépiratok tartalmaznak és csak a Magyar Irásban jelent meg:

A fák elájulnak a hidegtől,
Az állat alszik vagy meleget keres,
Az ember csinálja a meleget
És tüzet gyujt a gondolatokkal.
Hát miért vacogjunk továbbra is?
Melegitsük el nem égő önmagunkat, (a gépiraton előbb : *éghetetlen.)*
Gyujtsuk fel a fagyott századok
Esztendőktől jégcsapos homályát.

A gépiraton a költő nyíllal, zárójellel jelezte a vers további alaktásának útját. (L. részletesen Péter László : Irodalomtörténet 1954 : 355.
A Makói Múzeumban őrzött két gépiraton *Makó, 1924. január 4-* keltezés áll ; a vers talán néhány nappal előbb keletkezhetett.

1924

110. És keressük az igazságot. A Nem Én Kiáltok kötet szövegét közöljük. Legkorábbi, keltezett, aláírt gépirata a Makói Múzeumban (g_1) ; egy *Tettamanti Bélának* ajánlott, ugyancsak sajátkezűleg aláírt gépirata (g_2) a Petőfi Múzeumban. A nyomtatott szövegekkel csaknem mindenben egyező kézirata (g_3) a Magyar Írók Szövetsége tulajdona. — Először a Makói Friss Újság 1924. január 6-i, a miskolci Reggeli Hírlap 1924. október 26-i, majd a Népszava november 19-i számában jelent meg.

Szövegváltozatok :

A g_1 eredeti címe *Hej, haj, mégis* volt ; ezt a költő áthúzta és mellé írta : *És keressük az igazságot.* Ugyanez a cím a MFU-ban.

2	*Hej haj*	g_3
	Hej haj,	MFU
4	*Nem találunk sehol se.*	g
	Nem találunk seholse.	MFU
11	*Hogyha tél van hát didergünk*	g_1 g_2 MFU
13	*Szemünk-fülünk*	g_3
15	nincs vessző	k
18	*Hogy ha vesztünk ugyis nyerünk,*	g_2
	Hogyha vesztünk, úgyis nyerünk	MFU
23	*kezünk.*	g_1
	kezünk,	MFU
33	*Hej haj,*	g_1
	Hej haj	MFU
34	*szó-malaszttal*	g_2 MFU

Keltezése a g_1 kéziraton: *Makó, 1924. jan. 4.*

111. Kövek. A Nem Én Kiáltok kötetből; megvan ugyane változat Galamb Ödönnek ajánlott, keltezett, aláírt kézirata. Legkorábbi változatát őrző, idegen kéztől származó kézirata, (k_1) a költő aláírásával a szegedi Bekeffi Józsefné birtokában. (közölte Nádass J. Irodalmi Ujság 1955. április 9.) Megvan egy későbbi, erősen javított fogalmazványa (k_2) is a Múzeumban, javítatlan szövegének gépírásos másolata pedig a Makói Múzeumban. Ez utóbbival egyező szöveg jelent meg először, ugyancsak Galamb Ödönnek ajánlva a Makói Reggeli Újság 1924. január 6-i számában, átdolgozás után közölte a Népszava 1924. július 4-i, a miskolci Reggeli Hírlap 1924. október 9-i és a Színház és Társaság 1924. november 17-i száma is, valamint a Népszava kiadásában megjelent *Harcsó énekek* (1926) c. antológia.

Szövegváltozatok:

1	*Öreg kövek ne haragudjatok,*	k_1 SzT
	ne haragudjatok.	RH
3	*Mozgóbb és nagyobb*	RH
	nagyobb és nagyobb	k_1
5	után még egy sor:	
	S mint én tinéktek, nem fájóbb nekem	k_1 k_2 g RU
6	*S nem szól csak jár*	k_1 k_2
7	*Nem szól, vagy nagyon magasból beszél,*	k_1 g RU
	Nem szól, nem szól, vagy magasból beszél,	k_2
	(előbb itt is, mint a gépiraton)	
7	után még egy sor	
	Nyugodt hangja nem hallik, ha leér;	k_1 k_2 g RU
	(a fogalmazványon átlúzva)	
8	*Vagy tán ti*	k_1 g RU
	(először a fogalmazványon is így)	
9	*titeket sem.*	RH

A k_1 a 9 sor után így fejeződik be:

Óh ki hajlotta kezébe először
Addig még sima homlokát, hogy ráncos
Szétlépheteilen függönyök mögött
Ne láthassuk az értelemnek arcát,
Hogy bűvészkedvén most a kereseilen
Tudatra merő verejtékké váljék.
Mert nem segít a jaj, az aleluja,
Csak (?) hit csak malter és Krisztus-habarcs!
Hogy (?) városában már a békességnek
Az ember (?) Isten szerelmet találjon.

(A kérdőjellel jelzett szavak a kézirat megrongált állapota miatt nehezen olvashatók.)

12	*semilyen habarcs?*	SzT
14	*vályogkalyiba*	RU
	kaliba	HÉ

15	*természő ember*	RH
	erős, természő-ember,	NK HÉ
16	*láb.*	k_2
17	*így utfelen*	g
	így utfélen	RU
	így, útfélen	RH, HÉ
	így : útfelen	NK
19	*Gránithalmokra* k_2 g RU NSz	RH
	építő	NK
21	*Napokat szülő barlanghegyek voltunk* k_2 g	RU
	egymást karcoló barlanghegyek	HÉ
23	*Széjjel tördelt*	RH
	a bölcsesség	RH SzT
24	*S szétomlasztott*	k_2 g
	Szétomlasztott	RH
26	*forr már mint a mész,* g RU	RH
31	*vágyik.* k_2 g RU	RH

Keltezése: *Makó 1924. jan.* Az év legelső napjaiból.

112. **Miért mondottál rosszat nékem.** A Nem Én Kiáltok szövegét közöljük. — Keltezett, aláírt gépirata (g_1) a Makói Múzeumban, egy másik (g_2), ugyancsak sajátkezűleg aláírt, az első közléssel egyező gépirata a Petőfi-Múzeumban van. — Először a Makói Friss Újság 1924. január 27-i, majd a miskolci Reggeli Hírlap 1924. október 12-i, majd a szegedi Színház és Társaság december 8-i számában, végül a Népszava 1925. január 18-i számában is megjelent.

Szövegváltozatok:

1	*nékem,*	RH
2	*Én nem bántottalak barátom,*	g_2
3	*haragszol*	MFU
7	*erdőn.*	g_2
9	*nézzük —*	g_2
10	*Ahol meg bárányfelhők lombosodnak,*	g_1 g_2
	Ahol még bárányfelhők lombosodnak.	MFU RH
	lombosodnak,	Nsz
11	*belénk,*	Nsz
12	*És nékünk az most olyan-igen jó lesz*	g_1 g_2
	És nékünk az olyan-igen jó lesz	MFU RH
14	*Azért szeretném ha most velem lennél,*	g_2
	hogy ha	MFU
15	*oda hallik*	MFU
	harangszó	SzT
17	*épp olyan*	g_1 RH
20	*Száz annyit*	RH
	Százannyit-termő	Nsz

Keltezése (a g_1-n): *Makón, 1924. jan. 23.*

113. **Lázadó szentek.** A Nem Én Kiáltok szövegét közöljük, a többi változatokkal egyezően pótolva a vesszőt a 3. sorban, a 9. sor eredeti *Menyország* helyesírását verstani okokból hagyva meg. — Legkorábbi változatot őrző szövege *A villámok szeretőjé*-vel egy gépírásos lapon a

Makói Múzeumban (g_1); átdolgozott szövegének sajátkezűleg aláírt gépiratát (g_2) a Petőfi-Múzeum őrzi. — Először a miskolci Reggeli Hírlap 1924. november 27-i számában jelent meg.

Szövegváltozatok:

A korábbi gépiraton minden szakasz első sorát vessző zárja.

1	*Ülök én újra*	g_1 g_2 RH
6 után a korábbi gépiratban (g_1) még a következő két sor áll:		
	Csak a jókat veszem föl bárkámba,	
	Gonoszokat nem veszek bárkámba.	
7	*rámse*	g_1
12	*Dicsőségedre én égjek helyettük.*	g_1 g_2
13	*a pokolba,*	g_1
15—16	*S gyógyíthatót én meggyógyítok ujra,*	
	De halottakat nem keltek föl ujra.	g_1

Az utána gépelt vers keletkezése a makói gépiraton (g_1): *1924. január 28.* A másik gépírásos példányon (g_2) a cím alatt jobbra ez olvasható: *L. halálára.* (Valószínűnek tartjuk, hogy a költő Lenin halálhírére írhatta a verset; erre utal Kormányos Istvánnak, József Attila barátjának egy szóbeli közlése s. Vö. Irodalomtörténet, 1954: 355/56. l.)

114. Villámok szeretője. A Nem Én Kiáltok szövegét közöljük. — Előtte megjelent *A villámok szeretője* címmel a Színház és Társaság 1924. augusztus 11-i számában, Aknai Istvánnak (Kormányos István szegedi ügyvéd, barátja írói álneve) ajánlva. E változattal nagyrészt egyező szövegű, aláírt, keltezett gépirata — a *Lázadó szentek*-kel egy lapon — a Makói Múzeumban (g^1), ugyancsak ehhez közelálló másik gépirat (g_2) a J. A. Múzeumban van.

Szövegváltozatok:

2	*Pap-csibész*	g_1
4	*kenyérhéját*	g_1 g_2 SzT
8	*De vasgerincű s nincsen néki térde*	g_1 g_2 SzT
10	*békit*	g_1 g_2 SzT
12	*Villám-szivét*	g_1
14	*Boldogan sír az ömlő fellegekben.*	g_1 g_2 SzT

Keltezése: *Makón, 1924. jan. 28.*

Azonos című ciklus bevezető verse. Galamb Ödön szerint (Makói évek 60.) előbb ezt szánta új kötete (a későbbi Nem Én Kiáltok) címadó verséül.

115. (A multkor, szerda este...) *Makón, 1924. jan. 29.* keltezésű *J.A* jellel ellátott kéziratról, amelyre ismeretlen célból Kosztolányi Dezső nevét is aláírta. A kéziraton több javítás van, de az áthúzott szavak olvashatatlanok.

116. Nyolcesztendős lányok. A Nem Én Kiáltok-ból. — Gépírásos szövege a Múzeumban. Először a Makói Friss Újság 1924. febr. 10-i számá-

ban jelent meg, a hosszú magánhangzók ékezését nem jelölve, a kötet megjelenése után a Pásztortűz átvette 1928 januári számába.

Szövegváltozatok:

2	*szentek.*	g
4	*szénparázs,*	P
6	*szeretnek.*	g
10	*ha sirnak is csak nevetnek*	P
12	*csillagok.*	g
	csillagok —	P

A Makói Friss Újságban a költemény ajánlása: »*Falábú Theácskának*«. Falábú Theodóra, Falábú Jenőnek, a költő matematika-fizikaszakos tanárának akkor nyolcéves lánya (l. Péter László: Irodalomtörténet, 1954 356).

117. Lopók között szegényember. József Attilának a Nem Én Kiáltok szövegénél későbbi gépiratáról, amely a sorkezdetet már nem írja nagybetűvel. — A vers legkorábbi, 1924. elejéről való változata négyszakaszos, ezt tartalmazza egy sajátkezű aláírásával ellátott, szegedi kiadójának, Koroknay Józsefnek ajánlott gépirata, s ezt adják a Nem Én Kiáltok-nál korábbi közlések (Színház és Társaság 1924. febr. 11. — Koroknaynak ajánlva —, Magyar Írás 1924 szept.—okt.). — A háromszakaszos változat először a Makói Friss Újság 1924. dec. 24-i számában (»*Lopók közt a szegény ember*« címmel), majd a Nem Én Kiáltok kötetben, később a bécsi Diogenes 1926. május 12-i számában és a Harcos énekek (1926) c. antológiában jelent meg.

Szövegváltozatok:

1	*szegény ember*	SzT D
	szegényember,	MFU
	nincs vessző	NK
2	*fél,*	SzT NK
	fél.	MFU D
3	*Minek félne, szive-lelke*	SzT
	Minek félne, szive, lelke	MFU NK D
4	*többinél —*	SzT
5	*szegényember,*	NK
	szegény ember,	SzT D
6	*a jó Isten*	D
	megsegél	HÉ
7	*Nincs kenyere a szegénynek,*	D
8	*Asszony ha ki elvetél.*	SzT
	De még igy is elvetél.	MFU
	De ha van is elvetél.	NK

utána még egy versszak:

Lopók között szegény ember.
Szegényeké a kenyér,
Szegényeké az Ur Jézus,
Aki miattunkra él. g SzT MI

9	*szegényember,*	MFU NK
	szegény ember,	D
10	*Szegényember kapanyél.*	NK
	szegény ember kapanyél.	MFU D
12	*Szegény ember,*	SzT D

118. Rokkantak. A Magyar Irás 1926. novemberi számából; újra kiadta — ismeretlen forrásból — a Kelet Népe 1941. január 1-i számában Budapest, 1924. keltezéssel. Egy, nyilván korábbi változatának gépirata a makói József Attila Múzeumban; közölte Péter László, Irodalomtörténet 1954: 351. l.; egy ehhez közelálló szövegű kézirata Békeffi Józsefné tulajdonában (közölte Nádass József, Irodalmi Újság, 1955. április 9.). — Kötetben itt jelenik meg először.

Szövegváltozatok:

1	*Roncsolt lábaikról*	k g
	Paraszt-lábaikról	KN
2	*az ásót.*	KN
	az ásót s nem veri	k
3	*Szinek meleg esője*	KN
13	*Ők azok akikből*	KN
17—20	*Egy-bőrszőrüvé át*	
	Munkások, polgárok, brittek, németek,	
	Bushmanok, magyarok, emberek	
	S gummilábu csikók.	g
	(a 18—19 sor a kéziratban is előbb így volt)	
18	*Krisztusok* —	KN
22	*A kenyeres tenyér megöklösödik*	KN
23	*Az uj idők elé.*	k g

Keltezése ismeretlen, de valószínűleg Makón, 1924-ben írhatta.

119. Szeretők. Sajátkezűleg aláírt és javított gépiratról, mely, minthogy az alábbi kettővel együtt került elő, s az aláírás formájában is meg egyezik, valószínűleg szintén 1924 eleje körül íródhatott. Javítások a gépiraton:

2 *Kik* később beírva
7 előbb: *szigonyozzák*
11 első szava helyén olvashatatlanul áthúzott szó volt
12 első és utolsó szava helyén olvashatatlanul áthúzott szavak
17 *Még* később beírva
22 *Még* később beírva

120. (Szőke hajam . . .) *Budapest, 1924. febr. 13.* keltezésű, a Múzeumban őrzött kéziratról, amelynek hátlapján egy színdarabtöredék (erre utal 1924. jan. 29-i levelében, vö. József Jolán: i. m. [4. kiad.] 163. l.) 28. lapja található, *Makó, 1924. febr. 3.* keltezéssel.

A 6. sor előbb így volt:

Csak csókos tűzimádó tudna jól

121. Szelíd, búcsúzó asszony. *Bp. 1924. febr. 19.* keltezésű, a Múzeumban őrzött kéziratról.

122. **Jónál jobb.** A Nem Én Kiáltok-beli szöveget közöljük, de az első közlés alapján helyreállítva a nyilvánvalóan kényszerből megváltoztatott első sort. — Először a szegedi Színház és Társaság 1924. május 5-i számában jelent meg, majd a Magyar Írás 1924 szeptember—októberi számában. Ez utóbbihoz áll legközelebb a Múzeumban őrzött gépirata. Gellért Oszkár tulajdonában van, neki ajánlott, keltezett kézirata. (Közölte: Kortársaim, Bp. 1954. 319. l.)

Szövegváltozatok:

1	*Páris, Berlin, Moszkva és Szeged:*	NK
	Páris, Berlin, Moszkva és Szeged —	g k
	Berlin, Páris, Moszkva és Szeged —	MI
2	*jóemberek.*	g
3	*Akik is vannak, jajgatni vannak,*	SzT k
	Akik is vannak: jajgatni vannak,	g MI
5	*gyönge harmat ösztövér, fölszijja a nap*	SzT MI
6	*Folyómedret mosni! Ki hallott olyat?!*	SzT
	S folyómedret mosni! Ki hallott olyat!	g
	Folyómedret mosni! Ki hallott olyat!	k
	S folyómedret mosni! Ki hallott olyat?!	MI
7	*S huncut*	SzT k
	jóra,	SzT g MI k
8	*Minek jóságálarc*	SzT
	Minek jóság-álarc	k MI
	a jót-akaróra.	SzT
	a jótakaróra?	g
9	*karikása,*	SzT g MI k
10	*nyája.*	SzT
11	*olvasztókohó;*	SzT
	olvasztó-kohó,	g
12	*Jónál jobb a jót-szándékoló.*	SzT MI k
	Jónál jobb a jót szándékoló.	g
13	*Cegléd:*	SzT
	Czegléd!	MI g
	Cegléd!	k
14	*úgyis csak*	SzT
	még!	g SzT

Keltezése (a kéziraton): *Budapest, 1924. febr. 22.*

123. **Művészet az emberek között.** A Nem Én Kiáltok szerint közöljük. — Korábbi, *Niddy Impekovennek* c. A Legutolsó Harcos füzetbe szánt változatának Radnóti-féle gépírásos másolata a Múzeumban.

Szövegváltozatok (a gépiraton):

5 *nyujtozkodó nyurga lidércet!*
9 *Azt hiszem, még a szőröstalpuak is*
10 *szivesen vele riszálódtak volna!*
11 *Nem tudom, ki volt mellettem,*
12 *bennünk,*

Niddy Impekoven belga táncosnő 1924 februárjában járt Budapesten.

124. A világ megteremtése. A Legutolsó Harcos ciklus Radnóti-féle gépírásos másolatáról közöljük, korábbi szöveget őrző sajátkezűleg javított gépirat alapján javítva. — Radnóti hiányos szöveggel tette közzé a Makói Évek függelékében (133) »1923. vagy 1924.« évjelzéssel.

Szövegváltozatok :

9 elején a gondolatjelet a költő gépiratából pótoltuk.
10 hiányzik R nyomtatott szövegéből.
19 utána a költő gépiratában :
Aki ha lenne, nagyon szeretné,
20 *Frissen, fürödve* R
22 *a vízbe lépett* g
24 végén nincs írásjel g
26 hiányzik R nyomtatott szövegéből
27—28 a korábbi gépiraton egy sor.
32 *Ő volt még egyedül, nagyon magába,* g
33 *volt* g
utána még három sor van a gépiraton :

Terád gondolt és az, az megölte,
Megleli a világ — csak szeretet volt —
Akkor megölte.
Az első sor ebből javítva :
Terád gondolt s a nagy víz megölte.

Minthogy A Legutolsó Harcos c. versfüzet 1923-ból és 1924-ből való verseket tartalmaz és már 1924 őszén előbb A Villámok Szeretője, majd a Nem Én Kiáltok című kötet szerkesztésébe fog a költő, amelybe A Legutolsó Harcosnak csak válogatott darabjait veszi föl, e vers nem lehet későbbi 1924 szeptemberénél.

125. Most a teremtés kezdetén vagyunk. Kiadatlan. — A Legutolsó Harcos Radnóti-féle másolatáról közöljük, a 15. és 17. sor végén pótolva, a 16. sor végén elhagyva a vesszőt.

126. Ide újra a szeretet jön. A Múzeumban levő eredeti gépiratról, többi változat alapján javítva a 15. sort (ott : *S elrothadt).* — A költő A Legutolsó Harcos ciklusba szánta, életében tudtunkkal nem jelent meg, halála után először a Híd közölte 1941. április 8-i számában bizonytalan eredetű, több helyen eltérő szöveggel, aztán Radnóti Miklós a Makói Évek függelékében (135). Radnóti két gépírásos másolata is megvan a Múzeumban.

Szövegváltozatok :

3 *föl, a magas égig* R
7 *S szerelmes anyák, szerelmes pirnak* H
9 *Szándékoló roppant* R
14 *elvérzett széjjelmarva* H R
17 *újra* H
20 *elébe.* H
21 *újra* H
22 *bocsánat.* H R

127. Magyarok. Makói tanárának, *Eperjessy Kálmánnak szeretettel* ajánlott sajátkezű kéziratról. — Hasonmással közölte Scheiber S. a Budapest 1946. októberi számában. — A Múzeumban van egy gépírásos példánya is, valamint A Legutolsó Harcos ciklushoz tartozó szöveg Radnóti-féle másolata.

Szövegváltozatok :

2	*reménység.*	R
4	*bánat? !*	R
	a gépiraton nincs írásjel	
5	*csak várunk,*	g R
7	hiányzik R szövegéből	
8	*De elhagytunk valahol minden akarást*	R
11	*száradnak.*	R
18	*vagyok.*	g
19	*cukrot,*	R
25	*terül el :*	R
26	*Levegőtlen vihar a jajom :*	R

Keltezés (a kéziratón) *Budapest, 1924.*

A vers azzal a két sorral kezdődik, amellyel a hasonló című ciklus második darabja végződik. Bizonyára folytatásának szánta a költő, de aztán nem vette föl a kötetbe.

128. Egyszerű ez. A Népszava 1926. augusztus 11-i számában megjelent szöveget közöljük. — Korábban a Nem Én Kiáltok kötetben jelent meg, az eddigi gyűjteményes kiadások onnan nyomatták le. — A Legutolsó Harcos c. füzetbe szánt szövegének Radnóti-féle másolata megvan a Múzeumban.

Szövegváltozatok :

3	*Egyszerű ez.*	NK
7	*Egyszerű ez —*	NK
11	*Nem érünk rá,*	NK
13—16	*Expresszen jár az idő* *S gépből csinált madarán* *A gyalogos* *Bizony hogy elmarad ám.*	NK
20	*mótorral*	NK
24	*marad.*	NK
27	*ez,*	R
28	*igaz !*	R

129. Tüntetés. A Népszava 1926. július 18-i számában megjelent szöveget közöljük. Radnóti Miklós valószínűleg A Legutolsó Harcos ciklus kéziratából közölte a Makói Évek függelékében (137). Radnóti gépírásos másolata (g) megvan a Múzeumban. Megjelent a *Harcos énekek* (1926) c. antológiában is.

Szövegváltozatok :

2	*végig.*	R
	utcákon végig.	HÉ
7	*hullanak*	HÉ
12	*ringatná gyönyörü haját*	R
	ringatva gyönyörü haját	g

A Legutolsó Harcos címen tervezett versfüzet legkorábbi datálható darabját 1922. december 29-én, a legkésőbbit 1924 februárjában írta a költő. 1924. október 30-án már a Villámok Szeretője kötetcímről ír Galamb Ödönnek, kevéssel utóbb állapodik meg a Nem Én Kiáltok címnél. Mindez igazolja Radnóti föltevését, hogy a Tüntetés 1923-ból vagy 1924-ből való. József Jolán regényes életrajzában (A város peremén 140) azt írja, hogy makói tanárai megtalálták nála a vers néhány gyorsírással feljegyzett sorát.

130. Tűz van. Radnóti Miklós közlése nyomán (Makói Évek, 139.) Megvan A Legutolsó Harcos Radnóti-féle másolatában is.

131. Figyel a kancsal. A Legutolsó Harcos ciklus Radnóti-féle gépírásos másolatából; ugyanő közölte a Makói Évek függelékében (141), »1923 vagy 1924« évjelzéssel. A 10. sor zárójel utáni pontját pótoltuk. Valószínűleg 1924-ből.

132. Minden rendű emberi dolgokhoz. A Nem Én Kiáltok kötetből. — Egy korábbi, A Legutolsó Harcos füzetbe szánt változat Radnóti-féle gépírásos másolata szerint címe először ez volt *Prológus minden rendű emberi dolgokhoz.*

Szövegváltozatok (a Radnóti-féle másolatban)

4 *mindig-mindig*
5 *És az ember szegény ember,*
14 *röpül*
15 *No most*
19 *alakul!*
34 *századok.*

133. Kakuk Marci. József Attila sajátkezű aláírásával ellátott, *Tersánszky Józsi Jenőnek* ajánlott gépiratáról közöljük. — Ugyanevvel az ajánlással ellátott kézirata Kőműves Imre (Budapest) tulajdonában; nyilván erről, egy-két helyen kétségkívül hibás szöveggel tette közzé Radnóti Miklós a Makói Évek függelékében (149). Radnóti gépírásos másolata is megvan a Múzeumban.

Szövegváltozatok a kéziraton és Radnóti közlésében:

1 A sor végén nincs írásjel
4 *S kihajítanak*
11 *kukoricatáblát*
15—17 A sorok rendje: 17., 15., 16.
19 *a szomorúság*
29 *izmaimra*

Keltezése a kéziraton: *1924. március 11.* Vö. Tersánszky Kis Újság, 1949. okt. 23.
Kakuk Marci Tersánszky J. Jenő híres regényalakja, itt magát Tersánszkyt is jelenti.

134. Szomorúfűz. A Magyarország 1924. április 16-i számából. — Kötetben itt jelenik meg először.

135. Tavasz van! Gyönyörű! A Nem Én Kiáltok szövegét közöljük. — Ezt megelőzőleg megjelent a miskolci Reggeli Hírlap 1924. szeptember 13-i számában; ennek a változatnak sajátkezűleg javított gépirata is megvan a Múzeumban. A kötet megjelenése után 1925. március 23-án a Színház és Társaság és a Makói Friss Újság 1925. ápr. 12-i száma is közölte.

Szövegváltozatok:

1	*Tavasz van, tavasz van, gyönyörű tavasz!*	RH
	tavasz.	MFU
3	*Tavasz van, hallod-e?*	RH
4	*a tavaszi szél,*	RH
7	*igazán,*	RH
8	*kacagás.*	g RH
10	*Mit beszélsz? Korai?*	RH
11	*Táncra kurjantsd, komám, az alvó rügyeket,*	g
	Táncra kurjantsd, komám, az alvó rügyeket.	RH

1924 tavaszáról.

136. Ki verné föl lelkünkben a lelket? A Nem Én Kiáltok kötetből. — Előtte Az Est 1924. május 10-i, majd a Színház és Társaság 1924. szeptember 1-i számában jelent meg, mindkét helyen a véglegesnél hosszabb változatban. A hosszabb szerkezet két gépirata is ránk maradt, közülük az egyik (g_1) az első közlésnél is korábbi, a másik (g_2) azzal egyezik.

Szövegváltozatok:

1	*A döglött dombok*	g_2
3	*magasságig,*	E g_2 SzT
5	*S roppant*	g_1 g_2 E
8	*elektromos-hajókból*	E
10	*De emberek, emberek,*	g_1
10	után a korábbi szövegekben még egy sor állt	
	Ki olajozná meg a Földet? (SzT: *földet?*)	
13	*Ki mondaná meg asszonyoknak*	g_1
16	után a korábbi szövegekben még három sor állt:	
	Emberek, emberek,	
	Hallgassátok meg,	
	Aki tenyerén viszi magát elébetek!	

137. Hét napja. A Nem Én Kiáltok-beli szöveget közöljük.; a 15. sor *hídak* hosszú ékezetét rövidre változtatva. — Előtte megjelent a Magyar Írás 1924 május-júniusi füzetében; ehhez közelálló gépírásos változata megvan a Múzeumban.

Szövegváltozatok:

2	*tiszta kék*	g
6	*útak*	MI
9	*Hogy sivatagba vágyódnak vissza a macskák is,*	g MI
10	*És a darabkább*	g MI
	útálja még	MI
12	*Hogy nyugalom van*	g MI
	a sor végén nincs vessző	MI

138. Igaz ember. Csak a Magyar Írás 1924 május—júniusi számában jelent meg. Kötetben először itt.

139. Koldusok. A Nem Én Kiáltok szövegét közöljük. — Előtte megjelent a Magyar Írás 1924 május—júniusi számában. Ezzel lényegében egyező gépirata megvan a Múzeumban.

Szövegváltozatok :

A Magyar Írás minden sort idézőjelbe tesz, a sorok végére az 1. és 3. sort kivéve pontot. A gépiratban csak a 3., 9., 15. és az utolsó két sor végén van felkiáltójel, egyebütt pont.

I.	6	*senkise?*	g
	7	*Néha is mindig egy száraz karaj.*	g MI
III.	3	*senkisem*	MI
	5	*Én Istenem! Mondass vagy két misét.*	g MI
	12	*Félnék, de élni s kölyköt akarok.*	g MI

140. Csudálkozunk az életen. A Nem Én Kiáltok kötetből. — Először megjelent 1924. július 1-én a Magyarországban *És csudálkozunk az életen* címmel, majd *Csudálkozunk az életen* címmel a miskolci Reggeli Hírlap 1924. augusztus 17-i és a Színház és Társaság 1924. szeptember 22-i számában, végül a Nem Én Kiáltok kötetben. Megvan a Múzeumban az első közléssel egyező gépirat (g_1), továbbá ennél későbbi, de a kötetnél korábbi *És csak csudálkozunk az életen* című szöveg Radnóti-féle gépírásos másolata (g_2), végül egy a kötetbeli szövegnél későbbi *Ha mosolyog* című gépirata (g_3) s egy József Jolán gépelte másolata (g_4) *Csodálkozás* címmel.

Szövegváltozatok :

	1	*Ha mosolyog, hát az akkor egy csillag,* g_1 Mg g_2 RH SzT
		Ha mosolyog, hát az akkor egy csillag! g_3
	1—2	*Ha mosolyog, az reszket, mint a csillag,*
		s ha szomjazom, forr, mint a friss patak, g_4
	2	*patak.* g_3
	3	*nyithat,* RH
		egekbe nyilhat, SzT
	5	*arany —* g_8
	6	*szemei.* Mg g_3
	7	*magam,* RH
	9—10	*Az uccán mondják : »Nini, csupa csók Lakik szavukban! Mért jönnek ide?«* g_1 Mg RH SzT (sajtóhiba : *jönne)* g_2 (ebben *Nini* után nincs vessző)
	10	*testvéreihöz lopva jön ide.* g_3
	11	*jót, —* g_3
	13	*velünk,* Mg
	14	után nincs vessző g_1
	14	*végig futván* SzT
	15	*a hajnali égnek leheveredünk* g_2
	16	*És csudálkozunk csak az életen* g_1 Mg

141. Milyen jó lenne nem ütni vissza. A Nem Én Kiáltok-beli szöveget közöljük. — Korábbi bőbeszédűbb, *Milyen jó volna nem ütni vissza* c. változata egy védőjének, Vámbéry Rusztemnek ajánlott, keltezett, aláírt címnélküli kéziratán és két nappal későbbi, ugyancsak sajátkezűleg keltezett

és aláírt gépiratán, valamint az Esti Kurir 1924. júl. 30-i. számában. — A kéziratos változatot közölte a költő halála után a Szép Szó 1938 január—február számában.

Szövegváltozatok:

2 *vissza,* k g EK
3 *szóval.* k
11 *Gyémántos medrü* k
12 *az ingem,*
12 utána még nyolc sor a kéziratokon és az Esti Kurirban:
S most tudom, hogy én csak ez vagyok.
Szivemben halkan sirdogálnak
Bünbeesett, de tiszta angyalok.

De ezt az egészet nem értem,
Oly nyugtalan voltam még előbb.
Tán vannak s elvittek titkos erők
A földről s a lárma ott maradt?
De itt vagyok és nem is alszom.
Az Esti Kurirban a fenti első sor kezdete: *S most érzem*
az ötödik sor vége: *előbb.*
13 *Ó, béke,* k g EK
14 *vele!* k g
vele, EK

Keltezés a kéziraton: *Budapest, 1921. júl. 8.*

A verset akkor írta, mikor a *Lázadó Krisztus* miatti büntetőtörvényszéki tárgyalása volt folyamatban. Két nappal később ítélték nyolc hónapi fogházra, ezért keltezhette gépiratos másolatát ekkorról. Vö. Rejtő István József Attila perei. Irodalomtörténet, 1952. 455—458. l.

142. Szegényember balladája. A Nem Én Kiáltok szövegét közöljük. — Előtte megjelent a Népszava 1924. július 11-i számában, azonos, csak az írásjelek szempontjából eltérő szöveggel.

Szövegváltozatok:

2 *hogy adnám a bölcsőt.*
3 *birok nagy erővel.*
5 *csak egyet szólna,*
9 *sír-ri a börtönben,*
10 *nevet a börtönben,*
12 *vizi-világban.*

143. Szólt az ember. Sajátkezű, keltezett fogalmazványról. — A kéziratról közölte a verset és hasonmását is Scheiber Sándor a Budapest 1946. évi 10. számában.

Szövegváltozatok:

Az 1. sor olvasása *(Volt egy* vagy *Volt az?)* bizonytalan.

A több helyen javított kéziraton a 3. sorban előbb ez állt:

És töve lett a föld,

12—13. előbb így:

Dübörögve fussák meg a versenyt
Karcsú szédítő expresszvonatok.

Keltezése: *1924. júl. 17.*

144. Nyár volt. A Nem Én Kiáltok kötetből. — Egy változatát, Wallesz Luca emlékkönyvébe írta bele; egy másik kézirata (k_2) a Makói Múzeumban.

Szövegváltozatok:

5	*Hogy valahol, ahová végül csak elérünk,*	k_1
	először így (javítva):	
	Hogy valahol, valahol	k_2
11	*Ha napcsókjaink forrón kigyulladnak*	k_1
	Ha napcsókjaink arra zengenek.	k_2

Keltezése (az emlékkönyvben): *Budapest, 1924. jul. 28.*

Wallesz Luca: Wallesz Jenő újságíró és Gyenes Gitta festőművész leánya. Anya és leánya baráti köréhez tartozott néhány évig József Attila; Lucához, Bécsből való hazajövetele után szerelmes verseket írt.

145. Sírdomb a hegycsúcson. A Nem Én Kiáltok kötetből. — Három eredeti kézirata is fennmaradt, a legkorábbi Rozsnyay Kálmán gyűjtéséből (»Ady koszorúja«. Fol. Hung. 1949.) az Orsz. Széchényi Könyvtárban (k_1) egy másik a Makói Múzeumban (k_2), a harmadik (k_3) a Petőfi-Múzeumban van. — Először a Szeged 1924. augusztus 20-i számában jelent meg, majd a Rozsnyay Kálmán által szerkesztett »Ady koszorúja« c. kiadványban. (Szeghalom, 1925.)

Szövegváltozatok:

Alcím:		
	gondolatjelek közt	k_1
	zárójelben	k_2 Sz
	gondolatjelek közt, végén ponttal	k_3
6	*Ó, meghalt*	k_2
	csend.	k_1 k_2 Sz
7	*csucsára.*	k_1 k_2 k_3 Sz
9	*Ott megáll.*	Sz
12	*A hegy*	Sz
13	*Fennebb a sírról*	k_1
	a hantról még messzebbre	k_1 k_3 Sz
14	*emberek ? ! —*	k_2 k_3 k_3
	emberek ? !	Sz
15	*Csak csend és ujból*	k_1

A Horthy-fasizmus idején napirenden volt Ady megrágalmazása, meghamisítása. Ilyen kísérletek váltották ki József Attila felháborodott tiltakozását; közvetlen előzménye pedig egy Ady-ellenes Herczeg Ferenc-cikk

lehetett, amelyre valószínűleg Juhász Gyula válaszolt »Kődobás« c. vezércikkében a Szeged, 1924. aug. 6-i számában (Vö. Péter László : József Attila Szegeden. Irodalomtörténet. 1955 : 148. 7.)

146. Kedvesem. A Magyar Írás 1924 szept.—okt.-i számából. — Kötetben itt jelenik meg először. Espersit János hagyatékából való kéziratról közölte Szabolcsi Gábor (Irodalomtörténet, 1949 : 342).

Szövegváltozatok :

1 *este,*
5 *beoltott*
10 *Meleg vagy,*
12 *felkelti*
15 *agancsos*
16 *ime*

A vers Árva Józsefné Espersit Mária szerint hozzá íródott, s kéziratát a *Nyár volt* című vel együtt neki küldte a költő. (Vö. Péter László : Espersit János, 53. l.)

147. Szegényember szeretője. A Nem Én Kiáltok szövegét közöljük. — Előtte a miskolci Reggeli Hírlap 1924. szeptember 14-i számában jelent meg, *Szegény ember szeretője lennék . . .* címmel.

Szövegváltozatok (a Reggeli Hírlapban) :

4 *Mind a kettőt ledobná egyszerre !*
9 *izetlen*
13 *éhes.*
15 *lesz,*
16 *S míg szegény lesz,*

148. Nem én kiáltok. Az azonos című kötetből, amelynek csupa nagybetűvel szedett, külön cím nélküli bevezető verse. — Először a miskolci Reggeli Hírlap 1924. szeptember 26-i számában jelent meg.

Szövegváltozatok (a Reggeli Hírlapban) :

1 *dübörög :*
6 *közé.*
7 *Ó rejtsd*
9 *földbe,*
10 *Mert hiába fürdőzöl önmagadban*
12 *Légy egyetlen kicsi fűszál éle*
13 *tengelyénél !*
14 *Ó gépek,*

149. Dicsértessék. A Nem Én Kiáltok szövegét közöljük. — Előttz megjelent a Szeged 1924. október 12-i számában. A kötetbeli szöveghee közelálló kézirata Tettamanti Béla tulajdonában, a kötet előfizetésgyűjtő ívének hátlapjára írva.

Szövegváltozatok :

1	*énekelj*	k Sz
2	*dicsértessék*	k
4	*Amily örök*	k Sz
5	végén nincs vessző	Sz

6	*Fölötte holt galambok csapata.*	k
	S fölötte holt galambok csapata.	Sz
11	*S ó még akkor is*	Sz
12	*Kristályom mind sírva széthasadt.*	Sz
14	*nem tudni hova.*	Sz

150. Aki szegény, az a legszegényebb. A Nem Én Kiáltok kötetből. Először a miskolci Reggeli Hírlap 1924. november 22-i számában jelent meg, majd a kötet megjelenése után a Népszava 1926. szeptember 14-i számában. E későbbi szöveg azonban esztétikai szempontból gyengébbnek látszik. (Vö. Fövenyné: ITK 1953. 256.)

Szövegváltozatok:

2	*S éjjel-nappal mozogna a tolla*	RH
	S éjjel nappal mindegyre csak írna	Nsz
3	*Ugy se győzné, ő se, följegyezni*	RH NK
6	*odaadja*	RH
10	*utána nincs vessző*	RH
14	*Gyerekfülnek olyan kedves hangok,*	Nsz

151. Férfiszóval. A Nem Én Kiáltok szövegét közöljük, de kijavítva az I. vers 1. sorának (ott: *ifju, lombos, ezredéves)* és a II. vers 7. sorának (ott: *üstököslány)* nyilvánvaló sajtóhibáit, amelyek a kötettől a legújabb gyűjteményes kiadásig átöröklődtek. — Az I. résznek korábbi gépírások szövege megvan a Múzeumban, az I. sort ennek alapján javítottuk. A II. rész *Férfiszóval* címmel külön megjelent a Szeged 1924. november 23-i számában.

Szövegváltozatok:

I.

(a gépiraton)

3—4	*Ott leskődnek, lapulva terebélyes,* *Nyugodt kéjekhez, szörnyü gyilkosok,*
9	*És szőkeséged kora hajnalég,*
10	*És üzöm egyre loholó bolondmód,*
11	*ég;*
12	*Mérföldet lép át,*
15	nincs vessző
17	*rögéhez.*
22	*Nagy, roppant teste gőzöl és liheg még,*
23	*— — Ó gyönyörüm — — de benned is, talán*

II.

(Szeged)

5	*bátoritson*
6	*tárul;*
14	*kláris*
15	*S az én zenélő sebeimből*
16	*Kihajtanak a violák is.*

152. Itt egy fa, ott egy fa. A Nem Én Kiáltok kötetből. — Előtte megjelent a miskolci Reggeli Hírlap 1924. november 30-i számában, utána, de a korábbi szöveg alapján, a Népszava 1925. március 1-i számában is.

Szövegváltozatok:

4	*Büszke fa,*	RH Nsz
7	*Fekete porukat nem szedik a méhek*	RH Nsz
11	*mit henyélnek?*	Nsz
12	*gerendának nem valók.*	RH Nsz
15	után nincs pont	RH
16	*S kiesett*	RH Nsz
19	*Mégse*	RH Nsz
	kutat.	Nsz
21	csak a kötetben van vessző	
22	*szivvel, karral*	Nsz
23	*egekre*	RH
25	*Úristen elé,*	RH Nsz
26	*ad —*	RH Nsz
28	*szótlanul,*	RH Nsz
29	*Sorba állunk*	RH

153. Forduló. A Nem Én Kiáltok kötetből. — Egyidejűleg megjelent a miskolci Reggeli Hírlap 1924. december 25-i számában. Megvan a Múzeumban — *Csatadal* alcímmel — eredeti kézirata, valamint gépirata is.

Szövegváltozatok:

7	*Jó Földünk*	RH
	lendítő kerék,	k g
8	*kart, kereket*	k g RH
9	*Szándékaink, széles szijjak,*	k
	Szándékaink széles	RH
10	*országút iránt.*	k
11	*Hálóbb szemekkel* (!) *halász ember új folyóra les,*	RH
14	*Tél tul*	RH
	nincs vessző	k g
16	*szét szalad*	RH
17	*vonat.*	RH
19	*butor*	k
	roppan (végén nincs vessző)	RH
20	előbb így:	
	mellükhöz ragad.	k g
21	*Szellőktől és földik* (!) *hajló sudár derehán*	RH
	nincs vessző	k g
25	*láng!*	g RH

154. Nekem mindegy... A Népszava 1924. december 25-i számából. Bálint György vette föl a versek gyűjteményébe.

155. Nő a tükör előtt. A Nem Én Kiáltok szövegét közöljük. Korábbi gépírásos szövege megvan a Múzeumban.

Szövegváltozatok (a gépiraton):

14	*csak neki zenéljen,*
15	*A nyelve alatt*

16 *Hogy forróságát elbástyázza mélyen.*
18 *bekormozza ;*
21 *rajta más,*
22 *éppen :*
24 *Hogy szőnyegül tartott eszünkre lépjen !*

156. Mért hagytál el, hogyha kivánsz. A Nem Én Kiáltok szövegét közöljük. Korábbi sajátkezűleg javított gépírásos szövege megvan a Múzeumban.

Szövegváltozatok (a gépiraton)

A 2. versszak után még ez állt :

Be együtt kéne most zuhannunk
A napsugarak hintáló kedvén !
Meghal-e véghép a hévségünk,
Szomoru tüzeknél dideregvén ?

E versszak tintaceruzával át van húzva.

Egyéb eltérések :

Cím : *Mért hagytál el, hogyha kivánsz ?*

4 *ünneplőben ?*
7 *szúmódra*
8 *hajót ?*
9 *Tudom, hogy jössz majd s ugy esel belém,*
10 *menykő*
11 *világot*
14 *belátnék ?*
15 *Ó, asszonyom,*
16 *Játszót játszó*

Az utolsó két sort József Jolán egy festőművésznőre, valószínűleg Gyenes Gittára, Wallesz Luca anyjára vonatkoztatva idézi. (József Attila élete 1947. 200.)

157. Bosszúság. A Nem Én Kiáltok kötetből. — Sajátkezűleg aláírt gépirata megvan a Múzeumban. A *Kiáltunk Istenhez* jegyzetében említett Gerentsér Jóskának, a költő egy szegedi újságíró barátjának szóló, de utóbb áthúzott ajánlással.

Szövegváltozatok (a gépiraton)

2 végén vessző
11 *Regélni fogsz ugyis az itéletnapig,*

158. Komoly lett már. A Nem Én Kiáltok kötetből. — Gépírásos szövege a Múzeumban.

Szövegváltozatok :

1 *heje-huja*
3 *követelődztem*
6 *hálót szőni*

9 *Mi voltam én? Oktalan próféta,*
11 *igét,*
18 *igen-igen*

159 Mindent hagyok. A Nem Én Kiáltok kötetből. — Első két sora azonos *A világ megokolt útálata* 15—16. és az *El innen* 15—16. sorával. Kezdetének (1—12) korábbi kéziratos változata megvan a Makói Múzeumban.

Szövegváltozatok (a kéziraton)

1—2 *Mindent hagyok. Nem igaz a viz,*
Mit inni szoktak, nem igaz a fény,
(sor elején áthúzva: *Nem igaz)*
3 először így (a véglegesre javítva):
Nagy útra itt a sötét csomagol.
5 *Ma lefekszem*
6 *Egész nyáj lesz benne. Megmaradt,*
Nekem maradt meg az egész akol.
8 *Hittem, hogy a hitványabb én vagyok,*

160. A csoda. A 21. sorban hiányzó vesszőt *(Ég csók)* pótoltuk.

161. Imádság megfáradtaknak.

162. A kutya. A 160—162. sz. versek a Nem Én Kiáltok kötetből. A 28. sorban tévesen szerepelő sorvégi pontot elhagytuk.

163. Szép nyári este van. A Nem Én Kiáltok kötetből. — Két gépirata van a Múzeumban.

Szövegváltozatok:

Cím	*Szép, nyári este van*	g_1
2	*Vonatok dübörgő bégetéssel állnak meg itt,*	g_1
	érkeznek-indulnak,	g_2
6	*össze-vissza,*	g_2
7	*körmenetben,*	g_1 g_2
14	*káromkodva,*	g_1 g_2
15	*kapkodva,*	g_1
16	*magosra*	g_1 g_2
19	*erek.*	g_1 g_2
21	*munkások fáradt lépéseit,*	g_1 g_2
23	*semmi dolguk nincs*	g_1 g_2
24	*zsebtolvajok csigolyáinak*	g_1 g_2
	g_2-ben *csuklóinak*-ra javítva.	
26—27	*aki szomszédja kaszálójából lenyuzott egy darabot.* (egy sorban)	g_1 g_2

29 helyett két sor:

Koldusok csontjain szirénázó
Gépkocsik talpalnak mindenfelé. g_1 g_2

164. Érzitek-e? A Nem Én Kiáltok kötetből. — Címe először *Frisses* volt, aztán a meglevő kéziraton változtatta meg, ceruzával áthúzta s eléje írta az újat. A 18. sort a kézirat alapján javítottuk, a kötetben *negyvenemeletre* áll.

Szövegváltozatok (a kéziratban):

1 *Pilátusok*
2 *tetőtől talpig*
23 *ekkora kedvet? !*
25 *nyelve-hegyén*
26 a kéziratban két sor:
Amely ugyancsak megforgatja
A hetvenhét mennyország szentjeinek rubintos rézangyalát.

165. Oly friss. A Múzeumban őrzött gépiratról, amelyben sor végén sehol nincs írásjel. — Először Radnóti Miklós adta ki (Makói Évek 151). 1924-ben (19 éves), vagy 1925 elején írhatta.

166. Látod? Németh Andor közölte először »Szeged 1924.« jelzéssel.

167. (A lovak . . .) Az Új Magyarország 1945. november 14-i számából, ahol 1924. évszámjelzéssel közölték. — Kötetben először itt.

168. Este volt s a bőrünk összeért. Kiadatlan. — Gépírásos szövege a Múzeumban. A kartoték szerint »Makóról, 1923—25.«

169. Bibliai. A Múzeumban őrzött, címnélküli gépiratról. (A 2. sor végén a vesszőt pótoltuk.) Az előző kiadások második részét (*Szerelmesem mi már . . .*) külön versként közölték; a Pesti Napló 1938. május 8-i száma közölte először *Bibliai* címmel, Bálint György pedig az 1927 és 1936 közt írt versek közé sorolja. Keltezése bizonytalan: formai-stiláris vonatkozások, a nagybetűs sorkezdet alapján soroltuk az előző vers s az Isten-versek szomszédságába.

170. Isten. Ilyen címmel négy versből álló ciklust írt a költő; ennek kézirata (k_1) a Múzeumban, közölte Scheiber Sándor a Budapest 1946 októberi számában; megjelent a Független Magyarország 1946. október 14-i számában is. A ciklus első két darabját, még egyetlen versként folytatólagosan, Szegeden, 1924 végén írta a költő; kéziratát (k_2) a Szeged, majd Délmagyarország szerkesztőjének, Pásztor Józsefnek adta. (Pásztor József: Képes Figyelő 1945 karácsonyi száma és szóbeli közlése; a kézirat jelenleg a Múzeumban.) A ciklust a maga eredeti formájában sehol sem adta ki a költő.

A 2. részt közölte a Diogenes 1926. május 22-i száma, a *Kertész leszek* kezdetű verssel együtt, *József Attila istenes dalaiból II.* címmel, majd külön a Láthatár 1927. évi IV—V. számában.

A kéziratos ciklus 2. részének 1., 3. és 4. és 1. részének 4. és 5. versszakából formálta a költő *Isten* c. versét, amelyet előbb a Nincsen Apám Se Anyám majd a Medvetánc kötetbe iktatott. — A ciklus 3. részéből lett az *Istenem* c. vers, a 4. pedig mindvégig kéziratban maradt. Közlésünkben *Isten 1.* jelzéssel a Medvetáncban közölt verset, *Isten 2.* jelzéssel a kéziratos ciklus 4. részét közöljük.

A teljes, életében meg nem jelent ciklust a költő maga sem érezhette késznek, 2—3. szakaszát »túlságosan naivnak« találta, s felhatal-

mazta barátait, hogy húzzák ki. (L. Márer Györgyhöz írt levelét ; Forum 1947 409. l.)

Szövegváltozatok :

Itt közöljük :

a) a kéziratos ciklus első versének később elhagyott első három versszakát :

Mikor a villamos csilingel
Vagy ha a kedves kenyeret szel
S elvál a kenyér a karajtól,
Az Isten megjelenik akkor.

Őt én már igen sokszor láttam :
Fáradtan feküdtem az ágyban,
Ő jött s megláttam szemhunytan,
Éppen amikor elaludtam.

Egyszer borotvát vizsgálgatva
Ujjamat végighúztam rajta.
Nagy hideg támadt, nehéz, fojtott,
Még a csontom is megborzongott.

b) a ciklus második versének végleges szövegében elhagyott 2. és 5. versszakot a Diogenesből :

Ha hideg a föld leheverni,
a Napot nagy felhőkbe rejti
és meg-megráncigálja fürtünk,
úgy mondja meg, hogy le ne üljünk.

Hogyha a jóság csak bút hozhat,
akkor megenged minden rosszat.
S ha velünk mégis találkozik,
Isten sohasem csodálkozik.

c) a Pásztor Józsefnek adott kézirat (k_2) eltéréseit a fenti, a teljes ciklus kéziratát tartalmazó szövegtől :

3 *a karajtól —*
7 *szemlehunyva,*

d) a kéziratnak és az első közléseknek eltéréseit a végleges szövegtől :

4	*guritja*	
5	*sohasem*	D
6	*világra,*	D
8	*arcukat*	L
10	*előre,*	D
11	*veszekszik*	D
13	*hittem ;*	k_1
15	*s ledobva*	k_2
18	*tettenértem*	k_1
19	*engem,*	k_1 k_2
20	*tettenértem*	k_1
	szivemben	k_1
	Tettenértem a kedvesemben	k_2

171. Istenem. A Medvetánc szövegét közöljük. — Előtte megjelent A Hét 1928. május 4-i számában, majd a Nincsen Apám Se Anyám-ban s abból átvéve az Új Magyar Föld 1929 júliusi számában. Egy gépirata *Istenem!* címmel megvan a Múzeumban. — Eredetileg — valószínűleg 1924-ben — az előbbi jegyzetben említett négyrészes ciklus 3. részeül írta; ennek kézirata és e vers külön gépirata megvan a Múzeumban.

Szövegváltozatok:

1—2	*Istenem, én nagyon szeretlek*	
	Én szive lennék a szivednek.	k
	Istenem, én nagyon szeretlek,	
	Kezтyűje lennék a kezednek,	H
1	nincs vessző	NA
	rejtegetlek, —	g
2	*szeretlek,*	NA
4	*néked!*	g
6	*mindennél;*	NA
	mindennél:	H
7	*szeretném,*	g
8	*Szépen, okosan*	k
10	*nyomodba.*	k g
11	*A szikre ügyelnék,*	H g
12	után még egy versszak:	
	Ha tanár lennél, én ügyelnék,	
	Hogy megtanulják jól a leckét.	
	S odahaza a sok tanitvány	
	Dolgozatát is kijavitnám.	k
13—14	*Nem zavarnálak ennél, annál*	
	Tudnám én jól, mire mit adnál	k
13	*ódd,*	H
14	*varjat!*	g
19—20	*Te az én szivemet elkérnéd*	
	S én hosszan, sok szépet mesélnék	k
20	*s én hosszan mindent elbeszélnék.*	H NA

172. Kertész leszek. A Nincsen Apám Se Anyám-ban kiadott szöveget közöljük. Először a Színház és Társaság 1925. június 30-i számában, majd a Diogenes 1926. május 22-i számában jelent meg »*József Attila istenes dalaiból I.*« címmel, a *Hogyha golyóznak a gyerekek* kezdetűvel együtt, másodszor a Népszava 1926. augusztus 22-i számában, majd a Kassai Naplóban (1927. március 13.), végül a Makói Friss Újság 1928. aug. 12-i számában. Nagybetűs sorkezdetekkel írott kézirata Kőműves Imre (Budapest) birtokában, egy gépirata, a véglegeshez közelálló szöveggel, megvan a Múzeumban.

Szövegváltozatok:

1	*nevelek*	MFU
3	*mással*	MFU
6	*enyém marad virágáron*	k SzT D Nsz
	kedvesem lesz virágáron	g
	virág áron	MFU
7	*azt sem*	k SzT Nsz
10	*vigyázok, —*	D
	jó hiremre	k MFU Nsz

13	*nagyon,*	MFU
14	*napnyugaton. —*	D
	napkeleten — napnyugaton	MFU
	napnyugaton :	g
	napnyugaton,	k
15	*Ha már*	D
16	*virág !*	g

Bár első megjelenése csak 1925 júniusára esik, tartalma és formája az »istenes dalok« szomszédságába, tehát valószínűleg 1924 végére vagy 1925 elejére utalja.

173. A távol új és új egeket szór. A *Diogenes* 1926. november 6-i számából. Első változata, *Hajnali vers* címen egy Pásztor Józsefnek adott, *Szeged* jelzésű, 1924 végéről való kéziraton. (Jelenleg a Múzeumban.)

Erősen átdolgozott változata a *Reggeli* 1928-ból, amelynek — főleg a 12—22. és 30—33. sorok kicserélése folytán — eszmei tartalma egészen más.

Szövegváltozatok (a kéziraton) :

4	*kelnek,*
6	*frissen-nyujtózva kelek máma,*
10	*S úgy*
13	*úgy szalad be*
14	*És mint a bölcshöz a gyerek,*
16	*S abban is szabad pilickázni.*
17	*Ma nem fogok*
18	*jólismerjük*
20	*szerteárad.*
21	*Társaim közé*
22	*Elvégzem szépen a munkámat*
27	után még egy sor :
	Szeretnek, mert közöttük voltam,
31—32	*S az én szivem az ő szivükből*
	Most már soha ki nem tagadják.

1925

174. Szélkiáltó madár. A Népszava 1925. május 9-i számában megjelent változatot közöljük ; előbb megjelent *Szegényember a XX. században* címmel a Színház és Társaság 1925. március 9-i számában, az alábbiakban erősen eltérő szöveggel.

Szövegváltozatok (A Színház és Társaságban)

1	*Szegényember, hát már megint lázadsz? !*
2—4	helyett :
	Csak a gyerek szeretne tanulni.
	Csak lányom tarka kötőt kiván,
	Csak az asszony szomorú nagyon.
	Szomorú, szomorú

10 *öregapám :*
11 *Szegényember, hallod? — hord el magad innen!*
13 *A tengeren túlra, fiaim szivibe,*
14 *Emitten elmegyek szélvész közepibe,*
15 hiányzik
16 *Danol már, danol a szélkiáltó madár!*

175. Tiszta szívvel. A Medvetánc szövegét közöljük. Először a Szeged c. napilap 1925. március 25-i, majd a Prágai Magyar Hírlap 1925. október 18-i, a Diogenes 1926. április 10-i, a Népszava 1926. április 29-i számában és a Nincsen Apám Se Anyám kötetben jelent meg. Közölte a Babits Mihály szerkesztette *Új anthológia* (1932) is. — A vers már első közlésekor teljesen kész, a változatok közt NA-ig úgyszólván csak helyesírási eltérések vannak, sorkezdő nagybetűkön kívül :

5	nincs vessző	PMH
6	*keveset,*	Sz NA
	keveset ;	D
7,8	*Húszesztendőm*	Sz PMH NA
12	*ölök . . .*	D
14	*elfödnek —*	PMH
15	*halált-hozó*	D

A vers jelentőségéről a költő fejlődésében Horváth Márton a következőket mondja :

»Bírálói ezt a verset becsülték legtöbbre. Ahogy mondja : hét cikket írtak róla. Ignotus ezt a versét a legjobb magyar versek közé sorozta. És ez nem véletlen. Nemcsak azért, mert »hibátlan a vers.« Már nem utánoz, vagy ha utánoz, akkor a népet utánozza, amit a legnagyobbak is megtettek. De nem ez volt a lényeges. Ahhoz a világnézethez jutott el, ami számára csak indulás volt, de ahová Ignotusék csak hosszú fejlődés után értek el. A legtöbbhöz, amihez egyáltalán eljuthattak, ahhoz a kispolgári lázadáshoz, nihilizmushoz, amelyik elfordul minden nyomasztó és kötelező eszmétől : Istentől, hazától, családtól és eljut az anarchia látszólagos szabadságáig. Az út, ami Ignotuséknál — művészi és világnézeti szempontból — a fejlődés vége volt, József Attilánál az önálló fejlődés első szakasza csupán. — Bekerül az életbe. Az óvó kezek, melyek támogatták középiskolai és egyetemi tanulmányai során, elejtik. Éppen ez a verse, amelyik ilyen elismerést váltott ki a kispolgári lázadókban, olyan élesen fordult szembe a polgári ideológiával, hogy megélhetése és további tanulása lehetetlenné vált. Újra minden szépítés nélkül osztálya sorsát kell átélnie és átéreznie.« (J. A. költészete = Lobogónk Petőfi, 34—35.)

A vers miatti támadások a klerikális Szegedi Új Nemzedék március 29-i számában kezdődtek két cikkel, melyek egyike egyenesen az ügyészség figyelmét hívja fel a költőre és a lapra. E vers miatt tanácsolta el Horger Antal az egyetemről József Attilát. (Vö. *Születésnapomra* c. versét és a *Curriculum vitae*-t.)

Ignotus cikke : Vers és verselés. Nyugat, 1926. szeptember 16. vö. még Hatvany Lajos cikkét : Csillag 1948. jún.

176. Tavaszi sár. Először a Színház és Társaság 1925. április 14-i számában jelent meg, vesszők nélkül ; a kiadások közül csak a Bálint-féle vette föl, ellenőrizhetetlen, de valószínűtlen 1923-as évszámjelzéssel.

177. Szép csöndesen aludj. A Színház és Társaság 1925. április 14-i számában megjelent első közlés nyomán, de pótolva az ott mellőzött vesszőket, s egybeírva a 10. sor *nagy csöndű* szavát. Valószínűleg a Nem Én Kiáltok lezárása után készült. Németh Andor 1924-ről keltezi.

178. Április 11. Sajátkezű kéziratból, amely özv. Stöckl Ferencné Szatmári Rozália tulajdonában van s ezen kívül *A kert, (= A paradicsom életté lesz)* az *Ezüst élet* és a *Szép lobogóval vagy anélkül* c. verseket is magábafoglalja. (Közölte Szabolcsi Gábor a Tiszatáj 1951. évi 2. számában). Az első verset április 22-én »0 órakor«, tehát 21. és 22. közt éjfélkor, a többi hármat 22-én és 23-án hajnalban írta a költő.

A vers elé a következő szavakat írta :

Kedves Rózsika, ígéretemhez különös lettem, Éjjel 2 óra s még írtam verset. Ugyehogy megtalálja a Magát ? !

Utána :

Azt mondta, szereti a könnyű verseket. Azért írtam ezt meg így, a 6. szakaszt is azért vettem át ide. Amazt összetéptem. És most jön az ezüst élet. Ezt a verset itt, ma 3. nak írtam, a következő a második.

A verset valószínűleg 1925. április 11-én, születése napján s egyben a törvényszentesítés egykori forradalomellenes ünnepének évfordulóján kezdte írni s Szatmári Rozália ízlését is figyelembevéve dolgozta át 22-én. Kötetben itt jelenik meg először.

179. A paradicsom életté lesz. A Népszava 1925. október 3-i számából. — Előtte megjelent már a Színház és Társaság 1925. május 11-i számában. — 1925. április 21-éről 22-ére virradó éjjel írta. Eredeti fogalmazványa javításokkal, megvan a Szatmári Rozáliának, egyetemi diáktársának küldött kéziratban. (Erre vonatkozólag l. az *Április* 11. jegyzetét.) Címe itt : *A kert.* — Alája a következő sorokat írta a költő :

Szatmári Rózsikának,
néki rendeltetett, mert nem ezt gondoltam.

Éppen most írtam ezt a verset, bocsásson meg (már megint »bocsásson meg« — Magától csak bocsánatot tudok kérni ?) mert nem ilyent gondoltam, mondom ujjent, amit akartam, lehet, hogy holnap megírom, lehet, hogy máskor, lehet, hogy sohase, csak a lámpámnak beszélem el. Hű ő és kedves, szereti ő a virrasztókat. Engem is szeret és nagyon jól esett, mikor írásközben meleg tenyerével simogatta az arcom.

Szeged, 1925. ápr. 22^90

József Attila

Szövegváltozatok :

6	*levegőben* (sajtóhiba!)	Nsz
9	*elszomorodtak.*	SzT
19	*S két ember — átkozták ők egymást*	k SzT
20	*S zokogva csak egymást keresték,*	k

Az utolsó szakaszt a kéziratban először így írta a költő:

Fellegbe ment, hogy majd a porban
Megsírt legyen szép, álnok teste.
Egymást átkozta két kis ember
És mégis csak egymást kereste.

Majd a 3. sor első két szavát felcserélte *(átkozta egymást)*, végül áthúzta a három utolsó sort s oldalt odaírta az új szöveget.

180. Ezüst élet. Az első verset a Népszava 1925. július 14-i számából közöljük, a másodikat a Múzeumban őrzött kéziratról; ez a költő életében nem jelent meg, más szövegforrása nem ismeretes. (Scheiber S. a Budapest 1946 októberi számában közölte először.) Ezen a kéziraton (k) mindkét vers rajta van, másik oldalán a *Balga költő* c. vers. — Az első résznek még két saját-kezű kézirata ismeretes. A legkorábbi változatot tartalmazó a *Szép lobogóval vagy anélkül* c. verssel egy lapon Stöcklné Szatmári Rozália tulajdonában van Szegeden (k_1). — A másik, szintén a Múzeumban őrzött kézirat (k_2) alig különbözik a legkésőbbitől.

I.

Szövegváltozatok:

1—2	*Ne bántsatok, én nem álmodok,* *Csak egy kicsit halkabban élek.*	k_1
6—8	*S én nem átkozok és nem könyörgök,* *Esőt hallgatok négy fal közt és* *Nagyon hallgatok, hogy ha dörgött.*	k_1
6	*De én az uccákon ődöngök,*	k_2
	De én az uccákon lődörgök	k
8	*S nagyon hallgatok hogyha dörgött.*	k
9	*szívetek*	k_2
10	*Miként ősszel a nyírfás partok,*	k
	Bárha a győzők ti maradtok,	k_1 k_2

Keltezése (a szegedi diáktársának, Szatmári Rozáliának adott kéziraton, az utána következő vers alatt) *április 23.* Vö. a következő vers jegyzetét.

181. Szép lobogóval, vagy anélkül. A Stöcklné Szatmári Rozáliának tulajdonában levő kéziratról. (Vö. az *Április 11.* jegyzetét.) A vers után ez a megjegyzés áll: »*Április 23., de ez is Magának szól.*« (Előtte ugyanis három április 22-én írt vers áll.) Szabolcsi Gábor közölte a Tiszatáj 1951. évi 2. számában. Kötetben itt jelenik meg először.

182. Balga költő. A Múzeumban őrzött sajátkezű kéziratról, amelynek másik oldalára az *Ezüst élet* legkésőbbi változatát írta. A 39. sor elején előbb *Sokezer* állt. Közölte Scheiber Sándor a Budapest 1946. októberi számában.

1925 tavaszáról. (Az *Ezüst élet* kézirata 1925. április 23-án kelt.)

183. Ködből, csöndből. A Népszava 1925. május 1-i számából. Bálint György vette föl először a versek gyűjteményébe valószínűleg ugyanonnan, de pontatlanul (2. *Vagyok úgy ahogy lehet.)*, s elhagyva a 9—10. sort.

184. Isten. A Színház és Társaság 1925. június 2-i számából. — Kötetben először itt.

185. Mikor az utcán átment a kedves. A Nincsen Apám Se Anyám kötetből. Először megjelent a Makói Friss Újság 1925. június 11-i, majd a Népszava 1925. szeptember 13-i, — vesszők nélkül — a Kassai Napló Vasárnapja 1927. január 9-i és, valószínűleg az első közlés nyomán, a Pásztortűz 1928 januári számában.

Szövegváltozatok :

4 *Bokája messze, sugárral fénylett.* MFU Nsz P
Bokája messze-sugárral fénylett. KN
5 *Mikor válla picikét rándult* P
6 után előbb még két sor volt a NSz és P szövegében, a MFU és a Nsz közlésében pedig a 7—8 helyett :

Mikor befordult s táncolt a kis blúz,
Kinyujtózott a sarkon a koldus

7 *Lebegve lépett, már gyult a villany,* Nsz
Lebegve lépett — már gyult a villany — P KN
7—8-at előbb megelőzte az alábbi két sor, melyből a 9—10 lett :

Mindenki nézte, senkise bánta
Hogy ő a szivem gyökere, ága Nsz P

9 *És ránevettek — senkise bánta —* KN
Mindenki nézte, senki se bánta. MFU
10 *gyökere ága* KN
11—16 helyett :

Karcsú szél hajlott utána hűsen,
Mindenki ámult, nézte derűsen.

Aggódott szivem, derűjük rászállt,
Kettétört ott egy irigy virágszál.

Mikor az uccán átment a kedves,
Tisztán jutottam, tiszta szivekhez. MFU
11 *Akit ringattam,* Nsz P
ölben — — Nsz
12 *Ó,* Nsz
Ó KN
ó, P
aggódtam. Nsz
13 *De szép, nagy kedvük* Nsz
De szép nagy kedvük P
14 *letörve* KN
15 *És ment a kedves szépen, derüsen.* Nsz
És ment a kedves szépen derüsen KN
És ment a kedves szépen, derüsen P
16 *hűsen* Nsz

Ezt, és a következő verset, valamivel későbbi megjelenésük ellenére formai és tematikai okokból tettük az 1925 májusától kezdve megjelent, egymással erős rokonságot mutató szabadversek csoportja elé.

186. Szomorú. A Múzeumban őrzött sajátkezű kéziratról. Ugyanott megvan gépírásos másolata is. Eltérő szöveggel jelent meg a Jel 1925. májusi számában *Rossz volt, elszéledt szivemből* címmel. — Közölte Radnóti Miklós (Makói Évek. 163.) »1924 vagy 1925.« keltezéssel. Mindkét változat sor végén elhagyja az írásjeleket.

Szövegváltozatok (a Jelben):

1 *felnyulnak*
2 *A halottak is eszembe jutnak, pedig sohase gondolok rájuk*
6 *Az a muzsika, a füveké, láttátok-e? szép volt*
7 *kis gyerek*
8 *elszéledt*

1925 tavaszáról; Márer Györgyhöz 1925. május 3-án írt levelében (közölve Forum 1947: 409 l.) említi, hogy elküldte (az *Együgyü ének*-kel és az *Érik a fény*-nyel együtt) a Jel-nek.

187. Együgyű ének. A Diogenes 1927. január 8-i számában megjelent szöveget közöljük. — Előtte megjelent a Jel 1925. májusi és a szegedi Színház és Társaság 1925. május 18-i számában. Május 3-án említi a költő egy levélben, hogy elküldte a Jel c. folyóiratnak. 1927. március 20-án a Kassai Napló is közölte. — Egy gépirata van a Múzeumban, egy lapon az *Erősödik* c. verssel, végig kisbetűkkel és interpunkció nélkül. — A Színház és Társaságban közölt szöveg sor végén nem tesz ki vesszőt.

Szövegváltozatok:

3	*mint medrét.*	g	SzT
	elfáradtak.	g J	SzT
6	*neki*	g J	SzT
9	*meleg étellel várna ha jövök — —*		g

1925 tavaszáról.

188. Érik a fény. A Jel 1925 májusi számából. Vö. a *Szomorú* és az *Együgyü ének* jegyzetét. Kötetben itt jelenik meg először.

A Jel közlése szerint Szegeden írta.

A Nem Én Kiáltok kötet 1924 »karácsony szombatján« (azaz 1924. dec. 24-én) kelt utószavának utolsó mondata: *Érik a fény, a Metaars.* A vers többi részének 1925 februárjában írt dedikációkkal való azonosságára, illetve, rokonságára vonatkozólag l. Péter L.: Adatok J. A. életéhez, költészetéhez (Szeged, 1954), 7. l.

189. Esti felhőkön. A Kassai Naplóban 1927. február 27-én megjelent szöveget közöljük, azzal az eltéréssel, hogy pótoljuk a hiányzó írásjeleket. — Két sorral bővebb szöveggel már 1925 tavaszán megjelent a Fundamentum c. szegedi röpiratban (F.), innen közölte Galamb (Makói Évek, 87.). E változat javítatlan, aláíratlan gépírásos szövege megvan a Múzeumban.

Szövegváltozatok:

Mindkét változat sor végén — a vers végét kivéve, — pontozatlan, a Kassai Napló minden írásjelet elhagy a sorok belsejében is.

2 *A világ hasonlóan a nyugodt lehelethez, ellebeg a jéghegyek fölött* g F

8 sor után kihagyott két sor:

Én egy szabad vers ritmusa vagyok, te is az vagy, ő is
És a szabadversek összefolynak a tejútban g F

190. József Attila. A makói József Attila Múzeum fényképmásolatáról. Az eredeti kézirat Raffai János volt makói, jelenleg budapesti nyomdász tulajdonában van, aki a huszas évek közepetáján kapta a költőtől. Közölte Péter László, Irodalomtörténet 1954: 352. Vele egyezőleg a kézírás és stilisztikai érvek alapján 1925-ből valónak tartjuk a verset.

191. Keserű. A Múzeumban őrzött gépiratról közöljük, de pótolva a sorvégi írásjeleket. — Először Radnóti Miklós közölte (Makói Évek, 153.), »1924. vagy 1925.« jelzéssel. Valószínűbb ez utóbbi keltezés: 1925 nyarán írhatta.

192. Én dobtam. A Múzeumban őrzött gépiratról, pótolva a sorvégi írásjeleket. — Közölte Radnóti Miklós (Makói Évek 157.) »1924 vagy 1925« évjelzéssel, valószínűleg ugyanabból a forrásból.

Tartalmi és formai rokonsága bizonyosan 1925-ből való szabadversekkel teszi valószínűvé, hogy ez s a következő versek 1925-ből valók.

193. Néha szigetek. A Múzeumban őrzött kéziratról. — Először Radnóti adta ki (Makói Évek 156.), »1924 vagy 1925« jelzéssel, a 6. sor nélkül s az alábbi eltérésekkel:

1 *hullatják*
11 *kedvelt acélhomlokú szerszámaim.*

Valószínűleg 1925-ből.

194. Riának hívom. A Múzeumban őrzött gépiratról közöljük. Pontatlan közlése a Makói Évek 161. lapján »1924 vagy 1925« évszámjelzéssel. Az utóbbi a valószínűbb.

Ria: — Saitos Valéria, a költő makói ismerőse, Saitos Gyulának, a Makói Friss Újság szerkesztőjének féltestvére.

195. Most fehér a tűz. A Múzeumban őrzött gépírásos példányról közöljük, pótolva a sor végén hiányzó írásjeleket. — Először Radnóti Miklós adta ki (Makói Évek 154.) »1924 vagy 1925« jelzéssel.

196. Tüzek éneke. A Diogenes 1926. szeptember 25-i számából. — Először 1925. augusztus 2-án a Makói Friss Ujságban jelent meg, majd a Színház és Társaság 1925. aug. 24-i számában. A Diogenes után a Kassai Napló Vasárnapja 1926. november 28-i számában. A Diogenesben a szerkesztőnek ajánlja (*»Fényes Samu bátyámnak szeretettel«*), ez az ajánlás

ismétlődik a kassai lapban. Egy datált és a szegedi Kilényi családnak ajánlott kézirata (k_1) Kőműves Imre (Budapest) tulajdonában, egy másik kézirata (k_2) a Múzeumban. A Nincsen Apám se Anyámban megjelent azonos című és kezdetű verset a jelentős eltérések miatt külön, a maga helyén közöljük.

Szövegváltozatok (a Nincsen Apám Se Anyám előtt)

Cím :	*A tüzek éneke*	SzT
1	*villogó bő*	SzT KN
	kelt, —	MFU
3	*szép nagy darab húsok főnek*	k_1 k_2 SzT
5	a kéziratokon két sor.	
	fürge karcsu	MFU
6	*Végigcsorog karjainkon,*	SzT
	Végig csorog	k_1
7	*mélyében*	k_2 MFU SzT
8—10	egy sor	k_1 k_2 SzT
11	*Minden dolgát a világnak általadjuk más módjának, szép fiatal emberek tele*	k_1 k_2 MFU SzT
	(a Friss Újságban : *módjának)*	
12	*erős hajlós*	k_2 MFU
14	*aranymadarakat*	SzT
15	két sor	k_1 k_2 SzT
	Szeretnek is nagyon minket, mibelőlünk sznek inget	k_1 k_2
	S égig érő nagy halomba ha gyülekezünk,	
	(a kéziratokban: *gyülekezünk* —)	k_1 k_2 SzT
	Szeretnek is nagyon minket, ledobják a ruhát, inget s égigérő nagy halomba ha gyülekezünk	KN
16	két sor	k_2 MFU
	futós, szabad	k_2 SzT
	futós-szabad	k_1
	lányok —	k_1 NK
	suhan —	k k_1 NK
17—18	egy sor	k_2 SzT
17	után nincs vessző	1 k_2 SzT
18	*lassudan —*	k_2 KN
19	*lángokat vezetnek,*	SzT
	öregen pedig (külön sor)	k_1 k_2 MFU SzT
20	a *mi ezüst hamvainkba*	k_1 k_2 MFU SzT

A k_1 ajánlása « *Ez a vers legyen örökké Kilényiék szeretetében, erős tagú szép sáfárom, hogy visszaérkeztemkor is körülöttem találjam meg nagy szivüket*» Keltezése :*Szeged, 1925. jun. 19.*

Nem dönthető el, ez a példány volt-e annak idején a Kilényi-féle Juhász Gyula-gyűjteményben, vagy másik, melyről Gogolák Lajos mint József Attila Juhász Gyulához írott kiadatlan verséről beszélt és közölte a következő ajánlást : *Kilényinek hagyom a Tüzek énekét, hogy Párisból hazajőve megtaláljam forró szivüket.* (Gogolák Lajos : Kilényi Irma, Juhász Gyula volt titkárnője . . . [stb.] c. cikkében. Film, Színház, Irodalom. 1941. júl. 18—24. 4. évf. 29. sz. [számozatlan lapok].)

A vers a Nincsen Apám Se Anyám kötet hasonló című verse témájának az első öt sor kivételével teljesen eltérő kidolgozása.

197. Hajnalban kel föl mint a pékek. A Nincsen Apám Se Anyám kötetből közöljük, de korábbi címnélküli sajátkezű kézirata alapján javított helyesírással. — Először a Színház és Társaság 1925. július 20-i számában jelent meg *A kedvesem* címmel, majd a Népszava 1926. augusztus 27-i számában *Kedvesem* címmel és a Kassai Napló 1926. november 14-i számában a kötetbeli címmel. Megvan egy minden más változattól eltérő gépirata a Múzeumban, csupa kisbetűvel, vesszők és pontok nélkül.

Szövegváltozatok:

1 *Kedvesem erőskétkaru karcsu asszony* g
3 *pilóta-létemre* SzT
pilóta létemre Nsz
4 *a hab is álmodozva reszket* SzT Nsz g
6 *kacagása mint az alma melybe héjjastul beléharap* NA
alma, amelybe Nsz
melybe éhesen beléharap, SzT
7 *Olyankor* a kéziraton javítva *ilyenkor*-ból.
8 végén nincs vessző SzT
9 *és hosszú lapáttal őrködnek fölöttünk* SzT
11 *jó szagu* NA
14 *És megházasodok mint az apám.* k g
És megházasodok, mint az apám SzT Nsz

198. Nagy városokról beszélt a messzi vándor. Kiadatlan. — A Múzeumban őrzött — sorvégen írásjelek nélküli — kéziratról közöljük.

A »*messzi vándor*« itt, mint »*az idegen*« a következő versben valószínűleg Rákosi Mátyás, aki kevéssel elfogatása előtt többször megfordult a költő sógorának és gyámjának, Makai Ödön ügyvédnek lakásán. (Vö. József Jolán: Rákosi Mátyás József Attiláról. Szabad Nép 1949. május 15. és A város peremén. 172—176. l.) A költemény vége világosan a Szovjetunióról beszél.

199. A nagy városokat. A Nincsen Apám Se Anyám kötetből. Korábbi sajátkezű kézirata — a sorok végén vessző nélkül — a Múzeumban.

Szövegváltozatok (a kéziratban):

1 *sehogy sem*
3 *hivtuk*
6 *az uccán, az ablakba állnak*
8 előbb így:
Még nem is beszéltünk (is áthúzva) *de azért én köszönök neki*
11 előbb így:
Én akkor is köszönnék neki, ha láttam volna a városokat, — amelyekben szebbek a kisasszonyok (javítva: *ahol szebbek*)
14 *neki*

Az »*idegen*« —aki a »*nagy városokról*« beszélt, valószínűleg Rákosi Mátyás. Vö. az előző verset és jegyzetét.

200. Kopogtatás nélkül. A Nincsen Apám Se Anyám szövegét közöljük. — Előtte megjelent a Népszavában 1927. december 10-én: *Kopogtatás nélkül bejöhetsz* címmel. Címnélküli kézirata egy lapon a *Beteg vagyok...*, a *Pillantásomtól... (Erősödik)* és az *Anyám meghalt* kezdetű versekkel a Múzeumban. Mivel ezek közül a második legkésőbb 1926 tavaszán, de filológiai (a bizonyosan 1925 tavaszáról való *Együgyű énekkel* egy lapon található kézirata) és stilisztikai okokból valószínűleg 1925 nyár végén vagy ősszel keletkezett, tettük ezt, s a kéziraton szereplő többi verset is 1925 őszére. Szembeötlő rokonságuk egyfelől *A nagy városokat...* és *Nagy városokról...* című, másrészről a *Hajnalban kel föl...* című versekkel.

Szövegváltozatok:

3	*ágyam oly rossz, hogy szememet lefekvés előtt lehunyom*	Nsz k
7	*harisnyáinkat nyugodtan stoppolhatod.*	Nsz k
8	*Nagy csönd a csönd — néked is szólok,*	Nsz
9	*Ha megszeretlek, kopogtatás nélkül bejöhetsz hozzám,*	k
10	*levehetsz*	Nsz k
12	*de megkérlek, hagyj nékem is, én örökké éhes vagyok —*	Nsz
	De keveset nékem is hagyj, mert én is örökké éhes vagyok.	k

201. (Beteg vagyok...). Radnóti Miklós közli a Makói Évek függelékében (168.), József Jolán közlése alapján, 1926-os keltezéssel; géprásos másolata is megvan a Múzeumban; kézirata, a *Kopogtatás nélkül...*, a *Pillantásomtól... (Erősödik)*, és az *Anyám meghalt* c. versekkel egy lapon a Múzeumban, keltezésére vonatkozólag l. a *Kopogtatás nélkül* jegyzetét.

202. Erősödik. A Láthatár 1927. évi IV.—V. (junius-juliusi) számában megjelent szöveget közöljük. — Először a Kassai Napló Vasárnapja 1926. december 12-i, majd a Diogenes december 23-i számában jelent meg: az utóbbi helyen *Nem tudják a lányok* címmel. A versnek a Kassai Napló szövegével nagyrészt egyező gépirata, az *Együgyű ének*-évek egy lapon, megvan a Múzeumban. — Címnélküli kézirata, a *Kopogtatás nélkül...*, a *Beteg vagyok...*, az *Anyám meghalt...* kezdetű versekkel együtt, a Múzeumban. Az *Együgyű ének*-kel közös kézirata, tematikai (*21 éve már...*; huszadik évét 1925. április 11-én töltötte be) és stilisztikai (rokonsága a *Nagy városokat...*, *A nagy városokról...*, és a *Hajnalban kel föl mint a pékek* c. versekkel) okokból keltezzük 1925 őszére. Vö. a *Kopogtatás nélkül* jegyzetével is. Németh Andor *Pillantásomtól az almák* címmel közölte.

Szövegváltozatok:

3	*magos*	k
4	*megbodorítja — —*	g
6	*sokszázan*	k
7	*marékkal*	D
8	*megcsókolnék — —*	g
10	*szarvas hátán*	D
	meztelen leányzó —	g

leány — — KN
11 *amikor anyámra* g
12 21 *éve* g k
az erdőt — — g

203. (Anyám meghalt...). Kéziratból, melyen a *Kopogtatás nélkül...* a *Beteg vagyok...* és a *Pillantásomtól az almák... (Erősödik)* kezdetű versekkel együtt található. Keltezésére vonatkozólag l. a *Kopogtatás nélkül* jegyzetét. — Az eddigi kiadások, nyilván megtévesztve attól, hogy egy kéziratlapon található vele, az *Erősödik* c. vers folytatásának tartották. vö. még az *Anyám a mosásban* c. verssel (448. l.)

204. Viszem a földem. A Népszavában jelent meg 1925. augusztus 25-én.

A vers arra mutat, hogy bécsi útja előtt már Párisba készült a költő. Kötetbe nem vette fel.

205. (Magyarország messzire van...) Ternay Kálmán (Triest) közölte (Irodalomtörténet 1947: 109—110.) a Nem Én Kiáltok kötet egy példányáról, amelynek első és második lapjára »*Wien, 1925. okt.*« keltezéssel a költő a bécsi Ring egy kávéházában, Bálint Dénessel és a közlővel folytatott éjszakai beszélgetés közben írta. Kötetben itt jelenik meg először. 17. sora a *Kilométerekkel* c. vers 12. sorával rokon.

206. Pirosszemű. A Kassai Napló 1927. február 13-i számában megjelent szöveget közöljük, kijavítva a 18. sor kétségtelen sajtóhibáját *(S szemem)*, és az ott következetesen hiányzó pontokat és vesszőket a Makói Friss Újság 1925. dec. 25-i számában »*Wien, 1925.*« jelzéssel megjelent szöveg segítségével pótolva. Makóra küldött korai kéziratból közölte Scheiber Sándor a Budapest 1946. októberi számában.

Szövegváltozatok:

1—2 *Sok szárnyad alatt melengeted együgyű szebbik szivemet. Már hullnak*
A legpirosabb almák, ők is
Visszagondolnak szemedre. Bp MFU
(a Makói Friss Újságban *ők is* külön sor)
4 *Hol vagy?* (külön sor) Bp
8 *várlak.* Bp MFU
10 *Piros nyomod a levegőben. Fehér* Bp
11 után nincs írásjel Bp
12 *ő is* — az előző sor végén áll MFU
Ő is (külön sor) Bp
13 után:
Én tudom, Bp MFU
15 *itt felejtett* Bp
16 végén nincs írásjel Bp
21 *Tíz hold földet bejártam utánad,* Bp
Két országot bejártam utánad. MFU

207. A tavi torony harangozója. Egyetlen hiteles szövegforrás a költő sajátkezű, keltezett kézirata. Bálint György vette föl először a versek gyűjteményébe, hibásan. — A vers alatt a kéziraton a következő sorok: »*Ha van kedve Zoltán bátyámnak ezt lediktálni, akkor küldje el Sajtosnak a másodpéldányt a karácsonyi számra.*

Attila.«

Szövegváltozatok (Bálint kiadásában):

1 *illően*
8 *Ahogy elértem*
12 *aranyhajút: —*
13 *— No*
14 *Urfi*
15 *egészen*
16 *hosszúnadrágot*
17 *édesanyánk —*
19 *némberek*

Keltezése: *Wien 1925.* (Bálint szerint Szeged, 1924).
Úgy látszik, a bécsi »Maria am Gestade«-templom tornyáról szól.

Saitos Gyula a Makói Friss Ujság szerkesztője, Kesztner Zoltán a makói villanytelep igazgatója, József Attila Espersit mellett másik makói pártfogója. A vers nem jelent meg az 1925 karácsonyi számban.

208. **Ekrazittömeg.** A Múzeumban őrzött gépiratról, pótolva a sor végén következetesen hiányzó írásjeleket. Közölte Radnóti Miklós a Makói Évek függelékében (159) »1924 vagy 1925« jelzéssel. 1925 végén vagy 1926-ban írhatta.

209. **(Olyan bolond vagy).** Aláírt és keltezett kéziratból, jelenleg a debreceni egyetemi könyvtár igazgatói szobájában. A hiányzó vesszőket pótoltuk. (Közölte: Péter László, Irodalomtörténet 1954: 359). Főleg interpunkcióban és sortagolásban eltérő szöveggel közölte Németh Andor kiadása is, »Szeged, 1924« jelzéssel.
Keltezése: »*Wien, 1925.*«

Szövegváltozatok a Németh Andor-féle kiadásban:
19 *Nagyon szépen*
20 hiányzik

210. **Pilóta.** Galamb Ödön közlése nyomán (Makói Évek 74.); az eddigi gyűjteményes kiadásokból hiányzik. Keltezése: *Bécs, 1925.*
1925 legvégéről való. — Galamb szerint a költő egy 1926 elején írt leveléhez mellékelve küldte neki Bécsből ezt és az 1926 februárjából való *Fiatal rák, piros rák* c. versét. A költemény élményalapjára von. vö. a *Curriculum vitae* alábbi sorait: »*Bécsbe mentem, beiratkoztam az egyetemre s abból éltem, hogy a Rathaus-Keller bejáratánál újságot árultam s a Bécsi Magyar Akadémikusok helyiségeit takarítottam.*«

1926

211. **Ifjúmunkás.** A Népszava 1926. január 31-i számából, pótolva a sorvégi vesszőket. A versek gyűjteményébe csak Kardos László vette fel.

212. **A csapat.** Gáspár Katának, Gáspár Endre nejének ajánlott, Gáspár Endre hagyatékában levő kéziratból. Ezt a változatot közölte a Híd, pontatlanul, 1940. november 27-én. Korábbi, ettől erősen eltérő, József Jolánnak küldött szövegét Radnóti adta ki a Makói Évek függelékében (166.)

Szövegváltozatok :

1	*A dombon tornyot raktak a kicsik, tornyot raktak, szép, puha sárból,*	R
2	*Kisfiú, kislány, összedugták a homlokukat,*	R
3	*Lassan gurult föl a fatörzsön, annak tövéből elindult a csapat is arrafelé,*	R
4	*fel*	H
5	*Meg a lányok, lányok,*	R
	melleteken !	R
6	*Cseresznye*	R
	szalag,	R
7	*Pihegve álltok a fának dőlve, úgy várjátok társaitokat,*	R
8	*Akik komolyan lépdelnek utánatok, lenéznek és úgy mosolyognak*	R
9	*Nyomukban fölemelt fejjel a férfiak, vállukon jólcsinált csákány*	R
10	*Hegye úgy mozog, mint az inga, minden lépésre mozdul egyet, figyelik jól az aggastyánok,*	R
11	*Közben-közben*	R
	a nagy fehér kövekre	R H
	melyek csöndben fölemelkednek	R
13	*átlátszóak*	R
16	*S a csontvázak hitárt karjukkal*	H
	röpülnek rája,	R
18	*Rajta átcsillognak itt-ott zuhogó*	R
	átvillannak	H
19	*nagy tömör vizek*	R

Keltezése a József Jolánnak küldött kéziraton (Radnótinál) : *Bécs 1926. jan. 31.*, a Gáspár Katának küldött példányon : *Bécs, 1926. február.*

213. A rák. A Diogenes 1926. május 8-i számában megjelent változatát közöljük, kiigazítva a 14. és 17. sor sajtóhibáját (ott *virágállat* h. *virágillat* van.) Előbb megjelent a Színház és Társaság 1926. május 3-i számában is, »*Fiatal rák*« címen, sok hibával. Megvan a Múzeumban egy *Fiatal rák, piros rák* c. korábbi változatának sajátkezű kézirata egy Bécsből 1926. február 10-én József Jolánnak küldött levél 3—4. oldalán. A gyűjteményes kiadások eddig e kézirat alapján közölték.

Szövegváltozatok :

1	*Nagy ezüst halak*	k
	fölött —	SzT
1	után a kéziraton még egy sor :	
	Nem tartozom közéjük, mégis szeretnek,	
2	*Elhozzák nékem feketeséged,*	k SzT
	tova.	SzT
4	*világosságát,*	k SzT
5	*Erős ollómmal*	k
	Erős ólommal	SzT
	vizben, —	k
	vizben :	SzT
9	*Kis, beteg csillagot nyujtok én a sugaraknak—*	SzT
10	*te is,*	SzT
12	*áramok sorában*	SzT

13	*érted,*	SzT
14	*hátamon,*	k SzT
15	*A legfehérebb szivacsnál várlak...*	SzT
16	*Hullámok,*	k SzT
	a dombról:	SzT
17	*robogó*	SzT
18	*Szép, kövér*	SzT
	falatokat hadd adogasson magasra	k

1926. januárjából vagy február elejéről. Galamb Ödön is említi, hogy 1926 elején megküldte neki a *Pilóta* című verssel együtt.

214. **Munkás.** A Népszava 1926. március 28-i számából, pótolva a sorvégi vesszőket.

215. **Kovács.** A Nincsen Apám Se Anyám kötetből. Kovács Györgynek, József Attila bécsi jóbarátjának emlékezése szerint, Bécsben írta.

216. **Az oroszlán idézése.** A Nincsen Apám Se Anyám szövegét közöljük. Előtte megjelent a Kassai Napló 1927 január 23-i számában. Egy korábbi változat csupa kisbetűs, vessző és pont nélküli gépirata megvan a Múzeumban.

Szövegváltozatok:

3	*pucér vihar*	g KN
6	után még két sor:	
	nyult utánam hosszú nyelv	
	csókom csillogott hegyén	KN
15	*vicsorgattam fogaim*	g
	megszámoltam fogaim	KN
19	*az én nyurga szép szivemmel*	KN

Gáspár Endre szóbeli közlése szerint 1925 végén vagy 1926 elején Bécsben írta.

217. **(Egy átlátszó oroszlán.)** Bálint György kiadásából. József Jolán szerint (J. A. élete, 1940. 253. l.), Bécsben írta, 1926 elején. Nyilván magától a költőtől származó francia fordítása megjelent a L'Esprit nouveau c. francia folyóiratban, 1926. v. 1927-ben (a folyóiraton dátum nincs). E francia változat szövege:

ombrage pâlot sous la peau

un lion transparent vit entre des murs noirs
je porte un habit repassé dans mon coeur quand je t'aborde
je ne dois pas penser a toi il faut que je fasse mon travail tu danses
je n'ais pas une miette de pain et je serai encore longtemps en vie

les chemises se cachent côte-à-côte au-dessous de la neige
depuis cinq semaines je n'ai pas de tes nouvelles
je ne sais si l'on peut t'aimer
le temps s'enfuit sur des échasses couleur de sang
des nègres muets jouent aux échecs pour tes paroles
qui jadis s'ensonnèrent

Nem tartjuk lehetetlennek, hogy a francia változat az eredeti; ebben az esetben a vers 1927-ben, Párisban keletkezhetett.

Jolán szerint (J. A. élete, 1940. 253. l.), Bécsben írta, 1926 elején.

218. Hivogató. Gáspár Endre hagyatékában levő kéziratról. (Ezt a változatot közölte a Híd 1940. szeptember 27-én). A költő életében — a kézirattól kissé eltérő szövegggel — csak a Színház és Társaság 1926 április 6-i számában jelent meg:

Szövegváltozatok (a Színház és Társaságban):

1 *Röpül a rigó, akkor megáll*
5 *gyer ide ki —*
8 *Teleszivja magát széppel,*
9 *meglocsolja.*
10 *Aztán szerszámját fölemeli s jóhangú csengőket kalapácsol.*
11 *A halak kijönnek a parthoz, csillognak ott az ő dalára —*

Bécsben írta, 1926 elején.

219. Csak a tenger jött el. A Makói Friss Újság 1926. április 4-i számából. — *Bécs, 1926. márc.* keltezésű kézirata Gáspár Endre hagyatékában *(Melled két pólusa...* címmel közölve az I. kiadásban.)

Szövegváltozatok (a kéziraton)

3 *A felhő elszállott,*
4 *kerestelek*
5 *nyugodt, mély*
7 *S a legmagosabb füvek is kinőnek*
12 *végén.*
13 *De én nem vagyok fáradt.*

220. A szeretők hallgatva megálltak... A Múzeum kéziratáról, (6. sorában javítás, előbb így kezdte: *Kínálhatod szép, piros*). Korábbi fogalmazványa Gáspár Endre hagyatékában, rajta a következő sorok *Kedves Bandikám, ölelésem és libertaire-üdvözletem. Ha csak másodnaponként gondolsz rám, nem baj, szerezz előfizetőket. Legközelebb fölszaladok vacsorázni, és megsimogatni kislányodat. Attila.*

Szövegváltozatok (a fogalmazványon)

2 *A tóba rejtették* (már a fogalmazványon javítva)
3 *megbeszélve* (már a fogalmazványon javítva)
6 *Kínálhatod szép, piros* (a múzeumi kézirat első szövege, javítva)
Kínálhatod almádat már föl a fának
(előbb így):
Neki adhatod az almádat a fának (a fogalmazványon javítva)
7 *Nagyot szaladhatsz*

Keltezése a múzeumi kéziraton: *Bécs 1926. március 29. Gáspáréknál.*

221. Ülni, állni, ölni, halni. A Medvetánc szövegét közöljük. — Először a Diogenes 1926. augusztus 7-i számában jelent meg, vesszők és nagy kezdőbetűk nélkül, a következő ajánlással: »*Gáspár Endrének, mert ő az, aki azt akarja, ami kell és tud szeretni, mert az kell, amit ő akar.*« Egy evvel a szöveggel többnyire egyező gépírásos változata a Múzeumban. Másodszor a Népszava 1926. november 12-i számában jelent meg, szintén

»*Gáspár Endrének*« ajánlva, majd a Kassai Napló 1926. november 21-i számában és a Nincsen Apám Se Anyám kötetben.

Szövegváltozatok :

1	*odábbtolni*	g D
	odébbtolni,	Nsz
3	*csúcsra*	Nsz
4	*zsákom szakadékba rázni*	g D Nsz
13	*virulni,*	NA
16	*letörölni,*	g
	letörülni,	Nsz NA
19	*hideg késsel*	g D Nsz
20	*figyelni a vér hogy csordul*	g D Nsz
	figyelni,	NA
21	*fordul,*	NA
27	*ölbekapni.*	Nsz
29	*itthagyni* —	Nsz
30	*oh köttető*	NA
	Ó köttető,	Nsz
31	*megíratő*	NA
33	*választató* — —	g

A Gáspár Endrének szóló, nyilván még Bécsben kelt ajánlás valószínűsíti, hogy ez a vers is az 1926 tavaszán írottak közül való.

222. Acélgömb föl, föl ! Emelkedj ! Gáspár Endre hagyatékában levő kéziratról. 1926 márciusban vagy áprilisban írta Bécsben.

223. (A kelő korongba hajítom ...) Címnélküli kézirata Gáspár Endre hagyatékában. 1926. március és május közt írta.

224. (Csodálkozó bogarak közt ...) A Múzeumban őrzött címnélkü l kéziratról. A Múzeum nyilvánvalóan téves feljegyzése szerint Bécsben 1924-ben írta, az évszámot Kardos László is átvette. Valószínűleg valóban Bécsből való, stílus- és eszmei rokonságban van az 1926 tavaszi, kétségtelenül Bécsben írt versekkel.

225. Páncélvonat. A Múzeumban őrzött kéziratról, amelyet *Ballagok lassan hazafelé* kezdetű versével együtt levélben küldött Bécsből 1926 április 24-én Deák Hajnalkának (később : Raab Béláné). Előző nap kezdetlegesebb fogalmazásban megküldte Mikes Lajosnak is ugyanazzal a verssel és két novellával együtt ; ez a kézirat (k) is megvan a Múzeumban. — A Diogenes 1926. május 8-i számában jelent meg a második kéziratos változattal többnyire egyező szöveggel, de hibásan.

Szövegváltozatok :

2	*A forrósan zengő sziget*	k
4	*És két szép fiatal szerető*	k
11	után még egy sor :	
	Nem csügged el	k
13	*De nem büszke többé a városra :*	k
15	*Kivont még zengve*	k
19	*szerelem :*	k
	szerelem,	D
20	*kiméletes ;*	D

A Mikesnek küldött levél kelte : *Wien 1926. ápr. 23.* A vers néhány nappal korábbi lehet.

A Deák Hajnalkához szóló levél világosan mutatja a költő politikai tudatosodását, forradalmi szándékait, melyek a költeményben is hangot kapnak. »*Tanulok és dolgozom. Hazafelé tilos, de az én életem irányát végig mutató lehetőségeket kaptam és azt hiszem, hogy virágos menetünk általunk elindulhat. Eddig a dolgok azt mutatják, hogy már a nyáron ráakadok arra a tisztásra, mely megóv bennünket az erdő buktató útjaitól.*« (közölve : Irodalomtörténeti Közlemények, 1955 : 212. l.). — A versnek a szovjet irodalommal való esetleges kapcsolatáról személyes élmények alapján Nádas József írt (Szovjet Kultúra, 1955. április) ; állításai még további vizsgálatra szorulnak.

226. Mégis elveszem. A Deák Hajnalkának küldött levél utolsó lapjáról ; az 5. sor végén kettőspont helyett a másik kézirat alapján tettünk vesszőt, amelyet egy nappal előbb Mikes Lajosnak küldött el. A versnek címe csak az utóbbi kéziratban van. V. ö. az előző vers jegyzetét.

Szövegváltozatok (a Mikesnek küldött kéziraton) :

3 *feleségem,*
4 *Vár rám nagyon a feleségem.*
8 *Bosszús tüzeddel verj meg, Uram !*
9 *megállok,*
10 *megállok.*
11—12 *Könnyel takarja el csókját.*
Lábam elé teríti csókját. (először a másik kéziraton is így)
16 *diadallal.*

1926. április 23-án (ez a Mikesnek írt levél kelte) vagy néhány nappal előbb írta.

227. Kilométerekkel. 1926. május 15-én jelent meg, a »Levelek« (kiadják Heves Ferenc és Erg Ágoston) című, Bécsben és Máramarosszigeten szerkesztett litografált kiadványban, »*József Attila (Wien)*« aláírással. — Kötetben először itt, közölte Szabolcsi Miklós, Irodalomtörténet 1955 : 190. l.

A 12. sort vö. a *Magyarország messzire van* c. vers 17. sorával.

228. A mennyei páncélvonat. Kiadatlan. — A Múzeumban őrzött kéziratról közöljük, amelyet Mikes Lajosnak küldött *A világ ha elbujdostat, Pohár, Virágos és Bődülj torony* c. verseivel együtt.

Bécsben írta 1926 tavaszán.

229. A világ ha elbujdostat. A Diogenes 1927. január 8-i számában megjelent szöveget adjuk, kijavítva egy nyilvánvaló sajtóhibát és az interpunkció pontatlanságát. — Egy sajátkezű kézirata, melyet Mikes Lajosnak Bécsből 1926 tavaszán küldött, megvan a Múzeumban. V.ö. az előző versről mondottakat.

Szövegváltozatok (a kéziraton) :

2 *harangozni,*
6 *Elbujdoshat harangszóval,*

230. Pohár. Kiadatlan. A Múzeumban őrzött kéziratról közöljük, melyet Mikes Lajosnak küldött, valószínűleg Bécsből 1926 tavaszán. (V.ö. *A mennyei páncélvonat*ról mondottakat.) Németül is megírta, József Jolán szerint (J. A. élete, 1940. 258. l.) Hatvanban 1926 augusztusában egy Hertha nevű német nevelőnő kedvéért, franciául is Párizsban 1926 végén. A német és francia változatát itt közöljük a Múzeum gépiratáról.

GLAS

Das glas schimmert im gras : Das glas ist
an das die tautropfen dringen.
Wenn ein klein kind gläser anschaut,
so fangen sie an
um still zu klingen.

Ein glas wächst am herzen der quellen
das weiss kein gläser selbst kein lieber leser.
Die mädchen und die jungen männer
verwechseln immer ihre gläser.

Die vielen gläser hintern himmel
bemerkte einst ein vogel
durstig und ohne lied.
Ich möchte dir, ich möchte nur so leuchten,
wie das glas,
das auf meinem tische allein blieb.

VERRE

Le verre resplend dans l'herbe.
Les rosées descendent à le teinter.
Quand un petit enfant voit des verres :
doucement
ils commencent à tinter.

Un verre pousse au coeur des fontaines
et les verriers ignorent ce mystère.
Les jeunes gens et les filles
confondent toujours leurs verres.

Jadis un oiseau qui eut soif
aperçut beaucoup de verres
derrière le ciel.
Je ne voudrais que te luire
comme le verre
qui sur ma table restait solitaire.

231. Virágos. Kiadatlan. — A Múzeumban őrzött kéziratról közöljük, amelyet Mikes Lajosnak küldött, valószínűleg Bécsből 1926 tavaszán. Vö. *A mennyei páncélvonat* jegyzetét.

232. Bődülj torony. Kiadatlan. — A Múzeumban őrzött kéziratról. Vö. *A mennyei páncélvonat* jegyzetét.

233. Mindig jótanácsot sziszegnek... A Múzeumban őrzött kéziratról közöljük. A múzeumi katalógus szerint Bécsben írta 1926-ban.

234. Dalocska. A Medvetánc szövegét közöljük, ahol *Két dalocska* főcím alatt, a *Ringatóval* együtt szerepel. Legelső változata, amelyben a második szakasz még lényegesen más hangulatú, a Diogenes 1927. február 19-i számában jelent meg, *Mikor a szeretők* címmel; egy ennél rövidebb szöveg látott napvilágot a Láthatár 1927. IV—V. (június—júliusi) számában. A Diogenesben megjelent változathoz áll közel egy Gáspár Endre hagyatékában levő kézirat; a Láthatár szövegével egyező gépirata a Petőfi-Múzeumban, a *Fiatalasszonyok énekével* egy lapon. — A végleges szöveggel egyező második szakasszal, már *Dalocska* címen, a Nincsen apám sem anyám kötetben jelent meg.

Szövegváltozatok:

2	*magosodnak.*	k D
	magosodnak,	L g
4	*elsimulnak — —*	L g
5	után:	
	Gyere, kedves,	
	szaladjunk egyet arccal a szélnek!	
	Hadd pirosodjunk ki mint a szőllőfürt,	
	Melyet szerelmünknek a tóba dobtam.	k D

(a kéziraton előbb: *szerelmünkért;* javítva)

	Gyere kedves,	
	szaladjunk egyet arccal a szélnek — —	L g
5	*Énekeljünk:*	NA
10	*sususu, —*	NA

Gáspár Endre emlékezete szerint Bécsben, 1926 tavaszán írta.

235. Hajón megyek Pestre. Kiadatlan. — A Múzeumban őrzött gépiratról közöljük.

Bécsből való hazatérésekor, 1926 nyarán írta.

236. Hangya. A Medvetánc szövegét közöljük. — Először *A bábok között* címmel a Diogenesben jelent meg 1926. augusztus 7-én, majd átdolgozva a Nincsen Apám Se Anyám kötetben és A Toll 1930. január 3-i számában.

Szövegváltozatok:

	A Diogenes-beli szöveg két ötsoros szakaszból áll.	
2	nincs vessző	NA
	el ne vidd!	D
4	*A fűszálak közt elaludt a hangya*	D
	Kis fáradt fejét csillámokra hajtja,	NA
6	*felkelteni szépen...*	D
7	*haza —*	D
8	*beborult.*	D
	beborult, —	NA
9—10	*A bábok közt ott elaludt egy hangya*	
	És itt egy csöpp már a kezemre hullt	D

237. Táncba fognak. A Medvetánc szövegét közöljük. — Először megjelent a Diogenesben 1926. október 9-én, majd a Nincsen Apám Se Anyám kötetben és ezzel teljesen egyező szöveggel az Előőrs 1930. szeptember 4-i számában is. A Múzeumban őrzött kéziratát 1928. április 25-én küldte el Kuncz Aladárnak az Ellenzék számára ; gépirata József Etelka tulajdonában (g_1), más szöveg József Jolántól gépelt másolata (g_2) a Múzeumban.

Szövegváltozatok :

2	*le !*	k g_1 g_2 D NA
5	*ebéd,*	k g_1
9	*hogyha csillagos nagy este lesz,*	k D
10	*senkisem.*	k g_1
13	*sétikáló lábaik után —*	D
	sétikáló lábaik után,	g_1 NA k
	sétikáló csepp lábuk után,	g_2
15	*valamennyien,*	k
17—20	*Annyira szerette kedvesét,*	
	hogy hajóra szállt s az elsülyedt.	k g D
	(Nem külön szakasz.)	
20	*elsülyedt*	NA g_2

238. Hajad-az ujjamé . . . Megjelent a Diogenes 1926. augusztus 7-i számában. Radnóti 1924. évjelzéssel közli (Makói Évek 148), valószínűbb, hogy Bécsben írta 1926-ban.

239. Fiatal asszonyok éneke. A Medvetánc szövegét közöljük. — Előbb a Népszava 1926. augusztus 29-i számában jelent meg — Németh Andor szerint (Csillag 1948. 3. sz.) a Diogenesben is —, majd a Nincsen Apám Se Anyám kötetben és az Előőrs 1930. január 4-i számában. — Az első közlésnél is kezdetlegesebb változatot őrző sajátkezű kézirata és csupa kisbetűs, pontot, vesszőt mellőző, a versszakokat gondolatjellel záró, de egyébként a két első közléshez közelálló gépirata, a *Mikor a szeretők* kezdetű verssel egy lapon, megvan a Múzeumban.

Szövegváltozatok :

A cím a Medvetánc kivételével minden változatban

	Fiatalasszonyok éneke.	
1	*Pihés huncut görbe állunk,*	Nsz
2	*szép egyenes fejér hátunk*	k g NA E
	szép egyenes fehér hátunk,	Nsz
3	nincs vesszö	k
4	*Táncos hajlós*	k g
	Táncos, hajlós	Nsz
	sütünk-főzünk,	Nsz
5	végén nincs vesszö	k
7	*Kelleti a szél is magát, nyilnivaló gyönge mellünk tapogatja,*	k
	nyilnivaló gyönge mellünk tapogatja	k E NA
8	*Jó szagunkat*	k
10	*kötjük —*	k
11	*mint kakas a taréjját.*	k g Nsz NA E
	mint kakas a taréját.	E

12—13 helyett 3 sor:
Hűs derekunk hintázása, karunk farunk hullámzása
Annak mása, amikor
Szép harmatos magos fűben tíz-húsz kövér víg gyerek k
13 *tíz-húsz kövér víg gyerek* Nsz
mint harmatos magos fűben g Nsz
mint harmatos, magos fűben
14 nincs vessző Nsz (a kéziraton *Sivalkodva* után kihúzva)
Sivalkodva meztelenül, Nsz
egyrakáson hentereg k
15 *várjuk* — k
16 *csititjuk* (a kéziraton *csicsitjuk*-ra javítva) k NA
van — k

240. Érted haragszom, nem ellened. A Nincsen Apám Se Anyám kötetből. — Legkorábbi változatát őrző cím nélküli kézirata a Múzeumban. — Először a Népszava 1926. szeptember 5-i, majd a Kassai Napló 1926. december 19-i és a Diogenes 1927. február 19-i számában jelent meg.

Szövegváltozatok:

Cím:
Csókjaidat hadd viszem oda Nsz
Mikor fölkél a nap A NA tartalomjegyzék
1—2 eredetileg egy sor k Nsz D
2 *sosemharagvók* k Nsz
sosem-haragvók D
harmat, — k
harmat — D
3 *Ne bántson az én haragom sohase, kedves.* k
soha kedves Nsz D
4 *nagy, futós terekre,* k D
lehet, k D
terekre ahol Nsz
5 végén nincs vessző k D
árbóc Nsz
6 *És győzvén ott égnek hajitja* Nsz D
csengőszívű k Nsz
7 csak a kötetben van meg.
8 a kötetben hiányzó vesszőt a kéziratból pótoltuk.
9 *Észre se veszed* k D
szólok k D
10 végén nincs írásjel D
akarod után nincs vessző Nsz
11 *kenyérvető jó lapátjaikat,* k Nsz D
15 *Nosza, szoritsd* k
álmaimban — k Nsz D
16 *Ne bántson az én haragom soha de soha, kedves.* k
az első *soha* után is vesszővel D
Ne bántson téged az én haragom soha de soha kedves Nsz

241. Szocialisták. A Népszava 1926. október 6-i számából. — A Döntsd A Tőkét kötetből ismert költemény korai, magában is fontos és értékes verscsírája.

242. Isten. Németh Andor kiadásából; József Jolánnak a 11. sort elhagyó közléséből (J. A. élete 1947. 213.) javítottuk a 8. sort (a gyűjteményes kiadásokban: *elvész ő gyönge dadogása*). A 8., 9., 10., 12., 13. és 16. sor végén pótoltuk az értelem rovására hiányzó vesszőt.

Bécsben írta s onnan küldte Jolánnak akkor, mikor Párizsba utazóban néhány napot megint ott töltött. (1926 szeptember).

243. Négyen ugrottunk vízbe. A Diogenes 1926. október 9-i számából; kijavítottuk a 24. sor nyilvánvaló sajtóhibáját (ott: *földdel*), valamint Németh Andorral egyezően a 25. sort (*vizet* h. *vizek*).

Az eddigi kiadások ismeretlen okból, de nyilván tévesen, 1924-ből keltezik.

244. Végül. A Döntsd A Tőkét kötetből. — Előtte megjelent a Népszava 1926. október 10-i számában *Vagyok, kinek kell, legyen kedve!* címmel; ehhez a változathoz közelálló, — nagy kezdőbetűk, pontok és vesszők nélküli — gépírásos szövege is megvan a Múzeumban. Itt *Veretletvén* a címe. *Zajtalanul és félelmesen* címmel az első közléssel egyező, de pontot, vesszőt elhagyó szövege jelent meg a Kassai Napló 1927. március 6-i számában. A moszkvai Új Hang is közölte 1938. évi 3. számában.

Szövegváltozatok:

1	*Kazánt suroltam, üztem varjat,*	g Nsz
2	*szalmazsákon,*	Nsz
3	*csúfolt,*	Nsz
4	*ragyogásom,*	Nsz
6	*másnak,*	Nsz
7—8	helyett:	
	ó este sirni és rossz kabátban	
	a hidak előtt állni másnap!	g
	de sok szép este elcsüggedtem,	
	hogy uj dühvel ébredjek másnap;	Nsz
9—17	helyett:	
	volt alázatom, szebb és fentebb,	
	pirítóbb mint amazok gőgje,	
	(Nsz-ban: *gőgősebb*)	
	kik roszszagu multtal hivalgva	
	csendőrt küldnek tiszta jövőre (a g-n gondolatjel)	
	kényszerü csönd hogy legnagyobb volt	g Nsz
18	*szivembe rugtam — ordítson már.*	Nsz
19—20	*hogy hagyna az én szabad lelkem*	
	feledtető s tán szebb daloknál?	Nsz
	ma sem hagy az én szabad lelkem	
	feledtető s tán szebb daloknál;	g
21	*kínáltak*	Nsz
22	*Fiam: szállj az úrhoz —*	Nsz
24	*láthatatlan bús revolvert hoz;*	Nsz
	láthatatlan bús revolvert hoz —	g
26	*kell, legyen*	Nsz
27	*igazat tenni, áldást mondni*	Nsz
28	*emlékekre —*	g
30	*leteszem —*	g

	leteszem :	Nsz
31	*Veretletvén a szerszám élit*	gNsz
32	*földjeinkben vad idő érik*	g
	földjeinkben az idő érik	Nsz
33	*félelmesen — — —*	g

Az első változat megjelenésekor a költő Párizsban van ; Bécsben 1926 tavaszán vagy itthon ez év nyarán írhatta. — A vers végleges alakjában konkrétebbé válik az életrajzi rész : a 9—10. sor Vágó Mártára vonatkozik, aki 1928 őszén hagyta cserben.

245. Esik. Gépiratból, amely Nagy Lajos hagyatékából került a Petőfi Múzeumba. (Közölte a Csillag 1955. januári száma.) Ezen a 4. rész 13. sorának kezdete előbb : *Munkásközösség* volt. Első részét közölte a Népszava 1926. október 16-i, majd A Kassai Napló 1927. február 20-i száma; ugyanez a rész a költő halála után megjelent A Toll 1938. május 10-i számában is, vesszők, a vers végét kivéve pontok, a 14. sor kivételével gondolatjelek nélkül, a verskezdet kivételével csupa kisbetűvel. Az eddigi kiadások innen veszik át s tévesen 1927-ből valónak mondják.

Szövegváltozatok (a Népszava és A Kassai Napló szövegében)

4 *a szívünkön.*
6 *futni, futni*
7 *erdő felé !*
8 *Esik, esik*
16 *hibásszívű*

246. Jut most elég virág. A Népszava 1928. április 20-i számában megjelent szöveget közöljük, a hiányzó hosszúságjelek pótlásában a kéziratra támaszkodva. — Sajátkezű, címnélküli kézirata a Múzeumban ; ezzel egyező szöveggel jelent meg a bécsi Diogenes 1927. április 26-i számában *Ha ki erős ember* címmel. Minden eddigi kiadás ezt a szöveget közölte. Érettebb, politikailag is élesebb, forradalmibb új változatát a költő a Nincsen Apám Se Anyám kötetbe szánta. A Népszavában csillag alatt e jegyzettel jelent meg : »Szerzőnek „Nincsen apám se anyám" című sajtó alatt levő könyvéből. Előfizetéseket elfogad a Népszava-könyvkereskedés. Előfizetési ára 2 pengő.« Bizonyára csak a növekvő politikai nyomás miatt hagyta el kötetéből.

Szövegváltozatok :

3—4	*Nem vittek tanácsba, vittek háborúba,*	
	Nem megyek tanácsba, megyek háborúba.	k D
5	*rongyos.*	k
	rongyos —	D
8	*magam ura lenni.*	k D
13	*Jut az én virágom dalos szabadoknak,*	k D
15	*Tetszhet is, ma harc az igazoknak rendje*	k D

Az eddig kiadások 1924 évszámmal közölték. Valószínűleg 1926-ból való.

247. Csengő. A Diogenes 1927. június 28-i számából, néhány ékezet pótlásával. Bálint György »1924« évjelzéssel közli. Valószínűleg 1926-ból való.

248. Engem temetnek. A Medvetánc szövegét közöljük, de helyreállítva a 14. sor kezdetén a politikai nyomás miatt *Valaki*-vel helyettesített *Egy spicli* szavakat.

Először megjelent a Diogenes 1926. november 6-i számában, a véglegestől lényegesen különböző szöveggel, majd erősen átalakítva a Nincsen Apám Se Anyám kötetben s a kötet megjelenésével kb. egyidejűleg a Nyugat 1929. január 16-i számában; mindezeken a helyeken cím helyett az első szavak állnak: *A pap mosolyog.* — A Németh- és Bálint-féle kiadások a Medvetánc-belin kívül *A pap mosolyog* c. vers a Diogenesben megjelent változatát is közlik.

Szövegváltozatok:

A) (A Diogenesben megjelent szöveg)

A PAP MOSOLYOG

A pap mosolyog és derüsen
buja gondtalan istent dicsér
darazsak dongnak a poros uton
végig zümmögő gyásznép kisér

kerülős szemmel szégyenpirban
tanácstalan barátok várnak
s meggyőződvén, hogy eltemetnek
utamból immár félreállnak

harmatos füvek gyenge izzel,
a fákon hajnali pirosság
lombok zizegnek, szöcske ugrik
a pókok hálójuk foltozzák

hű bűneim mások szivére
szállnak le vágyaimmal, fájva
valaki meglop s jó kutyámat
nem uszíthatom többé rája.

A Németh- és Bálint-féle kiadások *A pap mosolyog* c. szövegében a vers végét kivéve sehol sincs írásjel, ezenkívül az alábbi két helyen térnek el a Diogenes-belitől:

2 *kéjenc gondtalan istent dicsér*
5 *friss széltől pirosított arccal*

B) A Nyugat és a Nincsen Apám Se Anyám szövegének eltérései Medvetánc szövegétől:

2	*dicsér,*	Ny NA
7	*egy pipaszárral*	Ny
10	*pirosság,*	Ny NA

Németh és Bálint 1925-ből keltezi. Inkább 1926-ban írhatta a költő

249. A kert. A Makói Évek függelékében (164) József Jolán közlése nyomán megjelent szöveget közöljük. A költő életében *Két vers, kertről* ciklus első darabjaként a Kassai Napló Vasárnapja 1927. január 30-i számában jelent meg, sajtóhibákkal s a vers végét kivéve írásjel nélkül.

Szövegváltozatok (a Kassai Naplóban)

2 *hozzámvalót.*
4 *és én szivét még*
6 *homlokon*
8 *elémjöttek*
10 *nem engedhetem*

250. Kirakom röggel. A József Etelka tulajdonában levő kéziratról. — Korábbi változata megjelent a Kassai Napló 1927. január 30-i számában a *Két vers, kertről* második darabjaként. *A kert* második darabjaként közölte a Makói Évek Radnóti-féle függeléke (165). V.ö. *A kert* jegyzetét.

Szövegváltozatok:

1	*Eltűröm és szeretnek nagyon*	R KN
2	*hibás uzsora*	R KN
3	*csengő habok*	R KN
4	*por nem szállhat a szivemig soha — —*	R KN
6	*kirakom fűvel : itt járt valaki*	R KN
7	*hajába szalmát kórót fútt a szél*	R
	hajába szalmaszálat futt a szél	KN
8	*és itt egy ág vigyázva huzta ki — —*	R KN
9	*most meg elmegyek a fák közé*	R
	Most meg elmegyek fák közé	KN
10	*és erősök pályáját letöröm*	KN
12	*örömön*	KN
	örömön — —	R

A vers korai változata 1926 nyarán keletkezhetett.

József Jolán ezt s az előbbi verset 1925-től keltezi ; tartalmi s formai okokból inkább 1926 második feléről valónak tartjuk őket.

251. Jut az ember. A Diogenes 1927. április 26-i száma az egyetlen hiteles szövegforrás ; az ottani közlésben a vers végét kivéve mindenütt hiányzó írásjeleket pótoltuk.

252. Anyám a mosásban. *Anyám a mosásban gyászkoszorú* címmel »*Hirsch Albertné asszonynak szeretettel*« ajánlással közölte a Kassai Napló 1927 január 30-án. Galamb Ödön szerint a költő 1927. elején küldte neki Párisból. (Makói évek 81). Interpunkció nélküli kézirata Kőműves Imre (Budapest) tulajdonában.

Az *Anyám* (1931) verscsírája ; vö. az *Anyám meghalt* c. verssel (434. l.).

1927

253. Bevezető. A Medvetánc szövegét közöljük ; ott is, a Nincsen Apám Se Anyám kötetben is, amelynek bevezető verse, cím nélkül, mottószerűen jelent meg. — Első alakjában 1927 elején küldte Párizsból József Jolánnak. Levelében ezt írja róla »*A neked küldött vers szerint — melyet*

bevezetőül szántam új kötetem elé — a te neved lesz az első szövegszó a könyvben.«

Az első változat szövege:

BEVEZETŐ VERS

Lucie nénémnek fénye itt
Batu kán pesti rokona
Másoktól kapta éveit,
Nem volt azurkék paplana,
Kinek verséért a halál
Magos fazékban főz babot —
Ó burzsoá, ó proletár! —
Én, József Attila, itt vagyok!

Ugyancsak korábbi változatát írta a költő egy róla Janovits András által készített párizsi karikatúrára. Ennek a szövegnek eltérése a fentitől s

3 *Kenyéren élte éveit*
4 *S nem volt*
7 *— Ó*

1928. április 25-én már végleges szövegét küldte az Ellenzék számára Kuncz Aladárnak. Itt a vers címe *Bevezető*. Vele együtt küldi *Örökélet, JózsefAttila, Táncba fognak, Csüngője voltam, Holott náddal ringat, Áldalak búval, vigalommal, Alvó tavu békességgel, (Tószunnyadó), Dudoló, Derüs* és *Elefánt* c. verseit is ezzel a kéréssel: *»József Attila: Nincsen apám se anyám főcímmel közöltesd néhány versemet egyszerre, lehetőleg egész oldalon.«*

254. Proletárdal — 255. **Chant de prolétaire.** A *Dudoló*-nak (1928) ezt az első, nyíltabban osztályharcos alakját csak Galamb Ödön adta ki a Makói Évek 83. lapján a neki megküldött gyorsírásos, a szakaszok 3—4. sorát csak pontozással jelző kéziratról.

A francia változatot a Gáspár Endre által az Irodalmi Szemle 1948. márciusi számában közölt kézirat alapján hozzuk, kivéve az első sor utolsó szavát, ahol Galamb Ödön közlése a helyesebb.

Szövegváltozatok:

1	*immense*	g
5	*l'on a*	g
9	*Oh pourquoi pleures-tu?*	g

A kéziratban a 9. sor előbb *pourquoi*-val kezdődött, a költő utólag javította.

1927 február elején küldte a vers magyar és francia szövegét s még egy versét *(Anyám a mosásban)* Galamb Ödönnek.

256. Kultúra. A Döntsd A Tőkét, Ne Siránkozz kötetből. Először *Virág* címmel jelent meg a Kassai Napló 1927 március 20-i számában. E sorok felhasználásával készült a *Somogyi Lolinak* szóló dedikáció 1929. február 20-án; ezt a Rögtönzések közt hozzuk. Ugyancsak *Virág* c. kétszakaszos változat jelent meg A Toll 1929. november 3-i számában.

A Tollban megjelent vers így hangzik:

A virág elfáradt már szagosodni,
unta,
hogy mifenének tettük asztalunkra.
S igyekezett árnyékot vetni
nagyobbat, mint a kertben
s elfáradt, mikor nem néztünk oda.
De észrevettem.

Bimm, suhanás, harangszó ez a reggel!
Mennyek,
nyiljatok, hogy a fénybe rózsát szedjek!
Körmömben tüske ég és csillag
gyűlik sajogva bennem — —
az Isten is csak szenvedésre jó!
De észrevettem.

A Kassai Napló szövege csak abban tér el a *Kultúrától*, hogy 2. sorában *és unta*, 7. sorában *s én észrevettem* áll.

257. **Kiszombori dal.** A Népszava 1927. december 21-i számából. Révai Éva párizsi iparművésznőhöz írta — a kiszombori nyár emlékét idéző cím ellenére valószínűleg Párizsban 1926/27 telén.

Sándor urnak: Sándor Kálmánnak, akivel együtt volt Párizsban 1927 februárjáig, Sándor hazajöveteléig.

258. **Szabados dal.** A Petőfi Múzeum kéziratáról. A kézirat keltezése: *Párizs, 1927.*

A kommunista irányítás alatt álló A Párisi Munkás c. hetilap (Organe du Comité Inter-Syndical Hongrois, kiadja a CGTU kötelékébe tartozó Magyar Szakmaközi Bizottság), 1927. május 27-i számának Szerkesztői üzenetei között felel József Attilának, aki ezt a versét küldhette be. Az érdekes üzenet szövege, amely egy szakasz változatát is tartalmazza:

»*Vöröscsontu költő.* Verse nagyon mulatságos, rimei pompásan perdülnek, de kissé, hogyismondjuk: túl sok vérrel kenegeti őket. Bármenynyire gusztusa is lehet néha az embernek a burzsoá szadista vérszomját valami hasonlóval megtorolni, propagandát ennek nem csinálhatunk. Az olyan sorok, mint pl. ezek:

»Ahol nincsen villanylámpa.
Gyujtsd a burzsujt gyertyalángba,
Ahol nincsen hus a babban
Füstölt burzsuj főjjön abban-«

vagy:

»Hol titkolni kell a harcot,
Burzsujbőrben kösd be Marxot,
S ahol szabad szép szót szólni
Útni kell ott, nem okolni.«

könnyen félreérthetők, illetve könnyen eltéveszthetik *tréfás céljukat* és a munkásság ellenségei komolyan vehetnék és kiaknázhatnák őket ellenünk.«

Bakunin és Kropotkin említése Marx mellett mutatja, hogy a kapitalista társadalommal való szembenállása a költőt még ekkor nem vezette el következetes marxista álláspontig ; Bécsben is, Párizsban is egyaránt érint, kezett marxistákkal és anarchistákkal.

259. (**Ő Európa...**). Makainé József Etelka tulajdonában levő kéziratról. Valószínűleg korábbi változatát őrzi a József Jolánnak 1927. július 17-én Cagnes sur mer-ből küldött levél hátlapján levő szöveg. (Kézirata a Petőfi-Múzeumban.) Ezt a változatát közölte Bálint György is.

A levél hátlapján levő vers szövege :

Ó Európa hány redő
minden redőben gyilkosok
ne hadd hogy sirassam a lányt
ki két év mulva szülni fog.

Ne hadd hogy szomorú legyek
Lucie nővérem hazavár
a gyilkosokban félelem
s a félelemben a halál.

Verset irok hogy szórakozz
adjon kezet ki megmaradt
az irodalmi klikkeken
ez a versem is elakad.

Egy légy a tejben megfuladt (!)
a tenger a hegyfokra jött
s egy terített asztal uszik
a jóllakott habok fölött.

260. József Attila. A Medvetánc-beli szöveget közöljük. Először 1928 április 10-én jelent meg az Együtt c. folyóiratban, majd a Nincsen Apám Se Anyám kötetben. 1928. ápr. 25-én elküldte Kuncz Aladárnak, a kolozsvári Ellenzék számára ; ez a kézirat megvan a Múzeumban.

Szövegváltozatok :

3	*egyben másban*	Egy
6	*Istenhez*	Egy k NA
6	*kabátot,*	k
7	*úgy hitták :*	k
8	*görögkeleti*	Egy
9	*papot,*	Egy k
10	*pusztulásban, —*	k
11	*na de ne busuljatok.*	Egy k

József Jolán szerint (J. A. élete. 1947. 201.) a verset 1925 nyarán egy Andrássy-úti padon írta, mikor »lusta, hálátlan, naplopó« jelzőktől megbántva otthagyta sógorát és nővérét. Németh Andor (József Attila, 90.) párizsi versnek tartja.

261. Németh Andor. A Medvetánc szövegét közöljük, amelyben *Két vázlat* főcím alatt, a Simon Jolánról írottal együtt jelent meg, mint már előbb a Nincsen Apám Se Anyám kötetben. Korábbi, kétszakaszos változatot őriz a Múzeum csupa kisbetűs, pontot, vesszőt mellőző gépirata:

Egy nagyon tiszta vizcseppet
dörgöljetek a szemire
36 éve várja már
térden a kétpupu teve

ne hagyjátok el, asszonyok,
mert zöld füstben a vízre száll —
két fürtje gyöngyházas gyerek —
késére gondol vissza már.

A vers keletkezéséről és értelméről l. Németh Andornak A Toll 1938. február 20-i számában megjelent cikkét. Idézzük belőle a következőket: »Találkozásunk évében még mélységesen rámnehezedett a Fekete Kolostorban töltött évek melancholiája... Egyszer kuriózumként megemlítettem Attilának, hogy nem tudok sírni... Innen az első sor, a mindennél fontosabb: »*Egy nagyon tiszta vízcseppet dörgöljetek a szemire*«... Minden szava, minden átfutó gondolata résztvevő barátság és segíteniakarás.

262. *Szeretők lázadása.* A Nincsen Apám Se Anyám szövegét közöljük, l. sorának ott levő *melynek* szavát a 'szótagszám és ritmus megkívánta *amelynek*re javítottuk. — Előtte megjelent a Nyugat 1928 májusi számában. — Csupa kisbetűvel. pont, vessző nélkül beírta a Nem Én Kiáltok kötet ugyanannak a XXIII. számú példányának 8—9. lapjára, amelyhez »*Bpest, 1927 karácsony*« jelzéssel *Áldalak búval, vigalommal* kezdetű versét. — József Jolán gépírásos másolata is megvan a Múzeumban.

Változatok:

6	*görnyesztő,*	Ny
8	*s kincseiket ők bedobálják*	k Ny
11	*nosza fogadd karunk-bilincsünk*	k
	Nosza, fogadd bilincseinket,	g
12	*kötözd meg*	k
	kötözd el	g
	kötözd le	Ny
13	*nosza fogadd koronáinkat*	k
	Nosza, fogadd hát koronánkat	g
18	*szerszámainkat,*	Ny
20	*nesze, magunkat!*	g
21	*s kigyúló szénnel burgonyával*	k
23	*fölöttünk*	k g
24	*pártalanul nagy*	k
	magányos nagy-nagy teli holdak	g
25	*s a víz megnő az ajándéktól*	k
	A víz a sok vad ajándéktól	g

27	*zúg* —	Ny
32	*bennünk.*	Ny
36	*elcsöndesült*	k g Ny
	szerelemre —	k

263. Áldalak búval, vigalommal. A Medvetánc szövegét közöljük. — A vers első fogalmazványát a Nem Én Kiáltok kötet XXIII. sz. számozott példányába írta bele a költő, *wallesz lucának* címmel (k_1). — Valószínűleg nem sokkal utóbb, 1928 elején, első része lett az 5 darabból álló *Luca*-ciklusnak ; a ciklus gépirata (g_1) is megvan a Múzeumban, valamint e vers *Áldalak búval, vigalommal* című, a végleges szöveghez közeledő gépirata (g_2) is. 1928 ápr. 25-én elküldte Kuncz Aladárnak az Ellenzék számára (k_2). — Először a Nyugat 1928 augusztusi, majd az Újság Vasárnapja 1929. évi 2. számában, a Nincsen Apám Se Anyám kötetben és az Előőrs 1930. január 4-i számában jelent meg a Medvetánc előtt.

Szövegváltozatok :

A Wallesz Lucának írt első fogalmazványban nincs vessző, pont ; a két gépirat, a Nyugat, az Újság Vasárnapja s a Nincsen Apám Se Anyám közlése nem jelzi az í, ú, ű hosszúságát.

2	*szeretni-valómmal,*	g_1 k_2
3—4	*buzaföldekkel fellegekkel*	
	őrizlek kérő tenyerekkel —	k_1
6	*omlás,* —	g_2
7	*alvó folyókon ringatózom*	k_1
	düledék árnyán ringatózom	g_1 Előő
8	*lehelletedbe burkolózom* — —	k_1
9	*Mindegy szeretsz-e*	g_1 Ny
	Mindegy : szeretsz-e	k_2
10	*keveredsz-e* —	g_2
11	*látlak, hallak és elképzellek,*	g_1
	hallak látlak és énekellek,	k_1
12	*Istennek tégedet felellek* — —	k_1
	Istenként téged felellek.	g_2
13	*Hajamban nyujtózik az erdő,*	g_2
15	*a fényt az égről leszakitja*	k_1
16	*szivére borítja.*	

A Luca-ciklus gépírásos szövegében az utolsó szakasz helyett ez áll

Ha kerülsz, ne kerülj el messze,
kötényked lennék, ne tépj össze,
dalocskád lennék, ne hallgass el,
kenyérked lennék, ne taposs el.

E négy sor a *Sok gondom* közt utolsó versszaka lett.
Keltezése : 1927 *Karácsonyán.*

264. Pöttyös. A Nincsen Apám Se Anyám kötet szövegét közöljük. – Első változata a *Luca*-ciklus 2. része volt; ennek gépirata a Múzeumban.

Szövegváltozatok (a gépiraton)

1 *lépésekben,*
3—4 *Szivembe vágó mértékekben*
csak topogj, derítő Lucám!
6 *mind mind*
7 *Holott éreztek s még éreznek*
8 *Szellőcske-járásu*
9—10 *Csak volna fű én emberlelkem,*
óhajtozván a harmatot!
11 *Ujuló, tűrő fű,*
13—16 *Mert vész az én lelkem bánatban,*
anélkül hogy sirnál velem,
nem ujul — nem hisz az Ur abban,
kit öl emberi szerelem.

265. Tószunnyadó. A Nincsen Apám Se Anyám kötet szövegét közöljük. Első változata a *Luca*-ciklus 3. része volt; ennek gépirata a Múzeumban — Egy kéziratát, *Alvó tavu békességgel* címmel, 1928. ápr. 25-én küldte el Kuncz Aladárnak (k_1), ehhez közelálló kézirat (k_2) van Makainé József Etelka tulajdonában.

A Luca-ciklusbeli változat szövege:

Aki balszivemet adta,
rajta kezét megnyugtatta,
óvja már hűs békességgel,
elülő végtelenséggel.

Bajocskáimat felejtem,
rejtvényeimet nem fejtem —
mégy, mégy kiáltó virággal,
és ő jön, jön csöndes ággal.

Szavad: nem értem, de sürgés.
Szava: nem értem, de zengés.
Nagyon szerethet már engem,
megtür téged is szivemben.

Az *Alvó tavu békességgel* c. kéziratok eltérései:

		k_1	k_2
1	*Alvó tavu békességgel,*		
5—6	*Karddá nőtt bicskám elejtem,*		
	bajocskáimat felejtem, —	k_1	
8	*csöndes*		k_2
11	*engem:*	k_1	

266. Luca. Az 1927 végén és 1928 elején írt *Luca*-ciklus negyedik, a költő által ki nem adott része ; a ciklus gépiratáról közöljük. Bálint György a következővel *Két vers* címmel vette föl a versek gyűjteményébe.

Szövegváltozatok :

A Bálint-féle kiadás eltérései :

6 *meg se kérdem istenem.* —
15 *hímnek herélés,*

267. (Csüngője voltam...) A *Luca*-ciklus 5. darabja. A Kuncz Aladárnak 1928. április 25-én küldött kézirat szövegét közöljük.

Szövegváltozatok : (A ciklus gépiratának és a Bálint-féle kiadásnak eltérései). Mindkét helyen csak az első szakasz van meg.

1	*Csöngője*	B
	Lucámnak,	g
2	*s ő rázott minden délelőtt.*	g
3	*Fogyó kincsemül : én mátkámnak*	B
5	*Kalaplehuzó szerelemhez*	B g
6	hiányzik	B g

268. Tedd a kezed. A Medvetánc szövegét közöljük. Előtte a Nincsen Apám Se Anyám-ban jelent meg.

Szövegváltozatok (a Nincsen Apám Se Anyám szövegében)

6 *gyilkolna :*
10 *volna.*

269. Két vers. (K. S. † tbc.-ben. — A három kovács). A Népszava 1928. február 17-i számából.

270. Néhány éjjelre padra, kőre. A Népszava 1928. április 6-i számából. 1 a 272. sz. vers jegyzetét is.

271. Dal. A Petőfi-Múzeumban őrzött kéziratról, amelyet 1928. április 25-én Kuncz Aladárnak küldött el az Ellenzék számára (1. a *Bevezető* jegyzetét). Itt a vers címe: *Derűs.* — Első, nyiltan kapitalizmus ellenes változatának kéziratát 1943. május 23-án közölte a Népszavában (a kísérőlevelet az Irodalmi Ujság 1955. április 9-i számában) Nádass József; ezt a kéziratot egy február 25-én kelt, már a Nincsen apám se anyám kötet megjelenését jelző levél kíséretében Sándor Imrének küldte el, s neki is ajánlotta. Ezen a csupa kisbetűs, pontot, vesszőt mellőző kéziraton a versnek nincs címe. — Először *Dal* címen a Népszava 1928. március 3-i számában jelent meg, majd a szegedi Szinház. — Szinházi Ujság 1928. szept. 30-i számában, ugyanezzel a címmel, a Nincsen apám se anyám-beli felé átmenetet jelző szöveggel.

Szövegváltozatok :

3	*vagy ötven kilóra lefogytam*	k
	hiányzik	SzU
5	*élt, csalt, bukott minden vállalot*	SzU

6	*rossz nők ültek jó autókban.*	k
8	*Sirattam akasztottakat*	NSz
4	*Hopp szél, fújd szét e dalomat!*	SzU
9	*Nincs senki*	SzU
	rámondjam,	NSz
11	*Felhő valék — már süt a nap.*	Nsz

272. Két dal. A Medvetáncból. — Az előző két vers lényegesen átalakított, mondanivalójában is megváltozott továbbfejlesztése először a Nincsen apám se anyám kötetben jelent meg, külön-külön versként, közös főcím nélkül. Utána a Lantos Magazin 1929. évfolyamában látott napvilágot.

Szövegváltozatok:

	Éji dal	
7	*rálel bennem a honi rögre,*	NA
	Dal	
1	*hallgatag*	NA LM
2	*elhagytak.*	LM
4	*Hopp szél*	NA LM
6	nincs idézőjel	NA LM

273. Munkások kórusa. A Népszava 1928. március 9-i számából.

274. Dudoló. A Nincsen Apám Se Anyám-beli szöveget közöljük. Vö. a párizsi *Proletárdal*ról mondottakat. Az átmenetet a két változat közt a költő 1928. április 25-én Kuncz Aladárnak küldött kézirata és egy valószínűleg József Jolán készítette gépirat mutatja.

Szövegváltozatok:

a versszakok harmadik sorában:

	parapamm paramm papamm	k g
8	*meghalunk, —*	g
9	*mért görbül; kicsikém, a szád?*	k
13—14	*Él mindörökkön, mint a gyász*	
	akire csak az ég vigyáz	k
16	*akire csak az ég vigyáz — —*	k

275. Nemzett József Áron. A Medvetánc szövegét közöljük. Először az Együtt c. folyóirat 1928 júniusi számában, majd a Nincsen Apám Se Anyám kötetben jelent meg, mindkét helyen *Örökélet* címmel. 1928. április 25-én megküldte Kuncz Aladárnak, ez a kézirat megvan a Múzeumban

Szövegváltozatok:

3	*Oceánon*	k E
7	után nincs vessző	E NA
8	*súrolókefék.*	k
11	*árnyak,*	k E NA
12	*Barátaim: nincsenek*	k E
13	*Baj se lesz már többé*	NA

14	*mindahány*	E k NA
15	*mindörökké,*	E

276. Ringató. A Medvetáncba *Két dalocska* főcím alatt, a *Dalocska (Mikor a szerelők . . .)* után fölvett szöveget közöljük; ezzel egyező gépirata Makainé József Etelka tulajdonában. Korábban megjelent a Nyugat 1929 januári számában, majd a Nincsen Apám Se Anyám kötetben, végül az Ujság Vasárnapja 1929. évi 6. számában. 1928. április 25-én elküldte már Kuncz Aladárnak; ekkori címe: *Holott náddal ringat.*

Szövegváltozatok:

5	*lehet hogy szerelme*	NA
7	*ringassa,*	Ny

277. Lucához. A Népszava 1928. április 27-i számából, ahol ezzel a megjegyzéssel jelent meg: Szerzőnek »Nincsen apám se anyám« című sajtó alatt levő könyvéből.

278. Gyöngy. A Nincsen Apám Se Anyám kötetből. Előtte megjelent a hosszúság pontosabb jelölésével a Nyugat 1928 augusztusi, majd a Makói Friss Ujság 1928. aug. 12-i számában. — Gépírásos példánya Makainé József Etelka tulajdonában.

Szövegváltozatok:

1	*csillag úgy*	MFU
3	nincs vessző	g
6	*ő is csámpás, barna gyöngy*	g
	gyöngy,	MFU
16	*összefogva szíveink.*	Ny

Vágó Márta szóbeli közlése szerint őhozzá írta születésnapjára, 1928. július 6-ára. Vágó Mártába, Vágó József leányába József Attila szerelmes volt 1927/28-ban. A szerelem boldognak indult, de a nagypolgári szülők nem tartották helyesnek a házasságot, s Vágó Mártát elküldték Londonba, hogy eltávolítsák a költőtől. A távollét alatt J. A. is, a lány is elhidegültek egymástól. (Vö. a *Végül* c. vers idevonatkozó 9—10. sorát.)

279. Gyereksírás. A Nincsen Apám Se Anyám kötet szövegét közöljük, de a többi változat alapján javítva a 14. sor nyilvánvaló sajtóhibáját *(hanyatt esett* h. *hányott esett).* — Vágó Márta lemásolta emlékiratába (45—46. l.) neki adott kéziratos változatát. Két gépírásos példánya Makainé József Etelka tulajdonában, az egyik (g_1) cím nélkül, egy lapon a *Tudtam én* kezdetűvel.

1	*Mamám melle tárul most feléd —*	k g_1
	Anyám melle tárul most feléd.	g_2
2	*erős vagyok*	g_1 g_2
	Erős vagyok	k
3	*el —*	k g_1
4	*elejti*	k g_1 g_2
6	*Hemperegnénk enyhe réteken*	k g_1
	Heméperegnénk most a réteken	g_2

9—12	*Hiába hogy majd anyám ölén,* *mellén majd mosolyogva szendereg* *jóllakottan két szopós gyerek* *s lehellettel csókol : te meg én*	k g_2
	az egész versszak ugyanígy, kivéve :	
10	*kövér öklöcskékkel szendereg*	g_1
13	*Amíg élek — magánycsecsemő —*	k g_2
	Egymagamban vénít az idő,	g_2
15	*kezem, lábam sírva hadonász,*	k
	kezem-lábam sírva hadonász	g g_2

Vágó Mártára vonatkoztatta Németh Andor is (J. A. és kora. Csillag, 1948. 4. sz., 32. l.), de a végleges szöveg alapján azt hitte, hogy Vágó Márta távozása után írta.

280. **Klárisok.** A Medvetáncba fölvett szöveget közöljük. Először megjelent a Nincsen Apám Se Anyám kötetben, majd az Előőrs 1930. január 4-i számában is.

Szövegváltozat :

4 *báránygané* NA

Vágó Mártához írta egy kiránduláson. Vágó Márta a Morgenstern és Ringelnatz-féle »groteszkek« hatását említegeti vele kapcsolatban. A versben ugyanakkor már szerelmük ellenmondása, az őket elválasztó társadalmi ellentét is megszólal.

281. **Pernyetáncra.** A Nincsen Apám Se Anyám kötetből. A 6. sor végéről nyomdai hiba folytán lemaradt pontot pótoltuk. Németh Andor szerint (Csillag, 1948. 3. sz. 21. l.) a Diogenesben is megjelent ; ott nem találtuk. — Gépirata megvan a Múzeumban.

Szövegváltozatok a gépiraton:

5 *hipp-hopp, orrod hegyéről*
8 *S hüvös hálóba fogja*

(*Vágó Márta* emlékiratában ezenkívül *Hüvös markába* változatot is említ.)

Vágó Márta szerint az ő biztatására írta a költő Endrődi Sándor anakreoni dalainak formájában.

282. **Tudtam én.** A Nincsen Apám Se Anyám kötetből. Megvan korábbi, *Elernyedés* c. változatának gépirata, valamint egy másik címnélküli, ezenkívül a *Gyereksírást* tartalmazó gépirata Makainé József Etelka tulajdonában.

Az eddigi gyűjteményes kiadások — aligha helyesen — a 6. sort így adják :

csermely pipacsbíborral habos, A búbor = búborék értelmezés látszik helyesnek

Szövegváltozatok a gépiratokon :

2	*erre fordította szép fejét*	g_1 g_2
4	*salátánkat úgy fodrozta fel*	g_1 g_2
5	*Nem is szellő, égi csermely ez*	g_1 g_2

előbb így

	Nem szellő, de égi csermely ez.	
6	*Pipacsok között fehérre mos*	g_1
	Csermely, amely pipaccsal habos	g_2
8	*illanásuk villanásnyi nesz.*	g_1 g_2
9	*Nékem te vagy minden patakom.*	g_1
	Látod-e ? Te vagy fürdőm, ita,lom.	g_2
11	*fülemben is csupán az csobog*	g_1 g_2
12	*ahogy lélegzel a vállamon*	g_1 g_2
13	*Folyj fogam közt : parázsb ^{a}n remeg*	g_1 g_2
14	*Nagyon szomjas lehet a halál :*	g_1
	Oh igyalak — szomjas a halál.	g_2

283. Öreg minden. A Nincsen Apám Se Anyám kötetből. Két gépirásos példánya Makainé József Etelka tulajdonában, az első erősen eltérő fogalmazvány.

Szövegváltozatok :

3	*tüske-szakállú*	g_1
4	*s ők totyognak multjuk árnyival*	g_1

előbb így :

	s azok totyognak	
6	*jó, barrikádnak való köveken*	g_1 g_2
8	után még egy versszak :	
	Miért vagyok én fiatal magam ?	
	Miért is hiszem, hogy fiatal vagyok ?	
	Hisz az ifjúság ármányos dolog	
	s itt a békülések nyara van.	g_1
9	*átlátszó-öreg ?*	g_1 g_2
10	*hogy simogatnám*	g_1 g_2
11	*aki látna itt*	g_1 g_2
12	*hinné,*	g_1 g_2
13—16	*Lelkem nyirt fehér láng, nincs hegye*	
	S tán nem láng : fésült, cukorszín szakál,	
	kezét dörzsölve sétál rajta már	
	s mosolyog a bölcseség legye.	g_1
15	előbb így :	
	itt sétál rajta s dörzsölgeti már	g_1
13—14	a fenti versszak után új fogalmazásban :	
	Lelkem fésült, cukorszín szakáll	
	s nyirt fehér láng volt, nem is volt hegye	g_1
13—16	*Lelkem nyirt fehér láng, nincs hegye,*	
	S nem is láng fésült cukorszín szakáll,	
	megdörzsöli kezét, ha rája száll	
	aludni a bölcseség legye.	g_2

284. Förgeteg. A Nincsen Apám Se Anyám kötetből. Utóbb megjelent a losonci Indulás 1933 júniusi számában is. Korábbi változatai: egy sajátkezűleg javított gépirat Makainé József Etelka tulajdonában, egy másik szöveg József Jolán gépelte másolata a Múzeumban.

Szövegváltozatok:

1	*A förgeteg fekete hab, ezüst:*	g_2
3	előbb így:	
	Páncélom ő és őriző	g_1
4	*zárja.*	g_2
5	előbb így:	
	Ő mennyköves bimbójú kalapot	g_1
6	*nem is vág*	g_1
11	*szemét,*	g_2
13	*uj förgeteg*	g_1
15	*Bosszu-inas,*	g_2
16	*De mesterünk lesz avval*	g_1
	ronggyal!	g_2
17—18	*Ez itt már nem a régi tétovás,*	g_2
	nem vénség tüsszentése,	g_2
20	*égre!*	g_2
20	után még egy versszak, áthúzva	
	Láttam szivemben, mikor született:	
	gazdátlan, égrontásban,	
	mely hajunk kóccá tépte, léceket	
	csattantó rohanásban.	g_1
21	*Kisercent, mikor rablót ordított*	g_2
24	*a másik ellen dülvén*	g_1
25	*Hogy kapával az apjához ütött*	g_2
	Hogy két öklével hadonásza már	g_1
26	hiányzik	g_2
27—28	*mert parancs füstölt a feje fölött*	
	és korbács ült a hátán	g_2
27	*járt*	g_1
28	*mart*	g_1
31	*vihar,*	g_2
32	*ugy, mint*	g_2
33	*vagyunk,*	g_1 g_2
35—36	*Csettintek én és felszólítalak*	
	a kinzott hulló hangján —	g_2
37	*Fekete habu förgeteg, ezüst*	g_2
39	*főzz,*	g_2

Németh Andor (Csillag, 1948. 4. sz., 31. l.) és Vágó Márta egyaránt egy 1928 nyári ürömhegyi kirándulás emlékének mondja ezt a hirtelen támadt förgetegben parasztforradalom képét idéző szép forradalmi verset.

285. Sok gondom közt. A Nincsen Apám Se Anyám kötetből. Megjelent Az Újság Vasárnapja 1929. február 24-i és az Előőrs 1930. január 4-i számában is. Utolsó versszakát a *Luca*-ciklus 1. darabjából *(Áldalak búval, vigalommal)* vette át.

Szövegváltozat :

11 *billegő* UV E

Vágó Márta szerint egy 1928 nyári ürömhegyi kirándulás emléke.

286. Az Édesanyjának. Gellért Oszkár tulajdonában levő kéziratról ; közölte Csillag, 1953. 7. sz. és Kortársaim 316/18. l. — Emlékezete szerint 1933—34 tájékáról ; valószínűbbnek látszik azonban, tekintve rokonságát az 1927/28. körül írt versekkel, hogy ezidőből való ; s talán Vágó Márta édesanyjáról szól.

287. Derengő rózsa. Kiadatlan. Vágó Márta emlékirataiban maradt fenn másolata a költő 1928. szeptember 12-én kelt leveléből. A levélben nincs címe, de másnapi levele *Derengő rózsa* címen említi.

288. Mióta elmentél. A Medvetánc szövegét közöljük. Előtte megjelent a Nincsen Apám Se Anyám-ban, *Itt hűvösebb* címmel. (A Németh- és Bálint-féle kiadás mindkét változatot közli.) Megvan még korábbi, 1928. szeptember 13-án írt változata Vágó Mártához írt levelében, amelynek szövegét a Csillag 1949 januári száma közölte, továbbá egy *Hüvösödik* c. gépírásos változata (g), amely a a Nincsen Apám Se Anyám és a Medvetánc szövege közti átmenetet mutatja.

Változatok :

2	*nyele.*	Cs
4	*gunnyaszt fehéren, hová leesett.*	Cs
6	*meg-megállnak.*	g
7	*az ágakat.*	g
8	*s koszorújából szállong a levél.*	Cs
9	*ó, azt hittem már, völgy leszek nagyon*	Cs
	ó, azt hittem, már völgy vagyok nagyon	NA
	ó, azt hittem már, békés völgy vagyok !	g
10	*két melled véd meg*	Cs
12	*s az alkonyat ragyog a talpamon.*	Cs
	s az alkonyat ragyog a talpamon ! —	NA
13—16	*A szálló kóró mellemre bukik* *hozzám dörgöli csörgő hidegét,* *kék virágjában elhamvadt az ég* *és mint a rózsa, lassan beborit.*	Cs
	Soványan ülök. Nézem, hogy virítsz, *világ ! kóró virágja ! messziség !* *kék szirmaidban elhamvad az ég* *és mint a rózsa, lassan beborit.*	NA
	...Soványan ülök. Nézem, hogy virítsz, *világ ! kóró virágja ! messziség !* *Kék szirmod libbenése ez az ég,* *mely mint a rózsa, lassan beborít.*	g

Vágó Mártához szóló levelében előbb azt írja : »*Igaz ugyan, hogy ígért versem még nincsen meg, azonban a vers is csak kőtáblaszárnyakon repül most, amikor minden hang a magányos zümmögése, a darázsé, amelyet orv szelek tenger fölé sodortak...*« Később leírja a nyilván levélírás közben befeje-

zett verset s a következőket fűzi hozzá: »*Itt a vers, hogy jó-e, nem tudom. A tegnapi — Derengő rózsa — tetszik, de nem tudom mennyire. Szeretném, ha ezekről is írnál — csak aztán mutatom meg másnak. Ennek külön-külön minden szakasza szép, az kétségtelen. De azt hiszem, valami még kell bele.*«

289. Ördög farába... Kiadatlan. Vágó Mártához 1928. október 1-én rt levélből. (Vágó Márta emlékirata 65.)

290. Óh szív! Nyugodj! A Nincsen Apám Se Anyám kötetből. Valószínűleg korábbi címnélküli változat József Jolán-féle gépírásos másolata a Múzeumban.

Szövegváltozatok (a gépiraton):

2 *vidék.*
6 *csontkemény uton*
7 *nemzet,*
8 *buzog — —*
9 *de, fönn a hegyen, ágyat bont a köd.*
10 *Mint egykor melléd,*
13 *Óh, szív!*
(Kínos szögletes mulásom címmel.

Vágó Márta emlékiratai szerint ez az utolsó ürömhegyi vers 1928 őszéről.

291. Zuzmara. A Nincsen Apám Se Anyám kötetből. Korábbi, címnélküli változatát 1928. november 16-án küldte Vágó Mártának. Egy, ugyancsak korábbinak látszó változatát közölte a kötet megjelenése után a szegedi Színház — Színházi Újság. 1929. május 12-i száma. *Kínos szögletes mulásom* címmel. (l. Péter László: Irodalomtörténeti Közlemények, 1955: 201—202. l.)

Szövegváltozatok:

a) a Vágó Márta emlékiratában közölt szövegben:

5—8 *Óh kínos, szögletes mulásom,*
perccel nyelődő pusztulásom!
Vonom-viszem a téli mennynek
együgyü fényét kedvesemnek.
9 *tisztasága:*
11 *nyugalommal,*
13—16 *Szerelem volt a végességem,*
szerelem lesz a békességem, —
butoraim az égi fények,
de neked én tompább, szegényebb.

b) A — Szinház. Szinházi Újság szövege:

Fürtöm szőllőkhöz volt hasonló
s most hüvelyében rohadt borsó:
Fekete szemei peregnek.

Oh kínos, szögletes mulásom!
Perccel nyelődő pusztulásom!
Számban halálok keverednek.

Oh égbolt csontos tisztasága !
Éhen halottak fagyossága !
Tettembe veleti bizalommal !

Míg gőggel fortyog sokak babja,
milyen meredt az ábrázatja
hunyor nélküli nyugalommal !

Vonom-viszem a téli mennyek
együgyű fényét kedvesemnek —
szerelem volt a végességem.

Tapogathatnak kézen-lábon,
vas vagyok én már a vaságyon
s szerelem lesz a békességem.

292. Piros hold körül. A Medvetáncba fölvett szöveget közöljük. Előtte megjelent a Nincsen Apám Se Anyám-ban is. Még korábbi változata 1928. november 16-án Vágó Mártához írt levelében. (k); ehhez a korai változathoz közelállót közöl a szegedi Színház. — Színházi Újság. 1929 jún. 16-i száma. (l. Péter László, Irodalomtörténeti közlemények, 1955: 202. l.)

Szövegváltozatok :

2	*bársonyröptüek és kövérek.*	k Sz
4	nincs meg	k Sz
7	*fölrepülnek,*	k

8 után a levélben és kis különbséggel a Színház-ban a követ kező három sor áll :

Óh nézd, mint lázvert sebes ajkak, (Sz: *Óh jaj)*
gyengén, lehegve kicsattannak (*Sz: lihegve)*
a meggyszemek körül a fákon.

9	*Micsoda tompa*	k Sz
10	*járkálások !*	k Sz
12	*Vagy ágak ? virág után nyulnak ?*	k Sz

A 13—20 sor helyén a levélben és kis különbséggel a Színház-ban egy versszak áll :

Nézd : meggy, nézd : fönnakadt a kórón. (Sz: *kóron*)
Ölelj meg hozzája hasonlón.
Ringass, terhelj, gyökig hajoljál,
mikéntha termésem te volnál.

13	*Hogy piheg a meggy csattant ajka,*	NA
14	*fönnakadva !...*	NA
15	*Hogy tágul-szűkül*	NA
16	*mint a melle !*	NA
17	*kincsét . . .*	NA
18	*oh*	Sz
19	*majd gyökig hajolva* (nincs vessző)	NA

293. Simon Jolán. A Medvetánc szövegét közöljük, amely *Két vázlat* főcím alatt a Németh Andorról szóló vers előtt áll. Először a Nincsen Apám Se Anyám kötetben jelent meg. Korábbi változatának gépírásos példánya József Etelka tulajdonában.

Szövegváltozatok a gépiraton :

5 *Élete penge levegőben*
9—12 *piros idegen gyerekek*
nyugszanak meg majd szavára
elhallgatott — locsolókocsik
csörömpölnek föl budavárba

Simon Jolán szavalóművész, Kassák Lajos felesége.

294. Magyar Alföld. A Medvetánc szövegét közöljük. Előtte megjelent a Nincsen Apám Se Anyám kötetben, majd javított, a két kötetbeli közt átmenetet mutató szöveggel a Népszava 1929 március 3-i számában

Szövegváltozatok :

1	*Alföld :*	NA	Nsz
	dombja,		NA
	dombja.		Nsz
2	*temploma : cövek*	NA	Nsz
3	*aludt tej*	NA	Nsz
4	*hánykódnak bús, szögletes kövek.*		NA
5	*Magyar ember : rongya zászló,*		NA
	Magyar ember rongya : zászló.		Nsz
6	*Étele a tál —*		NA
	Étele : a tál.		Nsz
8	*mezitláb*	NA	Nsz
	halál.		Nsz
9	*Nosza, költő : holt a holdad.*		Nsz
	holdad.		NA
10	*kötél.*		NA
	köldököd : kötél.		Nsz
11	*Csettintésed égő város. Tollad*	NA	Nsz
12	*füstölög. S egy szál gyufát nem ér.*	NA	Nsz
13	*Óh, kik nőttök,*	NA	Nsz
14	*fenék,*		NA
15	*nézzétek im*		NA
	nézzétek, im,		Nsz
16	*jegenyék.*		NA

295. Hosszú az Úristen. A Medvetánc szövegét közöljük. Előtte megjelent a Nincsen Apám Se Anyám kötetben. József Jolán gépírásos másolata, valószínűleg a két kötet közti időből való ismeretlen szövegforrásról, megvan a Múzeumban. Utolsóelőtti sorában *a szegény nép* olvasható, *szegény* után áthúzva kivehető a *magyar* szó is. *Úristen* itt végig kisbetűvel.

Szövegváltozatok :

8	*tejér*	NA
14	*szoknya,*	NA
23	*a szegény nép, ha elpusztul,*	g

296. Szeretnének. A Medvetánc szövegét közöljük. Előtte megjelent a Nincsen Apám Se Anyám kötetben.

Az első közlés eltérései :

5 *szeri,*
8 *S ha kérdem, néz, néz, s nem mondja miben*
11 *Ha föld volnék, mit zsellér vénje tört,*
17 *az Ur az Ur helyett,*

297. Biztató. A Medvetánc szövegét közöljük. Előtte megjelent a Nincsen Apám Se Anyám-ban.

Szövegváltozatok :

2 *a kokain,*
7 *aludj —*
8 *a kasszáig*
10 *őrizd meg jól életed*
11 *zizeg*
14 *asszony is,*
15 *zizeg*

298. Reggeli. A Medvetánc szövegét közöljük. Előtte megjelent a Nincsen Apám Se Anyám kötetben. Előzménye a Diogenes 1926. november 6-i számában megjelent *A távol új és új egeket szór* kezdetű vers. Az átdolgozás első lépése egy Makainé József Etelka tulajdonában levő gépiraton figyelhető meg, amely a korábbi verskezdetet még megtartotta :

1—2 *A távol uj s uj egeket szór,*
Szép testem napos szavakat szól

Szövegváltozatok a Nincsen Apám Se Anyám-ban :

8 *reápaskolom*
17 *s rózsámmal*
21 *legszebb ;*
24 *Szeretnek, majd ha eljövök,*
27 *s zápor előtt*

299. Tüzek éneke. Az 1926-os verstől lényegesen eltérő szöveget a Nincsen Apám Se Anyám kötet nyomán adjuk, kivéve a hosszúság jelölését, hiányzó vessző pótlását és a 11. sorban, az értelmetlennek látszó *mint mint* helyett *mind, mint* írását. Ismeretlen szövegforrás József Jolán-féle gépírásos másolata megvan a Múzeumban.

Szövegváltozatok (a gépiraton)

1—2 egy sor
8 két sor, a második kezdete : *s toklyótülökkel*
9 *csattan,*
9—10 egy sor
11 *gyümölcs pattan visszacsapó dühöngők ijjának való ágakon, melyek*
12 *őserdőkben*
13 *s apró arany*
14 *isten guggol ördögképen,*
16 *mig nem értik*

18 *földre rogynak, öregednek*
19 *sírva*

300. (Borostyánkőbe én be nem fagyok.) A Kelet Népe 1942. május 1-i számából.

Külön kompozíció a *Medáliák* elemeiből, vagy inkább egyszakaszossá tömörített »medáliák«-nak a mesterszonetthez hasonlóan szerkesztett, de mélyértelmű füzére. A költő egyik legszebb korai forradalmi jövendölése.

301. Medáliák. A Medvetánc szövegét közöljük, a 6., 8. és 12. számúak kivételével, amelyeket oda nem vett fel. A teljes ciklus csak a Nincsen Apám Se Anyám kötetben jelent meg, onnan pótoltuk a Medvetáncból kihagyottakat. A 4. már 1927. november 1-én megjelent *Még hazataláls*z címen a Népszavában, a 7. ugyanott 1928. december 16-án *A küszöbön* címmel. Az elsőnek *Elefánt* című változatát 1928. április 25-én elküldte Kuncz Aladárnak az Ellenzék számára; kézirata a Múzeumban. A 2., 5. és 9. korábbi változatot őrző kézirata Makainé József Etelka tulajdonában.

Szövegváltozatok:

1.

1	*Elefánt voltam, derék és szegény,*	k
4	*megsimogattam a holdat, napot, —*	k NA
7	*most lelkem : ember — a csillag rámzuhan,*	k

2.

1	*Harapj az égbe nyers húshajnalon*	k
2	*lyukas*	k NA
3	*a varázsló sírva öleli át*	k
4	*malacát, —*	k NA
5	*a zöld füst pedig lassan megpirul*	k
6	*csengess,*	NA

3. NA

4	*tehénlepény, —*
7	*belát, —*

4.

4	*leszakad, — —*	Nsz
	leszakad, —	NA
5	*a pékinas könnye*	k Nsz

5.

3	*zöld csillag a tejen tünj elő*	k
	nincs vessző	NA
4	*kinő! —*	NA
5	*egek —*	NA

5—8	*s ha elhullanak mind a szabadok* *számmal az éggel szörnyűt mordulok* *egyetlen vadkan szabad és hideg* *megtiprom emberi isteneiket — —*	k
6	*pereg —*	NA

7.

2	*söpör —*	NA
5	*oh én is pléhhabokba horpadok,*	Nsz NA
6	*de vannak habok csengők, szabadok,*	Nsz
7	*s végigcsattognak, ha meghal e lány,*	Nsz
8	*fogán.*	Nsz

9.

4	*mindannyian, —*	NA
5—8	*ki égbenyuló rózsán heverek* *hullajtsatok szét őszi fellegek* *négy fillérem van mindenem kopott* *ne nevessetek ki asszonyok — —*	k

10. (NA)

3	*lenn*
4	*egy simogatás gazdátlan lebeg —*
5	nincs vessző
8	nincs vessző

11. (NA)

5 nincs vessző

Németh Andor szerint (A Toll 1938. február 20. — József Attila 73., 95. l. — Csillag 1948. 3. sz.) 1927 nyarán keletkeztek az első »medálják« a francia tengerparton.

MELLÉKLETEK JEGYZÉKE

1. József Attila 1925-ben 4
2. A *Névnapi dicséret* c. vers kézirata 16
3. A szegedi Lírai Antológia címlapja 24
4. József Attila verse a Lírai Antológiában 24
5. A Szépség koldusa első kiadásának címlapja 56
6. A *Harc a békességért* kézirata 104
7. József Attila, Juhász Gyula és Móra Ferenc társaságában 104
8. A Nem én kiáltok első kiadásának címlapja 168
9. Az *Április 11.* c. vers kézirati példánya 200
10. A *Nagy városokról beszélt a messzi vándor* c. vers kézirata 228
11. *A nagy városokat sehogy sem tudom elfeledni* c. vers kézirata 228
12. A *Végül* c. vers egyik gépírásos változata 264
13. A *Március* c. vers gépelt példánya 296
14. A *Szeretők lázadása* kézirata 304
15. A Nincsen apám se anyám első kiadásának címlapja 344
16. *A nagy városokat* c. vers a Nincsen apám se anyám kötetben 344

CÍMVÁLTOZATOK MUTATÓJA

A bánat (35) 41 372
A bátrak (69) 78 377
A betűk sivatagában (8) 14 365
Acélgömb föl, föl! Emelkedj! (222) ... 264 439
A csapat (212) 254 435
A csoda (160) 190 420
Ad sidera (74) 84 379
A füst (52) 58 374
A gép elkapta (21) 27 368
(A gondolkodó szonettje) (91) 104 390
A három kovács (269) 318 455
A jámbor tehén (16) 22 367
A kedvesem (197) 236 430
(A kelő korongba hajítom) (223) 265 439
A kert (179) 215 426
A kert (249) 292 448
Aki szegény, az a legszegényebb (150) 179 417
A kozmosz éneke (91) 103 389
A kutya (162) 193 420
A legutolsó harcos (87) 98 386
Alkohol (93) 113 392
Alvó-tavú békességgel (265) 314 454
(A lovak) (167) 198 421
A mennyei páncélvonat (228) 270 440
(A multkor, szerda este) (115) 142 405
A nagy városokat (139) 238 432
(Anyám meghalt) (203) 242 434
Anyám a mosásban (252) 295 448
A pap mosolyog (248) 291 447
A paradicsom életté lesz (179) 215 426
Arany halásztól (30) 36 371
Aratásban (13)..... 20 366
Aratás előtt (13) 19 366
A rák (213) 255 436
A számokról(104) 129 399
(A szerelmes szonettje) (91) 103 389
A szemed (63) 69 375
A szent jobb ünnepén (24) 30 369
Asszonyvárás asszonyszobor mellett (76) ... 86 380
Asszonyvárás holdfényes szobor mellett (76) 86 380
A tanításokból (103) 123 395
A tavi torony harangozója (207) 246 434
A távol új és új egeket szór (173) 205 424
A vergődő diák (7)..... 13 365
A világ ha elbújdostat (229) 271 440
A világ megokolt utálata (94) 114 392
A világ megteremtése (124) 151 409
Az édesanyjának (286) 336 461
Az én ajándékom (42) .. 48 373
Az oroszlán idézése (216) 258 437
Áldalak búval, vigalommal (263) 310 453
Álomban enyém vagy (43) 49 373
Április 11. (178) 213 426
Balga költő (182) 219 427
(Beteg vagyok...) (201). 240 433
Bevezető (253) 299 448
Békességért való harcolás (96) 116 393
Bibliai (169) 200 421
Biztató (297) 347 465
Boros keserűség (28) 34 371
(Borostyánkőbe én be nem fagyok...) (300) . 350 466
Bosszúság (157) 187 419
Bődülj torony (232) 274 442

Bús énekhívás (59) 65 374
Bús magyar éneke (49) . 55 374
Chant de prolétaire (255) 301 449
Csak a tenger jött el (219) 261 438
Csatadal (153) 183 418
Csend (47) 53 374
Csengő (247)..... 290 446
Csodálkozás (140) 169 413
(Csodálkozó bogarak közt...) (224) 266 439
Csókkérés (10) 16 365
Csókkérés tavasszal (10) 16 365
Csöndes estéli zsoltár (19) 25 368
Csudálkozunk az életen (140) 169 413
(Csüngője voltam...)(267) 316 455
Dal (271) 320 455
Dalocska 442
Derengő rózsa (287) 337 461
Derű (271) 320 455
Dicsértessék (149) 178 416
Dúdoló (274) 323 456
(Egy átlátszó oroszlán) (217) 259 437
Egyszerű ez (128) 155 410
Egyszerű vers (44)..... 50 374
Együgyű ének (187) 226 429
Ekrazittömeg (208) 247 435
Elernyedés (282) 331 458
El innen (95) 115 353
Elköszönő szelíd szavak (92) 111 392
Engem temetnek (248) 291 447
Erőének (48) 54 374
Erősödik (202) 241 433
Esik (245) 287 446
Este volt s a bőrünk összeért (168) 199 421
Esti felhőkön (189) 228 429
Ezerfárosznyi végzet (85) 96 385
Ezüst élet (180) 216 427
Éhség (20) 26 368
Éjjel (75) 85 380
Éji dal
Én dombtam (192) 231 430
Ének magamhoz (51) 57 374
Érik a fény (188) 226 429
Érted haragszom, nem ellened (240)..... 282 444
Érzitek-e? (164)..... 195 421
És csak csudálkozunk az életen (140) 169 413
És keressük az igazságot (110) 137 402
Falak (34)..... 40 372
Férfiszóval (151) 180 417
Fiatal asszonyok éneke (239) 281 443
Fiatal életek indulója (32) 38 371
Fiatal rák (213) 255 436
Fiatal rák, piros rák (213) 255 436
Figyel a kancsal (131) 158 411
Fohászkodó ének (6) 12 364
Forduló (153) 183 418
Földmadár (107) 132 400
Förgeteg (284) 333 460
Frisses (165) 196 421
Gyász és patyolat (100) 120 394
Gyereksírás (279) 328 457
Gyémánt (105) 130 399
Gyöngy (278) 328 457
Gyöngysor (54) 60 374
Hajad az ujjamé (238).. 280 443
Hajnalban kel föl, mint a pékek (197) 236 432
Hajnali vers (173) 205 424
Hajón megyek Pestre (235) 277 442
Ha ki erős ember (246) 289 446
Hangya (236) 278 442
Harc a békességért (96) 116 393
Hej, haj, mégis (110) ..137 402
Himnusz a borhoz (55) 61 374
Hivogató (218) 260 438
Holott náddal ringat (276) 325 457
Holttest az utcán (22) .. 28 368
Hosszú az Úristen (295) 345 464
Hűség (78) 88 381
Hüvösödik (288) 338 461
Ide újra a szeretet jön (126) 153 409
Ifjúmunkás (211) 253 435
Igaz ember (138) 166 412
Igaz, őszinte bucsu (72) 82 379
Imádság megfáradtaknak (161) 192 420
Isten (170) 201 421
Isten (184) 223 428
Isten (242) 284 445
Istenem (171) 203 423
Istentelen fohászkodás (6) 12 364
Itt egy fa, ott egy fa (152) 182 417
Itt hűvösebb (288) 338 461

Jónál jobb (122) 149 408
József Attila (190) 229 430
József Attila (260) 306 451
Jövendő férfiak (103) 125 396
Juhász Gyulához (25) 31 369
Juhász Gyulának (91) 110 389
Juhász Gyuláról való nóta (97) 117 393
Jut az ember (251) ... 294 448
Jut most elég virág (246) 289 446
Kakuk Marci (133) 161 411
Karácsony (108) 133 401
Karácsony (109) 134 401
Kedvesem (146) 176 416
Kedvesem (197) 236 430
Keresek valakit (3) 9 363
Kertész leszek (172) ... 204 423
Keserű nekifohászkodás (31) 37 371
Keserű (191) 230 430
Kép a tükörben (81) 92 383
Két dal (272) 321 456
Két dalocska (234) 274 442
Két vázlat (261) 307 452
Kát vázlat (293) 343 463
Két vers (267) 315 455
Két vers (269) 318 455
Kiáltunk istenhez (106) 131 400
Kiáltvány Istenhez (106) 131 400
Kilométerekkel (227) 269 440
Kirakom röggel (250) 293 448
Kiszombori dal (257) 303 450
Kinos szögletes mulásom 341 462
Ki verné föl lelkünkben a lelket? (136) 164 412
Klárisok (280) 329 458
Koldus (40) 46 373
Koldusok (139) 167 413
Komoly lett már (158). 188 419
Komor búcsúzás (72) .. 82 379
Kopogtatás nélkül (200) 239 433
Kovács (215) 257 437
K. S. † tbc-ben (269) .. 318 455
Ködből, csöndből (183). 221 428
Köntösök (4) 10 363
Kövek (111) 138 403
Kristály (105) ... 130 399
Kukoricaföld (17) 23 367
Kultura (256) 302 449
Lányszépség dicsérete (79) 89 382
Látod (166) 197 421
Lázadó Krisztus (88) 99 387
Lázadó szentek (113) 140 404
Leányszépség dicsérete (80) 91 383
Lélekszirteken (33) 39 371
Lopók között szegény-ember (117) 144 406
Luca (226) 315 455
Lucához (277) 326 457
Magyar Alföld (294) 344 464
Magyarok (71) 80 378
Magyarok (127) 154 410
(Magyarország messzire van...) (205) 244 434
Medáliák (301) 351 466
Megfáradt ember (102). 122 394
Mégis elveszem (226) 268 440
Melled két pólusa 261 438
Mert ismeretlenünknek tetszik (101) 121 394
Mért hagytál el, hogyha kívánsz (156) 186 419
Miért mondottál rosszat nekem (112) 139 404
Mikor a szeretők (234) 276 442
Mikor az utcán átment a kedves (185) 224 428
Milyen jó lenne nem ütni vissza (141) 170 413
Minden rendű emberi dolgokhoz (132) 159 411
Mindent hagyok (159). 189 420
Mindig jótanácsot sziszegnek (233) 275 442
Mióta elmentél (288) ... 338 461
Mert a teremtés kezdetén vagyunk (125) 152 409
Most fehér a tűz (195) 234 430
Munkás (214) 256 437
Munkáshalál (21) 27 368
Munkások kórusa (273) 322 456
Műterem (90) 102 388
Művészet az emberek között (123) 150 408
Nagy ajándékok tora (5) 11 364
Nagyvárosokról beszélt a messzi vándor (198) 237 432
Napszonett (11) 17 365
Nekem mindegy (154). 184 418
Nem én kiáltok (148). 177 416
Nemzett József Áron (275) 324 456
Nem tudják a lányok (202) 241 433
Nem tudunk élni (26). 32 369
Négyen ugrottunk vízbe

(243) 285 445
Néha szigetek (193).... 232 430
Néhány éjjelre padra, kőre (270) 319 455
Németh Andor (261) 307 452
Névnapi dicséret (15) 21 366
Nézem a lámpát (45) .. 51 374
Niddy Impekoven (123) 150 408
Nő a tükör előtt (155) 185 418
Nyár volt (144) 173 415
Nyári délután a szobában (12) 18 365
Nyolcesztendős lányok (116) 143 405
(Ó Európa . .) (259)... 305 451
Oh szív Nyugodj (250) 340 462
(Olyan bolond vagy) (209) 248 435
Oly friss (165) 196 421
Orgonaszó (103) 118 396
Ó szőke csókok partja (98) 118 394
Ó zordon szépség (39) 45 373
Önarckép (70) 79 378
(Ördög farába . . .) (289) 339 462
Öreg minden (283) 332 459
Örökélet (275)..... 324 456
Ősapám (2) 8 363
Őszi alkonyat (36) 42 372
Pap a templomban (57) 63 374
Parasztanyóka (58) 64 374
Páncélvonat (225) 267 439
Perc (18) 24 366
Pernyetáncra (281) 330 458
Petőfi tüze (66) 75 376
Pillantásomtól az almák (202) 241 433
Pillóta (210) 249 435
Piros hold körül (292) 342 463
Pirosszemű (206) 245 434
Pohár (230) 272 441
Pöttyös (264) 313 454
Proletárdal (254) 300 449
Proletárok (65) 71 375
Prológus (30) 36 371
Prológus minden rendű emberi dolgokhoz (132) 159 411
Prózavers (44) 50 374
Pünkösd előtt (89) 101 388
Reggeli (298)..... 348 465
Részeg a síneken (27).. 33 369
Riának hívom (194) 233 430
Ringató (276) 325 457
Rokkantak (118) 145 407
Rög a röghöz (83) 94 383
Rövid óda a kelő naphoz (60) 66 374
Sacrilegium (77) 87 380
Simon Jolán (293) 343 463
Sírdomb a hegycsúcson (145) 174 415
Spleen (56) 62 374
Sok gondom közt (285) 335 460
Szabados dal (258) 304 450
Szeged alatt (23) 29 368
Szegényember a XX. században (174) 209 424
Szegény ember balladája (142) 171 413
Szegényember szeretője (147) 176 416
Szegényember szeretője lennék (147) 176 416
Szelíd, búcsúzó asszony (121) 148 407
Szerelem ez? (53) 59 374
Szerelmesem mi már . . . (169) 201 421
Szerelmes keserű hazafiság (50) 56 374
Szerelmes kiszólás (64) 70 375
Szerelmes vers (76) 76 376
Szeretnének (296) 346 464
Szeretők (119) 146 407
A szeretők hallgatva megálltak . . . (220) .. 262 438
Szeretők lázadása (262) 308 452
Szélkiáltó madár (174) 209 424
Szép csöndesen aludj (177) 212 426
Szép lobogóval, vagy anélkül (181) 217 427
Szép nyári este van (163) 194 420
Szocialisták (241) 283 444
Szólt az ember (143). 172 414
Szomorú (186)..... 225 429
Szomorúfűz (134) 162 411
(Szőke hajam) (120) 147 407
Tanítások (103) 123 395
Tanulmányfej (62) 68 375
Tavaszi ének (9) 15 365
Tavaszi labdajáték 93 383
Tavaszi sár (176) 211 425
Tavasz van! Gyönyörű! (135) 163 412
Táncba fognak (237) 279 443
Távoli ének (73) 83 379

Távol, zongora mellett (1) 7 363
Tedd a kezed (268) 317 455
Tél (38) 44 373
(Ti jók vagytok mindannyian) (103) 124 395
Tiszta szívvel (175) ... 210 425
Tovább én nem birom (68) 77 377
Tószunnyadó (265) 314 454
Tudtam én (282) 331 458
Tüntetés (129) 156 410
Tüzek éneke (299) 349 465
Tüzek éneke (196) 235 430
Tűz van (130) 157 411
Ugye pajtás (29) 35 371
Uram (99) 119 394
Útrahívás (84) 95 384
Üdvözlés (37) 43 373
Ülni, állni, ölni, halni (221) 263 438
Üvegöntők (103) 125 396
Vagyok, kinek kell legyen kedve (244) 286 445
Várakozás (46) 52 374
Várlak (41) 47 373
Verettetvén (244) 286 445
Vers (86) 97 385
Vers a szemedről (63).. 69 375
Versek végére (61)..... 67 375
Végül (244) 286 445
Villámok szeretője (114) 141 405
Virág (256) 302 449
Virágos (231) 273 441
Viszem a földem (204) 243 434
Zajtalanul és félelmesen (244) 286 445
Zúzmara (291) 341 462

TARTALOMJEGYZÉK

1922

1. Távol, zongora mellett	7	363
2. Ősapám	8	363
3. Keresek valakit	9	363
4. Köntösök	10	364
5. Nagy ajándékok tora	11	364
6. Fohászkodó ének	12	364
7. A vergődő diák	13	365
8. A betűk sivatagában	14	365
9. Tavaszi ének	15	365
10. Csókkérés tavasszal	16	365
11. Napszonett	17	365
12. Nyári délután a szobában	18	365
13. Aratás előtt	19	366
14. Aratásban	20	366
15. Névnapi dicséret	21	366
16. A jámbor tehén	22	367
17. Kukoricaföld	23	367
18. Perc	24	368
19. Csöndes estéli zsoltár	25	368
20. Éhség	26	368
21. (A gép elkapta...)	27	368
22. Holttest az utcán	28	368
23. Szeged alatt	29	369
24. A szent jobb ünnepén	30	369
25. Juhász Gyulához	31	369
26. Nem tudunk élni	32	369
27. Részeg a síneken	33	369
28. Boros keserűség	34	371
29. Ugye pajtás	35	371
30. (Arany kalásztól...)	36	371
31. Keserű nekifohászkodás.	37	371
32. Fiatal életek indulója	38	371
33. Lélekszirteken	39	371
34. Falak	40	372
35. A bánat	41	372
36. Őszi alkonyat	42	372
37. Üdvözlés	43	372
38. Tél	44	373
39. Ó zordon szépség	45	373
40. Koldus	46	373
41. Várlak	47	373
42. Az én ajándékom.	48	373
43. Álomban enyém vagy	49	373
44. Egyszerű vers	50	374
45. Nézem a lámpát	51	374
46 Várakozás	52	374
47. Csend	53	374
48. Erőének	54	374
49. Bús magyar éneke	55	374
50. Szerelmes keserű hazafiság	56	374
51. Ének magamhoz	57	374
52. A füst	58	374
53. Szerelem ez?	59	374
54. Gyöngysor	60	374
55. Himnusz a borhoz	61	374
56. Spleen	62	374
57. Pap a templomban	63	374
58. Parasztanyóka	64	374
59. Bús énekhívás	65	374
60. Rövid óda a kelő naphoz	66	374
61. Versek végére	67	375
62. Tanulmányfej	68	375
63. A szemed	69	375
64. Szerelmes kiszólás	70	375
65. Proletárok!	71	376

1923

66. Petőfi tüze	75	376
67. Szerelmes vers	76	376
68. Tovább én nem bírom	77	377

69. A bátrak 78 377
70. Önarckép 79 378
71. Magyarok 80 378
72. Igaz, őszinte bucsu 82 379
73. Távoli ének 83 379
74. Ad sidera 84 379
75. Éjjel 85 380
76. Asszonyvárás asszonyszobor mellett 86 380
77. Sacrilegium 87 380
78. Hűség 88 381
79. Lányszépség dicsérete 89 382
80. Leányszépség dicsérete 91 383
81. Kép a tükörben 92 383
82. Tavaszi labdajáték 93 383
83. Rög a röghöz 94 383
84. Útrahívás 95 384
85. Ezerfárosznyi végzet 96 385
86. Vers 97 385
87. A legutolsó harcos 98 386
88. Lázadó Krisztus 99 387
89. Pünkösd előtt 101 388
90. Műterem 102 388
91. A kozmosz éneke 103 389
92. Elköszönő szelíd szavak 111 392
93. Alkohol 113 392
94. A világ megokolt utálata 114 392
95. El innen 115 393
96. Harc a békességért 116 393
97. Juhász Gyuláról való nóta 117 393
98. Ó szőke csókok partja 118 394
99. Uram 119 394
100. Gyász és patyolat. 120 394
101. Mert ismeretlenünknek tetszik 121 394
102. Megfáradt ember.. 122 394
103. Tanítások 123 395
104. A számokról..... 129 399
105. Gyémánt 130 399
106. Kiáltunk istenhez .131 400
107. Földmadár 132 400
108. Karácsony 133 401
109. Karácsony 134 401

1924

110. És keressük az igazságot 137 402
111. Kövek 138 403
112. Miért mondottál rosszat nekem 139 404
113. Lázadó szentek ... 140 404
114. Villámok szeretője 141 405
115. (A multkor, szerda este...) 142 405
116. Nyolcesztendős lányok 143 405
117. Lopók között szegényember 144 406
118. Rokkantak 145 407
119. Szeretők 146 407
120. (Szőke hajam) 147 407
121. Szelíd, búcsúzó asszony 148 407
122. Jónál jobb 149 408
123. Művészet az emberek között 150 408
124. A világ megteremtése 151 409
125. Most a teremtés kezdetén vagyunk 152 409
126. Ide újra a szeretet jön 153 409
127. Magyarok 154 410
128. Egyszerű ez 155 410
129. Tüntetés 156 410
130. Tűz van 157 411
131. Figyel a kancsal 158 411
132. Minden rendű emberi dolgokhoz 159 411
133. Kakuk Marci 161 411
134. Szomorúfűz 162 411
135. Tavasz van! Gyönyörű! 163 412
136. Ki verné föl lelkünkben a lelket 164 412
137. Hét napja..... 165 412
138. Igaz ember 166 412
139. Koldusok 167 413
140. Csudálkozunk az életen 169 413
141. Milyen jó lenne nem ütni vissza 170 413
142. Szegényember balladája 171 413

143. Szólt az ember 172 414
144. Nyár volt 173 415
145. Sírdomb a hegycsúcson 174 415
146. Kedvesem 175 416
147. Szegényember szeretője 176 416
148. Nem én kiáltok... 177 416
149. Dicsértessék 178 416
150. Aki szegény, az a legszegényebb... 179 417
151. Férfiszóval 180 417
152. Itt egy fa, ott egy fa 182 417
153. Forduló 183 418
154. Nekem mindegy 184 418
155. Nő a tükör előtt 185 418
156. Miért hagytál el, hogyha kívánsz 186 419
157. Bosszúság 187 419
158. Komoly lett már 188 419
159. Mindent hagyok 189 420
160. A csoda..... 190 420
161. Imádság megfáradtaknak 192 420
162. A kutya 193 420
163. Szép nyári este van..... 194 420
164. Érzitek e? 195 421
165. Oly friss 196 421
166. Látod..... 197 421
167. (A lovak. .) 198 421
168. Este volt s a bőrünk összeért 199 421
169. Bibliai 200 421
170. Isten 201 421
171. Istenem 203 423
172. Kertész leszek 204 423
173. A távol új és új egeket szór 205 424

1925

174. Szélkiáltó madár 209 424
175. Tiszta szívvel..... 210 425
176. Tavaszi sár 211 425
177. Szép csöndesen aludj 212 426
178. Április 11. 213 426
179. A paradicsom életté lesz 215 426
180. Ezüst élet 216 427
181. Szép lobogóval, vagy anélkül 217 427
182. Balga költő 219 427
183. Ködből, csöndből 221 428
184. Isten 223 428
185. Mikor az utcán átment a kedves 224 428
186. Szomorú 225 429
187. Együgyű ének 226 429
188. Érik a fény 227 429
189. Esti felhőkön 228 429
190. József Attila 229 430
191. Keserű 230 430
192. Én dobtam..... 231 430
193. Néha szigetek 232 430
194. Riának hívom 233 430
195. Most fehér a tűz 234 430
196. Tüzek éneke 235 430
197. Hajnalban kel föl, mint a pékek 236 432
198. Nagy városokról beszélt a messzi vándor 237 432
199. A nagy városokat. 238 432
200. Kopogtatás nélkül 239 433
201. (Beteg vagyok. .) 240 433
202. Erősödik 241 433
203. (Anyám meghalt...) 242 434
204. Viszem a földem.. 243 434
205. (Magyarország messzire van. . .) 244 434
206. Pirosszemű 245 434
207. A tavi torony harangozója 246 434
208. Ekrazittömeg 247 435
209. (Olyan bolond vagy) 248 435
210. Pilóta..... 249 435

1926.

211. Ifjúmunkás 253 435
212. A csapat 254 435
213. A rák 255 436
214. Munkás 256 437
215. Kovács 257 437
216. Az oroszlán idézése 258 437
217. (Egy átlátszó oroszlán)..... 259 437
218. Hivogató 260 438
219. Csak a tenger jött el 261 438
220. Szeretők hallgatva megálltak 262 438
221. Ülni, állni, ölni, halni 263 438

222. Acélgömb föl, föl! Emelkedj! 264 439
223. (A kelő korongba hajítom...) 265 439
224. (Csodálkozó bogarak közt...) 266 439
225. Páncélvonat 267 439
226. Mégis elveszem 268 440
227. Kilométerekkel ... 269 440
228. A mennyei páncélvonat 270 440
229. A világ ha elbujdostat 271 440
230. Pohár..... 272 441
231. Virágos 273 441
232. Bődülj torony 274 442
233. Mindig jótanácsot sziszegnek. 275 442
234. Dalocska..... 276 442
235. Hajón megyek Pestre 277 442
236. Hangya 278 442
237. Táncba fognak ... 279 443
238. Hajad az ujjamé... 280 443
239. Fiatal asszonyok éneke 281 443
240. Érted haragszom, nem ellened 282 444
241. Szocialisták 283 444
242. Isten 284 445
243. Négyen ugrottunk vízbe 285 445
244. Végül 286 445
245. Esik 287 446
246. Jut most elég virág 289 446
247. Csengő 290 446
248. Engem temetnek.. 291 447
249. A kert 292 448
250. Kifakom röggel 293 448
251. Jut az ember 294 448
252. Anyám a mosásban 295 448

1927

253. Bevezető 299 448
254. Proletárdal 300 449
255. Chant de prolétaire 301 449
256. Kultura 302 449
257. Kiszombori dal 303 450
258. Szabados dal 304 450
259. (O Európa. .) 305 451
260. József Attila 306 451
261. Német Andor..... 307 452
262. Szeretők lázadása 308 452
263. Áldalak búval, vigalommal 310 453

1928

264. Pöttyös 313 454
265. Tószunnyadó 314 454
266. Luca 315 455
267. (Csüngője voltam...) 316 455
268. Tedd a kezed 317 455
269. Két vers 318 455
270. Néhány éjjelre padra, kőre 319 455
271. Dal 320 455
272. Két dal 321 456
273. Munkások kórusa 322 456
274. Dudoló 323 456
275. Nemzett József Áron 324 456
276. Ringató 325 457
277. Lucához 326 457
278. Gyöngy 327 457
279. Gyereksírás 328 457
280. Klárisok 329 458
281. Pernyetáncra 330 458
282. Tudtam én 331 458
283. Öreg minden..... 332 459
284. Förgeteg 333 460
285. Sok gondom közt . 335 460
286. Az édesanyjának 336 461
287. Derengő rózsa 337 461
288. Mióta elmentél ... 338 461
289. (Ördög farába. .) 339 462
290. Oh szív! Nyugodj! 340 462
291. Zúzmara 341 462
292. Piros hold körül .. 342 463
293. Simon Jolán 343 463
294. Magyar Alföld ... 344 464
295. Hosszú az Úristen 345 464
296. Szeretnének 346 464
297. Biztató 347 465
298. Reggeli 348 465
299. Tüzek éneke..... 349 465
300. (Borostyánkőbe én be nem fagyok. .) 350 466
301. Medáliák 351 466

A Kiadásról. — Jegyzetek.... 355
Mellékletek jegyzéke 469
Címváltozatok mutatója..... 471
Tartalomjegyzék 478

MISKOLCI EGYETEM